

3597

విజయ
మార్గశీర్షము

భా ర తి

సంపుటము 30
సంచిక 12

సుహృద్భవమున

శ్రీ దిగుచు ర్తి సీతారామస్వామి

[శంకరునిపత్ని సత్యవతి—గతతిక నష్టరాజన్యసంతాన జరావరీత—చికనాటి మలినంజ మనకలలో—జీవిత సుఖదుఃఖ సమీక్షకు తలకొని మనసునకు కనులకు ప్రత్యక్షమైన కాళింది స్వీయజీవిత గానమునకు నైషధశ్రుతికారిణి యగుట కాశ్చర్య పడుట నందర్భము.]

చీకటి యొక్కటే మదికి చేకొనగా దగియంతరం
తర వ్యాకృతిచే దపుల్కానని వస్తు వహాతెరయెత్తె యామున
శ్రీ కమనీయ నైకతిపురీమ యతీతమనోజ్ఞజీవిత
స్వాకృతి నీ మనస్సున కొనంగు పిసాళితలంపు చెట్టుపల్.

ఇది విచిత్రమీ జీవితమెల్ల యాము
నాంక దుర్లలితంబు—నిత్యావలోక
సుధమగు దీని చూచియు జూడనెట్లు
రమ్యసాధగవాక్ష నీరవనీత.

నరపతి కోరుట జనకుడు
నిరాకరించుటకు వగల నిండితి-ప్రజలం
దరు 'రాణి' యనెడు భాగ్యము
సురిగినదని - నేడు పల్లె సుదతుల మెత్తున్.

చిర భార్య రహితుండగు
కురువిభు డియ్యేటి కలస కూరిమి నన్నున్
దరిసింప తదీయాంతః
పురమున నన్నిలిపె నతని పుత్రుడు విధియై!

దీని కెరటాల కన్నెనై దోనె నడపు
కొనుచు తిరిగిన ప్రాద్దులు-ముని పరాక
రుండు కనులందు తమకము నిండుకొనగ
ననునయిండు టవెంతకగ్గని తలపులు.

రాణిగా నేడు హన్య జరాభరంబు
మత్తనువునందు గౌరవింపంగబడెడు
నాకు మిగిలిన దేమి సంతానహీన
భవనమున ఘోరవైధవ్యపరతదక్క !

తరుణదశయందుకంటె వార్ధకమునందె
వలయు పరిస్థితి నతులకు-అలతి పలక
రింపె ముదిమి నణంచి సుఖంపజేయు
నెంతకృతపుణ్య-కగు నా యదృష్ట రేఖ !

ఏనే మారితిగాని యీ యమున తా నేమాత్రమున్ మార కెం
తే నిత్యంబగు యౌవనంబున పఠించేలించు కన్యాత్వ సౌ
భ్యానేహక్షణముల్ వధూకథలు మాన్యంబైన యేతత్తటా
స్థానిన్ చీకటిమోడునై నిలతు చెంతన్ నీడకున్ నోచకన్.

ఈ కృతజ్ఞత మేల్కొల్పనేమి కొడుకు
కుర్ర ద్వైపాయనుడు నది కొమరుదాల్చి

శ్యామలుండుగ నొడవెళినమయమందు
వాడు గన్పించినద కొల వాయు నేమొ!

మనసువిచ్చి చెప్పకొనదగ్గవారెవ్వ
రిందు యమునకంటె డెంద మింత
హాయినిొంద దీని తోయములం దొక్క
సారి పడవ నడిపి యూరడిలుదు !

ముంచుకొనివచ్చు చీకటిముంపునందు
యమునలో నీదులాడిన యట్లు దలతు
నల్లకల్వల తావి కన్నను కళింద
తనయతలపులు బ్రదుకు నొడ్డునకుగెడపు

నల్లకల్వల తావి యనంగమేని
తావి కథదోచు - నీముది తనువునందు
చెడని యా సౌరభ మొక్క సేతువగుచు
కడచనినదాని నేటితో ముడికిదార్చు.

అవికల్వంబున 'యోజనా' యనుచు స్నేహార్ద్రంబుగాపిల్వ నే
ర్చువయఃప్రౌఢతఃస్వి కంఠమదివిచున్ నేడు కాళింది ధూ
ర్జవియద్ధోరణి - ఈనతితనువు చేరంగూడ దాపైకత
ప్రవిశాలాంకము హర్మ్యపర్యటన కార్యప్రేక్షణ ప్రీతమై.

గౌరవ యుక్తమా బ్రదుకు గల్గెనుపో కురురాజ తత్పుత
స్సౌరవిభేయతాగరిమప్రాయము మాసిన ఈ తమస్సునం
దారి వెలుంగు గాదగిన ధన్యతమాత్రము సూర్యనంది నీ
సీరవ భావతారకల నిర్మృగదా తుదిదాశకన్యకున్ !

అధర్వణ భారతము

శ్రీ తిమ్మావజ్జుల కోదండరామయ్య

పూర్వ కవరచిత్రములకు మేలికబ్బము దెన్ని యోజుక కంఠకయే కాలగర్వమునఁ గలసి పోయినవో మనము చెప్పఁజాలము. కాని గ్రంథిలో మెల్లగా వానిలోఁ గొన్నింటి యునికియైన మనకు లక్షణ గ్రంథములనుబట్టియు, సంకలన గ్రంథములను బట్టియుఁ గొంతకుఁ గొంత తెలియ వచ్చుచుండుట సంతోషించఁదగినవిషయము. అట్టివానిలో నధర్వణాచార్యుల భారతము పేర్కొనఁదగిన గ్రంథము.

అధర్వణాచార్యుడు పండ్లజెంఱవ శబ్దాంత ముననో లేక సదుపాదన శతాబ్దాదినో జీవించి యుండిన ప్రతిభ కవిశ్వులుడు. అనూజల పండితుఁ డీతనిని ద్వితీయాచార్యుఁడని పేర్కొనెను! త్రిలింగ శబ్దానుగానమనియు, విశ్వశివేశ్వరమనియు సంస్కృతమున గెండుంగ్రా వ్యాకరణ గ్రంథము లీతని పేరఁ గానవచ్చుచున్నవి. ఈ గెండును నధర్వణుని పేర నిబిడతలఁ గల్గింపఁబడినవే యని పరిశోధకుల యభిప్రాయము. శ్రీశైవ శాఖంప నిష్ఠుడొక్కరినెం కుత్రిచి న్యతమో ఇత్యాది లక్షణము లుండుటనుబట్టి వారి యభిప్రాయము సమంజసమయినదే యని తోచుచున్నది. ఈతఁ డొక ఁందస్సునుగూడ రచించెను. అధర్వణుని పదములలోనిదిగా నీ క్రింది పద్యమును శ్రీ గూనపల్లి రామకృష్ణకవిగారు తమ కుమార సంభవ పీఠికలోఁ జేర్కొనిరి.

క॥ మగణముగ్గఁ గదియ రగణము
వగవక కృతీమెదట నిలుపువానికి మరణం
బరు నిక్రమండు మడియఁడే
యననిని యిది తొల్లి లేంకణాదిత్యుఁడనినన్.

కాని దీని ప్రామాణ్యమునుగూర్చి శ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు శంకించుచున్నారు. “మగణముగ్గఁ గదియ రగణము” అను పెనుగడతొ నిట్టి పద్యమే యొకటి లక్షణ గ్రంథములందు శ్రీధర చ్ఛాందసుల “నిదిగా నుదాహరింపఁబడినదియు, నధర్వణచ్చాందస్సు తమకు లభింపలేదనియు వారు చెప్పుచున్నారు. వారు ప్రబంధరత్నావళి పీఠికలో నగ

ర్వణాచార్యునిగూర్చి వ్రాయుచు నీ పద్యమును జేర్కొని “వారు దీని వేదేని లక్షణ గ్రంథమునుజూచి కైకొనినో, యధర్వణఁదమము జూచియే కైకొనినో నెప్పు లేదు. ఇది యధర్వణునిదగు వాదాతఁడు వచ్చి చోడవికం కై దర్పాతివాఁ డగును!” అని వ్రాసిరి.

అధర్వణాచార్యుల మఱొక గ్రంథము భారతము. ఈతని భారతమునుండి పద్యములు పలువురు లాక్షణికులచేఁ దమ లక్షణ గ్రంథములందుచాహిత్యము లయినవి. ఆ యుపపద్యములగూర్చి తెలిసికొనుటకుఁ బూర్వ మీ యధర్వణ భారతమునుగూర్చి యంతకుఁ బూర్వము రచింపఁబడిన విషయములను తెలిసికొనుట యుక్తము. తమ యుంగ్రా కవుల చరిత్రమున నన్నియ భట్టారకుని గూర్చి వ్రాయుచు శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు అధర్వణుని గూర్చిన పుక్కిటి కథ నొకదానిఁ జేర్కొని పీఠప నిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

“అధర్వణాచార్యకృతి మయిన వికృతి వివేక మను న్యాయరణ కాఠికావళిని, నన్నియభట్ట విరచిత మనెడి యుంగ్రాశిబ్బచింతామణిని విమర్శించి చూడఁగా నధర్వణాచార్యుఁడు నన్నియభట్టునకుఁ దరువాతినాఁ డని యూహింపఁదగియున్నది. అయి నను, ఈ యూహను వెలువిధముగాఁ గూడ చేయ వచ్చును. నన్నియభట్టారకుడు భారతము నారణ్య చర్యమునఁబడును డనిఁగించి కాలగర్వము నొందిన రిరువారి తిక్కున సోమయాజి పూరింపఁ బూనుకొనక మునుపో, పూనుకొన్న సంగతి యెఱుంగక మునుపో మిగిలిన భాగమును దా నాంధ్రకరింపఁబూని విరాల పర్యమును మాత్రమే చేసి యధర్వణాచార్యుఁడు లెక్కిన భాగమును ముగింపకయే లోకాంతర గతుఁ డయి యుంపవచ్చును.”

పయి వాక్యములనుబట్టి యధర్వణాచార్యుఁడు భారతములోని విరాలపర్యమును మాత్రమే తెనిగించి లోకాంతర గతుఁడయినట్లు తెలియుచున్నది. కాని వార యధర్వణాచార్యునిగూర్చి వ్రాయుచు

నాతని భారతమును గూర్చి వ్రాయు సందర్భమున నిట్లు వ్రాయుచున్నాడు.

“నన్నయభట్టు ఆరణ్యపర్వమువఱకును తెనిగించిన తరువాత నే యాతడు భారత మాండ్రికరింపఁ బూనియుండనియెడల విరాటపర్వము మొదలుకొనియే తెలిగించుటకుఁ గారణమేమియు నగపడదు. నన్నయభట్టారకుఁడు తన గ్రంథ ప్రాతీప్ర్యమున కయి యధర్వణభారతమును కార్పివేసి నన్నకథ యెంత మాత్రము విశ్వాస్యమయినది కాదు. అధర్వణాచార్యుఁడు తిక్కన కాలములో ననఁగా ౧౨౬౦ సంవత్సర ప్రాంతములం దుండినవాఁడు.....

* * * * *

అధర్వణుఁ డాంధ్రమునందు తగిన పాండిత్యము గల సంస్కృత విద్వాంసుఁడైన జైవపండితుఁడు. ఇతఁడును తిక్కనసామయోజయు నించు మించుగా నేకకాలమునందే నన్నయభట్టు విడిచిన భారత భాగమును దెనిగింప నారంభించి యుండుదు. ఇతఁడు రెండు మూఁడు పర్వములను మాత్రమే తెలిగింపఁ గలిగెను. తిక్కన పదునేను పర్వములను జేసి ముగింపఁ గలిగెను. ఈతని కవిత్యము సంస్కృతి సమాన ధూయిషముయి సామాన్యులకు దురవగాహ మయియుండెను. తిక్కనకవిత్య మాంధ్రపద ధూయిషముయి బహుజన సుఖావగాహముయి యుండెను. ఈ హేతువుచేతనే తిక్కన భారతము పర్యవసాదరణ పాత్రముయి దేశముందంతటను వ్యాపింపఁగా నిధర్వణ భారతము కలిపయి పండితి జనైకాదిరణ పాత్రముయి సర్వజనీన వ్యాప్తిగాంధిక యాంధ్ర దేశమున మృగ్యమయినది. అది యిప్పుడు కలిపయి పూర్వ లక్షణ గ్రంథములయం దుదాహరింపఁబడిన పద్మిరూపమున జీవించియుండుటయే కొని సంపూర్ణ ప్రకరూపమున నెందును గానఁబడక నామమాత్రావశిష్టముయి యున్నది.

* * * * *

ఈశవి రచించిన తెలుగు భారత మిప్పటికి మాకు దొరకనందున కవివంశాదులనుగూర్చియేమియుఁ చెప్పఁజాలము. లక్షణగ్రంథములం దుదాహరింపఁ బడిన పద్మములనుబట్టి యాదేఁగా నితఁడు విరాటాద్యోగ భీష్మ పర్వములను రచించినట్లును, కవిత్యము రసవంతముయి సంస్కృత పద బహుళముగా నుండు నట్లును తెలియవచ్చుచున్నది.”

తొలఁత విరాటపర్వమును మాత్రమే యధర్వణుఁడు తెలిగించెనన్న వీరశరీరిగము పంతులు

గారు పయవాక్యములలో నాతఁడు విరాటపర్వమును మాత్రమే గాక యుద్వ్యోగ భీష్మపర్వములనుగూడఁ దెలిగించెనని తెలుపుచున్నాడు. ఈ నిర్ణయముల పరస్పరవిరుద్ధములుగా నేయున్నను లక్షణ గ్రంథముల ప్రమాణముతో నిర్ణయింపఁబడిన రెండవ నిర్ణయము కొంతవఱకు యుక్తియు క్రమముగాను, సమంజసముగాను నున్నదనుటలో సందేహము లేదు. కాని యిట్టివరి పరిశోధనములను నీ రెండవ నిర్ణయమును గూడఁ గొంతవఱకు సవరించుకొనవలసిన యవసర మేర్పడి యున్నది. అది యెట్లు తెలిసికొనుటకుఁ బూర్వము అధర్వణ భారతములోనివిగా లక్షణగ్రంథములయం దుదాహరింపఁబడిన నేటిదాక నుపలబ్ధములగుచున్న పద్మములను తేర్కొనుట యుక్తము కాక పోదు.

1 అప్పకవీయమున పధర్వణాచార్యుల భారతమునుండి యుదాహరింపఁబడిన పద్మములు—

యుద్వ్యపస్పద్విబు యతులు—
అధర్వణాచార్యుల విరాటపర్వమునందు —

“పర్వతసయ! యుద్వ్యుజ్జ్వా నిగళివని బస్మ మన ను బిష్మ విడియే గాక విజయ ము త్త గజము విడివెట్టతో నడ్డ పాలు గుండ విష్టప్రతయమున.”

(3 ఆ 124 ప)

నిర్విసహసవిశ్రాంతులలో వనాశక్త్యమునకు—
అధర్వణాచార్యుల విరాటపర్వమునందు—

“శ్రీకంఠ డెదురునపుడు వ నాశోధ్యవ మింద్రముకుట ముగ్ధున కురగా నీకము దివ్య శతాంగము నాకవ్వడి కబ్బియున్న నరి జే ముననో.”

(3 ఆ 141 ప)

విల్ల దానియంద.
“అకర్మ దురాలాపము లాకర్మింపఁగ నసహ్యుని ద్రోణునితో నాకనదీసుతుఁ డనియె న నాశోధ్యవ మెలుంగవచ్చు నరుఁజూపి తగ్గె.”

(3 ఆ. ౧౪౨ ప.)

బువ్వ చతుర్థయనకు అధర్వణాచార్యుల విరాట పర్వమునందు.

“భాంధుమిత్రభేరికాధ్వానముం ధురీని నాదమును మిన్నముట్ల ననారతంబు

పెక్కు గంధర్వపతులు పల్కిల్లందుఁ
గాను సౌగంధికంబుఁ జేఁ గలర యెద్దులు.”

(౫ ఆ. ౧౫౪ ప.)

II ఆనంద రంగకాట్టుండమున పథర్వణ భార
తములోనివిగా నుదాహరింపఁబడిన పద్యములు—

అభేద ప్రాసమునకు—

అగర్వణాచార్యులు భారతమున—

“తాలంకు తుములసముర

క్రిడకుఁ దాళఁగలవాఁడు షీలిలోపల నె

వ్యాఁడును లేఁని యుండకు

నీ దగ్గల నున్నవాఁడే నే నెలవిమ్మా!

ము యెలికి—

అగర్వణ భారతమున—

* తృప్తాతంకు నిబద్ధబుద్ధు

లగురాధేయాదులం గూడి త్రి

కృష్ణం గేవల మర్త్యుఁగాఁ

దలఁచి మర్తింపంగ నుత్సాహ వ

ర్తిష్ఠం డయ్యె సుయోగనం

డకట! ధాత్రీనాథ! యూహింపుమా

యష్టిపంబునఁ గట్టవచ్చునె

మదిపూర్వోక్తసంఘాతముక.

III పర్యులహితపారఁప గామామనఁ గూచి
ముంచి తిమ్మకవిచే వగర్వణభారతములోనిదిగా నుదా
హరింపఁబడిన పద్యము—

“పదిదివము లైదు ప్రాస్తలు

పదఁపడి రెడ్డాల్పు నొక్క పగలుకే రేయుకే

గదనంబు జేసి మడిసిరి

నది సుత సురుకర్తల్య నాగపురిసత్—

ఈపద్య బాల్యభేదముతో నన్నయభట్టారకుని
యాదిపర్వమునందును గానబడుచున్నది. కాని యీ
యర్థమే వచ్చెడి యీ క్రిందిపద్యము దానిపయనే
యన్నది గాన నది యగర్వణ భారతములోనిదే
యని యుండవచ్చును.

తరలము—

“పది దినంబులు భీష్ము డాహవభారకుండు
గురుండు పం

చ దివసంబులు గడ్డుడుం దివసద్వయంబు దివార్థ
ముం

* కవించితామరేయిందు నిల్లెంకి తారం
భట్టుచేఁ గూడ నిది యుదాహృతము.

† ఇది లక్షణ గ్రంథములలో నుదాహృతము.

దుదితలేడు శిల్పి పత్తధికోద్ర వీరగదారణం
బది దివార్థముగాగ నిల్లు మహాభయంకర తృత్తి
కోక.”

IV ప్రబంధరత్నావళియం దగర్వణాచార్యుల
భారతములోనివిగా నుదాహృతము లయిన పద్య
ములు—

† “తృప్తాతంకు నిబద్ధబుద్ధు లగు రాధేయాదులం
గూడి త్రి

కృష్ణం గేవల మర్త్యుగా దలచి మర్తింపంగ నుత్సా

హవ ర్తిష్ఠం డయ్యె సుయోగనం డకట! ధాత్రీనాథ!

యూహింపుమా యష్టిపంబుగ గట్టవచ్చునె మదిపూర్వోక్త గ కుం

ఘాతమున.”

“సతనానావనినాథయ్యాధ మకుట వర్తిష్ఠాబ్జాగో

ద్వర్తి విభ్రాజిత పాదపీఠ లలనా దోక్షామరో

ద్వారత మా రుత లోలాలినివీలకుంతులు బ్రభృత్యూము గేయూ

ర శో భిత బాహుపరిఘ్న ముత్తరధరణీ భృద్దైర్వ దురో

గమన.”

“ప్రణతాశేష వసుంధరాధిప పరస్పర్తిగ్నింప బుబ్బ

ర్తిష్ఠం ద్రభ్రీధిమ కృద్విరళగణ యంకారప్రదా

బద్ధ సం ప్రణవత్యుర్వృధితి ప్రవర్తిత సమస్త షీత్త్ర

మాయాద్వి ర్షణ సింహాసనభానితున్ దృఢగమ క్షౌఘానుజాన్

ధర్మజాక.”

“రాజమండల పూర్వ రాజమండల వీధి

రత్న గర్భామల రత్నగర్భ

గంధర్వ గంధర్వ గంధర్వ వగరంబు

నాగపుష్పా గ పుష్పా గవనము

మార్గణ మార్గణ మార్గణమి ము

క్యంగ భుజంగ భుజంగభూమి

కాంతికాంతారాతి కాంత కుంతిస్థలి

వీరకుమార కుమార సరసి

యన నొక పై కెక్కు నలకాపురంబు దీ

నెంద్రపురము దానవేంద్ర పురము

త్రణీ నేయు లలితకోకాంకు మణిబద్ధ

గోపురంబు హస్తినాపురంబు.”

V క్రిడాభిరామమున సువర్ణవాచాద్యుని విరాటపర్వమునందలిదిగా నీ క్రింది పద్యము శ్రీమాన వల్లి రామకృష్ణుడు కవిగారిచే నుదాహరింపబడినది.

“అంబరసీమ దారలు జటాబుని మల్లెవిరుల్
భుజాంతరా కంబున హారసంతకు లిజాస్థలి బూపులవర్షముల్

ప్రసూ నంబులు సర్పతాంజలి ననం దగి మా క్రికకుల్య

గాంబుకంబులు లుట్టిపడ నాడెడు కంభుడు మిమ్ము

అంతే యథోక్తాపికగా నిట్లు కలదు. “మాకు నొరకిన ప్రతిలో నాందిపద్యములు లేవు గావున జదువువారలకొఱకు మొదటిపద్యమును అధర్వణుని భారతవిరాటపర్వమున మొదటి యాశ్వాసము నుండియు, రెండవపద్యము జమ్మిపూడి యనులేళ్ళుడుని విక్రమ సే న మున ప్రథమాశ్వాసముననుండియు గ్రహించి యిందు జొందుపజేచితిమి. తక్కిన గ్రంథభాగమున లేఖకదోషములు తక్కు మాకరకాలేల మెక్కడను జూపబడలేదని యాద్యులు విశ్వసించుదు గాక”

అధర్వణాచార్యుడు జైనుడు. శివభుతిగానున్న యీపద్య మాతని విరాటపర్వమునందలి ప్రథమాశ్వాసములోనిదయి యుండుననుట విశ్వాస్యముకాదు. అదియుగాక యీ పద్యమే దామరాజు సోమయ ‘భీరతి’ నుండిదిగా ప్రబంధరత్నావళియం దుదాహరింపబడి యుండుట చూడగా బయి యూహ సమం జన మనియే తోపగలదు.

VI. ఆంధ్రకాయుడిలో మండల తీర్థస్థానించా కవితే సువర్ణవాచాద్యుల భారతములోనిదిగా నుదాహృతము లయిన పద్యములు.

రథ జకారయో రుదాహరణాని—

“కురుపతి రవికుతుని కుసు
ర్ధరత్న భూషణతితుల ముఱక బహుమతి జే
సి రథసము మిఱ వేసల
కు రాజ గావించె సమరకుశిలం దగుటకా.”

జకారస్య—

“తఱుచైన కురుబంబుల
ముఱవించుచు గడిమి మెఱుఱు నూళి మసగిన
టటిముఱి రెడండుగద గొని
కొలువలి కొడుకుండు మఱుఱు గావించె వడికా.”

“సురుభిష్టు కర్ణగాంధా
రరాజ భూతిశ్రేవులు దొరకు దోప్పడి గ
చుర కవ్వడి మాక్కొని ని
బృరముగ నటు నురిసి రంపవాలు కడిమికా.”

పద్యాదే ర్విభాష - పద్యాద్య తత్త్వనానాద్య యకారస్య వా లోప స్వాస్థితే.

అధర్వణ భారతే కీ డకవాక్యం—

“యక నోకసారి పల్కిన ఘోరిని చిందునో నోటి
మత్తెముల్ వికచసోరుహక్షి వివతే నను మున్నవచేసి
కాపునూ యకట! మనోధివాసుగదయంబుల వా తనువెల్ల
నొచ్చి వో యె కరుణ నూచి యేలుకొనుమా కినుకిన్నకు నేయ
సెటికే?”

పునశ్చ అధర్వణభారతే—ఆరణ్యపర్వణి.

“వరధామ్యాచార్య పుర
స్ఫురులె స్వాధ్యాయ హోమ జప తత్ఫురులె
యరుణదివేల సపులు స
ర్వరాజుభుజి యరుణి జని రరణ్యంబునవన్.”

అధర్వణ భారతే— ఆదిపర్వణి — అజగర నహుష వాక్యం—

“నే నిదిగ మత్కులొద్దవుడైన జనుని
పట్టి పారుడికాపంబు వాని తింక
సార్గమున కేగవ(ను) విమా సుఖము జెంది
యుండు నెనుమ విమానము పెక్కింతగయ వేకి”(1)

నావి యెక్కి—అధర్వణభారతే — ఆరణ్య పర్వణి—

“నయ మార రాఘవుడు నా
వి యెక్కి వడి దాట జాహ్నువీత్రైవలిన
జయ జయ యని వినువీఘల
వియచ్చరులు సన్నుతింప వేడుకోడకా.”

అపి చ అధర్వణ భారతే సంజయ ధృతరాష్ట్ర సంవాదే—

“అరయగ వా ర్జురు ప్రబ
లురు గావున వారితో విరోధము మన కే
ల రవ యిదిగ సంధికి బం
పు రాద తెబ్బులి మతేమ వోయ మఱరెదన్.”
ఇతి చ.

VII తిరుపతిలోని శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య విద్యా పరిశోధనాలయ గ్రంథభాండాగారమునం

దొకానొక భారత ప్రతినిధి (సంఖ్య 580) సభాపర్యమున సభ్యులచేత భారతమునందలి పద్ధతులుగా నీ క్రింది పద్ధతులు వ్రాయబడియున్నది.

* “తెలిసిన పచ్చని తడికాంతులకు దోడు తోడల క్రొవ్వెలుగులు తోడు నూప గురులవంకలదీర్చి కురియువానియందువుల చనుదోయి కొకవింత సరముగాఁగఁ బడి జాతీయున్న క్రొవ్వని చక్క నొక్తుతో దోగూలకాంతులు తొంగలింపఁ

గజ్జలరఖలు కరఁగిన తెలిగన్ను లంభోజదళకాంతి నపవానింప రాజనూయాచమృతమునఁ జేజరిల్లు ద్రుపదరాజ తనూజాత విపులజఘన తిలముఁ గనుగొని రాజకాంత జనముల మనము లాపొవమిని మగమనములయ్యె.

అభ్యర్థనాచార్యుల భారతమునందలిగా లక్షణ గ్రంథములయందును, సంకలన గ్రంథములందును, నిక నితర్యలములను నేటిదాక నుపలభ్యము లగుచున్న యిరువదిపద్ధతులును బయి నొకఁగఁబడినవి. ఈ యిరువది పద్ధతులును నేయే పర్యయములకు నొందినవననో తెలిసికొనుట యగు క్రము. దానిఁజేటి యభ్యర్థనాచార్య భారతమున జేయవలయులను దలిఁగించెనే మన మొకవిధముగా నూహించుటకు నవకాశ మేర్పడును.

అదిపర్యయ — † నే నెదిగ ముఖ్యులొద్దవు...? సభాపర్యయ — ప్రణత శేష తెలిసిన పచ్చని తడికాంతులకు...

* ఈ పద్ధతులుయొక్క యునికీని చెలిపిన విషయము శ్రీ ఉదయగిరి శ్రీనివాసాచార్యులుగారికి విక్రియ కృత్యము. సభాపర్యయ ద్వితీయాశ్వాసమున ‘జేవగురు ద్విజ ప్రకరత్వై’ యను పద్ధతునకును, ‘సతత ధనధాన్యములను’ అను పద్ధతునకును మధ్య నీ పద్ధతును, ‘ప్రణత శేష’ యను పూర్వ దావ్యుల పద్ధతును సభ్యులచేత భారతమునందలిగా వ్రాయబడియున్నవి—

† ఈపద్ధతి మాదిపర్యయలొనిదనియు, నిది యజగం సహాచార్యమనియు వాంఛకముదిలోఁగలదు. కాని యజగనోపాఖ్యాన మారణ్యపర్యయనందలి దురుటచే నిది యారణ్యపర్యయనందలి పద్ధతియయి యుండునని యూహించుట యపమంజసము కాదు.

అరణ్యపర్యయ—వరదాహ్యచార్య పురస్కరులై... నియమార రాఘవుఁడు నాని దొక్క... ..

విరాటపర్యయ—గర్భితనయ! యుక్త్యాహ్వానిగళ వినిబద్ధ... ..

శ్రీకంఠ దేవరునవుడు... .. లకర్ణు దురాలాపము .. ఛాంఛమిత భేరికా ధ్యానముం .. ఇక నొకసారి పల్లవో..... గురుభిష్క కర్త గాంధార..... అంబరసీమ దారలు ?

ఉద్యోగపర్యయ—తృప్తిమాలత నిబద్ధ బుద్ధులగు... వరసావాచనివాఛయూగ... అరణ్య వా రెల్లరు ప్రబలురు తాంకు తుముల సమర..... రాజమంఢల పూర్ణ రాజమంఢల...

భిష్మపర్యయ—పది దినము లైదు వ్రాద్దులు... ద్రోణపర్యయ—

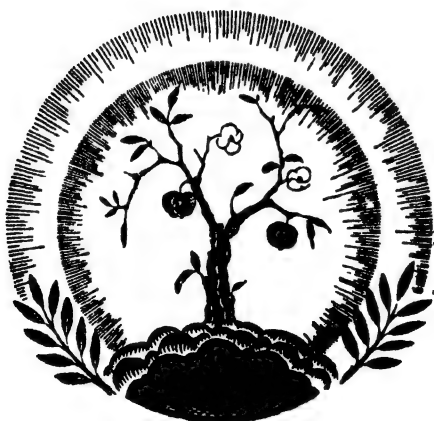
కర్ణపర్యయ—కురుపతి రవిమతుని సుబ్ధర్... శేల్యపర్యయ—తలుచైన కురుబలంబులు...

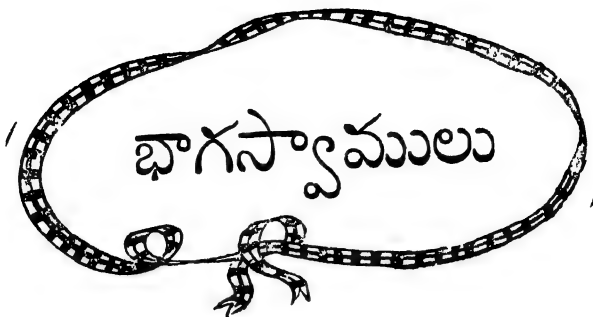
నేటిదాక నుపలభ్యము లగుచున్న యభ్యర్థనాచార్య భారతమునందలి పద్ధతులను బర్వాసాసారముగా విధి గింపగా మనకు నొన్ని నాళివాంఛములు చెల్లడి యగుచున్నవి. అభ్యర్థనాచార్య భిష్మపర్యయములను నాశ్రమే తెలిగించెని మన కింతవఱకు దిలిపి యుండెను. ఇప్పుడు పయి యభిప్రాయమును మనము మార్చుకొనవలసియున్నది. మనకు దొరికిన పద్ధతి ములలో నాగ సభారణ్యపర్యయములకును, కర్ణశేల్య పర్యయములకును సంబంధించిన పద్ధతియు లంకుట మన మింతకుముందు మాచితిమి. కనుక ‘ఇతరును తిక్కన సోమయాజియు నించుమించుగా నేకకాలమునంజే నన్నయభిట్ట విడిచిన భారతభాగమును దెనిగింప నారంభించియుండురు. ఇతరు గెండుమాడు పర్యయములను నాశ్రమే తెలిగింపగలిగెను.’ అనియు, ‘సన్నయభిట్ట అరణ్యపర్యయములకును తెలిగించిన తరువాతనే యాతడు భారత మాండ్రికరింప బూని యుండునయెడల విరాటపర్యయ మెంబలొనియే తెలిగించుటకు గారణ మేమియు నగవచ్చదు’ అనియు శ్రీ పీఠేశ్వరింగను పంతులుగారు వ్రాసిన విషయములు సత్తియారము లగుచున్నవి. అభ్యర్థనాచార్యుడు తిక్కనకల భారతమును విరాటపర్యయమునందీ తొడిగి

యాంధ్రీకరించినవాడు కాదు. అతడు భారతమును సరిక్రొత్తగా దొలుతనుండియు వాంధ్రీకరించినట్లు మనకు తెలియుచున్నది. అతడు భారతమును సంపూర్ణముగా రచించెనో లేనో మనము విగ్నిరించి చెప్పజాలము. కాని కర్ణపర్వమునకును శిల్యపర్వమునకును సంబంధించినవి చెప్పదగిన పద్యములు మన కుపలబ్ధము లయియుండుటచేత ఛిన్న కర్ణపర్వములకు నడుమనున్న ప్రాణపర్వమునుగూడ వారీగు రచించియే యుండునని మన మాహించుట తప్పకాదు. నేటిదాక నుపలబ్ధము లగుచున్న యాధారములనుబట్టి యభరణాచార్యుడు భారతము వాదిపర్వమునుండి తొడిగి శిల్యపర్వముచాక రచించెనని నిశ్చయముగా జెప్పవచ్చును.

మఱియు శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు 'తూతని కవిత్వము సంస్కృతీసమాధి ఘోషముయి సాహస్యలకు దురవగాహముయి యుండెను. తిక్కన కవిత్వ గూంధ్రపద ఘోషముయి బహుజనసఖావగాహముయి యుండెను. ఈ హేతువుచేతనే తిక్కన భారతము సర్వజనాదరణపాత్రముయి దేశముం దింత

టను వ్యాపింపగా, నభరణభారతము కలిపయ పండితజనైకాదరణపాత్ర మయి సర్వజనీనవ్యాప్తి గాంచక యాంధ్రదేశీయున మృగ్యుయినది' అని వ్రాయుటయు సత్యము కాదు. శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు తమవాటి కుపలబ్ధము లయిన పద్యములు చాలవఱకు సంస్కృతీసమాసఘోషములుగా ముందుటచే పట్లు వ్రాసినవి తలపదగియున్నది. కాని నేకు మనకు నూతనముగా లభించిన పద్యములను బరిశీలించినచో వారీకు జరివిలి తెలుగుపలుకులతో నెంతి సరసముగా బద్ధ్యముల జెప్పగలడో విడిచుగుచున్నది. అతని భారతము వ్యాప్తిగాంచక పోవుట కాతని కవిత్వ సంస్కృతీసమాసఘోషమై యుండుట కారణము కాదు. మఱి యాతడు జైను డగుట నది జైనగ్రంథమును కారణముననో లేక కవిత్వభారతమునుం దది నిలువజాలక పోయిన హేతువుచేతనో యాతని భారతము వ్యాప్తి గాంచజాలక నష్టమయియుండునని యూహించుట వ్యాయము. కన్నాది రంగ కవినాటిదాక దేశీయున వ్యాప్తినందియుండిన యా గ్రంథము నే కుపలబ్ధము కాకుండుట నిజముగా మన దురదృష్టము!

శ్రీ పుచ్చేపు సత్యనారాయణమూర్తి

1

“అమ్మా! ముగ్గుండు బంగారాదుంప ముక్కలు వయ్య!”

‘అన్నయ్యకు వేస్తే నాకు వెయ్యమ్మా, మరి.’

కంచెలొకన్న ముక్కలన్నీ తొందర తొందరగా దిగబెంపకూ, రామారావు కూడా అందుకున్నాడు.—“అమ్మా! నేనూ ముక్కలన్నీ తినీసేను. నాకు వెయ్యలీ సునా!”

‘నీకు రెండుమాట్లు వేసింది కొడుకూ!’

‘నీకుమాత్రం వెయ్యరేదేమిటి, మాడుమాట్లు?’

‘నాకు మాడుమాట్లెక్కడ వేసిందిరా?’

‘మరి నాకు రెండుమాట్లెక్కడ వేసిందిరా?’

‘నీవన్నీ అబద్ధాలే.’

‘నీవి అంతకంటే అబద్ధాలు.’

‘నాపూసు నీ కెందుకురా?’

‘నాపూసు నీ కెందుకురా?’

‘నేను ముందువెయ్యమని అడిగేను తెలుసా?’

‘నేను ముందు ముక్కలువేపు చూసేను తెలుసా?’

‘చూస్తేమాత్రం?’

‘అడిగితే మాత్రం?’

‘నేను అమ్మతోటి చాడున్నే చెప్పేను తెలుసా?’

‘నేను అమ్మతో రేకే చెప్పేను తెలుసా?’

‘అమ్మా చూడే, రామిగాడు?’

‘నేను రామిగాడి నిల్లా?’

‘కావేమిటా మరి?’

‘అయితే నువ్వు బట్టి పెంకయ్యనిలే.’

‘అయితే నువ్వు బట్టి రామిగాడినిలే.’

‘తంతాను చూసుకో.’

‘నేను అంతకంటే తన్నగిల్లు తెలుసా?’

‘ఏదీ, తన్నరా, ఏపాటి తన్నగిల్వో?’

‘ఏదైతే నువ్వు తన్నూ, చూద్దాం.’

‘నేను తన్న లేవనుకున్నావా?’

‘నేనుమాత్రం తన్న లేవనుకున్నావా?’

‘తాతలు దిగిరావాలి.’

‘మరైతలు దిగిరావాలి.’

‘వాళ్లొకళ్ళి పదాలన్నమాట.’

‘నీతిలోకళ్ళి పదాలన్నమాట.’

‘ఏదీ తన్న చూద్దాం మరి?’

‘నువ్వు తన్న చూద్దాం మరి?’

‘ఇదిగొట్టా!’

పెంకట్రావు రామారావు వీపుమీద ఒక్క చదుపుచరిచి అడిగేడు—“అయిందా?”

రామారావు తిరిగి తన్నుడానికి చెయ్యి విసిరేడు కాని అన్నకి తగలలేదు. వెంటనే 'బాకా' మొదలు పెట్టెడు.

మొదట బంగారాదుంపల ముక్కలు చెయ్యమని అడిగిన పెద్దకొడుకు గోపాలరావు ఈ గలభా మామూ తనమాట మర్చిపోయెడు.

మోహనరావుగారి భార్య సీతమ్మ అదివం ఉదయం అతి బలవంతమీద విడిచేదుమందు త్రాగి నది. చిన్నతనంలో, అవిడ అలాంటి చేదుమందు తాగినవాడు పాయంకాలం, అవిడ తండ్రి ప్రత్యేకంగా బజారునుండి బంగారాదుంపలు తేవడము, తల్లి అప్పాయంగా వేవడంచేసి పిల్లకి చెయ్యడము, అలవాటు. మోహనరావు యిప్పుడు తన ఇంట్లో కూడా ఆ ఆచారాన్ని అమలుపరుస్తున్నాడు ఇంట్లో భార్య కాని, పిల్లలు కాని ఏదైనా చేదుమందు తాగితే అదవం వాళ్ళకి పండుగే. ఆలాగే తప్పకుండా బంగారాదుంపలు వేవడం ఉంటుంది. అయితే, ఏ రోజున ఎవరు అలాంటి మందు తానతాలో ఆలోచన వాళ్ళకి వేవడం పై ప్రత్యేకపు హక్కు వుంటుంది. నేడు ఆ మందు త్రాగినది అతని భార్య. తాను బంగారాదుంపలు తెచ్చినది సుఖ్యంగా ఆమె కొరకే.

పిల్లలు చేస్తున్న గల్లంతు మోహనరావు, సీతమ్మ మామూలే ఉన్నారు. అయితే మామూలు పిల్లలకున్నారా? అంటారా? ఆహా! ఊరేకున్నారు. ఈరుగొనక ఏంజేస్తారు? ఇది వాళ్ళకి క్రొత్తగనకవా? కొట్టుకొనడాలూ, తిట్టుకొనడాలూ లేకుండా పిల్లలు భోజనంచేసి దప్పకు కనుక? వాళ్ళకి ఇది బాగా అలవాటు అయిపోయింది. కొట్టుకునో, తిట్టుకునో, వాళ్ళ చేతులు, నోళ్ళూ కొప్పట్టి, వాళ్ళంరిట వాళ్ళం ఊరుకొనవలసినదే కాని, వాళ్ళ తనవులు తీర్చడం వాళ్ళ తరంగాదుగదా, వాళ్ళని పుట్టించిన బ్రహ్మతరం కూడా కాదు. ఇంతకూ వాళ్ళ తిట్టుకొనడం, కొట్టుకొనడం, గుత్తలంలాని నీను లుబాకాయలు పటపట పేరుట్లు ఒక్క కుంలలో జరిగిపోయాయి. రాముడు బాకా పెట్టడంపై రామేశ్వరం వాకా వినబడుతుంది. నాడిని ఊరుకో బెట్టడానికి ఊరంతా ఏకమైనా చాలదు. సీతమ్మకు ఈ వేళ ఎక్కువ నీరసముగా ఉండవలసివల్ల పిల్లలనోట్లో నోరుపెట్టి, వాళ్ళని కసిరి, గదిసూయిన లేకపోయింది. కాని రాముడు పెట్టిన బాకా విని ఊరుకొనలేకపోయింది కూడా.

“ఏమిరా! ఎందు కలాగ కొట్టుకు ఏడుస్తారురా? మీకు కావలినే వన్ను అవగతాడమా? వేస్తాను. మీలో మీరెందుకు అలాగ తన్నుకోవడం?” అంటూ సీతమ్మ పళ్లెంలోని బంగారాదుంప ముక్కలుతీసి వాళ్ళకు వేసే నిమిత్తం, వంగి ముక్కలు తీస్తూంది. పళ్లెంలో ఇంక కొంచెము ముక్కలు మాత్రము మిగిలిఉన్నాయి. అప్పటికే పిల్లలు రెండుమూడు మార్లు అడిగి అడిగి వేయించుకున్నారు.

మోహనరావు పళ్లెమువైపు చూసేడు. ఒక ప్రక్క భార్య, ఒక ప్రక్క పిల్లలు. పళ్లెములో మిగిలిన ముక్కలు కొంచెము. ఆ కొంచెము ముక్కలూ కూడా పిల్లలకు చెయ్యడానికి భార్య కొంచెముగా ఉన్నది. ఆమెకు తనమాట ఏమిటన్న ప్రసక్తియేలేదు! తన పిల్లలే తాను, తానే తన పిల్లలు. మరి మోహనరావు కఠిన హృదయుడా! అతనికి పుత్రివాత్సల్యం లేదా? ఉంది. కాని, ప్రస్తుత పరిస్థితిలో అతని త్రాసుముట్టు పుత్రివాత్సల్యంకంటే కళ్ళత ప్రేమ వైపు ఎక్కువ మొగ్గుచూపింది. కారణం? అదివం మందు త్రాగింది తన భార్య. తానుకూడా, బంగారాదుంపలు తెచ్చినది ఆమెకొరకు. వేయించిన ముక్కలలో ఒక ముక్క విన్నా ఆమె నోట్లో పడకుండా అన్నీ తనూ పిల్లలూ కలిసి కావేస్తే, ఆమె మాట ఏమిటి?” ఇది అతని మనస్సును కలత పెట్టుతున్న మాట. అతడు భార్యతో చచ్చిపోమన స్వరంతో అన్నాడు—ఇంక ఆ ముక్కలు ఎవరికి చెయ్యకు, చెబుతున్నాను. ఇటు రా! భార్యవైపున్న ప్రేమ పిల్లలపైని తాత్కాలిక క్రోధంగానూ, అనాయగినూ పరిణమించింది. అతడు తన పిల్లలను గద్దిస్తూ అన్నాడు. “పగవల్లాల! ఎన్నిమామూలా చెయ్యడం మీకు? మీరు చేదు మందు తాగేరా, ఏమైనానా? అన్ని ముక్కలూ మీకే మింగేస్తే మరి మందు తాగిన అమృతి ఏమీ మిగిలక్కరలేదా?”

“వాన్నా గారూ, నేనూ రేపు ఆమందు తాగేస్తానండీ.”

“వాన్నా గారూ, నేను నిన్న ఆమందు తాగేస్తానండీ.”

“వాన్నా గారూ, నేను ఒక్క చుక్కా క్రింద పడకుండా తాగేస్తానండీ.”

“ఏడు కాళ్ళలో పడుకో బెట్టుకుని నోట్లో తాళం పెట్టి పోస్తేగాని తాగండీ.”

“నాన్న గారూ! అన్నయ్య తాగిన మంచం తా, ఉమ్మేస్తాడండీ.”

మోహనరావు కోపం వీళ్ళ సంభాషణ వింటుంటే, తగిపోయినది. అన్నాడు—“సరేలేండి, రేపు ఎవరు అల్లరి చెయ్యకుండా తాగితే వాళ్ళకి కావలసినన్ని బంగారా దుంపలు తెస్తానలెండి. ఇప్పుడు మాత్రం ఇంక అల్లరి పెట్టకండి.”

“నాన్న గారూ, నాకు బుట్టోటి బుట్టెడు దుంపలు పట్టుకురండి.”

“నాన్న గారూ నాకు బస్తాలో బస్తాకు తెండి”

పెద్దకుమారుడు గోపాలరావు కొంచెం మొగ మెరుపుడు. భయపడు. ఇంతవరకు అన్నంలో మరేవో కలుపుకుని తింటున్నాడు. తల పైకెత్తి నవ్వుతూ అన్నాడు—“నాన్న గారూ, వీళ్ళద్దరికీ వొద్దు, నాకు తెచ్చిపెట్టండి.”

సీతమ్మ మనస్సు ఉండబట్టలేదు. భర్తకు తనపై గల ప్రేమను ఆమె గుర్తించకపోలేదు. అయితే మాత్రం! పిల్లలకు బంగారాదుంపలంటే ఎంతో అంత ఇష్టం. ప్రాద్దుల వాళ్ళోనాన్న గారు బజారుకు వెళ్ళి పట్టినుంచి, బంగారాదుంపలు తెస్తారని, గంటల పొద్దీ వీధి గుమ్మంలో కూర్చున్నారని. ఆయన బజారు నుంచి వచ్చి, వీధిగుమ్మంలో అడుగుపెట్టగానే, ‘నాన్న గారూ, సంచీ నాకు యివ్వండి అంటే నాకు యివ్వండి’ అని తగవులాడేరు. ఆఖరుకి తిండి ఆ తగవు తీర్చలేక, తనూ పిల్లలూ కలిసి సంచీని యింట్లోకి సాయం పట్టుకువచ్చారు. పిల్లలు సంచీ కొక్కిలూపేరు. ‘ఆయ్, హేయ్! నాన్న గారు బంగారాదుంపలు తెచ్చేరోయ్!’ అని ఎగిరేరు. ‘నేను అమ్మతో చెబుతాను,’ అంటే నేనే ముందు చెబుతాను’ అంటూ ఇద్దరూ, సంచీ వదిలివేసి వంటింటికివెళ్ళు పరుగెత్తేరు. పంకట్రావు జోడుగా పరిగెత్తి గుమ్మంతెనుకుని బోర్లాపడ్డాడు. రామారావు వాడిని దాటిపోయి, ‘అమ్మా, బంగారాదుంపలు తెచ్చేరు, నాన్న గారు!’ అని పొటవరసలో వాడు కుంటూ అన్నదగ్గరికి వెళ్ళేడు. పంకట్రావు, చిట్ట లక్ష్మిపెట్టుకుండా, తనవద్దకు వచ్చి ‘నేనే నాన్న గారి దగ్గర సంచీ ముందుకుండా వున్నప్పున్నానమ్మా!’ అని గొప్పగా చెప్పేడు.

ప్రాద్దుటినుండి వాళ్ళ సందడి చెప్పడానికి వీలేదు. పాపం వాళ్ళకి పెట్టుకుండా దాయకుని తాను

తినగలదా? తన గొంతుక దినకుండా? ఈవిధంగా ఆమె మానసకాపారంలో తరంగాలు అల్లకల్లోలంగా పొంగి పొగ్గెత్తాయి. ఉన్న ముక్కలు నాలుగోనా ఊడిచి ముగ్గురు పిల్లల కంచాల్లోనూ సరేదామనే ఉద్దేశంతో ఆమె వళ్ళెంలో చేయిపెట్టి ముక్కలు తీస్తున్నది. మోహనరావు ఆమెపై కోపము ఎక్కువయింది. తన విప్లవో మిగిలిఉన్న ముక్కలు తీసి యిద్దరు చిన్నపిల్లల కంచాల్లోనూ సరే చేసి, “ఇదిగో నేను చేస్తున్నాను. ఇంక మళ్ళీ అమ్మని చెయ్యమని అడిగిందంటే మాత్రం చావగొట్టేస్తాను, తెలుసా?” అన్నాడు.

“అడవిబండి, బాగానేవుంది! మీకు చేసిన ముక్కలు వాళ్ళకెందుకు చేసేసేరు? నేను చేస్తుండగా?” అమ్మని సీతమ్మ.

“చాలురే! చాలా గొప్పపని చేస్తున్నావుగాని, ఇంక ఆ ముక్కలు అలాగ ఉండనిమ్మకుని నువ్వు తిను. అవిగాని పిల్లరికి చేసేవంటే మరి ఊరుకోను.”

“అసలు మొదట అడిగినవాను గోపిగాడు. ఈ చెప్పవల అల్లరికి భయపడి పాపం, వాడు మళ్ళీ అడగటమే మని చేసినాడు. వాడికి మారైనా వయ్యలేదు. మళ్ళీ, అన్నంలో బంగారాదుంపలు పంజాగోవడం వాడికి ఎంతో యిష్టం.” అంటూ, అనిగిన ముక్కలు గెండ్లా ఊడిచి ఆమె పెద్దకోడుకు కంచంలో పడచేసినది.

మోహనరావు తింటూఉన్న అమ్మను వదిలి వేసి, ఉత్తరాపాళసము కోసం చేతిగో నీళ్ళు వాసుకుంటున్నాడు. అది చూసి భార్య—“అడవి బండి, అలాగ!” అంటూ భర్త చెయ్యి పట్టుకుని, కూర్చోబెట్టడానికి ప్రయత్నించేసింది. కాని ఆతగి గట్టిగా చెయ్యి విడిచిపెంచుకుని బయటకు వెళ్ళిపోయాడు.

2

నేడు ఏకాదశి. మోహనరావు ఏకాదశినాడు ఉపవాసం ఉండడం ఆచారం. ఆయనతోపాటు తన భార్యకూడా ఉపవాసం ఉండడం అభ్యాసం చేసుకుంది. నాడు ఉదయంనుంచి పిల్లలు “అమ్మా నేను ‘ఉపాసిం’ ఉంటానంటే నేను ఉపాసం ఉంటాను” అంటూ మొదలుపెట్టారు.

“అమ్మా, రామిగాడికి ‘ఉపాసిం’ అనడం రాక ‘ఉపాసం’ అంటున్నాడే.”

“అమ్మా, నేను బాగా అన్నాను కాదా?”
 “ఉపోసిం అంటే ఏమిటనుకున్నావురా?”
 “ఉపోసం అంటేనా? అంటే, మరి—
 ఉపోసం ఉండడమన్నమాట.”

“అంటే ఏమిటి?”
 “అంటే ఏమిటా? అంటే—సాయంతరం
 పెసాదాలు తినడం అన్నమాట.”

“అయితే నీకు మంచి బాగా తెలుసన్నమాట!”
 “ఓ, నాకు మంచి బాగా తెలుసును.”
 “ఉపోసిం అంటే అదికాదు తెలుసా?”
 “అయితే మరి నువ్వు చెప్పురా.”

“చెప్పిదా? మర్చిలేనూ ఉపోసిం అంటే
 ఏమిటోనూ? ఉపోసిం అంటే, మరిగంటే, ఏమి
 టమ్మా, చెప్పమన్నావా? ఉపోసిం అంటే, మరి—
 నాన్నగారూ అమ్మగారు ఉపోసిం ఉంటారు కదూ?
 అదీ. ఇప్పుడు తెలిసిందా?”

రూమావరావు అన్నాడు—“నువ్వు చెప్పిన
 వానికంటే తిమ్మకు చెప్పిందే బాగుందిరా.”

“అయితే ఉపోసాలు” అంటే పెసాదాలు
 తిందామ.”

మరి మనమంతా సాయంత్రం ప్రసాదాలు
 తింటాం కదూ!”

“అయితే నాన్నగారూ, కాఫీతాగి ఉపోసిం
 ఉండవచ్చునా?” అని అడిగేడు చంకట్రావు.

“బుద్ధులివి ఉపోసం ఉండొచ్చునా నాన్న
 గారూ?” అన్నాడు రామారావు.

“మంచి ఉపోష్యులేమరూ మీవీ. కాఫీలు
 త్రాగి, అన్నలు తినే ఎవరైనా ఉపోష్యులుంటారా
 ఎక్కడనా?” అన్నది తిల్లి నవ్వుతూ.

“అయితే మరి ఏమితివాలమ్మా?”

“ఏమీ తినకూడదు.”

“ఏమీ తినకూడదా?”

“అహా, ఏమీ తినకూడదు.”

“చిల్లె అన్నం తినొచ్చా?”

“తినకూడదు.”

“పెసాదాలు తినకూడదా?”

“ప్రసాదాలు తినవచ్చు.”

“అయితే వేగిరం పెసాదం చెయ్యమ్మా—
 నేనూ ఉపోసిం ఉంటాను.”

“నేనూ ఉపోసం ఉంటానమ్మా.”

“ప్రసాదం ఇప్పుడు కాదు తినడం. సాయం
 త్రందాకా, ఏమీ తినకుండా ఉండి, అప్పుడు
 స్నానంచేసి, ప్రసాదం చేసి దేవుడికి నైవేద్యం పెట్టి
 అప్పుడు మనం తినాలి.”

“దేముడుకే నైవేద్యం ఎందుకమ్మా పెట్టడం?”

“దేముడు తిన్నాక మనం తినాలి.”

“దేముడు తింటాడా?”

“ఓ, మనం తింటాం కదూ. అలాగే దేముడూ
 తింటాడు.”

“దేముడుకి నోరు ఉంటుందా?”

“ఓ, ఎందుకుండదు?”

“దేముడుకి చేతులూ వుంటాయా?”

“ఓ, చేతులూ వుంటాయి, కాళ్ళూ వుంటాయి;
 ముక్కు వుంటుంది, చెవులూ వుంటాయి.”

“అయితే నేనూ నైవేద్యం పెపెతానమ్మా.”

“నేనూ నైవేద్యం పెపెతానమ్మా.”

“అందరూ పెట్టండి” అన్నది తిల్లి.

“ఏమీ ఉపోసిం ఉండవలెమ్మా.”

“నువ్వేమరూ ఉండవలెవు.”

వాడి వూసు నీకెందుకురా? నీ సంగతేవో
 నువ్వు చూసుకుందూ” అన్నది తిల్లి, చంకట్రావుతో.

రామారావు ఎవరిది గంటలవరకూ ఏమీ తిన
 కుండా, ఉపోసం ఉంటానంటూ యిటూ అటూ
 గంతులుచేసి తిరిగేడు. ఇంతలోకి కడుపులో
 కొమయ్య గంతులు వయ్యగానే, చడి చిప్పడూ
 లేకుండా వల్లి చిల్లికుండుకు తలబడ్డాడు. వాడిని
 చూచి చంకట్రావు పరిహాసం చేసేడు.

“ఇదేమట్రా ఉపోసిం వుండడం?”

“నావూసు నీకెందుకు?”

“ఉపోసిం వుంటానని గొప్పలు చెప్పేవు మరి?”

“నాఇద్దం నేను ఉండను నీకేమీ.”

“మరెందుకు గొప్పలు చెప్పేవు?”

“నా ఇద్దంరా! చెబుకే చెబుతాను.”

పదిగంటలు అయినప్పటికీ చంకట్రావుకి
 కూడా అలకలేనిది. తిల్లి దగ్గరికి వెళ్లి “అమ్మా!
 రామగారు అన్నం తినేసేతే.” అన్నాడు.

“అయితే ఏమంటావురా?”

“నేనుకూడా తినేసేదా?”

“నిన్నెవరు వద్దన్నారో అసలు?”

“అన్నం తినేస్తే, సాయంత్రం పెసాదం యిస్తావా?”

“అలాగేలే.”

మోహనరావు ఆఫీసుకుపోయి యథాప్రకారం సాయంత్రం 6 గంటలకి యింటికి వచ్చాడు. స్నానం చేసుకుని, బసం చేసుకుని, భగవదీత పారాయణ ప్రారంభించాడు. సీతమ్మకూడా స్నానం చేసి మడిబట్ట కట్టుకుని, గోధుమనూకా, నెయ్యి, పంచదారతో ప్రసాదం తయారు చేసింది. ఈలోపుగా, ఉండీ ఉడిగీ, పిల్లలు, ఇటూ అటూ తిరిగివచ్చి వంటింటి నుమ్మందగ్గర నిలుచుని లోపలికి తొంగిచూస్తూ ‘అమ్మా, యింకా పెసాదం అవలేదా? అమ్మా, దేవుడికి నైవేద్యం పెట్టడం అయిందా?’ అని ప్రశ్నలు వేస్తుండేవాడు.

మోహనరావు గీతపారాయణ పూర్తిచేసుకుని ప్రసాదం దేవుడికి నైవేద్యం పెట్టి కూర్చున్నాడు. సీతమ్మ తల కొక ఆకువేసి, ప్రసాదం అందరి ఆకుల లోనూ వడ్డించినది. ధీర్ఘ నిర్బంధంమీద తనుకూడా ఒక ఆకుతీసుకుని తినమకూడా ప్రసాదం వడ్డించు కున్నది. గోపాలరావు తన ఆకులో వేసిన ప్రసాదపు ఉండలు రెండు తినివేసి, మరి వడ్డింటూ సర్దిపోయి నాడు. తక్కిన పిల్లలిద్దరూ తమ ఆకులలో వేసిన ప్రసాదపు ఉండలు రెండేసిన్నీ ఉండలు పాళం గానే గులకాయన్నాహాచేసి, రెల్లి మొఘంజ్రపుమాచి ‘అమ్మా, తినేసేం’ అని, యిద్దరిలో జయంపొందిన విరులూగ గొప్పగా చెప్పారు.

“అమ్మా! నాన్నగారికి పెద్దపెద్ద ఉండలు వేసేవు. మాకు చిన్నచిన్నవి వేసేవు ఏ?” అన్నాడు రామారావు.

“నాన్నగారు పెద్దవాళ్ళు కడుట్రా, మరి! అంచేత పెద్దపుండలు వేసింది మరి.” అని సర్దుబాటు చెప్పేడు వంకట్రావు.

“నేనూ పెద్దవాడినే” అన్నాడు రామారావు.

“నువ్వు నాన్నగారంత పాడుగున్నా వేమట్రా?”

“ఇదేమిటి చూసుకో! నాన్నగారింటే ఎంత పెద్దవాడినో.” అంటూ రామారావు నిలబడి నెయ్యి వైకెత్తి అన్నాడు.

మోహనరావు వత్సరూ, “అవునురా, నువ్వే పాడుగూ వున్నావురా” అంటూ తన ఆకులోనున్న ఒక ప్రసాదపు ఉండ రాగనరావుకి, మరికొక ఉండ వంకట్రావుకి పడవేశాడు.

సీతమ్మ అన్నది—“మీ రెండుకండీ వాళ్ళకి పడేస్తారు? నేను బియ్యమా?”

“నువ్వు వేసినవి తినేసేరుగా?”

“తినవేస్తే మరి నెయ్యినా యేమిటి?” అంటూ అవివ మరీ రెండు ఉండలు తీసి పిల్లలకు పడవేసింది.

“నువ్వు చిన్నచిన్న పిసరు ఉండలు పడేస్తా వమ్మా. నాన్నగారికి పెద్ద పెద్ద ఉండలు పడేస్తారు.” అన్నాడు వంకట్రావు.

“ఈనాళ్ళ ప్రసాదం మీకోసం చేసేవా, నాన్నగారికోసం చేసేవా?”

“నాన్నగారు తింటే మరి మేము తినమేటి?” అన్నాడు రామారావు.

“మీరేమీ ఉపోవ్యం ఉన్నారా ఏమైనానా? నాన్నగారు ప్రాణుటినుంచీ మంచినీళ్ళయినా తాగ లేదు. మీరు ప్రాణుటలేచి అప్పుడే రెండుమాట్లు మెక్కిరు. మళ్ళీ కాస్తేపటికి అన్నం తింటారు. మీకు నాన్నగారిలో వొంలేమిటి? అంటూ, అవివ మరీ రెండు పెద్ద ఉండలు ధీర్ఘ ఆకులో పడవేసింది. ‘వాళ్ళకి సడేయ్యక మీరు తిసింది. వాళ్ళకిమిటి అలాగ అరుస్తూనే వుంటారు.’ అన్నది.

సీతమ్మ ఇప్పటికి ఒక ఉండ తిన్నది. ఒక ఉండ యింకా తన ఆకులో నున్నది. ఇక గిన్నెలో నున్న రెండు చిన్న ఉండలూ పిల్లలిద్దరికీ చెరిబక ఉండ, పడవేసి, ‘ఇదిగో చూసేరా? గిన్నెలోఉన్న రెండు ఉండలూ మీకు పడవేశాను. అవి తిని తిన్నగా నిల్చి చేతులు కడుగుకోండి—మళ్ళీ అడిగే రింటే తిన్నతాను. బాగర్.’

బట్ట గిన్నెచూచి పిల్లలు నిరాశ చెందారు. వారికి తిన్నదాంతో తృప్తి అయినట్లు ఏమీ కనిపించ లేదు. తిండిచెల్ల అకాలూరిత సేత్రాలలో చూస్తున్నారు. వాళ్ళ మోహం మాస్తూ సీతమ్మ మరయర లాదుతోంది.

“నాన్నగారూ, మీరు ఆ రెండు ఉండలూ తినగలగారా?” అన్నాడు వంకట్రావు.

మోహనరావు! నవ్వు వచ్చినది. పిల్లలకి ప్రసాదం అంటే ఇంత అంత ఇష్టంకాదు. సాయింశ్రం నాన్న గారు పెసాగాలు యిస్తారుగదా అని ప్రార్థనలు తన ఇంటి వద్ద నున్నంతివేళ తనతోటి జాట్లకట్టుకుని తిరిగేరు. చేతులు పట్టుకు వేళ్లాడేరు. రెండుకాళ్ళుకూ తమచేతులు గట్టిగా చుట్టబెట్టి కదలకుండా చేసేవారు. 'నాన్నగారు నాకు ఎక్కువ పెసాదం యిస్తారురా' అంటే నాకు ఎక్కువ పెసాదం ఇస్తారురా' అని పంకాలపడుతూ వచ్చేరు.

సాయింశ్రం తన ఆశీసునుండి వస్తూండగా యిద్దరూ ఎదురుగుండా పరుగులుపెట్టి, చెరోక చెయ్యి పట్టుకుని యింటికి లాక్కొనివచ్చేరు. 'నాన్నగారు అమ్మ పెసాదం చేస్తారండీ.' అని శుభవార్త వినిపించెను. 'నాన్నగారు, నాకు ఎక్కువ పెసాదం ఇస్తారు కదండీ?' అని యిద్దరూ అడిగెను. విజంగా, మాదావిడి అంతా వాళ్ళచేకదా. ఇట్టి ఆలోచనలు మోహనరావు మనస్సులో పరుగులెత్తెను. అతడు ఉండబట్టక తన ఆకులో నున్న గండు ప్రసాదపు ఉండలూ ఇద్దరికీ చెరోకటి పడచేసినాడు.

నీతమ్మకు పట్టరాని కోపమా దుఃఖము వచ్చి పని. తిరిగి భర్తకు వేదానుంటే గిన్నెలో మరిలేవాయో. తన ఆకులోనున్న ఉండలను ఎంగిలిచేసి పని. భర్తకు ఎల్లా చేయగలడు! 'వద్దండీ అని పోతున్నాంటే, అలాగేవా చెయ్యడం? చాలైండి, మహా గొప్పపనిచేసేరు!' అంటూ ఆవిడ తన విద్రుంగునున్న ఉండలమహాదా పిల్లలవైపు విసిరివెయ్యడానికి ఎత్తబోతుండగా, మోహనరావు 'వద్దు, వద్దు' అంటూ ఆమె చేయి తన ఎడమచేతితో పట్టుకొన్నాడు. ఆమె మహాకోపంతో తనచేయి గట్టిగా విడిపించుకుని, ప్రసాదపు ఉండ విసిరేసి, దైటికి వెళ్ళిపోయింది.

3

నాడు స్వాతంత్ర్య దినోత్సవం. బడిలో పిల్లలకు మితాయిఉండలు పంచిపెట్టారు. రామారావు తన కిచ్చిన మితాయుండ తట్టించి ప్రారంభించి, నిమగ్నంలో లేచిపించెను.

"అన్నయ్యా! నా మితాయి ఏదిరా?" అని చేతులు చూపిస్తూ నవ్వుతూ అడిగెను.

"తిశేనీతూ అప్పడే! అమ్మకి నాన్నగారికి యివ్వక్కర్లేదుటా? అంతా మిగిలేవు?" అని అన్నగోపాలరావు అడిగెను.

"నా కిచ్చేరు! అంచేతనే తిశేనీతూ!" అన్నాడు రామారావు మొఘం ముకుమరుని.

వెంకట్రావు అప్పటికి సగం వుండ తిశేనీడు; సగం చేతిలో ఉంది. "ఇదిగోటిరా, నేను ఈముక్క అమ్మకి అట్టే బెడతాను. రామిగాడు అంతా మిగిలేడు. అమ్మకి ఒకపిసూ ఉంచేడుకాదు" అన్నాడు అన్నయ్య.

"ఎంగిలి చేసిందిట్రా, యిస్తావు, అమ్మకి?" అని గోపాలరావు అడిగెను.

"ఎంగిలి లెక్కడ చేసేనురా! ఈ చేతిలో పెట్టుకుని యీ చేత్తో తినుకు తిన్నాను." అని జవాబు చెప్పేడు వెంకట్రావు.

"అయితే అది తినివెయ్యకుండా పట్టుకొ అమ్మ కిద్దా గాని. నా ఉండ నాన్నగారికి యిస్తాను." అన్నాడు గోపాలరావు.

ముగ్గురు మూర్తులూ యింటికి బయల్దేరెను. ఇంట్లో అడుగుపెట్టగానే చిన్నవారిద్దరూ 'అమ్మా! మేమివేళ మితాయిలు తిన్నాం!' అని దీర్ఘంతిన్నా ప్రశ్నించెను.

"అమ్మా! రామిగాడు అంత వుండా నాడే తిశేనీడే!" అన్నాడు వెంకట్రావు.

"నువ్వేం తేసేవురా?" అని తల్లి నీతమ్మ అడిగింది.

"నేను సగం నీకోసం పట్టుకొచ్చేను." అన్నాడు వెంకట్రావు.

"ఏదిరా, నువ్వు తెచ్చిన మితాయి?" అని గోపాలరావు అడిగెను. తల్లి వాడిచేపు చూస్తూ నిలచింది.

వెంకట్రావు తన చెయ్యి చూచుకుని గతుక్కుమన్నాడు.

"ఏదిరా, నువ్వు తెచ్చిన మితాయి?" అని గోపాలరావు గద్దించెను. వెంకట్రావు మొఘం వెల వెల పోయింది.

"మర్చిపోయి దాక్లో తిశేనీతూ!" అన్నాడు, అవరాధిలాగ.

"మరి అమ్మకి అట్టేబెడతానని ఎందుకన్నావ్?" అని గోపాలరావు తమ్ముడికి కసీరెడు.

“పోనీరా! కనకకు వాణ్ణి! ఊయో!” అని ఆమె గోపాలరావుతో చెప్పి, “ఏం చేసేవురా, రావు, నీ మితాయి?” అని వెంకట్రావుని వత్సవూ అడిగింది.

“నీకు తెన్నాం అని పట్టుకొచ్చేసామూ. మనస్సు చాక్లో ఎక్కడో మర్చిపోయి తినేసేను. ఇప్పుడు చూస్తే పేతులా లేదు. అప్పుడప్పుడు చూడమూ, ఎలాగ బట్టబాటున్నాడోనూ! నేను తినియ్యాల్సి తినేసే నేమిటి మరి?” అన్నాడు.

వెంకట్రావు మొఘం చూసి నీరమ్మకి చాలా జాలిచేసింది.

“వాడు తినలేదట్రా! మనస్సు దారిలో కాకి ఎత్తుకుపోయి వుంటుంది. పోనీరే బాటా వాణ్ణాడే, ఘనవారేను” అని వెంకట్రావుని ఓదార్చింది.

“నీ మితాయి ఏదిరా, రామూ?” అని నీరమ్మ రామారావుని అడిగింది.

రామారావు వత్సవూ చూస్తూ మీదికత్తి బాజు చేస్తో చూపిస్తూ, “ఇదిగో, ఇక్కడంది. కావ తిస్తే తీసుకో” అన్నాడు.

“అలాగట్రా? ఆయితే వుండు. కత్తిపీట తెచ్చి కడుపుకోసి ఆ మితాయుండా తీసుకుంటాం.” అన్నది తల్లి వత్సవూ.

అటుట వివగానే, “నేను తెస్తానమ్మా కత్తి పీట.” అంటూ వెంకట్రావు పంచాదిలోకి పరు గెలేడు.

“నేను మీకు దొరుకుతానేమిటి ఆసలు?” అంటూ రామారావు పెరల్లకి పారిపోయేడు.

వెంకట్రావు కత్తిపీట పట్టుకొచ్చి ‘రామిగాడు ఏదీ?’ అని అడిగేడు తల్లిని.

“సరవాకి అంటే, నిజంగా పట్టుకొచ్చేవురా కత్తిపీట? ఇప్పుడు నీ కడుపు కోసేస్తాను ఇలాగరా, ఎవరేలే నేం.” అంది తల్లి.

“అబ్బా! నేను కత్తిపీట తెచ్చిపెట్టేందుకా?” అంటూ వెంకట్రావు కత్తిపీట అక్కడ పారేసి నిర్లక్ష్యంగా నిలబడ్డాడు.

“ఈమాట ఎప్పుడైనా, మితాయిలు పంచి పెడతారుకాయా, మాబో, అప్పుడేమానూ, నీకు తెస్తానమ్మా!” అన్నాడు వెంకట్రావు తల్లితో.

అలాగేరేరా బామూ? మీదటికి మళ్ళీ సారంరం వాస్తుంది కదూ! అప్పుడు తెద్దాగాని. అన్నది నీరమ్మ.

“అప్పుడు అంతా నీకే యిచ్చేస్తానమ్మా! ఒక్క పినరూ నేను తినను.” అన్నాడు వెంకట్రావు.

“అలాగే! ఇప్పుడు దింక ఇచ్చేవు, అప్పుడు దింక అంతా యిచ్చేస్తావు. దర్బాకం లోటు లేదులే తండ్రికి పిల్లరికి!” అన్నా నీరమ్మ వత్సవూ.

గోపాలరావు తన మితాయుండా రెండు వంతులు తేసేడు. ఒక ముక్క తిరిగిచ్చి అన్నాడు, “ఇది మనస్సు తీసుకో అమ్మా! ఇది వాన్నీ గారికి.”

మోహనరావు తల వంచుకుని ఏదో చాను కుంటున్నాడు.

“పిల్లల మాటలపై అతనికి ధ్యానములేదు. నీరమ్మ పిల్లల మాటలను విని ఆనందిస్తున్నది. భిర్రకూడ, బయటికి రాలేదని వారి మాట వివలేదని, ఆమె విచారిస్తున్నది. అతనిని యివరికి రప్పించడానికి పిల్లలతో తండ్రిని కూడా ఎత్తిపెట్టింది.

అంతవరకూ లక్ష్యం పెట్టని మోహనరావు తన ప్రసక్తి రాగానే నీరమ్మం యివరిలకు ఊడిపడ్డాడు.

“నీమిటి దర్బాలూ, గిరాలూ ఎత్తి పెనుకున్నావ్? మా దర్బాకిప్పుడు వచ్చిన లోపేమిటో?” అన్నాడు భార్యని ఉత్తేజించి.

“లోటు లేదనే, నేనూ చెబుతున్నాను. ఏం జట్టికొచ్చేరా? జగదానికొచ్చేరా? అలా గడుగుకున్నారా?”

“జట్టిలూ జగదాలూ లేకుండా, పాపం! నీదో చట్టాపట్టాల కట్టుకూచోమంటావు కబో! అంత తీరుబడి లేదు వాకిప్పుడు.” అన్నాడు మోహనరావు.

“పిల్లలు మితాయిలు తెస్తే తిందానికేనా తీరు బడి లేదు పాపం! ఎంతసేపూ రాత రాత! బ్రహ్మ రాత!

“అవునుగాని, దర్బా అంటున్నా నేమిటి?” అని అడిగేడు మోహనరావు తాకిగా.

“మీకున్నదే దర్బా మొదటినుంచీని. మీరు మీదటికి చంద్రవారాలు చేయించి పెడతానున్నారు! మీ అబ్బాయి మీదటికి మితాయిలు తెచ్చిపెడతానన్నాడు. అంతకంటే ఎముంది?” అన్నది నీరమ్మ.

ఇంతలో గోపాలరావు తండ్రి ఎదుటికి వచ్చి నిలబడి “ఇంకండి వాన్నీ గారు!” అని తన మితాయి చేరిన తండ్రి ముందుకు చాపేడు.

“ఏమిటా ఇది?” అన్నాడు మోహనరావు.

“మితాయండీ.” అన్నాడు గోపాలరావు.

“ఎక్కడిదిరా?” అని అడిగడు తండ్రి.

“మా బళ్ళో పంచి పెట్టేరండీ.”

“నువ్వు తినలేదు మరి?”

“నా కక్కరలేదండీ” అన్నాడు గోపాలరావు నిష్పాన్ద బుద్ధితో. మోహనరావు భార్యనో అన్నాడు. “మానీవే, గోపికాడు? వాడు తినకుండా, మితాయి నాకు తెచ్చియిచ్చేడు?” అన్నాడు. గోపాలరావు వేళుమాసి, “నీ అమ్మకి ఇవ్వడం మానేసి వాకిచ్చేవేం?” అని అడిగడు.

“అమ్మకి సగం ఇచ్చేవండీ.” అన్నాడు గోపాలరావు.

“ఉట్టి వెరివాగమ్మ అండీ! అందరిలాంటి వాడుకాదు గోపికాడు. పాపం! ఒక్క పినరూ నోట్లో వేసుకోకుండా పదిలంగా పట్టుకొచ్చి మన కిద్దరికీ పంచిపెట్టేడు. మాతారా?” అంటూ సీతమ్మ గోపాలరావుని దగ్గరగా లాక్కుని కాగలిండుకుంది. మోహనరావు వాడిని, సీతమ్మ చేతుల్లోంచి లాక్కుని ఎత్తుకున్నాడు. “ఏంరా, నాన్నా! నువ్వు తిండం మానేసి కూకెందుకు తెచ్చేవు చెల్లూ?” అంటూ వాడిని గట్టిగా అదిమి పట్టుకున్నాడు.

“నాకు మళ్ళీ యిస్తారు నాన్నగారూ మా బళ్ళోనూ” అని జవాబు చెప్పేడు గోపాలరావు.

సీతమ్మ భర్త ప్రక్కనే నిలబడి గోపాలరావు చెయ్యి పట్టుకుని వాని అరచెయ్యి ముద్దు పెట్టుకుంటున్నది.

వెంకట్రావు, రామారావు దింతగానూ, తర్జునగానూ వాళ్ళింక చూస్తూ, వాళ్ళదగ్గరగా వచ్చి నిండున్నారు. చేతులు మీదికి ఎత్తుకున్నారు.

మోహనరావు గోపాలాన్ని క్రిందకు దించేడు. తన చేతిలోఉన్న మితాయిలో కొంచెం తీసిపట్టుకుని, మిగిలినది గోపాలరావు చేతిలో పెట్టి “నువ్వు తిన నాన్నా” అన్నాడు వాళ్ళల్నిపూరితమైన వాక్కులతో. గోపాలరావు తండ్రి యిచ్చిన మితాయి అందుకున్నాడు. కొండం నోట్లో వేసుకున్నాడు. సీతమ్మ తన మితాయిలో కొండంభాగం తీసి పట్టుకుంది. మిగతా మితాయి గోపాలరావు కిచ్చి, “ఇందరా, గోపీ, ఇది వావండు, తీసుకో” అన్నది. గోపాలరావు అదికూడా అందుకున్నాడు. తండ్రి యిచ్చినదీ, తల్లి యిచ్చినదీ కలిపి ఒక ఉండ చేసేడు. తింటూ నిండున్నాడు.

“రావు, చెయ్యి పట్టా” అన్నాడు మోహనరావు.

“రామా! చెయ్యి పట్టా!” అన్నది సీతమ్మ.

రావు తండ్రిముందు చెయ్యి చాపేడు. రాము తల్లిముందు చెయ్యి చాపేడు. ఇద్దరి చేతుల్లోనూ మిరాయిలుండి పడింది. ఇద్దరి మొఖాలూ దాగర్గంత అయ్యాయి.

ముగ్గురు పిల్లలూ ముందు నిలుచుని మిరాయి తింటూంటే, భార్యార్ధర్తలు తమ ఆస్తిత్వాన్ని నాళ్ళల్లో విక్రయించేసి ఆనందాన్ని అనుభవిస్తున్నారు. ఇప్పుడు ఎవరిమీద ఎవరికీ కోపాలూ తాపాలూ వీనిలేవు. వారి మృదయాలు పునీతమైన పుత్రవాళ్ళ లగ్నంతో పూర్తిగా నిండివున్నాయి!

తంజావూరి మహారాష్ట్రభూపతులు:

ఆంధ్ర సాహిత్యము

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

మహారాష్ట్రులు తంజావూరి రాజ్యమును వశపరుచుకొనుసరికి అది రాజ్యలక్ష్మీ కల్యాణముంటున్నదని నృత్తిగాన విన్నోదములలో, మేళతాళ ప్రసంగములలో, ఆంధ్రసాహిత్య గోష్ఠులలో సంకులమై కలకలలాడుచు నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణముగ నుండెను. తంజావూరికి మహాదళ ఆంధ్రనాయక రాజపురందరుడు రఘునాథ నాయకుని కాలముననుండి మొదలు, రఘునాథ నాయకుని తండ్రి అచ్యుతప్ప నాయకుడును, తాత చెవ్వునాయకుడును ప్రతాపవంతులు కాకపోలేదు; రాజ్యపరిపాలనలో సమర్థులును కాకపోలేదు. తంజావూరి రాజ్యాధ్యక్షులైన అభ్యుదయమునకును వారు దారిచక్కజేసిరి గనుకనే రఘునాథ నాయనయ్యనారి కాలమున అది గొప్ప ఉచ్చవశకు వచ్చినది. కానయినే పితృపితామహుల తిరువురును సాహిత్యాభిమానులే, విద్యుత్పరిపాకలే; కాని స్వయముగా కవులు కారు; వారు కావ్యములు రచించి యోజుగరు; సంగీత కళాభిజ్ఞులే కాని గాయకులు కారు. కాని ఈ సులువు లన్నియు రఘునాథ నాయకునియందు మూర్తిభవించుట మూర్తిహంబాధ్యురప్ప నాయకుల బహుజన్మ రహస్యము.

రఘునాథ చూపాలుడు బహు శాస్త్రవిభారదుడు; సంస్కృతాంధ్రములు రెంటియందును మహాకవి. హయన ఇందిరానుందిరమును విద్యామండపము మహాకవులలోను, పండితులలోను, గాయన గాయనీమణులలోను కిటకిలలాడుచుండెడిది. ఆ సభలో విజావాదన నిపుణులు, చతుర్విధ కవితాచాతురీ ధురీణులు అయిన సుందరీమణు లెందరో యుండిరి. అట్టివారిలో మధురవాణి రామగ్రదాంబలు

ముఖ్యులు. రసీకుడు, సంగీత నాట్యకలా సాహిత్య విభారదుడు అయిన మహారాజ గనుక రఘునాథ ధూవరుని యాశ్రయము నాసించి యనేకులు సంగీత నాట్యకలా ప్రవీణులైన యెఱిలోచనలు తంజపురి కరుచుచుండిరి. ఇట్టివారివలననే తంజావూరిలో సాహిత్యమున ప్రతీతి కలిగినది.

సంగీత సాహిత్యములయందును నాట్యకలయందును విశుభలగుటవలన రఘునాథ నాయకుడును, అంతకుంటె పెక్కువగా అతని కుమారుడును తంజావూరి రాజ్యము నేలిన కన్పటి నాయకధూపతియునయిన విజయంఘట నాయకుడును స్వయముగా రూపకములను గవియించి తమ కోటలోని నాటకశాలలో ప్రదర్శింపజేయుచు వచ్చిరి. ఇంతటినుంచి తంజావూరు నాట్యసంగీతముల కధనాసమయినది.

విజయరాఘవ నాయనయ్యవారు సంగీత సాహిత్య విభారదురై నాటక రచనపై ముక్కుచి చూపగానే యానాటి కవులందఱును నాటక రచనా విలోలురై యొరి. 'యథా రాజా తథా ప్రజా' యన్న యాలోకితి తత్వము కదా! విజయరాఘవ నాయనయ్యవారు రచించిన నాటకము లనేకములు. ఈ మహారాజా నాస్థానమున సరస్వతీమూర్తులైన సరసివహాంబుల నేకులుండిరి. వీరిలో కృష్ణాజమ్మ రంగ జమ్మలు ముఖ్యులు. విజయరాఘవ మేదినీశ్వరుని కాలములో తంజపురము విద్యా విభారదులు, సంగీత నాట్యకలా ప్రవీణులు అయిన వేశ్యారత్నములకు విడిదిపట్టు. విజయరాఘవ నాయకోపజ్ఞులైన నాట్యబృందములుకూడ గొన్ని యుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఈరీతిని తంజావూరి ఆంధ్రనాయక రాజాస్థానము చతుర్విధ కవితా విలాస విన్నోదములలోను, కలాదితురలైన నారీరత్నముల

నాట్యం, రూపక ప్రదర్శనములతోను, సంగీత సరస ప్రసంగములతోను చేపట్టెదననుకరించుచుండెను. ఈస్థితిలో మహా విధిరాక్షసునియన ఆ తంజావూరి దుర్గము మహారాష్ట్రమునిస్థానమునైన ఏకాదశి మహారాజునకు వశమయినది. తంజావూరి రాజ్యము మహారాష్ట్రభూవరుల యధికారము క్రిందికి వచ్చినది.

కానైతే ఏకాదశి మహారాష్ట్రుడే కాని యతనికి తెలుగు తేటదనమును తీయదనమును తెలియకపోలేదు. అతని జాగీరులో గొంతభాగము తెలుగు ప్రాంతమే. తెంగువారు పరిసర్ ప్రాంతమున నతడు తండ్రి హతాంతో చాలకాలము గడపెను. ఏకాదశికం డెను ఈతని తపయను హతాంతే తెలుగునై నత్యం తాదరాభిమానములు. ఈ మహారాష్ట్రాధిపతిని తంజావూరిని వశము చేసికొనువాటి కప్పటి వాతావరణ మంతయు తెలుగు; రాజభాష తెలుగు; మంత్రి దంపనాయక సామంతుడు లాదరించిన భాష తెలుగు; సంగీత నాట్య ప్రబంధ భాష తెలుగు. ఆ నాయక రాజాస్థాన విద్యార్థిష్టలు, ఆవాటి వాఙ్మోర్తివములు, ఆదివ్య సంగీత సుధాపారసీదనములు — అన్నియు మహారాష్ట్ర హృదయము నాకూరించి దానిని రసార్థము కాచిందినవి. పరిస్థితు ప్రభావ మట్టిది.

తంజావూరి మహారాష్ట్ర మహారాష్ట్రులు ఆంధ్ర నాయకపదం కానునారులై, సంస్కృతాంధ్రములను, సంగీత నాట్యములను ఆదరించుచున్నాక వారివలెనే తామును సంస్కృతాంధ్ర ప్రబంధ విబంధనబద్ధ హృదయులైరి; సంగీత నాట్యకలాపక్షిని అల్లారు ముద్దుగా లాలించి పెంచి పోషించిరి. రాజవంశము వాటిపదన్ని చేరకాని రాజ వృత్తమును, సంగీత సాహిత్య నాట్యకలా వివేచనములను పూర్వము వలెనే యథావిధముగ సాగినవి. మహారాష్ట్రుల దివ్యమూలే కాని తంజావూరి రాజ్య మతీరికే ఆంధ్రరాజ్యముగ నే మిగిలిపోయినది. మహారాష్ట్ర రాజన్యల కాలములోను రాజభాష తెలుగు. వారు నాట్యకలాపకరులైన తెలుగు చేత్యల వాడరించిరి; తెలుగు కవుల కౌశ్రయ మొసంగిరి; తాము స్వయముగా తెనుగు ప్రబంధములు, నాటకములు రచించి తెనుగు వాఙ్మయమును పెంపొందించిరి. ఆంధ్ర నాయక రాజులకాలములోవలెనే వీరి కాలము నను సంస్కృతాంధ్ర సాహితీవిధులను మాత్రము తొడిగి నవ్యప్రమాన ప్రభాగానుసరులైనవి. తంజావూరి తెలుగు రాజ్యమును జయించిన మహారాష్ట్ర మహిమరులు తెలుగుభాష మాధుర్యమునకు జోక్రి

దానికే విజితులైరి. అట్టిది ఆ కాలపు తంజావూరి మహిమ.

మహారాష్ట్ర వృవరులను, ఆ కాలమునాటి సంగీత కలాపిత్యులను ఎక్కువగా ఆశ్రయించిన కావ్యరూపము గేయప్రబంధము. తంజావూరిని వియరాఘవ వాయుకుడు పాలించుచుండిన కాలమున క్షేత్రయ్య కొంతకాల మక్కడ నుండి విజయరాఘవ నాయనయ్యవారిని తదాస్థాన కవి గాయక శిఖామణులను తన యద్భుత పదములను పాడి వారిని సమ్మాహితులను గావించెను. పదవచనలో ఇన్ని సాబులు, ఇన్ని మెరుగులు ఉన్నవేమి యీ కాలపు గాయకు లాశ్చర్యమునది. పదములను రచించుట పాడుట నా దొక విలాసమును నేపము నయినది. తంజావూరిలో విజయరాఘవ నాయకుని యనంతరము విరచితములైన శృంగార పదములకు క్షేత్రయ్య పెట్టినదే వరవడి. కాని క్షేత్రయ్యకి తరువాత వచ్చిన పదములలో అతని పదములలోని సాగను కానరాదు; తరువాతి రచయిత లంతటి ప్రతిభామహితులను కాదు. శృంగారతరములైన వీర కాండ రసములను లలితాభివన ప్రధానములను, మంజుల గాన మోగియులును అయిన శృంగార పదములలో శిల్పసంగతి కూర్చుగా నేర్పు మామి యొప్పించుట క్షేత్రయ్యకి చెల్లినది!

తంజావూరి ఆంధ్రనాయక రాజేంద్రులవలెనే మహారాష్ట్రులును సంగీత సాహిత్యములను రెండేరి తోడించి గేయ ప్రబంధములను రూపకములను విరచించిరి. అందువలన మహారాష్ట్ర భూమిపల కాలములో పదములు మాత్రమేకాక రసరసములైన విజయరచనములు వచ్చి గేయ వాఙ్మయ సాపారముగ వృద్ధి కొందినది. సంగీతమువీరినను గేయమువీరినను ఆంధ్రులకు, అందు ముఖ్యముగా ఆంధ్రదేశములోనివారికి అభిరుచి మండిగించి మానిపించినది పంపొమ్మదక శతాబ్ది కవనవిభాగమునందే.

ఏకాదశి యంతరము తంజావూరి సింహాసనము నధిష్టించినవాడు అతని త్యేషకుమారుడైన భాహతే. ఈతేరు పెట్టుకొన్న మహారాష్ట్రభూవరులలో ఈతడు రెండవవాడు గనుక ఇతనికి రెండవ భాహతే అని పేరు. ఇతడు సంస్కృతాంధ్ర మహారాష్ట్ర భాషలలో గొప్ప విద్వాంసుడు; కవి. ఇతడు స్వయముగా విద్యా వికారదు పగులచేరి ఇతని యాస్థానము సంస్కృతాంధ్ర పండితులతోను కవులతోను కలుకల లాడు

యందెడిది. ఈతని యాస్థాన విద్వాంసులు బహు శాస్త్ర పారంగతులు. ఈ మహారాజు శాస్త్రప్రేయిత్య మునకు, విద్యార్థునిపోషణమునకు తిరు విజయ వల్లారు గ్రామదానమే తార్కాణము. ఈ రాజచంద్రుడు క్రీ.శ. 1697 లో ఆ గ్రామమునకు కాహళి రాజపురమున పేరు పెట్టి సర్వమాన్యులకు ఆగ్రహముచేసి నలువది దైదుగురు శాస్త్ర పారంగతులైన మహాపండితులకు దానము చేసెను. ఇట్లు దానమిచ్చుటలో ఒక్కొక్క పండితు డెన్నొచ్చి శాస్త్రములలో పండితుడో అయ్యగదారమున అన్నన్ని వృత్తులనిచ్చి శాస్త్ర విద్య లను గౌరవించెను. ఆ కాలములో ఈ తిరువిజయ వల్లారును కాహళి రాజపురము ప్రసిద్ధి వహించిన మహావిద్వాంసీకము; విశ్వవిద్వాంసులు మేయిది. ఈయగ్రహారములో వృత్తులను బడివిన శాస్త్ర వేర్లలో ద్రావిడ బ్రాహ్మణు లెక్కువ. సంఖ్యలో వారి తిరు వారి వచ్చువారు ఆంగ్లము, కన్నడులు చాల కొద్దిమంది.

కాహళిమహారాజు సంగీత శాస్త్రములలోను, నాట్యశాస్త్రములలోనుకూడ గొప్ప పండితుడు. అయిన తన కాలమునకు వాడుకలో నుండిన రాగములన్నిటికి సంబంధించిన గీతములను, పరంపరగా వచ్చుచుండిన ఆలాపనము సంకలనము చేయుటవలననే అయిన నకు సంగీతములో గల అభిరుచి అభిమానము ఎంత ఎక్కువో తెలియగలదు. ఈ విషయన ఈ మహారాజు సంకలితముచేసిన లక్ష్యగ్రంథములు ఇరువది తాళ పత్ర గ్రంథములలో ఇప్పటికిని తంజావూరి సరస్వతీ మఠము గ్రంథ భాండాగారములో భద్రముగా నున్నవి. కాహళి ఈ లక్ష్యములను ముందునుకొని తన యాస్థాన సంగీత విద్వాంసుల సాయముతో తన కాలములో వాడుకలో ఉండిన రాగముల కన్నీటికి లక్ష్యములను నిర్ణయించెను. ఈ లక్ష్య గ్రంథములు పది తాళపత్ర ప్రంపుటములలో నున్నవి. ఈతడే కాదు, ఈతని సోదరుడు ఈహళి ప్రభువునాడ సంగీత శాస్త్రపారంగతుడే. ఈ మహారాజు సంగీత సారా మృతిమును గ్రంథమును రచించెను.

* కిరారి విలాసము
గంగా పారవ్యత సంవాదము
పంచరత్న ప్రబంధము
రామ పట్టాభిషేకము
విష్ణు కర్ణాటకము
కన్న పురందరము
నటపరివాస విలాసము

కృష్ణలీలా విలాసము
{ త్యాగరాజ విసోద చిత్ర }
{ ప్రబంధ నాటకము }
పారవ్యత పరిణయము
దక్షిణ సత్యభామా సంవాదము
విష్ణుపల్లకి సేవా ప్రబంధము
కాంతా కల్యాణము
పరవ్యత కల్యాణము

ఆంధ్రనాథక రాజుల కాలములోకరేనే మహారాష్ట్ర రాజన్యంల కాలములో గూడ ఒక్క సాహిత్యములో మాత్రమే ప్రవేశముండిన కొంత రేమే. కవిత్వమునకు మాత్రం సంగీత నాట్య కలాపరిజ్ఞాన ముండిననే కాని ఎవ్వరును పండితులుగ పరిగణింప బడినవారు కారు. అదరించి ఆశ్రయియిచ్చు మహారాజులు సంగీత సాహిత్యములు రెంటిలోను ప్రవీణు లగుచేత వారి ప్రాపునగోరి వచ్చు విద్యజ్ఞులకు యుభయశాస్త్రములలోను తగినంత ప్రజ్ఞ యుండిన నే కాని వారికి తగిన ఆదరసమూహములు జరిగడివికావు. ఈ కారణమున ఆ కాలములో విద్యవేర్చినవారందరు సాహితీ సంపన్నులే; నాట్యకలాపరిజ్ఞులే; సంగీత శాస్త్ర విశారదులే. ఈ రీతిని రఘునాథ భూపాలుని కాలమునంచి మహారాష్ట్ర పరిపాలనాంతర్వి కాలమునకును సంగీత, నాట్య, శాస్త్రవిద్యలలో తంజావూరు ప్రధానీతమై యుండెడిది గమకనే ఇప్పటికి దక్షిణదేశమున సంగీత నాట్యకళల కెక్కువ యాదరాభిమానములు. నాట్యకళలో నేర్పరులైనవారందరు వేశ్యాంగనలే. మహారాష్ట్రగూర్గవుల ఆస్థానములో పూర్వపు ఆంధ్రనాథక రాజుల కాలములోకంటే వేశ్యాంగన లెక్కువగా నుండేరి. వారు స్వయముగా నాటకముల వ్రాసి వ్రార శాస్త్ర ప్రవీణులచేత తమ నాటకాలలో ఆడించెడివారు.

నాటకములు రచించిన మహారాష్ట్ర రాజన్యంలందరిలో కాహళి చాల గొప్పవాడు. ఇతడు రచించినన్ని నాటకము లీతరు లెవ్వరును రచించి యుండలేదు. ఈ నాటకములకు కర్తృత్వము ఈతనిది గనే తెలియవచ్చుటచేత వీటిని ఇతడే రచించియుండునని నేను భావించుచున్నాను. ఈతని నాటకములు సంస్కృతములోను తెలుగులోను కూడ నున్నవి; మహారాష్ట్రమున రచియించినవియు గలవు. కాని తెలుగుమీది ఇతని కభిమాన మధికమగుటచేత ఇతడు తెలుగులో రచించిన నాటకముల సంఖ్య యధికము; ఇవి ఇరువదియో ఇరువది యొక్కలో యున్నవి. వాటి పేరు లీ దిగున నుదాహరించుచున్నాను : *

జలక్రీడలు
ద్రాపదీ కల్యాణము
రతీకల్యాణము
నల్ల కల్యాణము
శింకర పల్లకి సేవాప్రబంధము
సరి దానకారము
నితాకల్యాణము

పూర్వోక్తములైన నాటకములలో పార్వతీ పరిణయ మీ కాహజీ రచించిన దగునా కాదా యని సంశయించుటకు ఆపకాళము కలదు. ఏలన, మాత్రధారుని నాందీ ప్రస్తావనలోని ఈ క్రింది

“సకల విద్యావిలాసములచే రంజిల్లు
కాహజీపాలుని సన్నుతించి
అతని సభాసీమ నమరుద్దీనుల చతు
ర్యపద వేదాంతాది విదులఁ బొగడి
అందు నానందించు నవవద్య సాహిత్య
తరుల మహా కవీశ్వరుల వేడి
సంగీత భరతశాస్త్రు కళాధురీనుల
సేర్వుల మది నెంచి యేర్పరించి
ఆ మహారాజు పరమేశ్వరాంకితముగ
పరగచేసిన పార్వతీ పరిణయాఖ్య
మనెడు నాటిక మారాజు ననుమతమున
వేషభాషాది యుతిముగా విస్తరింతు

“అ॥ అన్నండు గనుక, అపురా యీ వింబున ఆభీష్టదేవతా వందనంబు గావించి సభానాయకాదులను అభీవర్ణించి శ్రీ కాహమహారాజ ప్రణీతంబైన పార్వతీకల్యాణం బనియెడు నాటకంబు కథాసంవిధానంబుగా వినుపించెదము వివ నవధరించి రయ్యా”

అని యున్న సీపద్యమును వచనమును అనుసరించి చూడగా ఈ నాటకము కాహమహారాజ రచించినదని తెలియుచున్నది; కాని చితర “శ్రీ చోళ నాయకాయ శ్రీ వాసుదేవ కవి వచస్సంతుష్టాయ మంగళం” అన్న మంగళగీతములో ‘వాసుదేవ కవి వచస్సంతుష్టాయ’ అని యుండుటవల్ల ఈ నాటకము వాసుదేవ కవి వరచితము కాదనక అన్న యనుమానము పొడముచున్నది; అట్లే ‘కానిచో’ వాసుదేవ కవి పేరేల యందు రాతలెను? అయినను ఈ నాటకము నొకను బాగుగా పరిశీలించినగాని ఏతత్కర్తృత్వమును గురించిన సత్యమును నిర్ధారించవలస పడదు.

ఈ విషయముగానే సరస్వతీ కల్యాణ కృతికర్తృ మునుగురిచిరూపి సంజీవా మున్నది. మూర్తిధారుడు “ఈవిధమున సభీష్టదేవతా వందనంబు గావించి సభానాయకాదుల సభీవర్ణించి శ్రీ కాహమహారాజ ప్రణీతంబయిన సరస్వతీ కల్యాణం బనెడు నాటకంబు కథాక్రమంబుగా వినుపించెము, వివ నవధరించిరయ్యా” అని చెప్పవచ్చును నాటకములోని కవిపటి

“అగు చొక్క నాథ మహామాత్యనాగు
సుగుణ సత్కుశ్రుండు సుజన మిత్రుండు
చిరపుణ్య వరమతి శేషచలపతి
వరకాహ విభుపేర వహిని దైవార
చారు శృంగార రసంబుల దీరు
లారా యనుచు మెచ్చి హర్షంబు పెచ్చ
మొలపువుల పాట్లములు విప్పినట్లు
చల్లగా పన్నీరు చరిన తీరు
పరగు సరస్వతీపరిణయం బనెను
సరస నాటకము లాస్యముగ రంజిల్లు
భావముల్ తగు వేషభాషాదు లమరఁ
గావించె భరతులు గాయకుల్ మెచ్చ
ఆ చక్రవాహనలాచలా చక్ర
మాచంద్ర తారార్కమై యుప్పు గాతె.”

అను ద్విపదవలన చొక్కనాథ మహామాత్య నాథుని సత్కుశ్రుండు శేషచలపతి కాహవిభుపేర ఈ నాటకమును రచించినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ శేషచలపతి తండ్రిడైన చొక్కనాథామాత్యుడు కాహరాజు ప్రధాని యుట. శేషచలపతి వ్రాసిన నాటకము కాహజీ రచించినట్లు పారపాటుని వ్రాయబడినదేమో; లేదా శేషచలపతి రచనలో కొన్ని పాటలు వచనములు కాహజీ వివక్షన వేము, మొత్తముమీద ఈ నాటకమును కాహజీవరచితము కాదనియే తోచుచున్నది. ఒక వేళ పార్వతీ పరిణయ, సరస్వతీ కల్యాణ నాటకము లితరులు రచించినవైనను మిగిలిన నాటకము లన్నియు కాహమహారాజ కృతము లనుటకు సందియము లేదు.

సాధారణముగా కాహమహారాజ రచించిన నాటకము లన్నియు నాటరాగము ఝంపెతాళములలో నున్న పాటతో ప్రారంభమగును. ఈ పాటను తోడ్పడి మని, తోడనున వ్యవహరించియున్నాడు. ఉదాహరణమునకు :

జయ పార్వతీరమణ జయ మనోభవహరణ
జయ భుజంగాధరణ జయ లోకకరణ
జయ కావ్య బిధరణ జయ జితాంతికరణ
జయ సరోరుహచరణ జయ జగత్తరణ
॥జయ జయ॥

* * * *

జయ పార్వతీరమణ జయ బాసకీరమణ
జయ అంతికదమన జయ మధునూదిన

జయ త్రిపుర సంచరణ జయ వేదాద్ధరణ
జయ అఖిలమత చరణ జయ జనాధిరణ
||జయ జయ||

* * * *
జయ దేవకీపుత్ర జయ దివ్యమతిపాత్ర
జయ కృష్ణ సుధరీత్ర జయ జగన్నీత్ర
జయ సుభావనాగత్ర జయ జగత్కృతీనూత్ర
జయ భాను శశీనేత్ర జయ జితామిత్ర
||జయ జయ||

కామరాజకృత నాటకములలో త్యాగరాజ వివాద చిత్రప్రబంధ నాటకము నిలకడ మయినది. ఇది సంస్కృతి నాటకములను పోలిన ఆరంభముల నాటకము. ఇందు సంస్కృత, మహారాష్ట్ర, ఆంధ్ర బాషలు మూడును వాడబడినవి. సంస్కృత, మహారాష్ట్రములే ఎక్కువ; తెలుగు కొద్దిగా ఉన్నది. వ్యాయామముగా నిది సంస్కృత నాటకమునే చెప్పవచ్చును. ఆ మహారాజునకు స్వభావమైన మహారాష్ట్రముమీదను, తంజావూరి రాజభావమైన తెలుగుమీదను గల అభిమానము ఈ నాటకములోని పాత్రలు కొన్ని మహాంపర్యమునను తెలుగునను సంభాషించుటకు కారణము కావచ్చును.

కామరాజకృత కృతములు—సరస్వతీ కల్యాణము, విష్ణుపల్లకి సేవా ప్రబంధము, వల్లీ కల్యాణము, రతీ కల్యాణము, బలక్రీడలు మొదలైన కొన్ని నాటకములలో చివర శోభనపు పాటలు కూడ గలవు. మచ్చున కొకటి : విష్ణుపల్లకి సేవా ప్రబంధములో చివర “వామి మేలుకొన్న తివసంతరంబున శోభనము నుడివే క్రమును, పరాకు :

శోభనమే శ్రీహరికి శోభనమే క్రిపతికి శోభనమే
శోభనమే శారీరిని శోభనమే లక్ష్మికిని శోభనమే ||

నగవరోధారానికి నగసన్నిధి కుచయోగకు
గగన వర్ణానికి గగనమధ్యకు ||శోభనమే||
శంఖరూపునకు శంఖరసయనకు
అంబుజవాళునికి అంబుజగోమకును||శోభనమే||

త్యాగశేమిత్రునికి త్యాగశేపదరికి
భాగీశతాయానికి భాగీశపేరికిని ||శోభనమే||
మంగళం||

ఈ పల్లకిసేవ ప్రబంధరత్నము చివర కృతిక రచించినది వద్దివది కలదు. అది యిది : దీవివలన

కామరాజకృత కవిత్వ మెట్టిదో కొంత తెలియగలదు.

శ్రీలోలుపేర నాశ్రమపాలుపేర
నీలవర్ణునిపేర నిరుపము పేర
పల్లకిసేవ ప్రబంధరత్నంబు
పల్లినాయుడ సమప్రభ గలవాడు
ధూపాల మణియేక ధూగభవత్ని
దీపాంబ గర్భాబి దివ్యరత్నంబు
సత్యభాషా హరిశ్చంద్రుడు గుర్రముడు
సత్యగరాళాంధ్రు సన్నుతిపరుడు
నానుజీవరీత్ర వర్ణవారకుడు
భోసలకుల కామ ధూపాలహరి
విరచించె సత్కవుల విస్మయమునద
ధరణిలో వాచంద్ర తారార్కముగను.

పల్లకిసేవా ప్రబంధములు చిత్రమైన కల్పనతో గూడిన నాట్యాభిక్య ప్రధానములైన నాటకములు. శివుని విష్ణుని పల్లకిసేవయే ఈ నాటకములోని ప్రధానేతివృత్తి. నాట్యకలా ప్రవీణులైన తిరుణీములు పల్లకిబోయాల పాత్రలను ధరించి స్వామి పల్లకిసేవ చేయుదురు. ఇందునిమిత్తము పల్లకి బోయాలలో ముందువారు వెనుకవారు రెండు గుంపులుగ నేర్పడి కళ వినిపించురు. చిత్రమైన పరికల్పన మిది. కళ యేమియు లేదు. కాని కృతిక ర నాట్యాభివయముల కనుకూలముగ నుండవలసి కడుదమత్కారముగ రచించుచును.

కామరాజకృత పూర్వోక్త నాటకముల నేకాక త్యాగరాజవామిదాస పెద్దకృతులను వేంకటేశ పదిములను రచించుచును.

కామరాజకృతము నలంకరించిన కవి పండితులలో ఆంధ్రవాణిని బిరువాంఛితుడైన నివృత్తి శేషచల సుమతి యొకడు. ఇతడు కామరాజాధిరచించిన నెల్లూరి శివరామ కవికి గురువు. కామరాజేంద్రుని పేర ఈ శేషచల కవి శాసన భాసరీయదిత మనుపేరి నొక సంస్కృత ద్వైతాంధానకావ్యమును రచించుచును. ఆ కావ్యములోని యీ క్రింది

కామేంద్రుడత్ర శివితా కనకాభివేక్ష
సంభావనారణభిద్ర ప్రతికారహేతోః
యత్సాహసం విరచయే నను తిక్రవాణీ
త్వత్కృతీభిరం ప్రతిభువం కలయే ననూనమ్||

అను భోగమువలన కానరాజేంద్రు డీ కవితకే
ఋగ్వికే కనకాభిషేక మహాసత్కారమును శివి
కొడి బహుమానములను గావించినట్లు తెలియు
చున్నది. ఇతడు సంస్కృత కవియు, పండితుడును
అయినను ఆంధ్రభాషకు పాణినీయపద్ధతినుసరించి-
సంస్కృతమున నే యయ్యె — వ్యాకరణము రచి-
యించినందున ఇతనినిగూర్చి యచట తెలుపబడినది.

కానరాజేంద్రుని కొలువు కూటము వలంక
రించిన ఇతర ఆంధ్రభాషా కవులలో గిరిరాజకవి,
బాలకవి సుబ్బన్న, శేషాచలపతులు ప్రముఖులు.
వీరిలో గిరిరాజకవి కానరాజకాలములోనే కాక యతని
సోదరుడును, అతని యనంతరము తంజాపుర రాజ్య
మును బరిపాలించినవాడు నగు శిరభమహారాజు కాల
ములోనూడ నుండెను. పూర్వోక్త కవులందఱును
నాటకముల రచియించిన సంగీత సాహిత్యప్రవీణులే.

గిరిరాజకవి కానరాజకాలములో రాజకన్యా
పరీణయము, కాపేంద్ర చరితము, వాదజయము,
సర్వాంగ సుందరీవిలాసము, రాజమోహన కొరవంజి
అను నాటకములను, కానరాజేంద్రునివ్రాసిన పద
ములను విరచించెను. వాదజయ కొరవంజి యని
యింకొక నాటకము కలదు. అదియును గిరిరాజ కవి
విరచిత మనియు, వాదజయ నాటకములోని కథయే
అందలి యిత్యుత్తమై యుండవచ్చు ననియు నే
నూహించుచున్నాను. నాటకములలో కొరవంజి ఒక
శ్లేషము. ఈవిధమైన నాటకములలో ఎఱుకత పాత్ర
తప్పక యుండును. ఇందుకంత మధుస్థాన రాజ
కన్యాపరీణయ నాటక కథయు రాజమోహన కొర
వంజి నాటక కథయు ఒక్కటియే యగునేమో.
ఈ రెండు నాటకములలోని కథయు నీక్రిందిరీతి
నభివృద్ధి తమయినది: రాజమోహన కొరవంజి కథ యిది:

శ్రీ సుతతుల్యుండై తెల్వొందునట్టి
భోగలభుల కాన భూపాలునివొంది
చెన్నుగా మోహిత చిత్రయై రాజ
కన్యకామణి సరికొంటెలు గొలువ
గరిమె తోడుత మను గదలవచ్చుటయు
విరహభరంబుచే వెలలెడలెందుటయు
నెఱుకత వచ్చి తా నెఱుక చెప్పటయు
గుఱుకుగా కాపేంద్రుఁ గూడియుండుటయు
అనియెడి రాజమోహన కొరవంజి
పనువడి కాపేంద్రుడై సంతోషముగ
ఘనతతో గిరిరాజ కవి రచియించె
జనులై మేలని సంతసెల్లగను.

ఇందుమిఁచుగా ఇతడు రచియించిన రాజ
కన్యా పరీణయ నాటకకథయు నిట్టిదే, చూడుడు:

శ్రీకరుండగు రాజశేఖరుండైన
యే శేంద్రమతుఁడు కాపేంద్రుఁడుక వింత
స్వామి రాగాఁ జూచి సఖిని దాఁ గూడి
యా రాజకన్యక యలరి మోహించి
వచ్చుటయు సఖియు వచ్చుట ముదము
మోచ్చు కన్యకు దాది లెలు భూషణము
చవరంగ నా కన్య తలిదండ్రు లపుడు
మునుకొని వచ్చుట మునుకరనూజ
వితమెల్ల దాదెచే విని నూరుపించి
సుతను కాపేంద్రుడు సారిది నిచ్చుటయు
అన్ను వ వితముల నమరిన రాజ
కన్యాపరీణయంబు ఘనతతోడుతను
గరిమను గిరిరాజ కవి విరచించె
గరణిలో నాచంద్రతారమై పోగన.

ఈ కవి రచియించిన కాపేంద్ర చరితము
నిట్టిదే యగునేమో, పరిశీలంపవలసి యున్నది.

కానరాజేంద్రుని కాలమున నే కవిగిరియని
ఇంకొక కవి యున్నాడు. అతడు రుక్మాంగద చరిత్ర
మును ద్విపదకావ్యముగా రచియించెను. ఈ కావ్య
ములో నీతడు తన వంశమును గురించి చేసిన అభి
వృద్ధవము ననుసరించి చూడగా కవిగిరి గిరిరాజ కవి
సోదరు డనియు, అతని పూర్వితరు నేంకట గిరికవి
యనియు, ఇతని లోహితీ గోత్రు డనియు, బౌద్ధ
బౌద్ధజనకొంబల మహానుభవయు తెలియుచున్నది.
నూడు డీ క్రింది ద్విపదపంక్తులు:

“నిర్భరలోక వృత్తి దయాశాలి
దిర్భ వంశాంధోః తారావిభుండు
సుగుణుఁ డాపస్తంబ సూత్రుఁ డుత్తమ కావ్యజ్ఞుఁ
నిగమార సుజ్ఞాన నిరతమానముఁడగు
లోహితీ గోత్రుఁడు లోలత్వ
గోపీంద్ర సమర్థి గోపా
నుంగళ దేవతా ముఖ్యుడగు
చెంగనూరి వీరభక్తుల చేదయిండ్లి
సర్వంబు ఇతరు లెవరికి
నందె తెలుసు. కావ్యభాషము సోకినవారు
చాగ్గి ఇందులో నిలసి రచించి, ఆంధ్రసాహిత్య
సామ్రాజ్యమునకు సేవ చేసినవారు. ఈ మహానుభావుల కందరికు,
వల్ల లాభము పరితనిధులుగ గ్రహించితిని. ఈ

జానకాంబకు నిత్యసంతోష మొదల
సుకు బుద్ధునిచిరి సుజనరి మెలయ
అతులిత సులకారి యం ద్గజాండు
సలలిత కీర్తి యజాత కేళకుండు
కులదీపసుందర గోపవాహ్నియుడు

* * *

మార్తాండుకులకానా మహిపాలు సభిను
కీర్తికల్కేనవాడు గిరిరాజ సుకవి
సంగిత కళ రహస్యముఁ గన్నవాఁడు
వంగనార్యుండు వివేకధనుండు
మువ్వరి ప్రేమకు మూలమై వేడ్క
వివ్వటిల్లంగ న్నిడు కర్కశవాఁడు
కమలాంబికా లక్ష్మకవితాపాన

* * *

కవిగిరి యను పేరు కలిగినవాఁడు.

రుక్మాంగద చరిత్రము తృతీయాశ్వాసాంత
ద్విపదమునగాఁడె

“అని లోకవినుత దర్శనవ్యయ జలధి
జనితుఁ డౌధళిమంత్రి జానకాంబికయుఁ
గ్రహమును మన్నింపఁ గడక దీవింప
కమలాంబికాదేవి కరుణఁ బోషింపఁ
బంకజాతుని పాదభక్తి యుక్తుండు
వేంకటగిరి కవి విష్ణుని పేర”

అని యుండుటవలన డౌధళిమంత్రికి గోపన, గిరి
రాజసుకవి, వేంగన, కవిగిరి యను పేంకటగిరి
యని నలువరు కుమారులని తెలియ వచ్చుచున్నది.
ఈ గిరికవి విచిత్రరాయ పుత్రుడు ఖండోజరాయని
కోనేరణపే నీ కావ్యమును రచించినట్లున్నది.

కోభానమేజు కవి యనువాడయిన ఈ గిరికవికి
గోపన చిరుద ముండినట్లు కప్పట్లు
నగవరోధారునికి నగన్న శిరభోజి మహాలు సరస్వతీ
గగన వర్ధునికి గగనమస్థుకును విచిత్ర రాయావతంస
ళింబరదూపునకు శింబరయనకు
అంబుజవాధునికి అంబుజ సేవాకును||కోశువారు ప్రక
త్యాగేమి యుక్తునికి త్యాగేశ పాదరికి ఉన్నది.
భోగేశరాయనికి భోగేశవేణికిని ||కోభానమే||శేడు,
మంగళం||

ఈ పల్లకిపేద ప్రబంధరత్నము చివర కృతిక ర్త
రచించినది ద్విపద కలదు. అది యిది : దీనివలన

ప్రణీతమయిన అభినయనర్పణ మను గ్రంథ మున్నది.
ఈ గ్రంథములోని యాశ్వాసాంత గద్య విల్లు :

“ఇది శ్రీ కమలాంబికా విమల కృపాలబ్ధ
సాహిత్య కళావతంస లోహిత సగ్రాతానో
బళార్యపుత్ర దిగ్భకులపాతన గిరిరాజ కవివ
రానుజ విచిత్ర రాయావతంసప్రణీతంచైన
అభినయనర్పణం బను మహాగ్రంథంబున
ద్వితీయానుబంబమన్నది సంపూర్ణము.”

గిరిరాజకవికి వెంగన, గిరికవి యని యనుజా
లిరువు నున్నను ఈ విచిత్రరాయావతంస చిరుదాం
చితుడు గిరికవి యని భావించుటకు కారణము కృతి
కర్త దీనిని ఖండోజరాయని కంఠము కౌవించుటయే.
ఖండోజరాయ ప్రేరణమున నే ఈతడు రుక్మాంగద
చరిత్రమును ద్విపదకావ్యముగా రచించెను. అచనో
బళార్యు డెన్నను డౌధళిశిష్యు యున్నను ఒక్కపే.
ఈ విచిత్ర రాయావతంస కవి ఖండోజరాయని తన
యభినయనర్పణమున నిట్లభివర్ణించి యున్నాడు :

కాళిగోత్ర రాకాంబుండుఁడై మంచి
ప్రబల ఖండోజరాయ భక్తి గలిగి
పొంగుడు కృష్ణాజి గంగాజి యనఁగాంచె
గురుజాయి వాగుని వరసవిధుని
అతనికేఁ బుత్రుఁడై యలరు విచిత్రరా
యశ్రీమానరర్పమ(?)భాగాంబయందు
నగజరి శిచియందు నల జయంతునిబోలె
రమయందు వారి రతిరమణుఁబోలె
వినుగాంచె నలసమాన నిరుపమాన
దానధారా.....తాంభోనిదీంద
తొయ కాశ్మీయ మండిత భోరత్తేయ(?)
రాజతి సు కీర్తియ ఖండోజరాయ||

పై పద్యమంతయు తప్పల తడిక. * గలదంగ
మును కలదు. మొత్తమునైన ఖండోజరాయకు
విచిత్రరాయ శ్రీమానాధుని కుమారుడని మాత్రము
అర్థము చేసికొనవచ్చుచేసెను.

పైని చెప్పినవారు కాక వాసుదేవ కవియని
ఇంకొకరు కలరు. పార్వతీ కల్యాణములోని చివరి
“వాసుదేవ కవి వద స్థంకుష్టాను” అను మంగళగీత
మున సుదామృతుడైన వాసుదేవకవియే ఈయన.
ఈయనయు కావాలే యాధానమున నున్నవాడే;
కవియు, పదకర్తయు కూడను. ఈయన తెలుగులో
య. సారాశీంద్రునివీధి కృంగార కీర్తనలు రచించెను.
502 తెలుగువా డగునో కాదా.

శేషచలపతి రచియించిన కావారాజ విలాసము ను పూర్వోక్త నాటకములవంటిదే. గ్రంథకర్తయే యిందలి నాటక కథవిల్లు చెప్పవచ్చును :

“క్రికర నుగళి యేండ్లనుకరవారి
స్వారి రాగా నొక్క సరినాపి
చూచి మోహించును పుక ముఖ్యదూరిక
లంపి మన్మథ వికళాత్మ యగుచు
తనకేలి వివాళేతను పూజ లొపరించి
గురునూదికం బైన నూ కిలవన
అవిలంబముగ తెలుల్ ప్రాణేంద్ర కావ

విభునితో గూర్చిన విభవమైల్ల
లలితగతి కావారాజ విలాస మనెడు
నాటకము సేయు బుధులు సంతసము నొంది
ధీనశక్తి స్మృతి కలయ శేషచలపతి
అష్టభాషా కవిత్వంబు లమరు ముక్కరి.”

కృతికర్త అష్టభాషలలో కవిత్వము చెప్పగల డిట్లు. ఇతడు ఈ నాటకమున కావ్యోద్రుని తంజావూరికర్తమమున ద్వివేది రంగములలో నభివర్తించియున్నాడు. శేషచలపతి యొక్క రచించు నాటికి కావముచేరాజు పోదరులు కిరళిందరుళిజ భూపాలు గుండుటవలన నారిసిగూడ నిం దుదాచు రించెను. ప్రాయశఃముగ నీ శేషచలపతి యావరణ నడివిన సరస్వతి కల్యాణ కృతికర్తయై చొక్కనాథ మహామూర్ఖుని సమ్యక్రతుకు కావచ్చును.*

శేషచలపతి రచియించిన కావారాజ విలాసము అను నాటకము తంజావూరి పాలకుడైన విజయరాఘవ నాయకుడు రచించిన రఘునాథాభ్యుదయ నాటకము వంటిదే. శేషచలపతి, గిరిరాజ కవులు తమ ప్రభువులనిదా రచించిన నాటకములకు విజయరాఘవ నాయకుడు పెట్టినదే వరదే. రఘునాథాభ్యుదయమున గురించి యిట్లు వ్రాసియున్నాడు :

“ఉలా ప్రబంధము తిమిళమున వలి పురాతన మైనది. తిమిళ భాషకుగల మొలుమునటి సంప్రదార్య వ్యాకరణము “తొల్లాప్పియము”. ఈ వ్యాకరణ

* కావతీయమని కీర్తనల గ్రంథ మొకటి కలదు. అది చొక్కనాథ కృతిమంగా గవ్యట్టు చున్నది. ఏకత్వస్థితి కర్త చొక్కనాథుడును శేషచలపతి తండ్రి చొక్కనాథుడును ఒక్కఁడు యగుదురేమో.

ములో: “బురత్తిల్లి ఇయిల్” అను మాత్రమునఁ బ్రత్యేక ములా ప్రబంధములను గురించి చెప్పఁబడినది. ఇవి దేశతల రథోత్సవములకు ప్రసిద్ధపురుషుల గజోత్సవములకు సంబంధించిన వర్ణనలతోఁ గూడినవి. ఇందలి (రఘునాథాభ్యుదయమునందలి) యితివృత్తియు అటువంటి యుత్సవము తమ వీధిని సాగుచున్నప్పుడు దానిని జూచుట తటస్థించు సప్రవిగ్ధ గణికలలో నొక విధమునకుఁ జెందిన కన్యక ప్రేమ ప్రకటనగాథకు సంబంధించినది.”

విజయరాఘవ నాయకుని రఘునాథాభ్యుదయమును లక్ష్యముగా చెట్టుకొని రచించిన ఈ రాజకన్యా పరిణయ, కావారాజ విలాసాదులు. విజయరాఘవ నాయకుడు రఘునాథాభ్యుదయము రచియించిన నాటినుండి పరిపాలనమునీయు ప్రభువులనే నాయకులనుజేసి యిటువంటి ప్రబంధములను రచియించుట యొక విలాసమైనది. ఇటువంటి రూపకములు ఎక్కువగా విరచితమైనవి మహారాష్ట్ర భూపతుల కాలములోనే.

బాలకవి సుబ్బన్న:—ఇతడుకూడ కావారాజేంద్రుని కాలమువాడే— రీలావతి కావారాజయమని యొక నాటకము రచియించినాడు; రీలావతి కావారాజేంద్రుల పరిణయగాథ యిది. రీలావతి యొక రాజకన్యక. ఆమె కావభూపాలుని చూచి మోహించి యారెనివి భర్తగా తరించును; తన తండ్రి కి యుడింతము తెలిగించును. తండ్రి వల్లె యనియే యామెను కావచ్చుపాలుని కిచ్చి పెండ్లిచేయును.

బాలకవి రచియించిన పంచకన్యాపరిణయమున నాటక మొకటి కలదు. ఈ బాలకవి ప్రాచీనముగా బాలకవి సుబ్బన్నయే యగును. కావ్యోద్రుని (ద్రుని కోరికవిన కవి తానీ గ్రంథమున) గలది నట్లు ఇట్లు చెప్పకొనుచున్నాడు. “విజయనాథ

“వల్ల...నకల జ...యగానే కృష్ణ...పురంబును మంజుంగ...తిరుప్ప...నకుమారుడయ్య...ఇతరు లెవరికి...మహానాడు...మహా...మహా...రచించి, ఆంధ్రసాహిత్యమున మహానుభావుల కందవలె, ఈ గ్రహించితిని. ఈ

మొదల నుదాహరణ ముద్రైతితోడ
కదిసి కందుకమాడగా నోడి మలు ది
నంబున గలిచెదనని వచ్చుటయును
అంబుజాక్షుడు వాని యభిలాష దీర్చ
గదిరిరాగాఁ బంద కన్యకామణులు
ఎదురైనఁ జూచి మోహించి వారందు
భవనములోఁ జెరియ బావని నొక్క వనిచి (?)
సవరణమొఱుఁ దాఁ జనుదెంచి యా ను
దాముని గాంచి తీర్థయు వారి చెల్వ
సేమలు వానితో వివరించుటయును
అబ్బాలుఁ డటఁ బోయి యాగృహం బరసి
నిబ్బరంబున వచ్చి సీరజాక్షునకుఁ
కొలుప నుదాముని దిక్కు చీతించి
సలి- వెన్నుఁగి వారిపైఁ దన మనసు
నిలిచెఁ గావున పేఁడె నీ నేర్పు మెఱయ
2 ల - క్షులకు నాకు సంభోగ మొనరఁ

కావరాజ దండకముని యీ మహారాజువీధి
వచ్చిన నుక దండకము కలదు. దాని నెవ్వరు
చెప్పిరో తెలియదు.

తేయు మనుటయు మచ్చిక వల్లె వలదు (?)
నా యావతిని బూని యర్పాలువెంటఁ
దగఁబోయి చెలల నుద్యావనమున
కనువనున్న కొలంకు కేరేర వారి
సజీచేరఁ గార్యంబు జరిఁగూర్చి వచ్చి
ప్రకటంబుగా రమావతికిఁ దెల్పుటయు
వంత నందలు గొల్వ నుకేగి సభుల
నంతంత నిలిపి తా నంబుజాకరము
చెంతకుఁ బోయి యాస్త్రీల చేలములు
నంతయుఁ గొని వార లడుగవచ్చినను
తెదరించి పెండ్లాడె పిన పొక రొకరు
కదనమాడును నుండగా మాన్చి వారి
నతిశయంబునఁ గృష్ణ డలరించె నగడి
కరము మించిన పంచకన్యల పెండ్లి
బాలకవీం ద్రాంధ్రభాషచే నీవు
మేలిమి గనుపట్టి మెఱయ నీవేళ
మాకు ముదంబుగా మంజు నాటకము
వీకతో రచియింపుమి కవు లెన్ను”

పై ద్విపద పంక్తులవలననే యీ నాటకము
నందలి ఇతివృత్తము కూడ బోధపడుచున్నది.

కోభాష -

నగవరోద్ధారునికి
గగన వర్షునికి గగనమృగం
శింబరియాపునకు శింబరినయ
అంబుజనాథునికి అంబుజ గేహకు

త్యాగశే మిత్రునికి త్యాగ శే పోదరికి
భోగీశకాయానికి భోగీశ పేటికిని

||కోభాష||
మంగళం||

ఈ పల్లకి సేవ ప్రబంధరత్నము చివర కృత్రిక రై
రచియించిన ద్విపద కలదు. అది యిది : దీనివలన

క ర్మ

రాజధానీ నిరయ కలాపం

శ్రీ సూరంపూడి సీతారామ్

ఆంధ్రరాష్ట్రానికి రాజధాని నగర నిరయం కోసం ఇప్పటికప్పుడే మూడుతరాలు పెద్ద పెట్టున ముసల జరిగింది. ఏలక్కపార్టీకి మెజారిటీ లేని ఆంధ్రరాష్ట్రం సభ ఇటువంటి కీచువివాదాన్ని పరిష్కరించడానికి ప్రయోజనం సాహసమే. కాని, అన్ని పార్టీలవారో కనీసం కొన్ని పార్టీలవారో చేరి సమరస భావంతో, రాజకీయపాక్షిక ప్రయోజనాలను విస్మరించి తత్వంగా నిరయం చెయ్యవలసిన దీ సమస్య. పార్టీ ప్రయోజనాలను విస్మరించగలిగితే ఇది మన రాజకీయనాయకులు పరిష్కరించలేనిది కాదు. పార్టీ ప్రయోజనాలను విస్మరించలేకపోతే కనీసం ఆధిక సంఖ్యాకులైన వారి అభిమతాన్నే, ప్రజానీకం అభిమతాన్నే మన్నించి ప్రజాస్వామ్యసిద్ధాంతాలకు గట్టుబడి ఉండాలని చేతం ఆశ్చర్యం. కాని, మన రాజకీయనాయకులు ఆధిక సంఖ్యాకుల అభిమతాన్ని పాటించే భోరణిలో కూడా లేరు. తిరిగి ఎన్నికలు వచ్చేలాగా తమతమ పార్టీలకు స్థాన బలం చిక్కించుకోవాలనే ఉద్దేశంతో అన్ని పార్టీలూ ఈ రాజధాని సమస్యను రాజకీయ పాదవిగా వినియోగించడానికి యత్నిస్తున్నాయి. పార్టీలను బలపరుచుకోవాలనే పెద్ద దోషంలేదు. కాని పార్టీ ప్రయోజనాలకోసం కాళ్ళతరి రాజధాని నిరయంవంటి సమస్యను వినియోగించబూనడం చేగానికి తక్కువలే చేసినారం. ఇటువంటి పార్టీలవల్ల, రాజకీయాలవల్ల ప్రజాస్వామ్యం అడుగుంటక తప్పదు. ఇప్పటికే చేశారో ప్రజాస్వామ్యానికి గొప్పతి పెట్టువలె ప్రాంతీయ విశ్వపాలు, వర్తి ప్రచురణలు, వ్యక్తిగత వైరాలు నలుమూలలా వ్యాపించాయి; ఈరీతిగా పార్టీ ప్రయోజనాలను సాధించదలుచుకోడం బాత్రిగా అపవేగముని ఏపాటి రాజకీయపరిణానంకలవారికైనా తేలియకపోదు.

మద్రాసునగరాన్ని వివసయించి ఆంధ్రరాష్ట్రం స్థాపించడంలో గల ఆర్థికాధికారములను విశేషకరించడానికి నియమించబడిన జస్టిస్ వాంఘాగారు కాళ్ళతరి రాజధానిని, తాత్కాలిక రాజధానిని విడివిడిగా ఏర్పాటు చేసుకోవాలని సూచించారు. మద్రాసు నగరంలోనే తాత్కాలిక రాజధాని

కోడం ఉత్తమాత్తమునునీ, అది సాధ్యపడనిపక్షంలో విశాఖపట్టణం—వారేరులకు తాత్కాలిక రాజధాని తరలించి, గుంటూరుకు, కృష్ణానది దక్షిణతీరానికి మధ్య కాళ్ళతరి రాజధాని నిర్మించాలని జస్టిస్ వాంఘాగారు సూచించారు.

వాంఘాగారి పరిశీలన సమయంలో చావాపు అన్ని పార్టీలవారూ మద్రాసులో తాత్కాలిక రాజధాని ఉండాలని వాదించారు. ఒక్క కృష్ణా కోట్ పార్టీ మాత్రం రంగారావి నాయకత్వంలోకింద తిరుపతి శేంధ్రం గా చంద్రగిరికి ఆర్జీకానికీ మధ్య కాళ్ళతరి రాజధాని స్థాపించాలని సూచించింది. అంతే మద్రాసులో తాత్కాలిక రాజధాని ఉండాలంటూనే కాళ్ళతరి రాజధాని ప్రసక్తి తెచ్చి, ఇతర పార్టీలలో స్వల్పభాగం నిరయించుకోవాలనే ఆలోచనైనా లేకుండా, అప్పటికప్పుడే అనవసర వివాదాలకు విషమపరిణామాలకు దారితీసినది రంగారావిపార్టీ.

జస్టిస్ వాంఘాగూడా తరవాత రేమునివేదికలో శ్రీబాగ్ పార్టీనుసురించి ప్రస్తావించి, గెండు ప్రాంతాల కొంగ్రెస్ నాయకులమధ్య జరిగిన భేదపరిచి కను మన్నించదిరి ప్రేమితియవకుంగా తిరుపతిలో కాళ్ళతరి రాజధాని స్థాపించుకోవచ్చునన్నారు. దీనితో రంగారావికి, వారివార్టీకి ఒక నివాదమంటూ కుదిరి వచ్చింది.

కృష్ణా కోట్ పార్టీవారు ఈవిధంగా రాజధాని తిరుపతి కొందుకు కట్టెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారని 1951 లో జరిగిన ఎన్నికల్లో, ఎన్ని విజయవాడ జిల్లాలో కృష్ణా కోట్ పార్టీ గెలుగుగానే కృష్ణా కోట్ పార్టీ పొందింది. రంగారావికుందువల తిరుపతి నగర కృష్ణా ఒడిపోయారు గ్రహం చేదయింది. ఎన్నికలలో పార్టీకి లభించి ఇతరుల లెవర్కి ఎన్నికలలో మహా పరిస్థితినిబుంజుతెలుసు, మహామహా సాహసవారు - కృష్ణా ఇందులో ఎన్నికలలో మహా సాహసవారు - కృష్ణా మేల్కొనెను. ఈ మహామహాభూత కందరికు, వల్ల లాభం ప్రతినిధులుగ గ్రహించిరి. ఈ

అంధ్రదేశపు రాజకీయాల తీరు తెన్నులు గమనించేవారికి ఈ బలాబలాలుకూ, అవలు సమస్యకూ గల సంబంధం ఇట్టే బోధపడుతుంది. సర్కారు జిల్లాల్లో స్థానాలం కోల్పోయి, అనుకోకుండా ఉ తీర సర్కారు జిల్లాల్లో బలం ఆర్జించిన రంగారావిపార్టీ, రాయలసీమలో తమ బలం పెంపొందించుకోవడంకోసం వస్తున్న పన్ను పన్నుంది. కమ్యూనిస్టులకూ కాంగ్రెస్ వారికీ మధ్య సర్కారు జిల్లాల్లో నిలకలక, కమ్యూనిస్టులకు బలం లేని రాయలసీమలో కాంగ్రెస్ కు గల బలాన్ని విచ్ఛిన్నం చేసి తమ బలం పెంపొందించుకోవాలని ఎత్తు వెళ్తున్నాడు.

పార్టీలన్నీ ఒకే ధోరణిలో రాజకీయాల నిర్వహించుకుంటున్న పరిస్థితిలో ఏదో ఒక్క పార్టీపై ఇటువంటి నిందమోపడం అవ్యాయం కాంక్ష, కాని, అంధ్రరాష్ట్రం జన్మించనన్న సమయంలో, సమరస భావంతో ప్రాంతీయ దురభిమానాలను అపవయంప చేసి, ఉదారహృదయంతో అందిరూ చేరి రాజధాని సమస్యను పరిష్కరించడానికి లభించిన ఒకే ఒక్క అవకాశాన్ని భగ్నపరిచినది నడక కృషి కారణం పార్టీ నాయకవర్గమే భరించాలి. తక్షణ ప్రయోజనాల కోరికే దేశ ప్రయోజనాలను ప్రధానమని యెంచి కృషి చేస్తే, తక్షణ ఫలితాలమూలం ఎలావున్నా దూరదృష్టితో చూస్తే అది తమపార్టీకే ప్రయోజనమని, అట్టి కృషి వల్ల తమ నాయకత్వానికి ఔన్నత్యం లభించగలదని ఆర్థం చేసుకోగల రాజకీయ నాయకులే లేనప్పుడు, ఏ ఒక్క పార్టీకో విమర్శించి ప్రయోజనం లేదు. కాని ఒక విషయ సమస్యను రాజనీతిజలతో పరిష్కరించ గల అమూల్యవకాశం లభించినప్పుడు, అ అవకాశాన్ని తామే చేజిక్కులా భంగపరిచిన కిర్తి కృషి కలలోక పార్టీకి దక్కింది!

శ్రీ బాగ్ పార్టీ

కోభి - నులసీమకు చెందిన రంగారావి, లచ్చన్నగార్ల నగవకోడూరుయొక్క శ్రీ బాగ్ పార్టీ ను నగవకోడూరుయొక్క ప్రచారం ప్రారంభిస్తే ఇంక గగవ కోడూరుకి గగవముగ్గయొక్క లేమనగలరు? రాయల కంబుదూపునకు కంబురవం నాయకులు రాజధాని అంబుజానాథునికి అంబుజగవం ఇచ్చినందులకు త్యాగే మిక్తుని త్యాగే పోదరికి రాయలసీమలో భాగీశయానికి భాగే పేటికిని ॥కోభి॥

మంగళం ౧౯౫౩

ఈ పల్లకిపేద ప్రబంధరత్నము చివర కృతిక రై రచించిన ద్వీపది కలదు. అది యిది : దీనివలన

రంగారావి నవకరించక పోతే, శ్రీ బాగ్ పార్టీను కాంగ్రెస్ నిరాకరించినట్లు తెల్పబడుతుంది.

స్వాతంత్ర్యం లభించిన అనంతరం పరిణామం చెందిన పరిస్థితుల్లో శ్రీ బాగ్ పార్టీను అమలుజరపడం అనగా ఏమిటి? భారతదేశముంటూ సర్వసామాన్యమైన ఆర్థికాభివృద్ధికి శోద్రప్రభుత్వం దృఢసంకల్పంతో కృషి చేస్తోంది. భారత ప్రభుత్వం దృష్టిలో ఏ మారు మూల ప్రాంతమైనా సరే అభివృద్ధి కార్యక్రమానికి సంబంధించినంతవరకు అవాదగమకు, అక్రమము సరికా కూడదు. ఆయా ప్రాంతాల సహజంపదముబట్టి సమగ్రమైన అభివృద్ధి కార్యక్రమాలను అనుసరించడానికి ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది. భారత ప్రభుత్వం ప్రకటించిన పంచవర్ష ప్రణాళికలో చేర్చబడిన ప్రాంతమే లేదని చెప్పడం అతిశయోక్తికాదు. అయితే సహభావంవల్ల ఒక్కొక్క కార్యక్రమం ముందూ, మరొకటి వెనుకా అమలు జరుగుతాయి; అంతే. ఈ పరిస్థితిలో రాయల సీమ ఆర్థికాభివృద్ధికి ప్రత్యేక శ్రద్ధ చూపాలని పోషాస్పదమైన విషయం. రాయల సీమ లో ఆర్థికాభివృద్ధికి “ప్రత్యేక శ్రద్ధ” చూపడంకోసం స్కూలు జిల్లాలలో తక్షణ ప్రయోజనాలు సాధించ గల కార్యక్రమాలపట్ల అశ్రద్ధ చూపబోదు. ఏ ప్రాంతపు అభివృద్ధి మరొక ప్రాంతపు అభివృద్ధికి నిరోధంకావడం అనేది ఇంక తలచరాని విషయం.

శ్రీ బాగ్ పార్టీ లోని మరొక ముఖ్య అంశం : “ఏ ఒక్క ప్రాంతానికి ప్రాధాన్యం రాకుండా కాపాడవలసి” విశ్వవిద్యాలయం, రాజధాని, హైకోర్టులను మూడు ప్రాంతాలలో స్థాపించాలని నిర్ణయించబడింది. వీనిలో రాజధాని ఏ “ప్రాంతానికి” చెందాలనే నిర్ణయాన్ని రాయల సీమ నాసులకు విడిచిపెట్టాలి అని నిర్ణయించబడింది. ఏ సగరం లో స్థాపించినా, సహజ సైనిక స్థితి అనుకూలించకపోతే ఆ సగరం ఎలానూ అభివృద్ధికొందని, ఏ కేంద్రనగరాన్ని పరిశీలించినా బోధపడుతుంది. రాజధాని మొదలైనవి లేవంత మాత్రం చేత సహజంగా వృద్ధిపొందగల ఏ సగరాన్నీ వృద్ధిపొందకుండా నిరోధించడం మానవ పాస్యంకాదు. [విజయనాథుని పరిశీలించిన జస్టిస్ వాంఛూగారు, రాజధాని ఇక్కడ స్థాపించబడినా లేక బోయినా ఈ సగరం వృద్ధిపొంది తీరుతుందని తమ విశేషలో [వాచా.] ఇంక ప్రాంతీయ దురభిమానంతో, పార్టీ కక్షలతో మూర్ఖులు పట్టుబడలే అల్ప ప్రయోజనాలకోసం రాజధాని సగర నిర్ణయానికి దిగి

పట్టులే, ఏకగరమావృద్ధిపొందకపోగా ఏ ప్రాంతానికైనా ప్రయోజనం చివరకు కూర్చుంటే అవుతుంది. ఆంధ్రదేశానికి గర్వకారణం కాదని రాజధాని నగరాన్ని ఏర్పాటుచేసుకోలేని క్రితమాత్రం మనవాయకులకు దక్కతుంది.

దేశంలోని సకల రాజకీయ, సాంఘిక, సాహిత్య కళా ప్రపంచము నలుమూలనుంచీ వచ్చిచేరే పుణ్యస్థలమే రాజధాని. ఆదేశం నాగరికత కదీపరనిధి. ఆ జాతి గౌరవాని కది ప్రతిబింబం. ఆ దేశపు ఆర్థిక బలానికి, వాణిజ్య పారిశ్రామిక జీవనానికి అది అయ్యవుపట్టు.

భారతదేశంలో వృద్ధిచెందిన ఏ నగరాన్ని గమనించినా ఈ సత్యం బోగడమవుతుంది. ఎంతమంది మహారాజులు ఎన్నెన్ని లక్షలు లోబ్ధులు రూపాయలు చెచ్చించి ఎంతెంత ఉన్నతభవనాలు నిర్మించినా, అన్నీ జాతీయకేంద్రాలు కాలేదు. ప్రజలు, నాయకులు సహజకేంద్రాలకు దోహదమిచ్చిన చోట ఆ నగరాలు పెరిగి ఆ ప్రాంతానికి భారతదేశంలో ఉన్నతమని తెచ్చిపెట్టాయి. కలకత్తా, బొంబాయి, మద్రాసు నగరాలటువంటివే. ఇప్పుడు మనకు మద్రాసునగరం పోతడందో ఆంధ్రదేశానికి తగిన రాజధానిని పెంపొందించుకోవానికి అవకాశం కలిగించబడ్డా?

ఇటువంటి అవకాశాన్ని కల్పించడం పోయి “ఏ ప్రాంతియూ ప్రధానం కా అభివృద్ధి పొందకుండా కాపాడకొనం” శ్రీబాగ్ పార్క్ కంకణం కట్టుకుంది. ఏ ఒక్క ప్రాంతంలోని నగరమూ ప్రధాననగరంగా పెంపొందికుండా నివారింప బూసుకోవడం ఆంధ్ర జాతీయ జీవనాన్ని అవమానించుకోవడం కాక మరేమిటి? నేటి పరిస్థితులలో శ్రీబాగ్ పార్క్ ను రద్దుపరచాలని చెప్పకతప్పదు. కొత్త రాజ్యాంగంలో, సంస్కృత ముఖమైన ఆర్థికాభివృద్ధికి కృషి చేయగలవని ఈ కాలంలో శ్రీబాగ్ పార్క్ వంటివి చెల్లకూడదు!

పార్టీల పట్టిలు

శ్రీబాగ్ పార్క్ అనే సుడిగుండంలో పడిపోయిన రాజధానినిర్ణయసమస్య విడమంగా పరిణమించింది. తక్షణ ప్రయోజనాలకోసం కూటరాజనీతి ప్రదర్శించడానికీ, తక్షణభరితాల ఎంత అల్పమైనవనా వానికోసం పార్టీ పరపరినీ, దేశ శ్రేయ్యానినీ మరిచేయడానికీ వసుధియ్యని రాజకీయ నాయకులు గలగలా పట్టిలుకొట్టడం ప్రారంభించారు. నాయకులు దూరద్వైపి, దూరరాజనీతిజ్ఞుల కలవారైతే తమూదిగా పట్టిలు కొట్టవలసిన పని లేకపోయేది. కాని మహాబలి ప్రవేశించిన ఒంటరి బాటసారివరే,

చెట్టుచూసి పుట్టుచూసి భూతాలని, ప్రాకరమృగాలని భయపడుతూ చెడుతూ పరవళ్ళు తొక్క రాజకీయనాయకులకు యుక్తాయుక్త వేదన, స్వగర్భజ్ఞానం ఎక్కడనుంచి వస్తాయి?

మద్రాసు లేని ఆంధ్రరాష్ట్ర స్థాపన తద్వలననీ, వెంటనే తాత్కాలిక రాజధానిని ఏర్పాటుచేసుకోవాలనీ తెలియరాగానే వివిధపక్షాలవారు మంతిసాలు ప్రారంభించారు. పార్టీలు ఏమైనా, చేతం ఏమైనా లక్ష్యపెట్టక ముఖ్యమంత్రిపదవి ఒక్కటే జీవితపరమావధిగా పెట్టుకున్న ప్రకాశంపంతులుగారు భారత ప్రధాని నెహ్రూచేత ఢిల్లీకి రాయబారాలకు పిలిపింప చేసుకున్నారు. దీనిలో అధికారం కాంగ్రెస్, ప్రజాసోషలిస్టు పార్టీలకు మాత్రమే ధారావల్తం కాకుండా చూసుకోవాలని రంగారావు పార్టీ ఆకంపడింది. ఏ గాలిపాటువల్లనో ప్రకాశంగారు ముఖ్యమంత్రి కాకపోవడం సంభవిస్తే, ప్రజాసోషలిస్టు పార్టీలో నిమిత్తం లేకుండా కృషికారలోకా పార్టీని కూడ గట్టుకుని తాము ముఖ్యమంత్రి కావచ్చునని నీలం సంజీవరెడ్డిగారు ఆశపడ్డారు.

రాయలసీమకు రాజధాని అంటగట్టాలనే నివాదాన్ని సంజీవరెడ్డిగా రండుకుని కృషికార్ లోకా పార్టీ సభ్యుల్ని ఆంధ్రకాసనసభ కాంగ్రెస్ పార్టీలో సహసభ్యులుగా (Associate Members) చేర్చుకున్నారు. అయితే ప్రకాశంగారి పార్టీకూడా చేరితే గాని కాసనసభలో మంత్రివర్గాన్ని నిలబెట్టుకోగల బలం చేకూరదు. ప్రకాశంగారిని వారి పార్టీని అంప తెచ్చుకోక తప్పలేదు కాంగ్రెస్ కి.

ఏ నగరాన్ని ఎంచితే ఎవరిపార్టీ బలపడి పోతుందో, ఎవరికి స్థానబలం చిక్కిపోతుందో అనే ఆడురాతో మూడుపార్టీలవారూ కుట్ర పన్నిపట్టు రాయబారాలు సాగించి, ఒక్కొక్క నగరాన్నే చర్చించి ప్రోసిఫర్మియూతావచ్చారు. విశాఖపట్నం రాయలసీమవాసులకు దూరమయింది. కాంగ్రెస్ ని పరాధనించి కమ్యూనిస్టుల్ని ఎమ్మెకున్న విజయవాడ కాంగ్రెస్ వారికి గిట్టలేదు. ముందుగానే కృషికార్ లోక పార్టీవారు చేరుచెప్పినందువల్ల తిరుపతి వారు సంజీవరెడ్డి ప్రకాశంగార్లకు చేదయింది.

మైన అనంతపురం ఇతరులెవరికీ ఎందుకో మహారెడ్డిగారికి ముందే తెలుసు. దూరభావము పోకినవారు - నందువల్ల ఇందులో ఏమీ రచించి, ఆంధ్రసాహిత్య వికమై నెట్టారువల్ల. ఈ మహామభివృద్ధి కందరికు, పట్టణ మేధావులకు ఈ మహామభివృద్ధి కందరికు, వల్ల అయ్యింది ప్రతినిధులుగ గ్రహించింది. ఈ

అందరూకలిసి పట్టంగటారు. కర్నూలులో తాత్కాలిక రాజధాని ఏర్పాటుకు సమ్మతించినవారిలో లచ్చన్నగారు, వారి పార్టీకుడా ముఖ్యులే.

ఈ మూడుపార్టీలూ ఏకమై ఆంధ్ర శాసన సభలో సమావేశమై (జూన్ 5) కర్నూలును ఔస్నిపించారు. ఇది మొదటిసారి జరిగిన యజ్ఞం.

మద్రాసు శాసనసభ ఆంధ్రరాష్ట్రానిర్వాహ శాసనాన్ని చర్చించినప్పుడు రెండవసారి భగ్గవంతుని వచ్చింది. తాత్కాలిక రాజధాని పేరు కర్నూలు తీసివేసి విజయవాడ ఉంచాలని కమ్యూనిస్టుపార్టీ, తిరుపతి ఉంచాలని కృష్ణికోల్ పార్టీ సభ్యులు ప్రతిపాదించారు.

కృష్ణికోల్ పార్టీ ఈ విషయం మారడానికి కారణం కాకూర్చి ఎన్నిక. సంజీవిరెడ్డిగారు ఆంధ్ర శాసనసభకు ఎన్నిక కావాలనే సంకల్పంతో చిత్తూరు జిల్లా కార్యకర్తలనుంచి కాంగ్రెస్ శాసనసభ్యునిచేత రాజీనామా పట్టించారు. రాయలసీమలో బలం సంపాదించుకోవాలని మొదటినుంచీ పట్టుదలతో పని చేసిన కృష్ణికోల్ పార్టీవారి కిది కన్నెర ఆయింది.

శాసనసభ కాంగ్రెస్ పార్టీలో సమానభ్యుత్తరం అయితే ఎన్నికల్లో పోటీచెయ్యడానికి వాక్కు పోడంటూ కృష్ణికోల్ పార్టీవారు సంజీవిరెడ్డిగారి ప్రతిస్పర్థిని బలపరచారు. ఈ సమయంలోనే కృష్ణికోల్ పార్టీలో సంజీవిరెడ్డిగారు భేదాలు కల్పించారు. లచ్చన్న మొదలైనవారు ప్రతిస్పర్థిని బలపరచే, పి. తిమ్మారెడ్డిగారు సంజీవిరెడ్డిగారిని బలపరచారు. దీనితో కృష్ణికోల్ లోక పార్టీ కాంగ్రెస్ కి ఎదురు తిరిగింది.

తిరుపతినుంచి కర్నూలుకు, కర్నూలు నుంచి తిరుపతికి మఠం ఎందుకు మార్చుకోవలసి వచ్చిందో వివరిస్తూ, లచ్చన్నగారు తమనీ తమపార్టీవారినీ గొందర పెట్టేసి ఒప్పించారని చెప్పారు. వారు పార్టీ సభ్యులకి చిత్తం వచ్చినట్లు కోటుచెయ్యవచ్చునని సైచ్చనిచ్చారు. అయినందుకు ఆంధ్రేశ్వర సభ్యులు గర్హాలకు అనుకూలంగా పోటుచెయ్యడంతో వాడు సభకు వీగిపోయాడు. తిరుపతికి చెప్పకో పంపలేదు.

గిరివర్గ నిర్వాహంకోసం ప్రకాశం సంజీవిరెడ్డిగార్ల మృగి నడిచిన పార్టీ కావు. ప్రకాశం కార్యకర్తలన్ని వర్గాల నీ పట్టిట భాగం

వైఖరి గమనించిన సంజీవిరెడ్డిగారు ముఖ్యమంత్రి పదవిని ప్రకాశం గారి కొప్పునంచి తాము ఉప ముఖ్యమంత్రి అయినాము. కృష్ణికోల్ పార్టీని విచ్చిన్నం చేసి వారికి రాయలసీమలో స్థానం లేకుండా చెయ్యడం కోసం సంజీవిరెడ్డిగారు భేదోపాయం ప్రయోగించారు. రాష్ట్ర నిర్వాహ కార్యక్రమంలో తీవ్ర దీక్షగారి సహాయపడిన ఆనంద్ కారం సంఘంలో సభ్యత్వానికి పనికి వచ్చిన లచ్చన్నగారు కాంగ్రెస్ మంత్రివర్గంలో సభ్యత్వానికి పనికివారేదు. కాకూర్చి సంజీవిరెడ్డి ఎన్నికకు తోడ్పడిన తిమ్మారెడ్డిగారిని మంత్రివర్గంలోకి తీసుకున్నారు. కర్నూలు నిర్వాహిని వ్యతిరేకమైన కాంగ్రెస్ వారిలో ముఖ్యులు పట్టాభిరామారావు గారికి మంత్రి పదవినిచ్చి మొత్తం కాంగ్రెస్ పార్టీచేత (అయినందుకు మినహా) కర్నూలుకు సమ్మతించవచ్చారు.

కృష్ణికోల్ లోక పార్టీ కాంగ్రెస్ సమానభ్యుత్తరం కోరి రాజీనామా ఇచ్చి, తిమ్మారెడ్డిగారిని పార్టీ నుంచి సస్పెండ్ చేశారు. తిరుపతిలో సాటి నటు బడి నందువల్ల ప్రమాదం శూన్యమని తెలుసుకుని మరీ మఠం మార్చుకున్నారు. ఈమధ్య విజయవాడ— నంటూరులో శాశ్వత రాజధాని స్థాపనకోసం కృష్ణికోల్ నుంచి ప్రకటించారు. అంటే కమ్యూనిస్టు పార్టీతో కలిసి మంత్రివర్గాన్ని పడగట్టగలమని తెలిపించారన్నమాట. దీనితో ప్రభుత్వపక్షంలో వివమపరిస్థితి వచ్చింది. లచ్చన్నగారిని మంత్రివర్గంలోకి తీసుకోక తప్పని సరయింది.

ఇకనవంబరుమాసంలో మాడోట్లపట్ల ప్రారంభమయింది. తాత్కాలిక రాజధాని ఎలాగూ కర్నూలుకు తరలించబడింది కాబట్టి ఇంక శాశ్వత రాజధాని నుంచే నిర్ణయం కావాలని కొందరన్నారు. శాశ్వత రాజధాని నిగిరించి ఇప్పుడు ప్రసక్తి అవసరమంటూ ప్రభుత్వపక్షం ప్రాధికారాద్ ప్రసక్తి తెచ్చారు. ఇందరలో మద్రాసులో తాత్కాలిక రాజధాని ఏర్పాటుచేద్దాం అంటూనే అసలు సమస్యను పరిష్కరించకుండా తప్పించుకోవాలని ప్రయత్నించినట్లే ప్రకాశం గారు, సంజీవిరెడ్డిగారు ఈమధ్య మద్రాసుకు బదులు ప్రాధికారాద్ పేరు చెప్పి తప్పించుకోవాలని చూశారు. కాని కమ్యూనిస్టు పార్టీ, కృష్ణికోల్ లోక పార్టీలు ఇందుకు సమ్మతించలేదు. ప్రాధికార పేరు చెప్పి కర్నూలులోనే రాజధానిని శాశ్వతంగా ఉంచెయ్యడానికి ఇది పన్నాగమని కొందరు విమర్శించారు. విశాలాంధ్ర నిర్వాహలనే అభిప్రాయం సామ్రాజ్యత్వానికి నిదర్శనమని పండిట్ నెహ్రూ పుష్కంగా ప్రకటించిన తరువాత కూడా సంజీవిరెడ్డిగారు

విశాలాంధ్రపత్తిరీతులనుచేసి పెరిగినవలెచేరక పోయారు. అటువంటిది ఏమిటంటే కాశ్యపరాజధాని సమస్య నివృత్తికి సరిష్కరించాలమనుటే వివిధ పక్షాలపక్ష్య బిల్లులందం కుదరడం అసంభవమనీ, దీని మూలంగా మంత్రివరం పరిణమైపోవచ్చుననీ ప్రభుత్వపక్షాలవారు భయపడ్డారు.

కృష్ణికోలోక పార్టీవారు రాయలసీమనుంచి పూర్తిగా దృష్టిమరల్చుకున్న తరువాతనే, రాయలసీమపట్ల వారి అనురాగ ప్రచారం బండారం బయటపడింది తరువాతనేగాని ప్రభుత్వ పక్షాలు లచ్చన్న గారికి మంత్రివరంగా స్థానమివ్వలేదు. వారి కాస్థానమివ్వడానికి చిత్రిమైన ఎత్తు వేశారు. కర్నూలునుంచి రాజధానిని మార్చాలని ఆంధ్రశాసనసభ తీర్మానిస్తే, ప్రభుత్వం అది విశ్వాస రాహిత్యతీర్మానంగా పరిగణించబోదని ప్రకాశించగా ప్రకటించారు. కాని గవర్నరు ప్రసంగంపై అభివందన తీర్మానానికి సవరణగా ఆట్టి తీర్మానం జరిగితే, ప్రభుత్వం విశ్వాసరాహిత్య తీర్మానంగా పరిగణించక ఎలా తప్పకుండా లచ్చన్న గారు మంత్రివరంలో ప్రవేశపెట్టే అభివందన తీర్మానానికి కమ్యూనిస్టులు ప్రవేశపెట్టే సవరణలు వారెలా బలపరచగలరు? అనధికారతీర్మానం ప్రవేశపెట్టినట్లుంటే శాసనసభా నియమాల చిక్కులను అంపిడినుకుని ప్రతిపక్షంవారిని బోల్తా కొట్టించవచ్చును. ఈ ఉద్దేశంతోనే ప్రకాశించారు అటువంటి ప్రకటన వేశారు. ఆ ప్రకటన ఆధారంచేసుకుని లచ్చన్న గారు మంత్రివరంలో చేరారు.

శాసనసభలో గవర్నరు ప్రసంగానికి అభివందన తీర్మానానికి సవరణ లిచ్చినవారిలో అన్ని పార్టీలకు చెందినవారూ ఉన్నారు. చాలవరకు ఇవి రాజధాని మార్పుకు సంబంధించినవే. లచ్చన్న గారు మళ్ళీ మరొక మార్పునే మూడవ కనపడకపోయేసరికి ప్రభుత్వం కొత్త ఉపాయం పన్నింది. మూడేళ్ళలోగా విశాలాంధ్ర స్థాపించబడకపోతే కాశ్యపరాజధానిని విజయవాడ గుంటూరులోకో విశాఖపట్నంలోకో స్థాపించడానికి సుముఖంగా ఉన్నట్లు ప్రకాశించారు, సంతతి రెడిగాను ప్రకటించారు. విశాఖపట్నం ప్రసక్తిలేదై కృష్ణికోలోక పార్టీకి ముప్పు తెచ్చిపెట్టారు. మొత్తం 14 మంది కృష్ణికోలోక శాసన సభ్యులలో 10 మంది విశాఖ, శ్రీకాకుళం జిల్లాలకు చెందినవారవడంచేత, ఆ సభ్యులు ఈ రెండ్రెండా తలకొందులైనారు. విజయవాడ — గుంటూరు ప్రతిపాదననీ, విశాఖపట్నం ప్రతిపాదననీకూడా బలపరచ

డానికి సిద్ధపడ్డారు. కాంగ్రెస్, కృష్ణికోలోక పార్టీలు ఏకమైతే విశాఖపట్నం ప్రతిపాదన తప్పకుండా గలిచేదే కాని, కాంగ్రెస్ పార్టీ విశాఖపట్నాన్ని బలపరుస్తున్నది చివ్విసరితో కాదని అందరికీ తెలుసు. సవరణలన్నిటిని ఒడిచడమోసం వేసిన ఎత్తిది.

అయినా ఆ సవరణలపై హోటింగ్ సమయం వచ్చేసరికి ప్రభుత్వానికి ధైర్యం లేకపోయింది. శాసన సభలో అధిక సంఖ్యాకులు చేయగల నిర్ణయానికి బద్ధులై ఉండగలగాని లచ్చన్న గారికి కమ్యూనిస్టుపార్టీ యిటులు నాగిరెడిగానికి చెప్పినా ఏదవరణ గలిచినా ప్రభుత్వం పరిణమయ్యేదనే భీతి పుట్టించి, సవరణలను శుభసంహారించుకోవలసిందిగా ప్రకాశించారు కోరారు. విశాఖపట్నాన్ని కృష్ణికోలోక పార్టీ బలపరిస్తే తమ విజయవాడ — గుంటూరు సవరణ పీగిపోవచ్చునని తిలచి కమ్యూనిస్టులు సవరణలను సుపసంహరించుకున్నారు. రాజధానివిషయమే అనధికార తీర్మానాలచిర్రుకు అవకాశమివ్వడానికి ప్రభుత్వం అంగీకరించింది. విజయనగరం రాజాగారివరంమాత్రం తమ సవరణ సుపసంహరించుకోలేదు. అది హోటింగ్ లో ఇట్టే పీగిపోయింది.

మరువాడు అనధికార తీర్మానాలు వచ్చి నవ్వుకు బాలల్లేవేనీ ఒక తీర్మానాన్ని ప్రధాన తీర్మానంగా పరిగణించి, మిగిలినవాటిని నన్నిటిని దానికి సవరణలుగా ప్రతిపాదించ చేరారు.

రాజధాని సమస్య అనధికార కార్యక్రమంలోకి ఎప్పుడూ వచ్చిందో అప్పుడే ప్రభుత్వపక్షాలది ప్రాబల్యత అయింది. శాసనసభ నియమాలలో ఆరితేరిన ప్రకాశించారు మిగిలిన పక్షాలవారిని క్షణంలో జయించారు. వాస్తవానికి కక్కడ ఆనాడు జరిగిన కార్యక్రమంతో పార్లమెంటరీ సభ్యుల ప్రధానాలకు విరుద్ధమైనప్పటికీ, అందరి సమ్మతిని పొందినందువల్ల కొనసాగిపోయింది. ప్రతి పక్ష సభ్యులు సవరణలను ప్రతిపాదించడంలో మెలకువ చూపనందువల్ల, ప్రభుత్వానికి విజయం లభించింది.

ప్రధాన తీర్మానాన్ని బలపరుస్తున్నట్లు ప్రభుత్వం పక్షం ప్రకటించి, సవరణలన్నిటికీ ప్రతినివాటుచెయ్యాలని కాంగ్రెస్ పార్టీ కృష్ణికోలోక పార్టీ సభ్యులు సవరణ వాటుచెయ్యడం ఇష్టం లేనందున ఉండితీరాలని లచ్చన్న అప్పటికి ప్రభుత్వం భయంతో...

1956 ఆక్టోబరుకి బదులు 1955 ఆక్టోబరు నాటికి కాశ్వర రాజధానిని విశాఖపట్నంలో స్థాపించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నట్లు ప్రకటించారు కాన సందర్భంలో ప్రకటించారు.

ఆపైన మంత్రివర్గంలో మరొక చక్కని ఉపాయం తోచింది. ఏ ఒక్క సవరణ గెలిచినా మిగిలిన సవరణలన్నీ పులుసులో పడిపోతాయి. బాలిష్ లో విజయవాడ — గుంటూరు కాశ్వర రాజధానిగా ప్రతిపాదించే సవరణకు తొమ్మిదో స్థానం లభించింది. ఈలోగా వచ్చే సవరణలలో ఒకదానిని బలపరిచి గెలిపిస్తే, విజయవాడ — గుంటూరు సవరణ వోటింగ్ కి రానేరదు. అందువల్ల సవరణ లన్నిటినీ ప్రతిఘటించి ప్రధాన తీర్మానాన్ని మూత్రమే గెలిపించాలని కాంగ్రెస్ పార్టీకి తాళిదొచ్చింది ప్రభుత్వం, మూడో సవరణను బలపరిచి గెలిపించింది! ఇది విశాఖ పట్నంలో 1956 ఏప్రిల్ నుంచి కాశ్వర రాజధాని స్థాపించాలని నూచించిన రొక్కం లక్ష్యసంపాదన ద్వారా సవరణ. వోటింగ్ లో కృష్ణాలోక పార్టీ తటస్థంగా ఉంటున్నంతో మూడువోట్ల మెజారిటీతో ఈ సవరణ గెలిచింది. అంతటితో విజయవాడ — గుంటూరు సవరణ వోటింగ్ కి రాకుండా చేసుకున్నాడు ప్రభుత్వం.

ఆ తరువాత ప్రతిపక్షం రీ సవరణను భగ్నపరచడానికే, పోరాటానికి తీర్మానాన్ని గెలిపించాడు. మిగిలిన సవరణలన్నీ గెలిచిన సవరణకు పూర్తిగా ప్రతిఘటించి ఉన్నందువల్ల వ్యర్థమైపోతే, ఈ ఒక్క సవరణ మిగిలింది. 1956 జనవరి నుంచే మద్రాసులో ఉన్న ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వ కార్యాలయాలన్నీటినీ విజయవాడ — గుంటూరు నగరాలకు తరలించాలని నూచించే ఈ సవరణ గలవంతో, గెలిచిన రెండు సవరణలనూ చేర్చి ప్రధాన తీర్మానాన్ని వోటింగ్ కి పెట్టగా, అది ఒక్క సమన్వయీకరణ సమస్యల కౌన్సిల్ వంటి అవ్యర్థం లేదు!

వాంఛాగారు తాత్కాలిక రాజధానిగా చించిన విశాఖపట్నాన్ని కాశ్వర రాజధాని

గానూ, వారు కాశ్వర రాజధానిగా నూచించిన నగరాలకు ప్రభుత్వ కార్యాలయాల తాత్కాలిక స్థానంగానూ, నూచించే తీర్మానంగా చివరకు తియ్యాలే, అది పీగిపోయింది. జరిగిన ఇంత చర్చా, ప్రతిపక్షాల విశేషకృషి వ్యర్థమైనాయి. 140 మంది సభ్యులుగల కాన సందర్భంలో విజయవాడ, గుంటూరు ప్రాంతంలో కాశ్వర రాజధాని తెలకొల్పాలని 79 మంది చేసుకున్న సంకల్పాన్ని, కాన సందర్భ నియమాల చిక్కుల్లో పెట్టి భగ్నపరచగలిగింది ప్రభుత్వపక్షం.

ప్రజాస్వామ్య సర్వోపదేశాలను అనుసరించే ఐదుగురులను బాంధ్యులగు ప్రభుత్వం, దేశంలో ప్రజాస్వామ్యానికి పునాది అని భావించిన కాంగ్రెస్ పార్టీ ఈ రీతిగా రాజకీయాలను మురిత కలుషితం చేశాయి.

అయితే పరిష్కారం కాకుండా మిగిలిపోయిన ఈ సమస్య తిరిగి త్వరలోనే తిరతిరతి పున్నది. ఇదనంత త్వరలో పరిష్కరించబడితే అంత త్వరగా జానకి సుపరిపాలన లభించి ప్రభుత్వం స్థిరపడగల అవకాశం లభిస్తుంది. పరిష్కారం కాకుండా ప్రభుత్వం పట్టుదల పట్టినంతకాలం ప్రాంతీయ విద్వేషాలు, పార్టీ కక్షలు మురిత పెరిగిపోగల ప్రమాదం ఉండే ఉంటుంది. ఈ పరిస్థితులను గమనించి పట్టుదలలు విడిచి రాజధాని విషయంలో సహృదయంతో అన్ని సమస్యలవారూ సమృద్ధిగా రావడం అవసరం. అది కుదరనిపక్షంలో అధిక సంఖ్యాకుల అభిమతాన్ని అదరించే దేశంలో ఇంక కష్టాలం పెరిగిపోకుండా జాగ్రత్తపడడం అవసరం.

మన రాజకీయాలలో, మన కక్షలలో నిమిత్తం లేక నిష్పక్షపాతముద్దో పరిగెలించిన జస్టిస్ నాంపూ గారి సూచనను ఆమోదించడం అన్ని ప్రాంతాలవారికీ, అన్ని పార్టీలవారికీ మేలు. రాజధాని సమస్యను పరిష్కరించినంతకాలం ప్రస్తుత మంత్రివర్గం ఊహలు గండంగా కాలం గడచక తప్పదు. బడైబో సమావేశం లోగానే ఇది పరిష్కరించడం మంత్రివర్గానికి షేము.

ఆధునికాంధ్ర కవిత్వంమీద

ఆంగ్లసాహిత్య ప్రభావము

శ్రీ కొత్తపల్లి వీరభద్రరావు

(గత సంచిక తరువాయి)

ఈ కులవాత్మకమైన విచారణ అయిన తరువాతి రోమాంటిసిజమ్ యొక్క ముఖ్య లక్షణములను కొన్నింటిని మనవి చేసివడను. వీనిని గెండువిధములుగా మూలములుగా — ఇతివృత్తమునకు సంబంధించినవి, ఇందిస్తునకు సంబంధించినవి, అనునవి ఆవిధములు. ఈ గెండుంటియందును సంప్రదాయాన్నిద వియమాలింపునను ఈ కవుల ఆశయము. స్వేచ్ఛాప్రవృత్తి, నిత్య సూతిననుసరిగ వేదము, ఆత్మవిశ్వాసము—వీరి ముఖ్య సిద్ధాంతములు. వీర దృష్టిలో 'బుద్ధి' కన్న 'హృదయము' ఎక్కువ ప్రాముఖ్యము కలది. సూక్ష్మ జీవిత లక్ష్యము, వాత్సల్య భావములో ఒక రోమాంటిక్ కవి ఇంకొకని కిచ్చిన సలహా ఇది—“నీ ప్రతిభను నీవు నమ్ముకో. నీ హృదయాన్ని అనుసరించు. నీ హృదయము మారినపుడై నీ సిద్ధాంతమును మార్చుకో.... ఇంక, నీ హృదయాన్ని కూడా త్వరగా మార్చుకొనుచుండు...”

తమ హృదయములందలి అశాంతిని, ఆందోళనమును, సంఘముందలి వివిధఘటనలు సున్నితములగు తమ హృదయములందు రేకెత్తించు భావములను కవిత్వవస్తువులుగా గ్రహించి గానముచేయుట వీరి ప్రధాన లక్షణము. ప్రపంచములోని అశాంతి వీరి హృదయములలో నిండియుండును. ఆ అశాంతి పోవుటకు మార్గమును చూపుటకన్న, దానిని రచనలలో ప్రతిబింబింపజేయుటయందే వీరికి వృత్తి ఎక్కువ. భావస్వాతంత్ర్యము వీరి ఆశయము. ప్రాతినిధి, ఉత్సాహరహితములై, నిర్జీవములై ఉన్న పూర్వ సంప్రదాయములను, అభిప్రాయములను మార్చి, ప్రజల హృదయములను తమ అభిప్రాయములతో నింపవలెనని వీరి ఆశ.

వీరి ప్రేమరత్నము వాస్తవజగత్తునకు అతీతమైనది ఇంద్రియములకు గోచరించుకొని, ఆత్మైక్యవేష్యమైనది. ఈ ప్రణయమే విరహమునకు కారణమై, హృదయమును సంతులనము చేసే కష్టాలపరుచును. ఈ సంక్షోభములే, ఈ బాధయందే, ఈ విరహవిధురతయందే ప్రేమిని వృత్తిని వీరి కీర్తి సహ అంగుచేతనే వీరికి దుఃఖము ప్రేమపాత్రము. ప్రేయసీ, ప్రేయసీ అని, అప్రాప్తయహాకోసము ఉట్టులుచారు వీరు, నిజముగ ఆమె వచ్చినదెందుల—మే వియోగజనిత దుఃఖమునే ప్రేమించు వీరు—ఆమెను ప్రేమింపలేకపో!

ప్రకృతివిషయమై ఈ కవులకు విలయమునైన అభిప్రాయములు కలవు. వీరికి అసంస్కృతమైన ప్రకృతియందు ప్రేమ హేమ్యు. పవనాగరకత ప్రకృతిగౌండర్యమును నశింపజేయుచున్నదని భలంపు అంగులకే పాశ్చాత్య భావములలోని కవులు మధ్యయుగమునకు విరలిపోయిరి. ప్రకృతి వీరికి ఆరాధ్య భేదత. పురాతనకవులు ప్రకృతిని, వాతావరణపుష్టి ఉద్దీపనముగ గ్రహింపగా, వీరు ప్రకృతిని, దానికొరకే గ్రహించిరి. ఆత్మనుభూతిపూర్వకమైన రచనకే ప్రాముఖ్యమే. ఈ అనుభూతిపూర్వమును అనుసరించి తనకు తానే మార్గదర్శకుడు.

ఇందిస్తువిషయములో ఆంగ్లండులోని కవులు డ్రైడెన్ మొదలగు ములచునీడ అను

Verse) అక్షర సిలబిక్స్ (Octosyllabics) స్పెన్సరియన్ స్టాంజా (Spenserian Stanza) లను పేర్కొనింది. 'శీట్స్' రంగములోనికి వస్తువరకు 'హీరోయిక్' (Heroic Couplet) ను చేబట్టి, చూడ మొదలగు వారి 'పదకొండు' కవితారకముగ, నవపైటలకు ఎరుగునానానింపలేదు. ఫ్రెంచివారికి విక్టర్ యుగ్ (Victor Hugo) వంటి మహా ప్రతిభావంతుడే, ఈ ఉద్యమ ప్రారంభమున ఉండుటవలన వారికి ఈ సమస్యలు చాలవరకు మొదటి నే పరిష్కరింపబడినవి.

మరల విషయమున వీరిది చిలకూరి ప్రకృతియే. అందరకు అర్థమయిన మరలమంటిది కాదు వీరిది. మరలమందు నమ్మకము పడెలమన్న నిజములగునీ వారు కనుక, వీరిది ఆత్మాశ్రయమైన మరలమ. ప్రతి ఒక్కరూను, తమ ఆనందములతో తామే ఒక మోక్షమును, స్వర్గమును సృష్టించుకొనినీ. ఆకులు రానిది, పూవులు వానిని, వసంతరాములు ప్రతివారిని కలదు. 'హాకములో' మనకేటికీ ఆనందము వీరియందు అధికముగలదు కానినను ఇదియే.

1900 నుండి, ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఈ ఉద్యమము విజృంభించుటకు కాలపని పరిస్థితులు ఎన్నో అకాలమున ఉండెను. దేశమునకు స్వాతంత్ర్యము లేకుండుట, స్వాతంత్ర్యమును అన్నింటికంటెను విశేషముగ ప్రేమించు ఈ ఉద్యమమునకు, పునాది అయినది. బ్రహ్మచర్యమును ఒకయుక్క ప్రగౌరవము, శ్రీ వీరేశలింగం పంతులుగారివంటి వారి కృషి, యువశిల్ప హృదయములందు మతవిషయమున నూతన దృక్పథమును ఆభివృద్ధిచేయు. క్రమక్రమముగ స్వాతంత్ర్యోద్యమము, ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమము, యువశిల్ప మనస్సులలో నూతనోత్సాహమును కల్పించెను. పండితుల కొద్దికే ఆర్యులతోనూ, ధీమయగము నాటి ప్రబంధములలోను విసిగియున్న యువకులకు, శ్రీ శిరుపతి వేంకటకవుల, భారాద్వజ కవిగన పద్యములు, అనాధాములు క్రొత్త రచనలకు పురికొల్పెను. వీటి అంటికి అనుక ఆంగ్లసాహిత్య పదములు. అంటి నే 'గీతకవితో'ద్యమము బయలుదేరెను.

వక్రవిశ్వాద్యమమునకు 'ఇంగ్లీషు' గుమునకు, సహజముగనే పోలి 'పులహి' - 'చాసర్' కాలము ఈ రకమైన ధామ్యం కర విప్లవముతో 'నే' మన

శోమునందును మనకు, ఈ రోమాంటిక్ కవుల ఆపర్యములు, ఆశయములు అంత క్రొత్తవావు. కవుల నిరంకుశత్వము, దానిని అందరు అంగీకరించుట పరిపాటి. ప్రకృతి విషయమున ఈ కవులకున్న భావములతో కొంతవరకైన సరిపోల్చునైన నామములు సంస్కృతియున కలవు. ఖండకావ్య రచనయు అంత క్రొత్తకాదు. న్యాయ, వియమోంధునము, క్రొత్త పద్యములను అదిరించుటయు కూడ విప్లవాత్మకమైన ననీవ పద్ధతులుకావు. ఈ వాక్యములలో చాలవరకు సంస్కృత మహాకవుల విషయమున సంస్కృతులు. కనుక, మన సత్యకవితోద్యమము, ప్రతిభావంతులతోనూ, అందరినీ మెప్పించుట ప్రాంగంధమైనది. అయితే, అందరినీ నీని మెప్పించివరచకాదు. మెచ్చునాగు ఎవ్వనను ఉండదు. 'కొద్యు' ముఖ్యమైనవి కళ్ళకు, శోములు సాగెక్కునా.

సత్యకవితోద్యమము, ఆంధ్రప్రదేశ్ లో కవిత్వమున బలపడెదది మొదటి 'మార్గ'చేసినాడు. ఆ కాళాభివృద్ధి, సాహిత్య సామర్థ్యము, అంధ్రసాహిత్యమున వేరేవియు, పాదక వ్యాసమున చేప్పినాడు. ఈ వ్యాసమున 'సాహిత్య' సాహిత్యరంగములగును. 'సాహిత్య' ప్రగౌరవ మెట్లు సోకినదో ప్రపంచమునగునీ, సత్యకవితోద్యమము ప్రభావితమొంది అందరికీ కవులకు ప్రభావము ఎటుల తాకినదో విప్లవకరించుట గాని చేయక, దిక్పాత్రముగ సత్యకవితోద్యమము, నీయ మార్పులను ఏయే విషయములకు పొందినదో, ఏయే కవులలో ఆ మార్పులు తీవ్రముగనూ, ఎక్కడగనూ ముందే ఆభివృద్ధి మొనవో తెలియజేసే విరమించును. ఈ వ్యాసము లక్ష్యములకన్న లక్ష్యములు కల్పన ప్రాముఖ్యమిచ్చి వానినది.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, 1942 లో మొట్టా రి వేంకటరావుగారు వ్రాసిన 'హిమగళము' అను పుస్తకమునకు 'ఆ భావము' వ్రాయుట ఇట్లనిరి. "తెలుగు కవితా ప్రపంచమున మూడు దశాబ్దాలుగా నెప్పటి కప్పటి కేదో క్రొత్తమార్పులు పుట్టాయేయెన్నని. మొదటి మార్పునకు శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు ఆచార్యులు. రెండవ మార్పునకు శ్రీ దత్తవరదీ కృష్ణ శాస్త్రిగారు ఆచార్యులు. మూడవ మార్పునకు శ్రీ ఆచార్యుడు..... ఇందిర ఆచార్య శిష్యుల చేత ప్రతిపక్షమునకు బ్రతికృత ప్రసక్తి లేదు." మహాకవులు, నిమగ్నములు అయిన శ్రీ సత్యనారాయణ

గారి వాక్యములనే కొంచెనరుతులగు నినుకొని వ్రాసి, వ్యాసమును ముగింతును.

శ్రీ రాయప్రోలు ముప్పారావుగారు 1909 లో 'లలిత' అను కావ్యమును ప్రకటింపారు. ఈ కావ్యము యొక్క రెండవ ముద్రణము 1912 లో జరిగినది. ఈ ముద్రణమునకు శ్రీ శైలశిఖ్ర వేంకటాశ్రీ గారు ఉపోద్ఘాతము వ్రాసి, కవిని ప్రోత్సహించిరి. ఈవిషయమే శ్రీ కాశ్రీగారికి, వర్ణ కవిత్వవిద్వంసులవలె ప్రేమను వెల్లడింపజాలియున్నది. వారు వర్ణకవిత్వవిద్వంసులను ప్రశంసించుచు, పరోక్షముగను ఎంతయో తోడ్పడి రనుటకు ఈ ఉపోద్ఘాతమే తార్కాణము. ఈ కావ్యముయొక్క 'నివేదన'లో శ్రీరాయప్రోలువారిని వ్రాసిరి. "ప్రగంటి లక్ష్మన్న పంతులు వారి పరిచయం నాకు కలిగింది..... వారొకనాడు నేను జుర్రేసరికి గోల్లపిల్ల మహాకవి కావ్యసంపుట తిరుగజేస్తున్నాను. నన్ను చూడగానే 'గోల్లపిల్ల' హెర్బియోస్ అనే కృతి చదివారా? అని ప్రశ్నించారు. లేదన్నాను. తాము చక్కగా చదివిన వినిపించి, అందును వివరణను చేశారు. చువడి కీ విని తెనుగులో పెట్టండి అని నవ్వుతూ ఆదేశించారు. అప్పుడుందలి హెర్బియోస్ 'తెనుగులో లలిత'—దిక వియోగిని విలాపంగా వ్రాసింది. ఇది దీని జనకకళ..... శ్రీ లక్ష్మన్న పంతులుగారు చదిగానిది అంగ్లసాహితీ రుచి అంతటి సుఖం అందించలేదు. నా నాట 'కాసారీ కవుల' రచనలవలన మరులు కొన్నిది. కొంతకాలం ఆ వాసనతో 'నా వాసన' అనే పద్యరచన....."

(నివేదన—లలిత 1914 ప్రచురణము)

రెండవ ముద్రణమునకు, ఆంగ్లములో పత్రిక వ్రాయుచు పరమాకౌంఠాచార్యులవారిట్లు వ్రాసిరి. "This poem..... is, I believe, the first successful attempt on the part of a Telugu poet to sing the glories of the sacred passion of love under the direct inspiration of the Votaries of English Muse and as such, marks a new epoch in the development of Modern Telugu Literature..... The author of the poem has drunk deep at the fountains of English Poetry....."

ఈవిధముగ, ఇతివృత్తమును కొన్ని వర్ణనలకు అంగ్లమునందీ గ్రహించి వ్రాసిన ఈ కావ్యము, "సాహిత్య సంప్రదాయముల ననుసరింపక, వాయుకా విలాపముతో భారంధమునున్నది." 'రోమాంటిక్'

కవి కాని, 'గోల్లపిల్ల'ను అనుసరించుటతో ప్రారంభించిన శ్రీరాయప్రోలువారి కవిత, క్రమక్రమముగ కాసారీ కవుల వెనుకంటును, 'షెల్లీ', 'కీట్స్', 'బైరన్' మొదలగు కవులవెంటను పోయినది. ఇక్కడ మనము గమనింపవలసిన ముఖ్యవిషయము—ఆంగ్లసాహిత్య ప్రభావము సాక్షాదము, మన కవులు తమ వర్ణకవిత్వమునుగాని, భారతీయ సంస్కృతినిగాని, చాలవరకు, విడువలే దను విషయము. దీనికి ముఖ్యకారణము, మన కవుల తల్లివృత్తిలో భేదము రాకుండుట. భావనలోను, రూపకల్పనలోను, ఉచ్చితచిత్రములలోను ముదింజుకొనిన కవులకూ, తల్లివృత్తియందు భారతీయతను విడువలేదు. ఇది భావకవుల విషయమందు పూర్వస్థాయి.

1918 లో ప్రకటితమైన తృణకంఠము, శ్రీ రాయప్రోలువారిని 'రోమాంటిక్' కవిగా సాహించి పది. దీని ప్రథమప్రకటనలో 'The Telugu School of Romantic Revival' అనియు, 'ఆధునికాంధ్ర కవితామండలి' అనియు ఉన్నది. ఆంగ్ల కవుల కవితారచనలతోబాటు, సంస్కృత కవుల వర్ణగర్భితభావమును గూడ మేళవించి దీనిని రచించినారు. మన కవులు సంస్కృత సాహిత్యమును ఆశ్రయించుటలో వింతలేదు. ఇంగ్లీషు 'రోమాంటిక్' కవులు గ్రీకు పద్యములను పేర్కొనిరి.

శ్రీ లక్ష్మణవల్లభ శతకంకరకాశ్రీగారు, "ఆధునిక కవిత్వమునకు తృణకంఠము ఆవిగ్రంథమని అన్నవాడుల ఆశయము" అని వ్రాసిరి. వర్ణకవిత్వ లక్షణములలో 'భావకవిత్వ' లక్షణములన్నియు పట్ట 100 భేదము. శ్రీ రాయప్రోలువారిలో పద ప్రయోగాగమనందును, ప్రకృతివర్ణనాదులందును ఆంగ్ల కవి 'వర్ననర' యొక్క ప్రభావము కొంత కనబడును. దీనికీ ప్రభుత్వములైన గయములు, పద్మములు కొంతవరకు 'స్పాట్' కవియొక్క ప్రభావమును చూపును. మానవత్వమునందు నమ్మకము, ఆదర్శవాదమునందు దృఢి వేరేను 'షెల్లీ' యొక్క ప్రభావమును కనపర్చును. కాని, ఆతని నానికవిత్వము ఈయనయందు లేదు.

ఈయన క్రమక్రమముగ పరిణా విశిష్టస్థానమును పొందినాడు. రచించిన వాని ఈయనవలె 'ప్రభాగ్నిని పొందినది' వారు గనుక, ఆ ముంచివేయ

ఈయన 'స్వప్న కుమారము'లో, కవి కోక సుందరి సాహిత్యురాలిని, ఆరికి ప్రేమయొక్క లోతులను వివరించును. ఈ ప్రేమతిత్తి వివరణయను 'మైత్రీ' యొక్క ప్రభావశాస్త్రముల గోచరించును. అంగ రోమాంటిక్ కవులవలెనే వీరికి, కథా కళను మును దృష్టి చాలికున్నది. భావములకు రూపముల నిచ్చి, వాగర్థ ప్రణయమును చెంపించించి వాయులు పీరికి ఇచ్చును. రోమాంటిక్ కవులలో సాహస్యమైన 'హయాంతిప్రస్టు' వీరిలో చాలికున్నది. ఉన్న హయాంతి మైనను, అదర్భలోకము లోనికి కాక, ప్రకృతిలోనికి, ప్రకృతిలోని సందేహమునకు నాని యుగి వినుటలో ఈయన 'వర్మిస్' కవికి సన్నిహితుడు. అంత్రావతి, జగన్మయిలు, వననాలలోని ఘంటికలు, ఛందస్సులో పేరు పడిన 'గాంధీ'ని చాలవరకు చూపగలవు.

ఇంగ్లీషు కవులు కవిత్వతిత్తియును పరామర్శించుచు వ్రాసినట్లే, శ్రీ రాధాప్రణావాదము గెంతు గ్రంథములను—రెవ్యూలోకము, మాధురీదర్శనము—వ్రాసిరి. రెవ్యూలోకమును భావకవులకు బైబులు అనవచ్చును. రోమాంటిక్ కవుల ప్రేమతిత్తియు, ప్రకృతిత్తియు మొదలగు విషయములను గూర్చి చక్కగా చెప్పును. మాధురీ దర్శనము పూర్తిగా భాంతియై ప్రపంచదాయమును త్రొక్కినది. కాని, కవి కవి ప్రకృతిసరస్వతుడు కాని, విరాగి కాదు. ఇది ప్రకృతిమైన సౌందర్య ప్రపంచదాయమేమో! నేల విడిచి నాము చురూరనియే వీరి మతియు. 'పృథ్వీ నేల పృథ్వీ సమాప్రదయత్రాధి' అ ప్రపంచాన్ని ప్రేమి, అలంకారిక మతము నాదిరింపక మాధురీనిద్దాంతమును ప్రపంచించిరి. కావ్యకళ గూర్చి వారినిది.

“కలదంత నిత్య సుందరి

లలిత లంబ మనంతరి లావణ్య కము

జ్యోతి మాత్ర మొకటి, తన్ను

గోళనయూహించె కావ్య కళ బుధా”

—మాధురీ దర్శనము.

ఈ అభిప్రాయము, “సౌందర్యమే సత్యము,

సౌ సౌందర్యము” అని చెప్పిన ‘రోమాంటిక్’

కు సహపథుడు నన్నట్లు లోచించుచున్నది.

నెలకు అధ్యాత్మికత్వ మిచ్చుట

చాలాముగదా!

కావ్యము ‘కృష్ణపక్ష’

దిగమును ప్రమ

నలుమూలల

అలజడి బయలుదేరినది. ఇందులకు కారణము ; ‘రోమాంటిక్’ కవుల కవిత్వ ముఖ్యము లక్షణము లలో ఒకటియగు ‘దుఃఖము’ను ఈయన ప్రస్తుతించుటయే. భావకవిత్వమునకు శ్రీ శేవులపల్లివారివలన నచ్చింది ప్రచారము ఇంక ఎవరివలనను రాలేదనుట సర్వియారము కాదు. పదముల కూర్పులో ఈయన సిద్ధవాడు. ‘కీట్స్’ను తిలపింపజేయు శిల్పము కవిత్వంలో గూడినాడు. ఈయన బ్రహ్మసమాజమువలన కొంత మారినాడు గనుక, మతి విషయమునను విప్లవ బీజములు కవిత్వంలో నాటిసాడు. భావకవుల ‘పద బాలము’ నొకదానిని సృష్టించి, దానిని ప్రచారము నకు తెచ్చినాడు. వింశాములో వేగిన మహామ్యుకు. తన నచ్చురి కన్నీళ్ళతో ప్రపంచమును తిడివినవాడు. ‘నోవాలిస్’ (Novalis) అను ప్రఖ్యాతి పాశ్చాత్య రోమాంటిక్ కవిగూర్చి ‘రాయస్’ అను విమర్శకు డిట్టానెను. “He is Philosophical, poetical, critical; but he is everywhere and always the born dreamer.” ఈ మాటలు శ్రీ శేవులపల్లి వారి విషయమునను సత్యము. ఇది అర్థము చెప్పి కొనిని విమర్శకుడను ఈయనకవిత్వ ఆర్థము కాదు. ఈయన కవితా ప్రవంతి, గమ్యస్థానమును చేరినది కాదు. చదునదియు కాదు. వింతిమియు ప్రవహించునది. ఈ లక్షణము ‘రోమాంటిక్’ కవిత్వము ముఖ్యలక్షణము. ప్రాణము.

‘దుఃఖమే’ ఈయన కవిత్వలో అంతరించినది. దుఃఖమును వర్ణించు ఘట్టములే, అద్వితీయ మాధుర్యముకలవి. “Our sweetest songs are those that tell of saddest thought” అనునది ఈయన విషయమున పరమసత్యము.

సత్యకవిత్వవిరూపమును గూర్చి శ్రీ శేవుల పల్లివారి అభిప్రాయము కొంతవేన్నాడు. శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవుల ‘ఏకాంతి నేపథ్య వ్రాసిన ‘పీతి’ చదువలెను. ఇందు వారు సత్యకవిత్వ లక్షణములను గూడ వివరించి చూపినాడు. అందుండి కొన్ని వాక్యములను ఉదాహరించి చూపెదను—

“ప్రాధ్య పాశ్చాత్య సాగరిక తా సమ్మేళనము వలన మనవారు క్రొత్తగానైనా.....సత్యకవులకు స్వేచ్ఛిప్రాణము. వీరు ప్రాణమే గోల్పోవుదురు కాని శిష్టములముల గరింపరు. వీరికి ప్రాణముకన్న గానము తీపు—సంకలలో సంగీతమా! కట్టుబాటులో కవిత్వమా?.....మరియుక చిత్రిము. వీరికి రికై కవనము చెప్పరు.....వీరు గానము చేయుదురు.

నిలయన—గానము చేయవలయును గనుక చేయుదురు.....తెమ్మరలేల వివదను? కోయిల నిలగొంటేలి పాడును?.....వీరు ప్రకృతికి విప్లవము.....మరియు వీరు ప్రకృతిని సులభములతో వాడెను.....వీరి ప్రకృతి పుస్తకములలోని ప్రకృతి కాదు; వీరు ప్రతినిమిదము జూచి ప్రేమించు ప్రకృతియే.....కనుక వీరికి విశ్వమున ప్రేమింపవగనిది, గౌరవింపవగనిది, వర్ణింపవగనిది ఎవ్వరిదియు లేదు..... “సుందరమున వస్తువే సంతోషనందచాయక” మని గంతులిడుదురు. (A thing of beauty is a joy for ever.—Keats).....వీరి కవిత్వమునకు ప్రధానలక్షణము రెవ్వ? భావనాశక్తి (Imagination). బుద్ధిసాక్ష్యశక్తి కాదు.....వీరి స్వచ్ఛంద విహారమున కీ విశాల విశ్వము చాలను...వీరు గాలిలో మేఘల గట్టుదురు.....“దేవుడు”ను వశ్యివానిని గోకము నిరసించలేదు!.....దుఃఖమో, మోదమో, కోపమో, కలపో, ఈర్ష్యమో, భీత్యమో అతనిని మార్చి వేయక లేదు..... కవిత్వమునకు ఛందోబద్ధమున మహాపార శిల్పసమదాయము కూడ కావలయును.....కాని కవలము గణయతి ప్రాస నియములు నిర్దేశములు.....సంగీతమునందేమి, చిత్రలేఖనమునందేమి, కవిత్వమునందేమి, ద్వివిధములు లేవు. నయనములతో, ప్రతిఫలములతో ఆనందము కలుగజేయునవి కొన్ని; వ్యాధియమును తిన్నయత్వములతో ముంచివేయునవి కొన్ని.....ఆంగ్లేయ సారస్వతములో ‘పోవు’ కవిత్వము మొదటిజాతిలోనిది. ‘మేల్చి’ కవిత్వము గౌరవజాతిలోనిది. మొదటిరకముకంటే, రెండవరకము వేయి రెండు ఘన తరమని వా నమృతము.....

ఈ కావ్యములను ఇంత విపులముగ చూపుటకు కారణము, అవి నవ్యకవిత్వ లక్షణములను పూర్ణముగ నిర్వచించి యుండుటయే. ‘రోమాంటిక్’ కవులనే గాక, ‘రెస్టి’ సన మొదలగు కవుల కావ్యములనుగూడ పఠించిన సంస్కారము శ్రీ దేవులపల్లివారి కవిత్వములో ఎక్కడైతే కానవచ్చును. కాని, ఈయనయు పాశ్చాత్యులచే, తిత్తిజ్ఞాన విషయమున, బలంపబడి లేడు. వివేచన విధులలో ఎంత తిరిగివచ్చినను, భారతీయతను వదిలివేసినవాడు కాదు. ‘క్లిట్స్’ కవికి, ఈయనకు, భావమునందును చాల పోలికలు కలవు. ‘క్లిట్స్’ తన ‘లేమియా’ (Lamia) కావ్యములో—బుద్ధిలను సంపాదించిన విజ్ఞానముకన్న, భావనాబలముచేత సంపాదించిన విజ్ఞానము ఎక్కువ సరిగ్గును.

ఆను తిత్తియను పెంపొందించెను. శ్రీ దేవులపల్లి వారు, వైది ఉదాహరింపబడిన వాక్యములలో—“వీరి కవిత్వమునకు ప్రధాన లక్షణము రెవ్వ? భావనాశక్తి. బుద్ధిసాక్ష్యశక్తి కాదు” అని ఈ అభిప్రాయమునే, నవ్యకవులకు ఉపాదేశమైనదిగ, కొంతవరకు చెప్పిరి గదా! సౌందర్యావేషయే జీవితమునకు చాలును, అను అభిప్రాయము ‘క్లిట్స్’ కవిని చదివిన కలుగును. శ్రీ దేవులపల్లివారి దృష్టియు ఇట్టిదే!

సౌందర్యము, నైరాశ్యము ఒకచోట ఉండునను దృఢసాధ్యము శ్రీ దేవులపల్లివారికి కలదు. నైరాశ్యమునే దుఃఖము. “Melancholy dwells with Beauty—Beauty that must die” అను నది ఈయనకు ఎచ్చిన నమృతము. కాని, చావులేని ప్రేమను ఉన్నదేమో, అను నమృతములేని సంతతియునుకూడ ఈయనలో ఉన్నదే. ఆత్మప్రేమ (Self love) తనయందు తనకు కరుణ (self pity) అనునవి రెండును ‘రోమాంటిజమ్’ నందు కనబడును. ఈ రెండు లక్షణములను ఈయన కవిత్వములో—ముఖ్యముగ ‘ప్రవాసము’లో—కలవు. ఈయనకు గల విశిష్టగుర్తము—భావములలోని తీవ్రత, విశిత్త్యము. సామాన్య పదజాలము నొందిన వ్యక్తము చేయలేనపుడు, కొంత సాంకేతికముగ పదముల నుపయోగింపక లభ్యదు. ‘రోమాంటిక్’ కవులలో సామాన్యముల అర్థముకానివి—పదములకంటే ముఖ్యమైన భావములు—నాటి తీవ్రత. ఇందునంతే—“విదియ అపూర్వముధుర రక్త స్ఫురియించు కాని అర్థముకాని భావగీతములైదు.....”

శ్రీ దేవులపల్లివారిలో నవ్యకవిత్వముగాని ‘భావకవిత్వము’ పూర్ణరూపమును పొందినది. అందలి మంచి, అందలి చెడ్డ—‘రోమాంటిక్’ కవుల కంటకు సమానమైన గర్భములే. వలగునవిచ్చి దీపమే నిడును ఇచ్చును. ఈ ద్వంద్వములు రెవ్వవు. అందువలననే—శిథిల శిరస్సులలో చివురులు, పాషాణపాళివై ప్రసవములు.

శ్రీ రాయప్రోలువారు, శ్రీ దేవులపల్లివారు నవ్యసాహిత్యములోని ‘మార్గపద్ధతి’లో రెండు చాటలు ప్రశ్నించారు. ఇంకను ఎందరో మహాకవులు—, ఆంగ్ల సాహిత్య ప్రభావము పోకినవారు—రచనల ‘మార్గపద్ధతి’లో రచించి, ఆంగ్ల సాహిత్యమును ఆలంకరించిరి. ఈ మహాకవుల కందరికు, వై వారి నిద్దరిని ప్రతినిధులుగ గ్రహించితిని. ఈ

మహాకవులందఱును ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము కలవారే. కాని, వారందరిలోను సమానముగ నున్న భర్తృములు, సర్వములు, చాలవరకు తమయందు కలవారు, నై ష్ఠురు.

‘రొమాంటిక్’ కవులు, చిత్రకారులను కూడ ఏమిటో కలుపుకొనిరని, వెనుక మనవిచేయున్నాను గదా! ఈ విషయము మన తేనుగు సాహిత్య విషయమునను కొంత సత్యము. చిత్రలేఖనము, కవిత్వము రెండును సమానముగ ప్రేమించి, కృషిచేసిన శ్రీ అడవి దొంగరాజు గారు ఈ సందర్భమున స్ఫురింప వలసినవారు. ఎందుకో సత్యకవులు తమ కావ్యములను, వారి చిత్రములనెరి అలంకరించుకొనిరి. ఆయన తన కావ్యమును, చిత్రములనెరి అలంకరించుకొనిరి. ఆయన రచనలలో, బర్న్స్, క్లైక్ మొదలగు వారి ప్రభావము కన్పించును. చిత్రలేఖనమున నవ్వల ఎంతయూ కలదు. ఈ విషయగ గండింటి యందును కృషిచేసిన వీరు విశిష్టవ్యక్తులు.

సత్యసాహిత్యములలోని ‘మార్గకవిత్వము’ ను, రెగిన ప్రాత్యూహమిచ్చి, అభివృద్ధిచేసిన సత్యము— సాహితీ గురు, సత్యసాహిత్య పరిమత్తులు ఈ సందర్భమున నేగ్గొనవలసివె.

గురవ ఎడతెలుపే మూర్ఖులగుటకై వ్రాసిన, సాధారణముగా పాఠ పద్ధతి నే నుపయోగించుట కనవడును. ఈ వాక్యము శ్రీ శ్రీ విషయములో పరమసత్యము. 1928 లో అంతే ఆరే 18 వ ఏట; ప్రకటించబడిన ‘ప్రభుత్వ కావ్యము—

“అలఘుగ్రామాల విలీన సంస్థల రోమాంశ చర్యలో గవర్నమెంట్ యంఫోనిస్టయ్యగు సంతల ఒల ప్రావాలకంబునన విలయం, సరే భూమ... ..” లో నిండిఉన్నది.

ఈ శ్రీశ్రీయే ఆరేఖరవార ‘మహా ప్రహసం’ వ్రాసినాడు. ఇంత తక్కువకాలములో ఇంత పరిణామమును సాధించి కవిగాని, ఇంత నైత్యమును పెంపొందించుకొనిన కవిగాని మనకు నవ్వ సాహిత్యములో కనవడుట చాల అరుదు.

ఈ పరిణామమును పొందకలూర్చును లన ఆభిరుచిని గురించి ఈ విషయము ఒకచోట వ్రాసినాడు. “తేనుగులో గౌతమిర్వం, ఇంగ్లీషులో షెల్లీ, టెన్సె ఇత్యాదుల కవిత్వం. Shelley, Tagore, రాయప్రోలు, కృష్ణకృష్ణ అదీ వరస! రాయప్రోలు ప్రక్కన ఆయ్యారి; కృష్ణకృష్ణ

ప్రక్కన వేదలు. నందూరి ఎంకపాటలు, విశ్వనాథ—నాయని! వీరూ మా కవులు.....గురజాడి కవిగా మాద్వీష్టిలో లేడు.”

1980-85 వరకు మహావిప్లవము ఇతని వ్యావయ చేతనములో వచ్చింది. 1929 లో ‘సుప్రాస్టికలు’ వ్రాసినాడు. ఇంక వెనుకకు చూడలేదు.

భావకవులను, ఇతనికిని ఉన్న ముఖ్య భేదము తత్వసంబంధమైనది. ఇతడు సందేహాచారితరుల లోని సత్యతను వారు అర్థము చేసికొనవచ్చును. కాని, ఇతని మనస్సును మాత్రము వారు గ్రహింపలేరు. దానికి కారణము, ఆ కవుల కవ్వరికిని తేని తత్వసంబంధమైన నైత్యము ఇతనికి ఉండుట. ఆ నైత్యములలో ఒక భాగము ‘మార్క్సిజము’ ఆక్రమించింది. భావకవులు ఎన్ని విహారములనుపసన, వారిలో ప్రాచీనమైన భారతీయసర్వ మేధో ఉంపకి పోలేరు. ఆయనను, ఆధ్యాత్మిక నైత్యముకాక, పాశ్చాత్య విజ్ఞానాత్య నైత్యము ఇతనిలో ఉండుట విశిష్టం.

ఈ నైత్యము కలుగుటతోనే, శ్రీ గురజాడి ఆస్పారాపు పంతులుగారి ప్రత్యేకం అర్థమయింది, ఈకవిత. వారిక సంపర్కములేతరులపై ఆప్యారాధనా భావము, కవిత్వరంగముల నీటి — శ్రీ శ్రీ వంటి యువకవుల ఆత్మహాయనలు—ప్రవేశించింది. శ్రీ ముదలగివారు, భావకవుల నక్కిని వంటి ‘గురజాడి వాన్విక్కిని’ అనుపరిచుట ముదిల పట్టినారు. సత్య కవిత్వములో ‘దీని’ సంప్రదాయమును వీరు ఆపట్టినారు. ఈ విషయమున శ్రీ గురజాడికు ఇంగ్లీషు కవి లలో J. M. Hopkins (J. M. Hopkins) ను పోలిక కనవడును. హాప్కిన్స్ కూడ సన కాలమునకు ముందు పుట్టినవాడే. అతడును సందర్భములో నూల సత్యమును తెచ్చి పెట్టినవాడే. ఇదిపోయిన చాల కాలమువరకు వేరు సాందలేదు. అతని పేర్ పోయిన

‘బ్రిడ్జెస్’ (Bridges), 1889 లో ‘హాప్కిన్స్’ చని పోయినపిమ్మది, 1918 వరకు అతనిపద్యములను ప్రచురించలేదు. శ్రీ ఆస్పారాపుగా నీవిషయమున కొంత అవ్యుత్తంతులు. ఆయన జీవిత కాలములోనే ఆయన గ్రంథ ప్రచురణము, వేరు వచ్చుట జరిగినది. కాని, ఆయన పుస్తకములతోబాటి ‘భావకవిత్వ’ కావ్యములను ఆవ్యయ, ఆ మార్గపద్ధతి ప్రాచుర్యమును తెచ్చినది. ఈక, వరల శ్రీ శ్రీ ప్రభృతులు చేపట్టువరకును, శ్రీ గురజాడివారికి ప్రచారము కాలసినది రాక ననుట సత్యమయ్యు కాదు.

1914 లో వచ్చిన యదృశ్యము, ఆంగ్లకవులలో ఎన్నో మార్పులను తెచ్చినది. ఎందుకో పనికవయ్య యువకవులు యుద్ధాగ్నిలో అహుతి వివారు. కాంతి వచ్చినరేకువారే, అనుకోన్న మార్పులుగాని, భూతల స్వర్ణముకాని వారేదు. కవులలో వైరాళ్యము పెరిగినది. జీవితములోని ఏదేని నే కవులు గూడజూచ్చిరి. ఈ భావములకు మార్పులను ఇచ్చినది 1922 లో టి. యన్. ఇలియట్ ప్రచురించిన 'వేస్ట్ లాండ్' (Waste Land) ఈ కాలములో, మన కవులు 19 వ శతాబ్దిలోని 'రొమాంటిసిజమ్' లో బాధపడుచుండిరి. కాని, భావకవులనియితో వచ్చింది శ్రీ. శ్రీ ప్రభుకృతులు గలగల అగునలన్నీ వేసి, ఇరువదివ శతాబ్దిలోని పార్వాత్య కవులను కలిపికొన్నారు.

ఇలియట్, ఆగెస్ట్ మొదలగు నవ్యాంగ్ల కవులు ఇకోకేటివ్ (Evocative) కవిత్వము చాలా వ్రాసినారు. దీని మూల్యము—అనేక రూపములను, ఒకదాని రూపక ఒకదానిని—మన కన్నులపడుట పెట్టుట. దీనివలన, కవి జీవించిన మానసికతనను, సుము ఈ గూఢముల పాయమున, బొందగలము. శ్రీ. శ్రీ "కలితా నీ కలితా" లో ఈ మార్గము పరిపూర్ణము.

ఇలియట్ మొదలగు కవులయొక్క 'శిల్పము' శ్రీ. శ్రీ కవి బాగుగ ఉపయోగించినట్లు తోచును. తల్లిదండ్రులలో ఇరువురికి ఎంతో భేదము. కాని, శిల్ప విషయమున నవ్యాంగ్లకవుల ప్రభావము శ్రీ. శ్రీ బాధ బాగుగ ఉన్నది. దృశ్యములను—ఒక కాలమునకు, స్థలమునకు సంబంధించినవానిని—అతి వేగముగ గంతులు చేయించి, దాని కనుగుణముగ వచనమును నవసి, దానికి కవిత్వశక్తిని ఇచ్చుట, ఈ శిల్ప విషయములలో ఒకటి. 'వేస్ట్ లాండ్'లో ఇట్టివి ఎన్నో. శ్రీ. శ్రీ యొక్క 'జనార్దనరావు కోసం'లో ఈ గంతులు ఎన్నో ఉన్నాయి.

వచనమునకు లేని 'పరుగు'ను ఘండిస్సు పద్యానికి ఇచ్చును. ఘండిస్సు సహాయం అక్కరలేకుండా ఆ పరుగును తెచ్చునదియే 'ప్రోజ్ పాయిమ్' (వచన పద్యము). దీనిని సవ్యయుగములోని పార్వాత్య కవులందరు చేబట్టివారనియే తప్పవచ్చును. శ్రీ శ్రీ ఈ మార్గమునే అనుసరించివాడు 'వ్యత్యాసం' అను రచనలో.

శ్రీ. శ్రీ మోడ ప్రాంతికు 'బోడరే' ప్రభావమునా ఉన్నది. 'బోడరే' రొమాంటిక్ కవిత్వమునకు గొడ్డలి పెట్టు. ఇతనిలో 'సింబలిజమ్'

(Symbolism) చాయలు ఉన్నవి. కవిత్వరంగములో, పార్వాత్య కవిత్వములలో తలెత్తిన 'ఇజము' లను చాల వరకు పరిక్షించినవాడే శ్రీ. శ్రీ. ఆంగ్లభాష మనకు యూరపునంతరించి నన్ని హితము చేసినది గదా!

ఇరువదివ శతాబ్దిలో, మొదటి ప్రపంచ సంగ్రామానంతరము రచన చేయుచున్న కవులందరినాడ, మన ప్రర్వితాప్తము, ఎవని శాంతికావ్యము తమ ప్రభావమును గూపించి. 'ప్రాయిడ్ యొక్క 'పైకో ఎనాలిసిస్' (Psycho - Analysis) సాహిత్య స్వరూపమునే మార్చివేసినది. అన్నివ్యాపిక రచనలకు అది దారితీసినది. 'ఆంథ్రోపొలోజీ' అధినా ప్రవర్తన రచయితలకు ఆచార్యునియ్యము. 'ఆరగ' మొదలగు కవులకును ఈ మార్గమును. శ్రోకినవారే. ఈ మార్గమును పోయిన రచనలు మనకు చాలితక్కువ. ఉన్నవాటిలో శ్రీ నారాయణ గాయయొక్క 'మానశంఖం' ప్రతీ ప్రథమ. ఎవని 'ఆతికావ్యము' 'సోద్ర' వైరశక్తి అతగానిని ప్రవేశపెట్టగా, 'ఇలియట్' మొదలగువారు దానిని 'కవిత్వము'లో ప్రవేశపెట్టినారు. ఆరవ 'ఫోర్ క్వార్టెట్స్'లో ఒకచోట "నా న్యురియం నా పురుషాయను కలరు" అనునట్టి భావములు, 'కాలిని' శాంతికవిత్వమును ఉపయోగించుకొని బయలుదేరిన నవే యని విశ్వాస ఉన్నాడు.

ఇతనిలో (శ్రీ. శ్రీ.) పార్వాత్యలొకములోని పురాణగాథల ప్రభావమునూ ఉన్నందును. 'అవతారం'లో "సరకలోకపు హరిలయ్యలు, కొలుగు, తెంచుకు, ఉరికిపడ్డాయి!" అని చదివిన నంటనే 'సెర్పెన్ట్' (సరకలోకమునకు సమాపముననుగు ఒక కుక్క) పేరు, పార్వాత్యకి సంస్కృతి నెరిగినవారికి స్ఫురింపక మానదు.

ఎడార్డ్ ఎరెనహా, స్విస్వర్న్ మొదలగు కవుల ప్రభావము—శిల్పవిషయమున—ఈతనిపై ఉన్నది. ప్రాంతి కవుల న నేకులను చదివి, అర్థము చేసికొనినను. తొలిముగ, ఆంగ్లసాహిత్య ప్రభావమును. పార్వాత్య సంస్కృతి ప్రభావమును పూర్ణముగ పోషించి కవిత్వములో శ్రీ. శ్రీ. ఒకరు. అతని మార్గిన్లవ్యకృష్టిని ఒకటి విశేషము. ఈ దృశ్యభవము కల కవులలో చాలా మంది, శిల్పవిషయమునమాత్రము ఇంగ్లీషు, ఫ్రాంతి కవుల ననుసరించుట విశేషములలో విశేషము.

ఈ సంప్రదాయమే తనకును సంప్రదాయము కాగా, కవిత్వముగా మార్చిము శ్రీ శ్రీ దారిని శ్రోకిన శ్రీ నారాయణగాయును ఇప్పుడు పేర్కొన

వలెను. భావకవిత్వమునకు రామప్రోలు, చేవులపల్లెల వలె, వాస్తవిక కవిత్వమునకు శ్రీ. శ్రీ. నారాయణ బాబులు ప్రతినిధులు. భారతీయ పురాణ ప్రస్థిత కవిత్వములను, సన్నివేశములను గ్రహించి వాటిని సవినముగ అన్వయించుటలో ఈతని ప్రతిభ కలదు. ఈ విషయమున 'ఇలియట్' కవిత, శ్రీ. శ్రీ. కంటే సన్నిహితుడు. ముఖ్యముగా ఈతనిపై 'ఇమేజిజమ్' యొక్క ప్రభావము కలదు. చక్కగ చెక్కబడిన గూపము, భావమునకు ఇచ్చుటలో ప్రజ్ఞావంతుడు. ఈయన వచనగీతము కొన్ని కొన్ని చోట్ల వాల్ట్ విట్ మన్ (Walt Whitman) ను, ఎస్రా పౌండ్ (Esra Pound) ను తలపించజేయును. ఈతడు ప్రదర్శించుచున్న రూపములుగనుక నవకళా కొన్ని చోట్లకు మాంద్యమున్నది. అది, గూపకల్పనను మనస్సునకు హస్తకొనునట్లు చేయుటలో విఫలమైంది. అధివాస్తవికతను అలంకారప్రాస మైనది. ఈయన వ్రాసిన 'మూనకంబు' చీద్రీతిమైన ఉపమానములను వాడుటలో ఒక్కొక్కప్పుడు 'సెసిల్ డే లూయిస్'ను జ్ఞప్తికి తెచ్చుచుండును.

ఇప్పుడు వ్రాయవచ్చు యువకులందఱు, ఈమధ్యదములతో—శ్రీ. శ్రీ. శిష్టా, నారాయణబాబులు వ్రాసిన పద్యాలలోనే వ్రాయవచ్చును. వ్యావహారిక భాష కవిత్వములోనికి వచ్చిపడిననుక, రచనలు సమరూపములను, వచన పద్య రూపములను పొందివరి. అని నిశ్చయించుకొనినచో, నవ్యసాహిత్యములోని మార్గకవులను పోల్చినపుడు, ఆ మార్గకవులకును వ్రాసిన కవులకును కల భేదము కంటే, ఈ కాలములోనే కొన్ని దశల భేదముగా వ్రాసిన వీ రిరువురుకు భేద మధికమున్నట్లు కన్పించును ఇది కాలప్రభావము. నవీనవిజ్ఞానభాస్రములు దూరములను కించించి, ప్రపంచమునందెరిచిని 'మరించిన' వాని ప్రభావము.

ఇప్పటికే విశేషముగ తెలిసిన ఈ వ్యాసమును సుగంధపరిమళమున్నది. ముగించుచుండు చెప్పబడిన నూటలది. చరిత్రద్వైతంలో ఈ వ్యాసము వ్రాయబడినదిగాని, కవుల తరతరం భావనిరూపణముకోరకు గాదు. ఈ కవులు చేసిన కౌత్యముల, మంచి చెడ్డల నిరూపణము చేయకపోవుటకు కారణము. ఈ వ్యాసములో నిరూపింపబడినవాడు, నవ్యకౌత్యలోకమునకు ప్రతినిధులుగ గ్రహింపబడితే కాని, 'నీరే కవులు' అని కాదు. వీరి రచనల భాగ్యంబుల కులనాత్మక పరిక్ష కిందు తావులేదు. నవ్యకవిత్వమును గూర్చి, పరస్పర విరుద్ధమయిన రెండుభావములును—'అంతా మంచి, అంతా చెడ్డ'—లోకములో ఉన్నవి. ఇందే భావమును పూర్తిగా నవ్యముకాదు. కవికి, భూతి భవిష్యము లెంత ప్రధానములైనను 'ఉనికి' వర్తమానమున గనుక, కాలప్రభావ మునిపై విశేషముగ నుండును ఇదియే ఆతని కవిత్వములోని 'మండ్రి'కి 'చెడ్డ'కు ముఖ్య హేతువు. ఈ వాక్యము వ్యక్తిగత ప్రతిభను త్పిణికించుటకు ప్రసిద్ధికాదు.

నవ్యకవులను అర్థము చేసికొనుటకు—నారి గోషములకు కారణమును గాని, విషయప్రవిర్భమును గాని—పాశ్చాత్య సంప్రదాయవిజ్ఞాన మవశ్యకము. ఈ చరిత్రసరిత్వమును గుర్తించినవాడు దీనిని విశేషముగ దూషింతుడు. ఈ సరిత్వమును గుర్తించినవాడు దీనిని 'మోగ్యరి'ను మించి పోగడడు. ఈ సరిత్వమును గుర్తించకపోవుటలన 'అతిదూషణము,' నేదా 'అతిదూషణము'—నవ్యకవిత్వ విషయమును—జగుగురున్నది. మనలను 'ప్రణమిల్లజేయు' తెలుగు మహాకవి, ప్రాచ్య సాహిత్య విజ్ఞానములను తనలో సమన్వయింపజేసిన కొనినవాడగునాని, ఎక్కడ విజ్ఞానమునకును చెందిన నాడు కాలేషని వాడుక. అట్టివాని కవితకే విశ్వ జనీతర ఉండును. విశ్వజనీతరగల కవితయే మహాకవిత. తేద్రచయితయే మహాకవి.

నవ్యాంధ్రమున అట్టి కవిత విజృంభించునని ఆశించెము.

అతఃకమంత సూన్యం. అయినా అదేం ప్రారంభం? మొదట్లోనే యాచన అంత ఫలప్రదమా కాదు, ఫలప్రదమాకాదు.

“మారేమీ అనుకోకపోతే...”

“అనుకోనైంది.”

“మారేమీ లేదు. మీతో మాట్లాడాలని ఉంది.”

“మాట్లాడటానికే?”

ఏం మాట్లాడాలి? ఏ విషయంగురించి? ఏదైనా సంఘటన జరిగితే రావుండును.

“ఎంగో కృతార్థురాలిని.”

“అ. వానికేం. నేను చేసినదేముంది, మహా.”

“సమయానికి మీరు కనిపించకపోతే...”

“అలా జరగాలని ఉంది. మీకు సహాయం— నాకు చేతనైతే తరచుగా— చెయ్యగలగటం నా అదృష్టం.”

ఏం సహాయం? య. య. అలాచన సాగటం లేదు. అసలీవన్నీ ఎందుకు? మూటిగా పోవటం మంచిది.

“మీ చెవీ నాకు తెలియదు. మీ పేరేమిటో తెలియదు. మీ భాషేమిటో తెలియదు. మీరేం చేసి వారో తెలియదు. ఏం చేస్తున్నారో తెలియదు. కాని మిమ్మల్ని గురించి ఒక్కవిషయం తెలుసు. మీరు నా మృత్యు అపహరించారు. మీరేమిన్నా సరే. దొంగ తిరుగుడులేకుండా చిత్తపట్టిలో చెప్పాను.”

“వటవ.” అంటే? నోరుమూసుకుని కాళ్ళకి బుద్ధి చెప్పటమేనా?

అదికాదు పద్ధతి. మరేది? ఏమో. ఏదయినేమి? తరవాత మానుకోకొచ్చు. తరవాతంటే? వీలై వచ్చుకు. ఎవరికి? ఇద్దరికీ— నీసం ఆమెకి. ఎప్పుడు వీలవుతుంది? అయినప్పుడే. అందాకా... ఆకా కింలా, మేనులమధ్య—

ఆ అందాలరాణి పక్కని ఎవరో ఆ అదృష్ట వంతుడు. ఓహో! ఏం అదృష్టం! అందరూ చూస్తున్నారు— వీన్ లో, రోడ్డుమీద, సినిమాధియేటర్లలో, అన్నిచోట్లా. మెచ్చుకుంటున్నారు, ఈర్ష్యపడుతున్నారు. ఆకాకిం మీదనించి దిగొచ్చినట్లుగా... గర్వంగా... అనందంగా... పడ్డది. “చీకటి పడుతోందిరా బ్రదర్.” బుజంమీద చెయ్యి పడ్డది.

ఉరిక్కి పడ్డాడు రంగారావు— అప్పుడూ, ఇప్పుడూ కూడా. ఇప్పుడింకా సంద్యే. ఈర్ష్యపడే

వాళ్ళలో ఇప్పుడు తమకూడా ఒకడు. అదృష్టవశాత్తూ అక్కడ— తనదే వీరపాటు. కాని రామకృష్ణ! వాడెప్పుడూ అంటే. వాడి మనసులో నిర్ణయాలు తప్ప అలాగే దవ లుండలేక ఉంది. మొన్నటికి మొన్న— నిన్నకాక మొన్న—

రంగారావు ముసంతా చిక్కగా ఉంది. రాత్రి ఎనిమిదయింది. హాట్లలో భోజనంకూడా చెయ్యలేదు. చెయ్యాలనిపించలేదు. విసుగ్గా కాండ్ కాట్ విూద పడుకున్నాడు. అఫీసర్ ముందు తనింత చులక నయ్యాడు. సాయంత్రం అరుదాటినా ఆ వెఫవ శీతాల బిల్లు చెక్ చెయ్యటం పూర్తికాలేదు. తనూ మనిషే. యంత్రంగా పాడుటినించీ పనిచేస్తున్నాడు. ఇంకా కొంచెంపేపు అఫీసులో కూర్చోకొనికీ తన కేమీ అధ్యంతరం ఉండకపోయేదే... కాని మర్నీ చీకటిపడితే ఆ సర్రఫాల అందుగల తెల్లవీర వీన్ లో అద్భుతమౌతుంది. లేచాడు, శీతాల బిల్లు డ్రాయర్ లోక్లో నేసి. ప్రత్యక్షమయ్యాడు జవరలో మేనేజర్ యముడిలాగా.

“శీతాలబిల్లు చెక్ చెయ్యటం అయిందా?”

“ఇంకా కొన్ని పేజీలు మిగిలాయండి... తప్ప.”

“అని పూర్తిపేజీ నల్లండి.”

“కొంచెం పనులందండి.”

“అల్లంట్.”

“కానీ...”

“తప్పదు.”

“ఇప్పటికే ఆరయింది.”

“మీరు చాలా స్లో.”

ఒళ్ళురుండింది రంగారావుకి.

“ఏ విషయంలో? ఇంటికి పోవటంలో నేనా?” అసభాయ “క్షమించండి. మీరు పొరబడుతున్నాను” అని మాత్రం అన్నాడు.

అఫీసర్ కి మండింది, ఈసారి.

“నేన వకసంగగా ఏమీ అనదలచుకోలేదు. నాక్కాతలసింది పని. మాటలూ, సోమరితనమా కాదు.”

రంగారావుకి ముఖం జేవురించింది. ఏమివారికి

“తామకు తెలుసుకొని మాట్లాడండి”

“ఏమిటి?”

“మాటలంటే పతేవా క్లెడదూ లేదు”

“చాలాదాకా ఉండే”

“నేను చాలా సహనం చూపిస్తున్నాను. కానీ మీ రసార్థం చేసుకుంటున్నారు. ఉద్రిక్త పరిస్థితికి తిరుగుతున్నారు”

“పటప”

“యూ పటప. ఇదిగో రాజీనామా. మర్యాద చేస్తున్నాంది. వెళుతున్నాను”

రంగారావు పెదవులు వొడికాయి. అంతే అలాగే అనాలి. కానీ, కొంచెం తటపటాయించాడు.

సమాధానం ఏమీ రాకపోవటంవల్ల ఆఫీసర్ మరి కొంచెంపేపు మానం వహించి తిరవాల్ “ఇప్పుడే వెళుతున్నాను. ఇవాళ ఈ బిల్లుల చెకింగ్ అయితే కానీ మీరు పక్కటానికి వీలేదు” అని గంభీరంగా అనేసి వెళ్ళిపోయాడు.

రంగారావు మనసు మసకబారేదు. ముఖం చిటికించుకున్నాడు. కోపంగా మర్రిబోయ్ కూలబడ్డాడు. విసురుగా డ్రాయర్ తీశాడు. జేతాల దిల్లు విసిరి డ్రాయర్ మీద కొట్టాడు. నీదరింపుతో కలం తీసుకున్నాడు. ఎంతి సాహసం ఈ ఆఫీసర్ కి! తనం చేస్తే బావుండే... ఎవరే దృక్పథాలు..

జేతాల దిల్లు ఆఫీసర్ ముఖంమీద విసురుగా కొట్టుకుంది. కలం నెలమీద డామ్మనివడి సిరా కక్కింది.

“నీలేదు. ఇదిగో నూ క్లెడమండ ఇప్పుడే లాస్టూ వెళ్ళిపోతున్నాను చూపండి.. వీలుందా?”

రంగారావుకి చాలా సంతృప్తిగా ఉంది. పోనీ...అలా కాకపోతే...

సరాసరి జనరల్ మేనేజర్ ఆఫీసుదగ్గరికిపోయి నుంచున్నాడు. వీగరెట్ పొగ నువ్వుతుంది. ఆఫీసర్ ముఖం చిటికించుకుని ముందుకు చూశాడు.

“వాట్...?”

“ఎస్”

“ఎంత సాహసం!”

“ఇదిగో, అకౌంట్స్ అసిస్టెంట్ రంగారావు రాజీనామా. నుడితై”

చిరునవ్వు! చిన్నబోయిన ముఖం!

రంగారావుకి నవ్వొచ్చింది. అంతే, అలాగే ఆనందించాలి. చెప్పబట్టి కొట్టినట్టుగా.....
“లేకపోతే... ఇంకా ఏదీసింపాలంటే...”

ఇంకేవేవో దృక్పథాలు!

కలం ఆగిపోయింది. మనస్సు పనిచేస్తోంది.

“ఏమిటి? ఇంకా కాలేదా?”

ఉల్కిష్ పడ్డాడు రంగారావు.

“స్తో. స్తో. ఆశ్చర్యం! ఇలాంటివాళ్ళని నే నెక్కడా చూడలేదు.”

రంగారావు? చప్పన నురుకొచ్చింది, పొర పాటు. పోనీ, ఇదే మంచి అడుగు.

“మొదటే చెప్పాను, నువ్వని పూర్తికొండే ఇక్కడినించి కదిలబానికి వీలేదని. ఇవాళా ఇవ్వం.”

జనరల్ మేనేజర్ పంతుంగ అన్నాడు. చక్రవ కోపంవచ్చింది రంగారావుకి. అతని పెదవులు వొడికాయి. కానీ...కానీ...రంగారావు ముఖం చిటికించుకున్నాడు. నూట్టాడలేదు. మేనేజర్ కూడా ఏమీ మాట్లాడలేదు. వెళ్ళిపోయాడు.

రంగారావు విచారించాడు. పశ్చాత్తాప పడ్డాడు. అని ఉండాలినింది. తలవాచేట్టు చీవాట్లు పెట్టిఉండాలినింది...అప్పుడూ...మర్రి బోయ్ కూడా అలాగే అనుకున్నాడు అతను. ఏమిటో అసం తృప్తిగా, అశాంతిగా ఉంది. అప్పుడు, ఎప్పుడో తప్పకుండా ఆ మేనేజర్ కి తనకే యధం జరుగుతుంది. జరిగితిస్తుంది. తిలలాంటి మౌనాభిమానాలు కలవాడు ఇలా ఎంతకాలం సహిస్తాడు. ఎప్పుడో ఒకరోజు ఆ ఆఫీసర్ ముఖంమీద కాగితాలు విసిరిపెడతాడు. ఎప్పుడు? ఎప్పుడో ఒకరోజు! తప్పదు.

ఎవరో రూతలుపు తిచ్చారు. ఇంకెవరు? రామ కృష్ణ. ఈ సమయంలో రామకృష్ణ సంగతి మర్చి పోయాడు. స్నేహితుడికి రుక్మిణి ఉత్తరరాసి వాడి సంగతి మర్చిపోయి పడుకున్నాడు, ఈ పగటి గొడవ వల్ల—

“స్తవనకి లేరాజీ?”

“మనస్సు బావుండలేదురా.”

“ఎంబిగింది?”

చెప్పాడు. రామకృష్ణకూడా రంగారావు అభి ప్రామాణ్యం ఏకేధించాడు. ఎప్పుడో ఒకసారి తిప్పకుండా బుద్ధిచేప్పాలంటే ‘తిప్పకుండా’ అని వింతిపాడాడు. భోజనాలూ అవ్వి అయి పడుకో బోకుండా చూడవరసగా అడిగాడు రంగారావు.

“అయితే నీకు నెలపు సులభంగానే దొరికిందన్నమాట.

“అలా.”

“వీర అసీసర్ మంచివాడే ఉన్నాడు”

“అ. మంచివాడే.

“అమ్మగారే ఇచ్చాడా?”

“అంతరి మంచివాడు కాదులే”

“ఏదేమన్నాడు”

“ముమ్మడికి వీలేమన్నాడు. ముమ్మడికి వీలుందన్నాను. అయితే సరే అని ఒప్పుకున్నాడు”

రంగారావు ఆశ్చర్యపోయాడు.

“సరిగ్గా చెప్పింది. అసలేం జరిగింది?”

“ఏమింది? ముందు మర్యాదగా నెలవు కావాలని అడిగాను. అతని రమణ చెప్పాను ఇవ్వటానికి వీలేమన్నాడు. ‘వీలేమనుకుంటున్నా? కాకపోతే రాజీనామా ఇవ్వాలి’ని రావొచ్చు. అంతేగా అన్నాను. అంతేమిందుకు ఓవారి ఫీడ్ అకౌంట్ లో ఓ చిన్న ఘర్షణ జరిగిందిలే. రెండో వాడింగ్స్ పూర్తి కానిదే ఎంతో వీలేమన్నాడు ఇంటికి వెళ్ళటానికి వీలేమన్నాడు. వెంటనే రెండో వాడింగ్స్ పూర్తి. పక్కన జనరల్ మానేజర్ కూడా ఉన్నాడు. ఇద్దరూ వాళ్ళు తెలుసుకునినా ఉరుకున్నాడు. మళ్ళీ అలాంటి సంఘటన జరిగింది పాపం ఏ అసీసర్ కింద ఉంటుంది. నెల విచ్చేతాను. రంగారావు వాళ్ళు తెలుసుకుని విన్నాడు. అరిచి అక్కర్లొనికి ఆంతులేడు.

“ఉద్యోగంంచి తీశాడేమిటి?”

“తీశ్వరలేమి? నాదికాదుగా. అనిధీయల అనొచ్చు. కాని కేసికైనా వాడుంది. వాళ్ళు వాడు మారితే అది వాళ్ళకి తెలియచెప్పటం మన విధేయ. నిమిషలేయేం. నాకుమటకు ఉద్యోగం చెప్పలేదు. నిమిషకున్నానో, విశేషం. కేసు కేసికైనా నిధిగానే ఉన్నాను. అందుకే ఆ నిధిమంలా ఆ విషయం అలాచిందలేదు”

ఎప్పుడూ అంతే రామకృష్ణ! తనకి ముడటి నింపి రేలును. ఎందుకూ, అలాంటి పాఠ్యం అంతరి తింటే మర్చిపోయానికి వీలేమి—

విద్యుత్ అక్కడిమానినా బాగాలు బాగాలుగా జనం. వాడుకనించి అంతే. రేడియోలో రేలు గులా వార్తలు—చివరి అంతరి విన్నప్పటినింపి అంతే నివాదాలు. ఉత్తరం. అన్ని కాలేకల విద్యుత్తులు, అన్ని సంస్థా ఉద్యోగులు, పెద్దలు, చిన్నలు స్త్రీలు అంత—విధులందా బాగాలు తీర్చిపోతుంటే—

పోలీసులు భయంతో చూస్తున్నారు. తిరుగుతున్నారు.....గొప్ప సంచలనం. ఉన్నట్టుండి జనం సుమారుగా. ఏదో జరిగింది ఏదో ఏమిటి? రిజిస్ట్రేషన్లు ఎవరికోలాట్ అక్కడేవో. ఉత్తరం పెరిగిపోయింది. విరుదల చెక్కులని తీగంగా అరిచారు జనం. కలెక్టరు అసీసర్ అంతరిలో రాకుండా పోలీసుల కాపలా...

రంగారావుకి ఆత్మశాంతి అంతరి, ఉత్తరం కలిగాయి. ఏమిటి దౌర్భాగం! పోలీసులు లాటిలతో జనాన్ని నెరుకున్నారు. బాయుస్సు పట్టుకు జరిపిస్తున్నట్లుగా పోలీసుల పట్టి సంచున్నారు. అందరి ముఖాల్లో తీగ అసహం, కోపం, ఉత్తరం ప్రతిఫలించాయి—ఎవరో కుర్రాడిని వెక్కిరించి బలంగా తోడుకు రిజిస్ట్రేషన్. రంగారావుకి ముఖంగా నెరుకు చిచ్చింది. ఇంకే వాళ్ళున్నాడు అరిమ—చువోకి, లాటి...నెరుకు, జనాన్ని.

రంగారావు మనసులో ఏదో దౌర్భాగం... ఆ లాటి కేసుని పట్టుకులాక్కంటే—

ఎవరో పడిపోయాడు... పడిపోయాడు. పోలీసు కొట్టాడు. పడిపోతే నయినప్పటి. అహంనా వాడి ప్రేరేములుగారికి జయ... ఆ కుర్రాడు...కుర్రాడు...మూడో...టి... కామ. చిరువుతున్నాడు. ఎవరో గుర్తుపట్టారు. జనం అరుస్తున్నారు. ఎవరికి రంగారావుకి జయ రంగారావుకి. రంగారావుని నెలవే విరుదలచెయ్యాలి. అరే అప్పుడే అసీసర్ లోపలికి తీసికెళ్ళారు—అరే! అరుపులు. గోల.

అరుకుంటూ జనం, మరి. విరుదల చెకారు. అరుపు విజయం. ఎవరో బుజులపై మోసుకు పోయారు. హీరో...రంగారావు. తొలికి వీరుకు! యోధుడు!—

పోలీసు వాళ్ళు నెట్టాడు—రంగారావుని. అలాటి! రంగారావు వెక్కిరి చూచాడు. ముందుకి దూకి ఆ లాటిని...

వృ. ఎంత బావుండేది, ఆ లాటి లాగిపోతే! లాగి పోతే, ఈసారి. అవును, మరి. విరిమిరి విజృంభిస్తుంటే... ఎప్పుడో ఓవారి...

అర. ఎవరికో పోలీసు లాటిచ్చారి చేతాడు. కిందపడ్డాడు కుర్రాడు. ఎవరు. ఎవరికో మూగారు జనం...రామకృష్ణ. అవును, రామకృష్ణ! అన్నాడు బయటికి. విన్నారెవరో. రామకృష్ణ. జనం మూగారు రెనటుటూ. చెప్పారు. క్లౌన్ మేట్. వి

రాజు విద్యార్థి...జయ. రాకృష్ణ. దొనవిత్ జయ
రెన్న. అహింసా వాది శ్రీరాములుగారికి జయ.
రాయకృష్ణని వొడిలేయాలి. ఒకటే గౌర. హాని
హానూరు పాటిసులు. బుజులమీద మోరారు వాడిని.
హీరో. జయ రామకృష్ణ...యోధులు! వీరుకు!

అర. మాస్తాండగా చే వీడు...! అసలు రామ
కృష్ణ ఎవ్వరూ అంటే. తను మాశ్రేయ, ఆ లోకా
దీక్షే లో—

‘పరిశ్రమలు జాతీయం చెయ్యటం అనర్థ
దాయకం.’

అటూ ఇటూ బకబక మాట్లాడేవారు విద్యార్థి
స్థులు. సంకుచితత్వం ప్రబలి స్వార్థం మాత్రం అధి
కారం నశాయిస్తూ మనుషుల మనసుల్ని బానిసుగా
చేసి సాంకేతికానికి తిరిగిస్తూ ఇన్నున్నప్పుడు పరిశ్ర
మల్ని జాతీయం చెయ్యటం తప్ప అన్యథా శిరస్యం
లేదు. స్వప్రయోజనాలకోసం, దేశక్షేమాన్ని,
మానవ మజా శ్రేయస్సునీ నిర్లక్ష్యం చేసి శ్రామ
కర్మ, సామాన్యత్వం పీడించే హక్కుపనికి హక్కుదం
కలిగించి పెట్టబడితారు విధానంబట్టి పరిశ్రమలు
నిమిత్తకాండాలి ప్రభుత్వపరం కావాలి. అప్పుడే
దేశక్షేమం పదిలం.

నివాదాలకల్ల లాభం భూస్వం. సాంకేతికం
కోసం పరిశ్రమలు పెట్టబడితాయని అన్యాయం గా
ఇతిహాస్య పీడిస్తున్నారనటంలో అర్థంలేదు. ఉల్పత్తి
నమనదించే ఉత్పత్తిదారులు ప్రతిఫలం పొందుతు
న్నారు. టిటన్ లో జాతీయం చెయ్యకట్ట పరిశ్రమల
గతేమయింది? అని పెట్టబడితారు వర్గాలకింద ఉన్న
పరిశ్రమలకంటే ఉన్నతస్థాయిలో ఉన్నాయా?
జరగాలిసింది మనుషుల్ని శిక్షించటంకాదు. సరిగ్గా
ఆర్థం చేసుకోవటం.

వాద ప్రతివాదా లీ వీధిగా ఒరిగాయి.

చర్చ జరుగుతున్నంతసేపూ రంగారావు మన
సులో దుమారం లేనట్లునే ఉంది. చర్చ ఆరికి
చాలా అసంతృప్తి కలిగిస్తోంది. లిపి విషయంమీద
బాగా చదివాడు. ఎవరూ మాట్లాడాలివిన విధంగా
మాట్లాడలేదు. పరిశ్రమలు వ్యక్తి పరంగా
ఉన్నందుకల్ల కలిగిన లాభాంశా తమిటి? సాంకేతి
కం గా, ఆర్థికంగా, పారిశ్రామికంగా, సామాజికంగా
వ్యక్తి యాజమాన్యం ఏ ఏ ఫలితాలు సాధించింది?
ఏ ఏ ప్రయోజనాలు పొందింది. ఆ విధానంలోగల
లోటుపొట్టుమిటి? ఈ లోటుపాట్లని వివిధంగా సవరిం
చటలాని? వీలవుతుంది? వీలుకాదా? అలా చిత్రే

పరిశ్రమల్ని జాతీయం చెయ్యటంకల్ల ఈ సమస్య
పరిష్కరింపబడుతుందా? వ్యక్తి యాజమాన్యం
సాధించలేని దౌస్థియం జాతీయ అన్యాయం సాధించ
గలుగుతుందా? వివిధంగా ఇలా అలోచిస్తే విషయ
పాతంగా ఉంటుంది. కొన్ని పరిశ్రమల్ని ప్రభు
త్వమే నిర్వహించాలి అంటుందని స్పష్టమౌతుంది.
అలాగే కొన్ని పరిశ్రమల్ని వ్యక్తులు నిర్వహించటమే
శ్రేయస్కరంగా కనిపిస్తుంది...

ఇంతలా తమ గొప్పగా విశేషకరించగలడు.
అలా తమ ఏకధాటిగా, అనర్థకంగా తెచ్చుకొని
మాట్లాడేస్తే—

రంగారావు మనసులో ఏవేవో దృశ్యాలు...
ప్రతి తెచ్చుకొని లెవలనే మాట్లాడు పాతం చెబుతు
న్నాడు. విద్యార్థులంతా భూవా రంగారావు నా
స్నేహితుడంటే నా స్నేహితుడని...ఇంకా.....
ఇంకా. అందమైన అన్యాయాల గుసగుసలు...అతిశే
.. రంగారావు... ఆ లోకం దీక్షే లో... ఒకటో!
—అప్పుడు... ఒకరగా— మెరుపుల్లా మురిపించే చిరు
నవ్వుల దొంగిలెలు—

“ఇంకెవరైనా మాట్లాడాలి అంటే మాట్లా
దొమ్మ” అన్యాయం అన్నాడు.

రంగారావు కదిగారు. రేస్తే! తమ శరీరవ్య
తేను. అయితే చుట్టూ ఉన్నా అప్పటికప్పుడు బక
బక మాట్లాడేస్తే! తనకి ఇంగ్లీషు బాగానే వచ్చు.
మాట్లాడగలడు—

అన్యాయం మర్చి అన్యాయించాడు.

రంగారావు ఉపహాసంతోషించి దిగలేదు.

“అన్యాయం మహాశయ! సాక్షి సాక్షిలాలారా!”

గంభీరంగా వినపడ్డది. ఉల్కిల్లపడ్డారు రంగారావు.
రామకృష్ణ! కొంచెం తమముతుంటున్నాడు...నిల
నొమ్మకున్నాడు. ఏదో మాట్లాడేస్తున్నాడు. బకబక
...అర, అన్నీ తన పాయింట్. తెచ్చుకొని తిలుపుతు
న్నాడు. అందరూ ముగ్ధులైపోతున్నారని...రామ
కృష్ణ!

ఈ రామకృష్ణ ఎవ్వరూ ఇంటే. వాడి నేమ
నాలో! రామకృష్ణ వాడికి లిగిన పేరు కాదు—
చిచ్చింది అంటే...

కొని ఆక్షణికం రంగారావుకి రామకృష్ణని
చిచ్చిందీ అని మెచ్చుకోవాలికి మనస్ఫూర్తి.
కొంచెం కూడింతలోనే మాకుకున్న పేరేలే గాని—
“రంగారావు.”

సమద్రంవైపు చూస్తూ నుంచున్న రంగారావు ఈ పీటపై వీని ఆలోచనలు తీటలున భిన్నం కాగా వెనక్కి తిరిగిచూశాడు. అతని నుండి గబగబ కొలుగు కుండ్లు ఆ ఇద్దరూ తనకి ఎగిరిరావొచ్చాయి. రామ కృష్ణ తనదగ్గరకి రమ్యమైనట్లుగా సంజ్ఞ చేశాడు. పెద్దా లనిపించలేదు రంగారావుకి. తన దృష్టినిం చూస్తే లేదని కాబోలు, ప్రవర్తించుకోటానికి తయారయ్యాడు.

రంగారావు ఏదో సంకోచిస్తున్నట్లుగా అలా అక్కడే నిలబడి ఉంచిన చూసి రామకృష్ణ మరీ పిలిచాడు. వచ్చేమంటూనే గంగా వు కదిలారు. పక్కన ఆమె తన మూడు నడుమంటుంకిమో నని ధియం. లేకపోనేనా వాడికి బుద్ధివేట్టు తన గిడుక్కున వెనక్కి తిరిగిబాటువాడు. “ఇతను నా క్షాన మేట్, రంగారావు. ఇక్కడ ఓ కంపెనీలో ఆకౌంట్స్ అనిస్టంట్ గా పని చేస్తున్నాడు. ఈమె కోర్కె వినబడింది. మొన్నే ఇంటర్ ప్యాండ్యూడు.”

పరస్పరాభినాదా లభాయి. రంగారావుకి ముఖం ముడుచుకోవాలనేకన్నా, తీరా ఆమె తన ముఖం ఎల్లప్పుడూ అలానే ఉంటుందేమోనని ఆపోహ పడుతుందని చిరువల్పు ప్రదర్శించాడు. కాని మనసు లోని వికారం ముఖంలో అప్పడప్పుడు దొర్లుకే మువ్వుతానే ఉంది. ఆమె ఎక్కువగా వివీ మాట్లాడి లేదు. తనూ మాట్లాడలేదు. ఆ రాముకృష్ణ లెగవారే న్నవాడు. మరి కొంచెం నేపటిలో ఆమె నలపు తీసుకుంది. రూమ్కి పక్కదాకా రామకృష్ణతో సరిగా మాట్లాడికుండా ముఖావంగానే ఉన్నాడు రంగారావు. అరిచింటే ఎంత కోపంగా ఉన్నా. ఆమెతో ఎలా పరిచయం చేసుకున్నాడో తెలుసుకోవాలని రంగారావుకి మహా కుమిహాలంగా ఉంది. ఉంచ బట్టక అడిగేశాడు. తన నోగు చేతుకు అడిగినందు క్షణా సమాధానం తన్నుగా చెప్పేసలేదు రామకృష్ణ.

“మూల సబబుమకుంటే వీరే దొరకదా?” అని మాత్రం అన్నాడు. ఆ పీట దొరక్కనేగా తన సంకోచమంతా వాడికి ధారపోయా లిసాచ్చింది!

ఈ సంఘటన దరిగినవలెవారే మూడు రోజులు వరసగా టీవీకి పోతలానికి వీరేకపోయింది. సామంత్రంకాగానే వినిపిచుకో వారి తీరుగాన రామకృష్ణ. పొద్దున్నే ఒంటరిగా ఎక్కడికో వెళ్లి సోజినచేకే తిరిగివచ్చేవాడు. రంగారావుకి మనసులో బాధగానే ఉంది. రామకృష్ణ ఎక్కడి కెడు

తున్నాడో తనకి తెలుసు. కావాలని తనని వీడక రానియ్యకుండా చేస్తున్నాడు. కాని అతని చొరక తనకి మహా అశ్రద్ధ్యం కలగ చేపొంది.

అలాగే పొద్దున్నే మమూలుగా ఎక్కడికో వెళ్లిచ్చాడు రామకృష్ణ. వొచ్చి రాతటంతోనే “ఇనాశేరా, డేరామేకు ఓకేనేరోజు” అన్నాడు. ఇప్పటికే మొదట అనుకున్న కంటే ఓరోజు ఎక్కువ ఉన్నాడు. అయినా మాటవరసకన్నాడు రంగారావు.

“ఎంతోందరి?”

“మళ్ళీ మా మేనేజర్ కి కోపం తెచ్చిందటం దేనికి?”

“మేనేజర్ కోపం కాదుగా మనకి ముఖ్యం” ఉక్తోపూర్వకంగా అని రామకృష్ణ ముఖం గాకిమానీ క్షయింకగా నవ్వాడు రంగారావు.

“కాదులే. వివా మరీ త్వరలో రావాలిగా ఎలాగో.”

రంగారావు ముఖం చిటించుకున్నాడు. అసలు విషయం చెప్పాడు. అవో టెబ్బు. నలుగురూ తనని హీరోలాగా గౌరవించాలని, పూర్తిగా చేపేదాకా వివీ చెప్పాడు. బహుశా వ్యవహారం నలుగురూనే ఉంది కాబోలు ఇంకా. కొంచెం ఉక్రోషం వొచ్చింది రంగారావుకి. ఆ స్థితిలో ఆసేశాడు.

“ఎందుకూ?”

ఆ మాటల్లో పునించిన మార్పుల్యం రంగారావుకే అనూయం కలిగించింది. కాని రామకృష్ణ అదేమీ గమనించుకున్నాగానే, యథాబాంధంగా అడిగింది (పక్కకి కిరాంతున్నట్లుగా అన్నాడు).

“నీ పెళ్ళికి వెలవా ఏమిటి?”

“పెళ్ళేమిటి?”

“చేసుకోవా?”

“బహుశా, నీకంటే ముందుకాడేమా!”

దబ్బులేతాడు.

“ఇంకా నే నెవర్ని ప్రేమించటంగానీ, ప్రేమించబడటంగానీ — అలాంటి మానవ గానీ, అవకాశంగానీ లేదుగా.”

రంగారావు నిర్వణ్ణుడయ్యాడు, కోరి! కాని—

“నా దగ్గర దాదెకు.”

“దాదలేదు గనుకనే నిజం చెప్పాను. అందరికీ నీలాంటి అదృష్టం ఉండొద్దా?”

హిందుస్తాన్ కో - ఆపరేటివ్

ఇన్ స్ట్రూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

(హిందూ స్థానాన్ని - కలకత్తా)

విజయవాడ బ్రాంచి

1907 లో స్థాపించబడి, అయేట కాయేడు విజయవరముగా అభివృద్ధి చెందుతూన్న, యీ సొసైటీ
యిప్పుడు భారతీయ ఇన్స్ట్రూరెన్సు బ్యాంకులలో ప్రముఖ స్థానము సంపాదించింది.
దిగువ వివరించిన అంశాలు సాక్షాత్తుకొన్న ప్రాబల్యము, సలహాబడిని తెలుపగలవు.

1952 లో అమలులోనున్న జీవిత భీమా వ్యాపారం రు. 86,71,85,040

1952 అంతములోనున్న జీవిత భీమా నిధి రు. 19,72,50,871

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో సాక్షాత్తి ప్రతినిధులుగా పనిచేయగోరు పురుషులకిగల, మర్యాదగలవారు
దిగువ సంకేతము ద్వారాను సంప్రదించుకోవలెను.

ఐ. కె. రాయ్ బి. ఏ., బ్రాంచి మేనేజరు

హిందూస్థాన్ నెం. 12, బకింగ్ హం చేట్ రోడ్, విజయవాడ.

మధనకామేశ్వర వేష్యం

ఇది రక్తవృద్ధిని చేయు విలువ గల వస్తువులచే
తయారు చేయబడినది. మేహములు, నిక్కాక
నివృత్తు, శుక్లవర్ణము, అతిమాత్రము మొదలగు
వాటిని ఖండించి, మంచి బలమును వీర్యపరిమళము
మును కలిగించుటలో అద్భుతమయినది. అనేక
నర్సిఫిక్టులు గలవు. 2 పబ్లిలు చాలును.

20 తులముల డబ్బీ రు. 2/-

పోస్టేజి ప్రత్యేకము

పి. సి. ఏ. ఆండ్ కంపెనీ

ఆయుర్వేదపరమాజము

నె రి డ్ బి, (నెల్లూరు జిల్లా)

జిహా అదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి క్షిప్తా ఉంటే

తల్లికి క్షోభకాదు?

భారతీ - భారతాంబ తన

కుష్టు, బొల్లి సంతానం

కోసం ఎంతని డిచారిస్తుండందో?

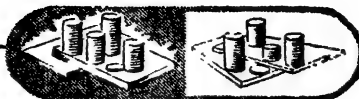
ఇదుగోమా 34 సంవత్సరముల
అనుభవంతో ఇన్స్ట్రక్షన్స్ అభివృద్ధి

మామ నేడే వ్రాయండి

రెడ్డి అండ్ కో.,

గోపాలపురం. (ట్రా.గో.జ)

డన్లప్ టైరుగల ఎడ్లు బండ్లకీ, ఇనుప చక్రాలుగల ఎడ్లు బండ్లకీ గల వ్యత్యాసం

* ఐదేమో కొంత ఎక్కువే
ఇనుప చక్రాల ఎడ్లబండి దన్లప్ టైర్లబండికంటే
వేరే తక్కువే కాదు

* గొట్టెంపు భారం మోయగలదు
ఎడ్లబండి సుమారు 25 మణుగులు మోయగలిగితే, దన్లప్
టైర్ల బండి 50 మణుగులు మోయగలదు.

* కాపాడడంలో ప్రయోజనలేదు
దన్లప్ టైర్ల బండి, అందులోని టైర్లకారడాని, రోడ్ల ఎగుడు
దిగుడులలో తవలను. మొదట వెల కొంత ఎక్కువే అయినా,
దాన్ని కాపాడడం సుందరిగనుక, తరువాత ఎంతో మిగల్పవచ్చు.

* ఎక్కువ శ్రమలేదు
'దన్లప్' బండ్లు సాపేగావడుస్తాయిగనుక, ఎడ్లకేమి శ్రమవుండదు.

డన్లప్

**ఎడ్లు బండ్ల
పరికరములు**

“అప్పుడే మేమిటి?”

“నీ గుండె ఆగిపోతుండేమో ననే భయం లేక పోతే, వచ్చిరావటంతోనే అసలు విషయం చెప్పేసేవాడిని.”

“ఏమిటది?”

“ఆ ఎర్రపూల అండుగల తెల్లచీర ధరించే అమ్మయి లేదా?”

“అఁ...అమె?”

“నిన్ను పెళ్ళిచేసుకోటాని కిష్టపడటానికి అభ్యంతరం ఆమె కేమీ ఉండదు.”

రంగారావు ఆప్రతిభుడయ్యాడు. రామకృష్ణ వైపు కళ్ళప్పుగించి అలాగే మాటపాగాడు. ఆ అవస్థలో ఉన్న రంగారావు భుజం తట్టాడు. రామకృష్ణ, అభినందిస్తూ పూర్వకంగా.

“నిజమా?”

“ముమ్మాటికీ.”

సమ్యక్త్యం కావటంలేదు రంగారావుకి. ఈ తలవని తలంపు పరిణామం ఏమిటి? రామకృష్ణని తన ఎంత అపార్థం చేసుకున్నాడు! రామకృష్ణ! వాడెప్పుడూ అంతే. మనసులో కృతజ్ఞతాభావం వెల్లివిరిసింది. కాని ప్రతి ఏమీ లోగడకుండా ఓ చిన్న సందేహం వెలిబుచ్చాడు.

“నీ కలా తెలిసింది?”

“ప్రయత్నం చేసింది నేనైతే నాకు తెలియక ఇంకెవరికి తెలుస్తుంది?”

కొంచెంసేపు రంగారావు నిశ్శబ్దంగా ఉండి వివరాలకోసం అభ్యర్థించాడు. రంగారావు గుణగణాలని తా నెలా తెలిపిలేటంతో ఆమె ముందర పోగిడింది, ఆమె ఆసక్తితో ఎలా విన్నవించి చిన్న కథగా చెప్పాడు.

“ఆమె ఏమింది? ఒప్పుకుందా?”

“నీ మేనం. ఒప్పుకున్నట్టు ఎవరైనా చెబుతారా? అది మనం గ్రహించారేమన విషయం. ఇవా మిగిరిందల్లా నువ్వు మాటమాత్రం అనటమే. అంతా పాఫీగా జరిగిపోతుంది.”

రంగారావు మేఘాల్లో విహరించాడు, కలలో అనుకున్న విషయం! కేవలం కలే విహారంలేమనవలసిందించిన విషయం! ఇప్పుడు యధార్థం కాబో

తుంది. రామకృష్ణ! ఇది అతనికి అఖం విజయం. అతను సాధించిన అన్ని విజయాలకీ ఇది తలమానికం. అతను సాధించిన విజయం!

హృదయంగ అకస్మాత్తుగా అపశ్రుతి పలికింది—ఘోరమైన అపవ్యసం!

రంగారావు దలించాడు.

చంద్రుడూ, వెన్నెలా సూర్యుడి చలన!

రంగారావు ముఖంలో కాంతి అద్భుతమైంది. ప్రయోజకుడు రామకృష్ణ! అతని ప్రయోజకత్వం నీడ—ఘటికుడు, రామకృష్ణ! అతని ఘటికత్వం చాటున—సమర్థుడు, రామకృష్ణ! అతని సామర్థ్యం వెలుగున—రంగారావు!

చేతకానివాడు రంగారావు! భూతద్వంలో తన చేతకాని తనాన్ని చూసుకున్నాడు రంగారావు. తనకి కావలసింది తన సంపాదించుకోలేనంత అసమర్థుడాతను? పరుల సహాయంవల్ల, దయవల్ల బ్రతికాల్సివచ్చాడా?

ఆ రోజుల్లో రంగారావుకి తనమీద చెప్పలేనంత అసహ్యం వేసింది. కోపం వచ్చింది. తన కృత్రిమం అహంతి కాబోతోంది. కావటానికి వీలేదు.

“నీకు వీలైనప్పుడు ఆ కాస్త మాటా అనేస్తే..”

“అనను.” దృఢంగా అన్నాడు రంగారావు.

“ఏం?” ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు రామకృష్ణ.

“అంతే.”

“ఆమె అందంగా లేదా?”

“ఉండొచ్చు”

“విదువు చాలరా?”

“అదికాదు”

“మరేమిటి?”

“ఏదయితే ఏం? నా నిశ్చయం అదీ”

“ఆమె అంటే నీకిష్టంలేదా?”

రంగారావు మాట్లాడలేదు.

“నేను నమ్మును. అరోజున నిన్ను మీదలో చూసినవా డెప్పుడూ నమ్మలేడు. అసలు సంగతి చెప్పు”

“నా కిష్టంలేదు” అనేకాకు రంగారావు.

“బాగా ఆలోచించుకో”

“అక్కలేదు”

కొంచెం వికృతంగా నవ్వాడు రామకృష్ణ. తాపీగా సిగరెట్ ముట్టించి దొక వొడులుతూ ఆలోచిస్తున్నట్లుగా ఏమీ నుట్టాడవలెనా మామన్నాడు. రామకృష్ణ అంతగా ఆశ్చర్యపడవలసి కనిపించేసరికి రంగారావు కొంచెం తల్లికిందులయాడు. రామకృష్ణ అదిరిపోతాడని తను అనుకున్నాడు. కాని ఆలా జరగలేదు. ఏమయినా తను ఆశ్చర్యభిక్షాని ప్రవర్తించాలిసవిధంగా ప్రవర్తించాడు. దానివల్ల గొప్ప నష్టంకలిగినా అంతగా చింతించవలసిన అవసరంలేదు. ఇప్పుడు రామకృష్ణ తనకంటే వివిధంగా గొప్పవాడు!

అసాధారణ రామకృష్ణ ప్రియోగాడు. వెళ్ళి పోయేముందే నా నిజమైన కారణం చెప్పమని తనని బలవంతం చేస్తాడనుకున్నాడు రంగారావు. కాని అలాంటిదేమీ జరగలేదు. గైలు కదిలబోతుండగా అడిగావలెను.

“మనీ ఎప్పుడొస్తావు?”

“నీచేతుల్లానే ఉంది”

“నాచేతుల్లా ఏమింది, సిగరెట్లపీకతప్ప?”

“కావేపటికి అదీ ఉండదులే. ఈ ప్రపంచంలా ఏదీ బాక్యతం కాదురా రంగారావు”

“వేదాంతంలాగే దిగావే?”

రామకృష్ణ నవ్వాడు, సమాధానం చెప్పాలిసవి అవసరం లేదన్నట్లుగా.

రంగారావు మెరుగులో ఏదో ఆలోచనలు. వేళ్ళ చుట్టూకాలుతున్న సిగరెట్లు వేడి వేర్లకి కొంచెం పోకింది. కాతే పీకస్తూ ఓక్షులం చూసి అవతలికి విసిరేశాడు రంగారావు. రామకృష్ణ వత్సకూ అన్నాడు.

“యూఆర్ ఆర్లెస్ట్ టూ కాన్స్టెంట్ ఆఫ్ యావర్ పెర్ఫెక్ట్. ఎప్పుడూ నిన్ను మత్స్య జ్ఞాపకం చేసుకుంటానే ఉంటావు. సిగరెట్లు నీవేళ్ళకి ఓసాగైనా చురక వేస్తే నూడాలని ఉందిరా”

“అంత జాగ్రత్త మనిషిని కానందుకు అభిసందించటానికి బదులు ఈర్ష్య పడుతున్నావుట్రా? నీవేళ్ళ చురకలుచూసి సంకోచపడు. చాలే”

రామకృష్ణ నవ్వులేను. రంగారావు వత్స ఆపేశాడు. గైలు కదిలింది. జేబు రుమాళ్లు ఉన్నాయి.

స్టేషన్ బాటి వెన్నుదిగా అడుగులేసుకుంటూ నడవసాగాడు రంగారావు. రామకృష్ణ తననుగరించి ఏముకుంటూంటాడు? తనొక్కడే కాదు పీక... ధీరుడు, అభిమాని, త్యాగి... ఇంకా... ఇంకా... ఇంకా ఉన్నాడు. ఎప్పుడో వాస్తంది ఉత్తరం, వాడి దగ్గిరించి. రంగారావు ప్రైకి తనకి కనబడే బంతి చేతికొనివాడు కాదు. ఆచరణలో అసమర్థుడు కాదు.. అవసరం వస్తే ఏమైనా... ఆఖరికి ఎర్ర పూల అందుగల తెల్లచీం అయినాసరే—నిర్భయంగా నిర్వృత్యం చేయగలడు—అన్నట్లు, ఆ అమ్మాయి ఏమిచుకుంటుందో? పావం!

దీవ్ లో ఎదురొచ్చింది మామూలుగా—

పలకరించడు. ఎరగవట్టుగా—

తాపతియవకుతోంది...

ఏం చెయ్యాలి? మనవడుతోంది కాబోలు. ఉన్నట్టుండి—ఒక్కోజా—ఒక సాయంత్రం ఆమెని ఇవాసస్యేమనలో ఉంచడు. కుంభ బద్ధులు కొట్టి నట్టుగా—

“అయ్యం సారీ. తుమించంకి.” ఇంకేం చెప్పక్కర్లేదు. అర్థం చేసుకుంటుంది. రంగారావులాంటి నాడు అందరికీ అందుబాటులో ఉండేవాడు కాదు. విచారిస్తుంది, పాపం, ఏం చేస్తాడు? ఇంతకీ రామకృష్ణ! నాడే. కాని జరిగించేదో జరిగిపోయింది.

అన! ఆ అమ్మాయి ఎదురుగా వచ్చేస్తోంది. ఆలోచనలో గమనించలేదు. తను దీవ్ లో నడుస్తున్నాడు. కుండవలెనా ఆమె, మెల్లమెల్లగా తను సమీపిస్తున్నాడు.

ఎందుకూ? ఇప్పుడే చెప్పేస్తాడు తను, నూరనగా. తనెంత బాధపడ్డాడు నిన్నటిదాకా. ఆమెని కూడా అవసరంగా...

ఆ అమ్మాయి తనవైపు చూస్తోంది. కోర్కె. నిజానికి ఆ సాయంత్రం నాటి కోర్కె అంతా చూర్చిబించి నట్టుగా ఉంది. ఆ రామకృష్ణ అంతా పాడుచేసేవాడు. ఛీ. ఏదో పెద్ద సహాయం చెయ్యబోయి..... కాని, వాడికి మాత్రం మేం తెలుసు, తనలా అంటాడని...

తను చూడవచ్చు దామె తనవైపు చూస్తోంది

అగింది—సముద్రపు శోభ చూసే మిచతో. దుర్భాగంగా, విర్యుగా తను ప్రవరిస్తే ఆ ముకుమరతోమల తీరర హృదయం పెనుగాలికి తల్లడిలివట్టివగా...

కాని ఏం చెయ్యగలడు? అట్లనుకు మత్స్య యంత్రాన్ని కొట్టి జయించిన ఫలితంగా ఆ పని చెయ్యలేని, లేక చెయ్యని మిగతా నలుగురూ—

అసంభవం!

ఆమెని సమీపించాడు. పోనీ, తరవాత చెప్పొచ్చు. ఆమె తనవైపు వంగతనంగా ఎగాదిగా చూస్తున్నట్లు స్పష్టం. ఏమనాలి?

“నేను... నేను. మర్చిపోయినట్లున్నాడు.... రంగారావుని.” అలా ఆవాలని అనుకోలేదు. కాని అన్నాడు. అంతే! ఆడవాళ్ళుమందు నమ్రత ముఖ్యం.

“ఓ...అవునవును.”

పాపం. తనకోసమే అంత పెదరాళి నీవ్ కొచ్చా ఉనుకుంటోంది కాబోలు. ఆసలు విషయం తెలియదుగా—తను ఆ పూట పెలపు పెట్టి స్టేషన్ కెళ్ళి రామకృష్ణని సాగనంది వచ్చాడని...

పెదవులు కదిలిపోయింది. అకురుతుంది కాబోలు. అడగడం? సంకోచిస్తోంది.

ఆమె అడిగితే—

నిమగ్నపుట్టి అయిగుంటలు కాకానే ఆఫీస్ విడిచిపెట్టి వచ్చేవానిని తాను చెబితే—

అయిదింటికీ రానిస్తారా అని ఆమె సంజ్ఞాం వెలిబుస్తే—వీలేదన్నాడు ఆఫీసర్, కాని వాడి ముఖంమీద రెడ్డర్ కొట్టేసి వచ్చేవాడని తాను చెబితే—

అభిమాని! వెగవ ఉద్యోగం, ఆత్మాభిమానం ముందంత? స్వతంత్రుడు—ఉదాత్త భావాలు కల వాడు...

అలాగే ఆమె అనుకుంటుంది. పోనీ, ఆమెకొక పోలే మరో ఆమె...ఎర్రలాల అందు కాకపోతే— మరొకరంగు...

“అలాగే...మిమ్మల్ని పరిచయం చేసిన... ఆయన...ఆయన...” తడుముకుంటోంది. ఏమిటంత మతిమరుపు?

“రామకృష్ణ.” అందిచ్చాడు.

“అలా, అలా...అవును. ఆయన మర్చిపోవడం లేదే.”

ఏమగు పట్టయింది రంగారావు? నెత్తిమీద, “కనిపించలేదా?”

“ఉహు. చూ నాన్నగారితో ఏదో మాట్లాడా లన్నాడు. మర్చి రాలేదు. ఏదో విజనెస్ బకదా! దీవ్ లో కనిపిస్తారేమోనని చూశాను. అలాగే మర్చి పోయి ఉంటారేమో.” రంగారావు ఉక్కిరిబిక్కి రయాడు.

“దీని కెళ్ళిపోయాడులేండి. మిమ్మల్ని అంతరించుదు వాగుదా?”

“లేదండీ. నన్ను ఎవరో అనుకుని పలకరించా రట. అన్నీ చెబితే, పోనీ, అదీ మంచిదే లేండి. మీ నాన్నగార్ని బాగా ఎదురున్నవాళ్ళతో పరి చయం ఉంది! అని ఏదో చెప్పాడు.

రంగారావుకి తలా తోకా అందటంలేదు. బుద్ధివార్యరంగా రామకృష్ణ తనని వంచిందటానికి ప్రయత్నించాడా? వాడికిం లాభం? ఇలాంటి చిలిపి చేష్టలు వాడి కలవాటులే. తనని చూసేసరికి వాడి కలా బుద్ధి పుట్టించా?

ఏమెనా, ఆ డుణుణు రంగారావుకి రామ కృష్ణని నమలి మంగనీలంబ హావం వచ్చింది. అయితే, అకస్మాత్తుగా రంగారావు మెదిమాగా భావకరణం మొదలైంది. ఇవ్వకు...ఇవ్వకు...ఎర్ర పూల అందుగల తెల్లచీర గరించ శోధికి తనకీ ముగ్ధుని ఉన్న అగస్త్య మురి లేను. అభివందనీయుడు రామ కృష్ణ!

అనుకోని పరిస్థితిలో తను శోభ ఎవరి ముందు ఉన్నాడు, విశ్వేషం గా. ఏదో మాట్లాడా! కాని...కాని ఇవ్వకు తను ఆపదనాగరంబో మునిగి తేలుతున్నాడు. ఇవ్వకు ఏం మాట్లాడినా అతక తక కగా ఉంటుందేమో! స్త్రీమితపడా!

రామకృష్ణ మాటలు ఇవ్వకు తనకీ అర్థమవు త్తాయి. వాడలా ఎందుకు ప్రవరించాడో తెలిసి పోయింది! వాడెవ్వడూ అంతే! నూటిగా చెప్పకు కదా, భర్త!

కొన్ని నిమిషాలు మానంగా గడిచాయి. మర్చి పోదామన్నా వీలేదంటా తన అభిప్రాయం తనని అందల మెక్కుంచి ఉలేరిగిస్తోంది. కాసేపంతా మర్చిపోయి

ఆ సంతోషం కనపడనీయకుండా ఏమన్నా అవగతి గితే...!

అసలు దేనికి అది పరైన సమయం కాదు. దర్బాగా, ముఖావంగా, అనవసర తోకల్గం యివ్వంలేని వాడిలా ఆ నేకాడు.

“మీ ఏకాగ్రతకి భంగం కలిగించటం యివ్వం లేదు. వస్తా.” ఆమె చిన్నగా నవ్వింది.

అడుగు ముందుకేళాడు.

ఏవేనో దృశ్యాలు...

సిగరెట్ షేక్ పెగ తగిలించి నేళ్ళకి.

రంగారావుకి నవ్వాచ్చింది. తను అజాగ్రత్త మనిషి కాదు. తననిగురించి తను ఎవ్వడూ శ్రద్ధ తీసుకోగలడు—ఏ పరిస్థితిలోనైనా సరే.

సిగరెట్ షేక్ విసురుగా అవతలి కళ్ళి పడ్డది. రంగారావు అన్నట్టుగా శోభ సముద్రపు శోభలో తన్వయత్వం పొందటంలేదు, ఆసమయంలో. ఆమె అంత మూఢురాలేమీ కాదు.

రంగారావు ప్రవర్తన తెలకోజులనించీ ఆమె కనిపెట్టక పోలేదు. ఆరోజు సాయంత్రం తనకి సుదూరంలో కూచున్న రంగారావు, రామకృష్ణా ఏం మాట్లాడుకున్నారోకూడా మరి ఊహకందనివిషయం కాదు, ఆమెకి. రామకృష్ణ కేవలం మినుతో తనని పలకరించాడనీ తెలియక పోలేదు. రంగారావుకి తనని ఎందుకు పరిషయం చేశాడో కూడా అభేద్యమైన రహస్యంకాదు. రంగారావు మనసులో ఏముందో ఎక్కరే తియ్యాలిసిన అవసరమూ లేదు. రంగారావుని గురించి తెలుసుకోవాలిసెందీ ఇంకేమీ లేదు. శోభకి తెలియదెల్లా ఒక్కటే—రామకృష్ణ అద్రెన్!

శివాజీ రాజవిజయః

మూలం :

అనువాదం :

శ్రీ రవీంద్రనాథ ఠాకూరు

శ్రీ ఉదాలి సుబ్బరామశాస్త్రి

కస్యాంవాప్తాకో శతాబ్దాః మహని పునరనుత్ప్రేక్షణీయేచ కస్మిన్
తైలే తుంకే వివిక్తే క్వ నిబిడగహనే గాఢతామనపుంజే
రాజః ! నామ్నా శివాజీ కృతవనతి రథాస్త్యం మహారాష్ట్రదేశే
కోవా భావస్తదాగాత్ తవనిటలతటం జాతిరహ్నిమిత్రే.

“పాతై ర్ధరైశ్చ రాజ్యప్రథితగుణమయై ర్భక్తాధుమీహేరివరైః
ఛిన్నం భిన్నం విశీర్ణం విదళిత మధునా భారతం వర్షమేకం,”
సోయం భావోఽవతీర్ణస్తవ మహితమతిం భానమానస్యమానః
విద్యుచ్ఛంచత్పభి సృకలజనహితే విష్ణు దివ్యప్రభావత్.

ఙంకేష్యేతేషు తస్మిన్నహని సహజనః స్వప్నమధ్యాత్మబుద్ధః
నైవోదస్తాస్త్యసీయాః శ్రవణా సభమగు ర్విరగాథా విచిత్రతాః
నైతేకేహద్వహి స్త్యత్యహకృతి కరణేఽథా విషుద్యుద్ధభూమిం
నేదురై వాంగణేఽస్యః జయకల నినదామంగలాశంసీశంఖాః

ఆస్తీర్యస్యోత్తరీయం మృదువిమల లనచ్ఛామలం వంగ మాతా,
శాంతాస్త్యైకా వివస్వత్యయతి శిఖరిణా పశ్చిమాంబోధితీశే,
సంధ్యాకారేఽతిరమ్యే కపిశ ఘన ఘటాచ్ఛన్న దిభ్రంశలాస్త్రే
తంద్రాయత్రిం కరోతీన్ద్రయమురసి శతగ్రామనంతాన జాలం.

తతోమహారాష్ట్రీ వనాంతరేభ్యో బభుః కదాచి ధ్విదంతరేషు
కల్పస్త శంపగ్ని నమప్రభానః । త్వద్వజ్రకీలాన్సహ వీరమంత్రైః

ముగల్ఖటోష్ఠీష పటంచలాని । యదాచీచేలుః ప్రళయోగ్రవాతైః
పక్షేవ పర్జప్రతర్నివంగ । ప్రజాస్తమక్రామ రిహస్త్రఘోషే.

ఝంఝారవత్కుబ్ధ నిశీధమధ్యే । సూర్యాతతో దేహభిసాధరాజః
పశ్చాత్క్రమేణాంతరగారమధ్యే । దీపాభిరాసీత్రియరే విలీనా

శవాదగ్యుఁడోచ్చరవాను మిశ్రత్ । బీభత్స చీత్యారపరంపరాసు
శ్మశానశయ్యారచితా మహిమా ॥ భస్మావశేషా ముగలుఁడభూణాం.

ముష్టిభిః పరిమేయాసు । భస్మరేఖాసు తస్య తే
ముగల్రాజ్యస్య నీమానో । నిశ్చేవత్వముపాగమన్.

తదానయన్సంగపురోపకంఠం । వణిక్పథం శ్వేతవణిక్పాఠాః
సింహాననం సీరవయా పదాశ్వా । పథాంధకారేషు సురంగయాశు

గంగోదతై స్తానభిషిచ్యవంగ । ప్రజాః పురశ్చక్రకు రథప్రకామం
నిశావసానే సహిమానదండః । విశామభూద్ధుస్సహరాజదండః

తదాథవా భావుక! కుత్ర దేశే! లీనో మహారాష్ట్రో కులాగ్రవీర !
నామక్వతే ? గౌరిక కేతనంక్య ? । మలీమన స్తుచ్ఛవిధేష్వాకాత్.

త్వాం దస్య బుద్ధ్యాహి పరంహానన్తి । విదేశగాధా వికటాట్టహాసైః
త్వత్పుణ్యచేష్టాస్సకలాశ్చ దస్యైః । వ్యర్థప్రయాసా ఇతితే భణన్తి

సంస్తంభయ త్వద్వహుజల్మితాని । విదేశగాధే వికృతేతిహాసే
మిధ్యామయి త్వదచనాసు ధాతుః । తధ్యాక్షిరాణాం విజయోస్తిమానమ్

లినాశయోగ్యం తవఫల్గుగాధాః । కథం వినాశం గమయన్తి చిత్రం
సత్యం తపోయత్ సహితత్రిలోక్యాం । బాధ్యేతకేనాన్యనిశం చ కాన్తి

రాజ్ఞి వీరత్వ దుదారభావో । విధాత్మలోకే గణనాముపాన్తిః
కాలోఽనవద్యో నభవే త్కదాపి । ప్రతారితస్తత్కణ మాత్రతోఽపి.

స్వదేశలక్ష్మీ సముపాననాలయే । తవానవద్యా మనుభిః ప్రపూజనాం
ప్రభూతసత్త్వ మథసాధనం చిరాత్ । వివేదకోవా భరతాపనిశ్రియః

అజ్ఞాతాభ్యాతరూపా సితిరిహభవతా కందరేష్వద్రీ భూమా
రాజ్ఞే! దీర్ఘకాలా దవహితమనసా స్వీకృతాదేశహేతోః
వహ్నీవారిప్రవృద్ధ్యా గిరివరనికరా నాపగేవాఽదిజన్యా
భిత్వైపూర్ణాజసాత్వం బహిరిహ భవసం ప్రాప్తవాన్ శౌర్యసింధో

విశ్వం జగద్విస్మయమాన చిత్తం । విలోక్యమేనే శవశేతనాగ్రం
కేమా పతాకాంబరచుంబినియం । కాలేగతే కుత్ర నినిద్రపాంసా

మన్యే తథాహం కవిరత్రభారతే । పూర్వేనుపశ్యత్ మనసా వికాసినా
వృత్తాన్య పూర్వాణ్యథ వంగ భూతలే । దధ్యాన భేరితవదిక్తలాన్ కుతః?

తమాఽతిగాఢం త్రిశరత్ శతానాం । విదార్య వీర్యేణ తవప్రతాః
మఝాఖజాలం పరితః ప్రసార్య । ప్రాచ్యామిహ ప్రాచురభూత్ పునశ్చ

కదాపి నో నశ్యతి నాశ్యతేవా । సత్యం శతాబ్దిశతకానువృత్తం
నోపేక్షతైః శుశ్యతినావమానైః । నకంపతే తీవ్రతరాభిఘ్నైః

నశ్వే యదా సత్యమిదం విలీనం । కాలేచ కస్మిన్మితి భావమీయః
సత్యం కదా తేఽతిభిఘ్నజ్య వేషం । ద్వారంయయా భారతమందిరస్య

అద్యాపి మన్యోవిదసస్సచ తద్విశాలే! సేతేచ, భావిని సమాహిత దృష్టిపాతం
కృత్యాకిమైషీచత తత్రవిశిష్ట దృశ్యం । త్వప్రాకృతం క ఇహ వేత్తి జనోఽనభిజ్ఞః

శరీరహీనస్తఃసానిధే! త్వం । తపశ్శరీరం సముపేత్య కేవలం
పురాతనం తా ముపగమ్యతేగ్నిం । సమాగతః కార్యధరం గృహీత్వా.

నానా ధ్వజాస్తే ద్యృ వమాధిసీవా । నాయోధనాశ్వాః స, ఖరాశ్రుజాలం
నాద్యాస్తరితై ధ్వనతిప్రకామం । విమోహయన్తు హరశబ్దధారా

అవాతరన్నామతవాద్యదూరాత్ । లోకాత్పిశ్యూణా ముపకర్తు మురీగం
స్వామిన్ సమాహ్వాన్ స్వయమేవవంగ । ప్రాణోవృద్ధిత్వా మవృణోన్ ముహూర్తే

స్వప్నేష్యపీహత్ర శతాబ్దకాలే । నా తర్కయతోఽపి సరస్తదిష్టం
యత్రై మహానామ వినారణేన । సంయోజయే ద్వంగ మరతదేశాన్.

అంతర్హితం త్వత్తపసాం ప్రకృష్టం । తేజశ్చిరాత్కుత్రచి దేవదేశే
అకాండ ఏవాద్య దదాత్యసూనో । నవప్రభాతేఽమృతసూక్తి రూపాన్

ప్రాస్తాన్మహారాష్ట్ర భవః కదాచిత్ । సమాహ్వానాయోధర్య స్సప! త్వమస్మాన్
నోరాడితిత్వం న పురస్కృతోఽసి । ఘోరధ్వనో నో నబభూవంజా

పుష్పరతే ఖడ్గలతా తటితృభా । వంగాస్తరితే మహితత్విమా యదా
తద్వోరదుర్యోగదినే భి.యూవయం । లీనానతద్రుద్ర విలీనవేదినః

సింహాననం యమ కలూతుక రాశముచ్చై
రాదూధవా నమర దేహకలానవద్య!
అత్యున్నతే తవలలాట తట కిరీటం
యద్రాజతేస్య సురుచి ర్నకదాపి లీనా

రాజా ! ప్రతీమ సైవరాజతాం వయం
త్వద్రాజ భావః ప్రకటోద్య భారతే ।
రాజా మహాం స్త్వం తవ మిత్రతాంగతం
కోట్యుప్తకం వంగమహీ తనూభువాం.

ఆకర్ణయామ న తదా వచనం త్వదీయం
నత్వాం శిరాంసి తనుమోఽద్య వయం త్వదాజ్ఞాం
త్వద్ధ్యాన మంత్రవశగా స్సకలాత్పదేశాః
నమ్యేత్ మిశన్తి నకలైహ భారతేంగైః.

భిక్షూత్తరీయేణ విరచ్యకేతుం క్షీపేమ దీనావనహేతు ముద్రే
ధర్మైకరాజ్యం భరతస్య వన్నే భావీతివాచం కురుమోఽస్య విశ్లేష్మ్.
వంగప్రజా యుజ్యహరట్టపిరాః ఏకేన కంఠేన జయేత్ శివాజీ
ఇతీరయన్తు ప్రభిఞ్తోత్సవార్థం స్వలంకృతాస్తుల్య యదం ప్రయాన్తు.

నభాముఖే భానుర భారతస్య
ప్రాగ్దక్షిణే ప్రత్యగధోత్తరాచ
నహానుభూయాసు రిహైక దేశే
సమానతిం పుణ్యతలైక నామ్నా.

(శ్రీయుతులు బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారి సౌజన్యముతో వారి యాంధ్రానువాదమునకు సంస్కృతానుసరణము.)

కో పర్మి కన్

శ్రీ ఆయపిళ్ళ సంగమేశ్వరరావు

యూరపు ఖండములోని బార్మిక్ సముద్ర తీరమున నున్న బొలంబు జేశము లోని విశ్వలనదీ తీరస్థితమైన 'ఫోర్ట్'—ఇప్పుడు 'బ్రోడ్'—అనబడు పటము మన మేథాని కోపర్మి కన్ జన్మస్థానము. ఈయన 1478 వ సంవత్సరం, ఫిబ్రవరి 19 వ తేదీన జన్మించాడు.

నిజంగా కోపర్మి కన్ ఆధునిక విజ్ఞాన యుగ సాపకులలో ఒకడని చెప్పవచ్చును. మనం భూమి మీద ఎక్కడినాళ్ళం ఆక్కడనే వుంటున్నాం. మార్యోదయం మార్యా ప్రమానం జరుగుతూనే వుంది. అలాగే చంద్రోదయం, చంద్రా ప్రమానం కూడా జరుగుతూన్నాయి. చోగా దీన్ని బట్టి మార్యచంద్రులు భూమిమీదూ తిరుగుతున్నారా అనిపిస్తుంది! ఆ కాలం నాటి ప్రజలకు ఈ విషయం ఈలాగే గోచరించి దనఁజిందా ఆశ్చర్యమేమిట? కాని, ఈ గ్రహముల అవినాశావసంబంధము మన కిప్పుడు తెలుసు. దీన్ని మొట్టమొదట తెలియపర్చిన మేథాని కోపర్మి కన్. కోపర్మి కన్ తన జీవితాన్ని గ్రహసంబంధ బాంధవ్యాలు తెలుసుకొనే ప్రయత్నంలోనే సార్థకపర్చుకున్నాడు.

కోపర్మి కన్ జీవించిఉన్న దినాలలో భూమి కేంద్రముగా సమస్తమైన ఈ ప్రపంచము సృజింపబడిందని, ఈ భూమిమట్టు గ్రహములట్టు—మార్కులు కూడా—కలయాకారముగ నుండు త్రోవలలో తిరుగుచుండుననెడి అభిప్రాయము బ్రలముగ నుండెడిది. కాని కోపర్మి కన్ "సమస్తమైన ఈ ప్రపంచానికి మగ్గవలెనైన విషయ భూమికొడు. మార్కులు"ని ఛైతన్యమే చేపట్టగలిగాడు. ఈ సందర్భంలో— "సనా విష వ కదావ వా ప్రమేధి వోదీతిరి" "మార్కులకు నిజముగా ఉదయము ఆ సమానమునని రేపు." "ఉదయాస్త మానములను సరి కేటలము ధ్రువజనితములు. భూమికి ఒక ప్రక్కడినమైనపుడు రెండవ ప్రక్కరాలియినను" అని—వేటకాలమునాటి మన

పూర్వులు భూమాగ్గవలెనైన వంగికరింపలేదనియు, మార్కులమట్టు భూమి తిరుగునట్లు స్థిరపడినది రనియు మనము గమనింపవలసివది. అంతేకాకుండా కోపర్మి కన్ భూమే మార్కులమట్టు తిరుగుకుందని చెప్పాడు. అంతటితో సరిపెట్టక భూమి తనలో తాను తిరుగుతూ మార్కులమట్టు తిరుగుకుందని, ఈ స్వయం ధ్రువణకాలం ఒకసోడా లేక ఇరువదిపాటుగంటల పరిమితికాలం అని కూడా విశదపర్చాడు. ఈనాడు మనం కోపర్మి కన్ సిద్ధాంతాలను నమ్మినా, అనాటి ప్రజాభావనాకానికి అది నచ్చలేదు. నాటిని నాడు మెచ్చుకోలేకపోయాడు. దీనికి కారణం అనాటి విజ్ఞానశాస్త్రదృక్పథంగాని లేదా. అంతేకాకుండా కొంతవరకు మతసంబంధమైన దృక్పథభావం దీన్ని సోకింది. ఈ స్వకృతాల విషయం కొంచెం అవగాహన చేసుకుంటే కాని ఈయన జీవితాన్ని, గొప్పరినాన్ని గురించినం సాగ్యపడదు. నిజంగా ఈయన చనిపోయిన—1543 సంవత్సరం—తిరువార శతాబ్దమున సంవత్సరములకుకాని భూమాగ్గవలె ప్రపంచం ఈయన రచి కేంద్రీభూతిమైన ప్రపంచానికి చోటు నివ్వలేదు.

భూమిమీద మానవుని జీవితం

బహుశా బ్రిటన్ ల సంవత్సరముల క్రితంనుంచి మానవుడు భూమిమీద నివసిస్తూ వచ్చాడు. ఉద్భవించగానే ఉదరపోషణార్థం, కాయ, కసరు, అపరి మృగాల పచ్చికాంశం మొదలగునాటితో కాలక్షేపం చేశాడు. ఈ మృగాల చర్యలతో తన దిగంబరత్వాన్ని కప్పకొన్నాడు. తిరువార కొంపెనచాలు వనకులుగా ఏర్పడ్డకొన్నాడు. అటుపిమ్మట తన తెగవారితో జీవించారం మొదలుపెట్టాడు.

రమారమి పదివేల సంవత్సరములక్రితం, తన కాలాన్నింతటిని ఉదరపోషణ కోసరమే కాకుండా ఇంకొకలాగ వినియోగించుకొనే మార్గాన్వేషణ చేశాడు. పంటలు పండించడం, సాధుజంతువుల

పోవడం, పాలు తీయడం మొదలగునవి అభ్యసించాడు. తోడనే తన వేటకాని జీవితం, ఒక కృషివలనకు లేదా ఒక మండకాపరి జీవితంగా మార్పుకోగోతు. ఇదే మానవుడు తన కీర్తికలతల్లంనుంచి ఈనాటి పరిస్థితిని అందుకోడానికి మొట్టమొదటి మెట్టు. ఆనాటి జనం అధికాహారోత్పత్తి చేశారు. ఆకాలం లోనూ ధూమి దున్న పంటలు పండించలేవారువారు. వీరిని ఆహారోత్పత్తి చేయువాడు పోషించేడివారు. ఈ గెంపక తెగవారు మిగతా వసులు చేసేవారు. ఈ మిగతావసులు మానవుల జీవిత ప్రగతికి కారణాలు కాగలిగాయి.

వీటిలో ముఖ్యమైనవి, రాతిపనిముట్ల పయోగించడం, లోహములు (Metals) తయారుచేయడం, మనాటి, ఇటుకలు తయారుచేయడం, ఇల్లుకట్టడం, గాజుపావుగ్రి ఉత్పత్తి మొదలగునవి. వీరితో పుట్టిన బట్టి బాతి నిర్ణయానికి పునాది వేయబడింది. ఒక బాతి తాను ఉత్పత్తిచేసిన వస్తువుల వినిమయంతో (Exchange) తనకు కావలసిన ఇతర వస్తువులు మిగతా బాతులవద్దనుంచి సంపాదించేడి.

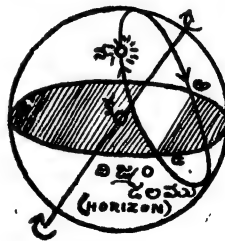
వీటన్నిటిలో అతిముఖ్యమైన పనిముట్లు వ్రాతల పనికీ వచ్చేవి. మానవుడి కీజ్జానం కలగడం తడవుగా ప్రసంగాన్ని గురించి తెలుసుకోడానికి ప్రయత్నించాడు. దాంతో మానవుడు, “సజీవంగా ప్రతికాలంపై కావలసినది లింఢేకాదు” అన్న విషయాన్ని గ్రహించాడు. బుద్ధినికాపానికి ప్రయత్నించాడు. ఇది మనోవ్యవస్థానికీ కారణం. దీనితో పుట్టి ప్రపరీత్యం ఏమిటా అని అవగాహన చేస్తే రాత్రి పగలు ననుసరిస్తుంది; కాలాలు ఒకదాని తరువాత ఒకటి, విత్తనం నాటినదిగలగుంచి పంట పండేవరకు, వరుస తిప్పకుండా వస్తాయి; మానవుల జీవితం, బంధు జీవితాలలోని ఘట్టాలు క్రమంగా జరుగుతాయి; ఇదే విధంగా ప్రకృతిలోని ప్రతీక్రియ వియబద్ధమై, క్రమబద్ధమైనది తెలుసుకున్నాడు. ప్రకృతిలో ప్రత్యేకం జరిగే ఈ చర్యల వేదనను విజ్ఞాన శాస్త్రపు పునాది. ఓడ, గాలిఓడ, రేడియోలాంటి నూతన కల్పనల కారణం మానవుడికి కలిగిన ప్రకృతిజ్ఞానం. ఇటువంటి క్రమబద్ధమైన విషయావిష్కరణమే విజ్ఞానం. మొట్టమొదటగా ఇటువంటి అనివలమైన క్రమబద్ధమైన విషయావిష్కరణం ఆకాలంలో జరిగింది.

సభోముఖం

మొట్టమొదట మానవుడు నా చుట్టూ

పున్న ప్రపంచం ఏమిటా అని ఆలోచించడానికి మొదలుపెట్టాడు. పంట చే ఆకాశం, దానియందున్న వస్తువులు వీరిప్పటి నాకొచ్చాయి. సభోమూర్తులై న ముఖ్యముగా, మార్గచంద్రులను దీర్ఘమనచే ప్రాశం చాడు అపరంగా ఆశ్చర్య మేనుండి! “ఈ ఆకాశస్థిత మూర్తుల సంచారం ఏమేమో కొన్ని పద్ధతుల ననుసరించి వుందా? లేదా?” అనే విషయం గురించి ఆలోచించడం మొదలుపెట్టాడు. వీటి సంగతి తెలు తెల్లము చేసిన ఒకేఒకవర్ణ కోశపర్మికం. ఈయన సృష్టికరించి నది, ఆకాశ స్థితిపద్ధతులు విజ్ఞానము. దీన్ని వ్యోతిక శాస్త్ర మందాము. ఇది ఆధునిక సభోమూర్తుల విజ్ఞానానికి పునాది.

మనం ఒకకొంపవిడకాని లేదా ఒక గంట సభిమనిదకాని నిల్చుని మేఘావృతమకాని నల్లని ఆకాశాన్ని పరీక్షిస్తున్నామనుకొందాము. ఒక నిశ్చిత రాత్రి ఈ పరీక్ష సమయమరిమాన అనుకొందాము. అప్పుడు నక్షత్రములన్ని చిన్న చిన్న కాంతిబిందువులు (Points of Light) లాగ మిలుకు మిలుకు మంటూ గోచరిస్తాయి. కాని కొన్ని ఎక్కువ కాంతి వంతిగాను, కొన్ని తక్కువ కాంతివంతిగాను కనిపిస్తాయి. ఆకాశంలోని నక్షత్రాల బాంధిక (Arrangement) క్రమబద్ధమైనదికాదు. ఇది అక్కడక్కడ ఆకాశమందిరిల నక్షత్రసమదాయములుగా ఆవరించబడి వుంటాయి—సప్తమహర్షులు, పిల్లలకోడి లాంటివి. వీటికి వేర్వేరు ఏకాగ వచ్చాయో అని ఇవ్వకుం తెలుసుకోడానికి ప్రయత్నించేయ్యడం ఆ ప్రస్తుతి. ప్రతీదానికి ఒక పురాణగాన వుంది. ఇంకా ఇలా పరీక్షచేస్తూపోతే మార్గ్య డెలాగములే తూర్పు నుదయించి, పశ్చిమాన్న సమిష్టమన్నాడో ఆలాగే నక్షత్రగణంలోని ప్రతీక్షత్రం తూర్పు నుదయించి పశ్చిమాన్న సమిష్టమంది. అంతే కాకుండా పరి

సభోగోళము

తులో మనకి ఈ సత్కృతగమంతా ఒక పెద్ద గోళముయొక్క లోపలికిలానికి అతికవడి మన చుట్టూ తిరుగుతూన్నట్లుగ కనబడుతుంది. 'ఈ' అనే విందువుదగ్గర మనం వుండి పరిశీలన చేసి 'ఎ' సత్కృతం 'ఉ' దగ్గర ఉదయించి 'బి' దగ్గర అస్తమిస్తుంది. అంటే ఆకాశగోళము లోని కొక పూర్తి ధ్రువం చేస్తుంది. అంచేతే ఈ సత్కృతాలన్నిటిని రాత్రి ఒకే సమయమప్పుడు ఆకాశంలో సంవత్సరమంతా ఒకేదగ్గర ఉన్నట్లుగా చూడలేము. ఈ సత్కృతగమము మిగతా సభ్యమార్గుల ధ్రువంబేదమగు ఎంతయో తోపుడున్నప్పటికీ ఉదాహరణగా చంద్రుడొక్కొక్క రాత్రి ఒక్కొక్క సత్కృతమున దగ్గరగాఉంటాడు. జూలగ ఆకాశమునంతటను ఒక నెలకొని ధ్రువం చేస్తాడు. ఇదేవిధంగా మార్గుడు ఒక సంవత్సరంలో ధ్రువం చేస్తాడు. ఈ సత్కృతాలన్నీ ఎల్లప్పుడూ ఆకాశంలోనే ఉంటాయి. కాని పగటివేళలోని మార్గకాంతిలో వాటిని చూడలేము. ఈ మార్గ దండ్రులే కాక మిగతా సంవత్సరం చే గ్రహములు మరి విరు మన పూర్వీకులకు తెలుగును. అవి బుధుడు, ఆంగారకుడు, శని, శుక్రుడు, బృహస్పతి. అప్పటికి తెలిసిన జ్యోతిర్వాస్త్రముది. కలంపై లేని ఆ కాలంలో మార్గచంద్రుల పరిధిమగమే వారికి కలం పరు.

ఆది జ్యోతిర్వాస్త్రములు

ఆధునిక జ్యోతిర్వాస్త్రపు మాతృకనుగూర్చి తెలుసుకోవెమందు 'సెగ్' 'ట్రైగ్'—యూరే బోస్' మహాపది తీర్మానం పురిచి వాగరికతను గూర్చి కొంచెం తెలుసుకోవాలి. వానలలేని ఈజిప్టు దేశపు సభ్యమండలం, సంవత్సరం పొడుగునా చాలా భాగము మేఘవృతము కావడంగా వుంటుంది. సత్కృతాలు చాలా కాలంతంతంగా ప్రకాశిస్తాయి. అందుచేత ఆక్కడ జ్యోతిర్వాస్త్రం పుట్టి విస్తరించడానికి అనుకూల పరిస్థితులున్నాయనడంలేదు. అతి తొలి ఏమంది? ముఖ్యంగా 'బాబిగానియా' దేశ యులలోను,—ఇప్పటి 'ఇంకో' దేరియులలోను— మొట్టమొదటగా నిజమైన 'సభ్యమార్గుల విజ్ఞాన'పు బాహుల గోచరిస్తాయి. క్రీ. పూ. 3,000 సంవత్సరాల వాటికి ఆక్కడ వాగరికత వర్ధిల్లుతూండేది. వీరు పట్టణాలలో నివసిస్తూండేవారు. వీరికి వ్రాయడం, చదివడం వచ్చు. అంతేకాకుండా వీరు చేసిన పరిశోధనల ఫలితము మొత్తటి తడిమంటి దిమ్మలపొడ వ్రాసి, తిరువారి వాటిని ఇటుకలరూపంలో భద్రపర్చేవారు.

ఇప్పటికి కూడా నిగ్గిలమైన ఆయా నగరాలలో ఇటు వంటి ఇటుకలు కనబడుతుంటాయట! ఒక వంద సంవత్సరముల క్రితమే మనకు వీటిని దవడవం తెలిసింది. బాబిలోనియా జ్యోతిర్వాస్త్రం ఇలాగుండే దని చెప్పడానికి ఆధారముగ ఇటుకలే.

ఈసభ్యమార్గుల పరిశోధనము—మాతాచార్యులు చెప్పుండేవారు—అంటే బోకమక్కల రాకపోకలు, మార్గచంద్ర గ్రహచారి ప్రభుత్వంబిది. ఈ సందర్భంగా ఒక్క విషయం జ్ఞాపకమునుకోవాలి. వీరు పరిశోధన లూసుపోకకాని, లేదా విజ్ఞానసముపార్జన కోసం కాని చేయలేదు. అయితే దీనికి బాధ పడ్డారు రంశే, సభ్యోద్ధిగో జరిగి యీ మార్గుల ననుసరించి మానవపరిణామ భవిష్యత్తునుంచి ముందుగా తెలుసుకోనే వీలుంటుందనే నమ్మకం వారి నావరించింది కనుక. బోకమక్క ఉదయించినా, మార్గగ్రహణం గోచరించినా, అధికమైన యముం లేదా మహాభయంకరమైన యుద్ధం ముందు రాజ్యోత్సాహంబిది లభించేవారు. వెంటనే ఈ విషయం పాలించే చక్రవర్తి, ప్రజలకు రాజ్యోత్సాహం ఆపవడం ఎదిరించడానికి సిద్ధంగా ఉండమని తెలియపర్చి హెచ్చరించేవారు. అంతేకాకుండా ఈ సభ్య మార్గుల ప్రభావమే ప్రతి మానవుని బాగానులకు కారణమన్నారు. అదే జ్యోతిర్వాస్త్రమేమిది. ఇది ఏచ్చినమ్మకమేనా దీన్ని సమ్మత్యార్థ ప్రస్తుతి ప్రపంచంలో లేకపోలేదు. "జ్యోతిష" రాస్త్రాభివృద్ధి నిజమైన జ్యోతిర్వాస్త్రాభివృద్ధికి దారితీసింది.

వీరు చంద్రుని, కాలపరిమితిని తెలుసుకోడానికి అదర్శప్రాయంగా పెట్టుకున్నారు. వీరు, మార్గచంద్రాది సభ్యమార్గులు సత్కృతముండలం చుట్టూ, ఒక పటకాలాంటి వర్ధులాకారపు జాడలో తిరుగుతాయని అభిప్రాయపడ్డారు. దాంతో ఈ గ్రహ పటకాన్ని (Planetary belt) పన్నెండు విభాగములు చేసి, ఒక్కొక్క విభాగమునకు దాని దగ్గరనున్న సత్కృతసముదాయపు పేరుపెట్టారు. వీరి నమసరించిన గ్రహకేయులు ఈ పటకానే "రాశి చక్రము" (Zodiac) అని అన్నారు. పై పన్నెండు భాగాలని 'రాశి చక్రపు గుర్తులు' (Signs of the zodiac) అని అన్నారు. గ్రీకులు, ముస్లిములు ఈ ద్వాదశ గుర్తులు తిరిగివచ్చుటకు ఒక సంవత్సరం కాలం పడుతుందని—అదంచలమైన వేగంతో ధ్రువం చేస్తే ప్రతి గుర్తుని సమాన కాలపరిమితిగా చాటుగలదని విశేషకరించారు. కాని బాబిలోనియాను

ఈ గ్రహములు ఎప్పుడూ ఒకటే వేగంతో భ్రమణం చేయవలయు, ఒక నక్షత్రం దాటికొలాలానికి, మరొక నక్షత్రం దాటికొలాలానికి తేడా వుంటుందని ప్రయోగాత్మకమైన ఉపపత్తి (Experimental proof) గాపించారు. ఈ విషయవిష్కరణమే 'గ్రహసిద్ధాంత' తాలాకి పునాది. అంతేకాకుండా బాబిలోనియనులు బ్రహ్మాండ చిత్రం (Picture of the Universe) ఏకాగ్రంబుందనే విషయం గూర్చి అభిప్రాయించి విశదీకరించారు. "భూమి, సూర్యులుగా నుండి మిగిలిన గ్రహములకుగానూ పరస్పరములకు నుండి చుట్టూ సముద్రపు టుంగరముచే అవతరింపబడిన దీప్తము. ఈ సముద్రాన్ని చుట్టేవున్న పరస్పర శక్తి విశ్రాంతి విధాత సృష్టించినగోడ. ఇదే సభోమంపూర్ణభూతమైన ప్రపంచము. సుబ్రహ్మణ్య సభోగోళంలో సూర్యుడు ద్వారం, పశ్చిమద్వారం అని రెండు ద్వారములున్నాయి. సభోమూర్తుల ఉదయాస్తమానములగా, ఈ ద్వారములగుండా వాటి సంచారము. భూగర్భంలోను, అకాశంలోనూగూడా కూడ నీరుంది. ఉట్టల పూర్వకంగా భూగర్భంలోంచి, వర్షపార్యకంగా వర్షింపబడినీ, నీరు భూమిపైకితెలాన్ని చేరుతుందనీ." సభోమంపూర్ణభూతమైన ప్రపంచము అని భావించి

జ్యోతిర్భాస్కరములో ఆవాకు బాబిలోనియనులకు సరిపోవు వలనవారు ఈజిప్టు దేవతలు. కాని వీరి జ్యోతిర్భాస్కరప్రాథమములు అతి మృదు (Crude) రకమైనవి. అంటే సభోమంపూర్ణ భూమిమీద నిల్చున్న అవుతోన్ రేగా కాళ్ళు చేతులు భూమిమీద అని వంతున్న ప్రైవోన్ పోర్టు వారు. అంతేకాకుండా సభోమంపలమంతా నీటి సముదాయమనినీ, సభోమూర్తులు పవనలలో తిగు సుతారినినీ, సూర్యుడు సభోమూర్తుల భగవంతుడనినీ, రాత్రిసమయములందు సూర్యుడు భూమి అంతరిష్కంంలో కలిసిపోయిన వారి స్థలమును పర్యటిస్తాడనినీ అభిప్రాయపడేవారు.

గ్రీకుల రాక

3,000 సంవత్సరముల క్రితం యూరపు మిగిలిన భాగంలో ఉద్భవించిన తెగ, ఇంకా చిన్న చిన్న తెగలుగా విడివిడి, గ్రీకు, అసియా మైనరు పశ్చిమ తీరం, దక్షిణఇటలీ, సిసిలీ ప్రాంతాల కలసపోయారు. వీరిలో ప్రతీ తెగ ఒక్కొక్క చిన్నరాజ్యం స్థాపించుకుంది. వీరందరి భ్రాతృసంప్రదాయం, మరి సాంప్రదాయం ఒకటే అయినా క్రీ. పూ. 850 సంవత్సరము వరకు ఎల్లప్పుడూ వారిలో వారికి

యుద్ధములు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఈ సంవత్సరంలోనే గ్రీకు, అలగ్నాంపెట ప్రభువు పాలించిన 'మసిడోనియా' సామ్రాజ్యంలో భాగంగా చెయ్యబడ్డది. అప్పటి నుంచి గ్రీకుల వాగిరికత వ్యాప్తి చెందింది. దాని ప్రభావము కొంతవరకు హిందూజాతీయమైన కూడ లేకపోలేదు. ప్రస్తుతి కథలో ప్రధానస్థానం గ్రీకులదే. నిజంగా చెప్పదలచుకుంటే పత్తిత్ర విజ్ఞాన శాస్త్రానికి కాకుండా, శాస్త్ర విజ్ఞానానికి సంబంధించిన ప్రతీ చింతన వీరితోనే అంధంబించినదేమా! లోపర్వకన్ ధేదించిన 'అకాశస్థితి పదార్థ విజ్ఞానపు' చిక్కు మొట్టమొదటగా విడిచివేయడానికి ప్రయత్నించినవారు ఈ గ్రీకులే.

ప్రస్తుతి ప్రపంచపు వాగిరికత పై గ్రీకు వాగిరిక ప్రభావముండడానికి కారణం వారు ఆవాకు అన్ని విధములా వేయగా ఉండవచ్చు. వారికి ఎక్కువగా తీరిక కాలం దొరికింది. కాలం దొరికితే సరిపోతుందా? అంతరికన్న ముఖ్యమైనది విజ్ఞాన దృక్పథం. విజ్ఞానాన్నేవలన వారిలో పెంపొందాయి. వారు, ప్రపంచపు మిగతా భాగాలలోని ప్రజల వాగిరికతను గూర్చి ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకుంటూనే ఉన్నారు. అంతే కాకుండా గ్రీకుజాతీయ వారికి పూర్వం విశ్వసించిన తెగయొక్క సంస్కృతి, వాగిరికత వారి కద్దురింది. బహుశా ఈ పూర్వములవల్ల గ్రీకులకు శాస్త్రాన్ని చూడటం పంపొందినదేమా! చిట్టచివరికంటే ముఖ్యమైన పదయం—వీరి స్వయంగా రాష్ట్ర స్థాపకులనుంచేత ఎవరి భావములు వారు నిర్ణయంగా, నిరంతరంగా ప్రజా బాహుళ్యంమీద బయలుపర్చడానికి న్యాయీత్వం ఉండేది. అది మంచిదేనా, చెప్పదైనా దాన్ని చేతువారు పూర్వకంగా (reasoning) విమర్శించే కీ వారికుంది. ఈ విషయాన్ని క్రీ. పూ. 800 సంవత్సరములో నున్న 'యూక్లిడ్' త్రిభుజిగీత సిద్ధాంతంలో (Geometry) మనం విరివిగా చూస్తాము. ఈ సందర్భంలో మనకు జరిగిన గొప్ప ఉపకారం—ఆవాకు మరింత అంతరి విగా, వ్యాప్తి చెందలేదు. దాని దారీ దానిది కాని ఇతర విషయాలో జోక్యం కలుగజేసుకునేది కాదు. ఆవాకు మతానికి జోక్యం ఏర్పడితే ఎందరు విజ్ఞానులు హింసంపబడి ఉండరో! విజ్ఞానం గరి వీడు య్యేదో!

ఈ విధమైన హేతువాదం రసాయనిక, భౌతిక శాస్త్రాలలో పనికిరాలేదు. కారణం వాడు ఎక్కడ మొదలు పెట్టాలో తెలియకపోవడంవల్ల. చిటికీ కావలసింది ప్రయోగం చేయడం (Experimentation),

నాటి ప్రతిభలను కూర్చి నాటి ఆశోక్యవ్యవస్థ సంబంధం (Correlation) ను ద్వారా నిర్ధారించేయడం. వీరు, ఎంత ప్రతిభాశాలురైనా, ఈ విషయంలో మాత్రం పాపం నిర్దాశులు కాకపోయారు.

విజ్ఞానారంభం

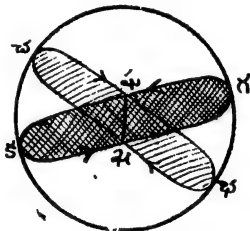
మొట్టమొదటగా విజ్ఞానానికి పునాదులు వేసిన నాడు గ్రీకులు, గ్రీకు పనివారు. వైలు బద్దీతర ప్రాంతాలను కోరిన ప్రయత్నంలో ఈజిప్షియన్ సర్వేయర్ నినియోగించిన కొలతబద్ధాలు, కోరిన విధానం, గ్రీకుల తేలికగత సిద్ధాంతానికి మార్పు కలుపుకు. గ్రీకు విజ్ఞానాశ్రేయణ స్వల్పభావోక్తి లేనిది. కోసర్నికన్ విజ్ఞానాశ్రేయణ ఈ జాతికి చెందింది. ప్రపంచం ఎలా నడుస్తున్నదనే విషయం తెలుసుకుంటామని కోసర్నికన్ ముప్పది సంవత్సరాలు పరిశోధనకు దారితీసింది. ఆనాడు తిక్కుబడి తరగతి (Low class) చెందిన గ్రీకులలో, ఈనాటి రసాయనికశాస్త్రానికి సంబంధించిన పరిశ్రమలున్నానాటి వారి శాస్త్రంగా పెంపొందించలేక పోయారు. ఏది ఏమైనా ఈ మూడు వందల ఏళ్ళ తరబడిగా పెంపొందుతూ వచ్చిన ఈ మహావిజ్ఞానానికి మూలము ఆనాటి గ్రీకు పనిముఠపు మాటు (Crude) అందునలేదు. అందునలేదు ఈనాటి విజ్ఞానం తానాగించిన విజ్ఞానాన్ని ఈనాటి పనిముఠపు (Manufacturers) చేతిలో పెట్టి బురుగుముఖం పెట్టుకున్నాడు. ఆధునిక పరిశ్రమలకు, విద్యుత్తు, ఉత్పత్తి మేదిలు, సిల్క, మేజీళ్ళ తగ్గరితలకు కావలసింది విజ్ఞానజ్ఞానమే. (Scientific knowledge)

వైభాగరన్

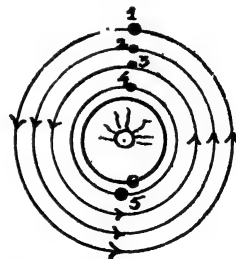
పూర్వకాలం ప్రపంచ సృష్టిని గురించి అనేక కట్టుకట్టలు చెబుతుండేవారు. ఈ నడుమకాలంలో మనుషులు లేకపోలేదు. కాని ఆనాడు గ్రీకులు కొందరు దీనినిగురించి అలోచించకపోలేదు. ఈ ప్రపంచసృష్టికి భగవంతుడు కారణమై ఉండడు. ఏవోకొన్ని క్రమమై పద్ధతులన సృష్టించబడివుండే వస్తువులనే ఈ ప్రకృతి ప్రధాన కర్మలను త్రోసిపుచ్చి విషయాశ్రేయణ సాగించారు. ఈ కాలానికి చెందిన వాడు 'వైభాగరన్' (క్రీ. పూ. 16 వ శతాబ్దంలో 'పామస్' ద్వీపంలో జన్మించాడని, ఈజిప్టులో నిడుపు సాగించి, యూరప్తో పర్యటించి, దక్షిణ ఇటలీలోని 'క్రాటోవా'లో నిరవధిగా మెరుపు కొన్నాడని ఇప్పటికీ మనకు వారికి నాధారములను సరించి నిర్ణయించబడింది. ఈయన తన విజ్ఞానాన్ని

ఎక్కడా వ్రాసి అచ్చే పెట్టలేదు. అది ఎవరికి తెలియకూడదనే స్వభావముకల మనిషి. మొత్తంమీద కొందరి విద్యార్థులను నేరదీసి కొంతచెప్పి మన కుపకారం చేశాడు. ఒక లాగబడిన తీగమీద బిచ్చ కొట్టినప్పుడు దప్పవినే శబ్దం, కంపనానికి విడిచిపెట్టబడిన తీగ పాపపువూది ఆధారపడి వుంటున్న దీనిలాంటి భౌతిక శాస్త్ర పరిశోధనలకు ఈయన సాక్షుడు. దీన్ని సరించి, సృష్టికి కారణభూతమైంది నీరని కొందరు, గాలిని కొందరు, అగ్ని అని మరి కొందరు తగవులాడు కొంటున్నారో అలాగే ప్రతి వస్తువునకు ఆధార భూతమైనది అంతరి అన్నాడు. ఇటువంటి ఈయన అభిప్రాయాలు శోశిస్తూ ప్రస్తుత పురోగమనానికి కొంత తోడ్పడ్డాయి. వైభాగరన్ మార్గరం ద్రాదుల గమనాన్ని గురించి కూడా చెప్పాడు.

"సూర్యుడు ఆకాశంనుండ 'కభగము' వస్తు లాకారపు మార్గంలో, ఒక వేగంతో తిరుగుచూడు. ఒక సంవత్సరం పడుతుంది. అప్పుడే ఆకాశ గోళం ఒక గోళంలో, 90 డిగ్రీ వద్ద మార్గంలో సూర్యుడు,

సూర్యభ్రమణం (వైభాగరన్)

విశ్వపటము (ఫిలోలాస్)

మూర్ఖుడు భ్రమణంచేసే త్రోవలో సహా తిరుగుతుంది. ఇది సూర్యోదయ మూర్ఖ ప్రమాదములకు, సంవత్సరములో ఆ కాలముల కేడాసు కారణం" అని. ఇది విధంగా వంప్రగమంపానే విశదీకరించేడు. మిగతా గ్రహముల గమనాన్ని గూర్చి భూయస్వ చెప్పిన ఒకే ఒక విషయం ఏమిటంటే, ఈ గ్రహాలన్నీ కూడ వాటి వాటి ప్రయాణాలు వర్తనహంగులనే ఒక దానికొకటి సంబంధించేటట్లుగా సాగిపోయి అని. దీన్నే ప్రౌఢాగ రస్ మరణాంతరం 'ఫిలోలాస్' అభివృద్ధిచేసే విశ్వ పంచ మెక్కటి ప్రజాభావగూర్చినో అందించాడు. ప్రేదానిని 1.—ఒక గ్రహము; 2—మూర్ఖుడు; 3—చంద్రుడు; 4—భూమి; 5—ప్రతిభూమి (Counter Earth); 6—కేంద్రాన్ని బాసల.

ఈ కేంద్రాన్ని బాసలనే కొందరు శాస్త్రజ్ఞులు మూర్ఖుడని, అంతే 'ఫిలోలాస్' కోపర్నికన్ విశదీకరించిన విశ్వస్పృహ ప్రసరితాన్ని, 2000 సంవత్సరములకు పూర్వమే చెప్పాడని ఫిలోలాస్ రచి కేంద్రీభూతిమైన ప్రపంచావిష్కరణకు మొట్ట మొదటివాడని అంటున్నారు. ఫిలోలాస్ ఈ ఆఖరు విషయం చెప్పలేదు. భూమి మిగతా గ్రహములతో కలిసి ప్రపంచ మగ్గిభాగము—దీన్నే మనం విశ్వ కేంద్ర మందాము—మట్టా తిరుగుతున్నదని చెప్పిన వానిలో మొట్ట మొదటివాడయితే అయితే అతడు సరిగ్గానే పాతకులు గమనించలేదు.

తత్వజ్ఞులు - గ్రీకు జ్యోతిశ్శాస్త్రము

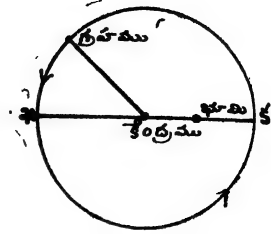
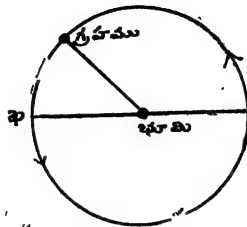
విశ్వాశ్యమైన మొట్ట మొదటిగా ప్రారంభించిన వారు గ్రీకులని ఇదివరకు తెలుసుకున్నాం. అంత త్రోవలో భూభౌతిక వీరిలో కొందరు తమ దృష్టిని, ప్రజలు, ప్రజావికాసం, ప్రజాప్రతిని మొదలగు విషయాలపైనే మర్యాదలు. గ్రీకులలో ఈవిధమైన కుట్రాహాస దృవానికి కారణభూతుడైనవాడు "సోక్రేటిస్" (Socrates). ఈయన క్రీ. పూ. 5వ శతాబ్దంలో "ది థెన్స్"లో నివసించినవాడు. ఈయన ప్రారంభించిన సంశయనాన్ని, ఈయన తరువాత ఈయన సమకాలిక శిష్యుడైన 'ప్లేటో' (Plato) కొంతవరకు విస్తరింపజేశాడు. "మానవునికి కావలసినది కొన్ని విషయాల జ్ఞానమే కాదు, ఆ విషయాలలో నుంచినట్లుగా నుండినట్లుగానే శిక్షణ పడాలి." అని ఈయన అభిప్రాయము. దీన్నే "జ్ఞానము చక్క బుద్ధి" (Wisdom) అని అన్నాడు. భగవంతుడొక్కడే బుద్ధిగలవాడు. మానవులు ఈ బుద్ధిని ప్రేమించి గలిగినట్లుగా ఉండడానికి నాణ్య

పడుతుంది. వీరే 'తత్వజ్ఞులు' (Philosophers). ఈ జ్ఞానాశ్యమనే మనం తత్వశాస్త్రం (Philosophy) అని అంటాము. ప్రౌఢాగరస్ కూడ ఒక తత్వజ్ఞుడే. 'ప్లేటో' ప్రభావము సహా మూర్ఖుల విజ్ఞానాశ్యమనే అనుకూల పరిస్థితుల కేంద్రీభూతి బదులు, ప్రయోగాత్మకమైన పరిశోధన మార్గానికి స్వస్తి చెప్పింది. తరువాత 2000 సంవత్సరముల వరకు ఇటువంటి కృషి జరగడానికి వీలేకపోయింది. గ్రహగతులు, విశ్వప్రతిని గురించి ప్రౌఢాగరస్ విశదీకరణకు, 'ప్లేటో' విశదీకరణకు ఏమీ కేడా లేదనే చెప్పవచ్చును.

'ప్లేటో' తరువాత ఆయన శిష్యుడు 'ఆరిస్టాటిల్' (Aristotle) కార్యరంగంలో ప్రవేశించాడు. అల గ్నాంపర్ ప్రభువు పాలించిన 'మాసిడోనియా' నగ రంలో ఈయన క్రీ. పూ. 384 నుంచి 322 వరకు జీవించియున్నాడు. ఈయన ప్రభావము సోకని ప్రకృతి శాస్త్రమున్నదిలేదు. కోపర్నికన్ సిద్ధాంతాలు చాలాకాలం వరకు వాస్తవమైనట్లుగా అర్థం చేసింది భావాల నన్నుమీకే ఈయన సిద్ధాంతం. ఆరిస్టాటిల్ దనిపోయే కాలానికి గ్రీకు విజ్ఞానశాస్త్రపు ప్రభావము (Greek Scientific Activity) అల గ్నాంపర్ ప్రభువుచే నిర్బంధించిన, మగ్గిభూత సమప్రతిర ప్రాంతమందలి శాస్త్రపు శత్రోహాని అల గ్నాంపర్ మహాపట్టణానికి వలసపోయింది. గ్రీకుల ఆకాశస్థపదార్థ విజ్ఞానపురస్కరణమున చాలభాగం ఈ కాలానికి చెందినది.

ఈ సందర్భంలో మన భారత జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులకు భూమిగురించి చెప్పలేకపోలేదు. ఆ అభిప్రాయాలలో విజ్ఞానమనిపించుకోనే తీరు (attitude) తిక్కుత. కాని పరికాలంనాటి మన జ్యోతిశ్శాస్త్రం మాత్రం చాల సరియైనది గ్రహించాలి. క్రీ. పూ. 6 వ శతాబ్దినానెయిన గ్రీకు తత్వజ్ఞుడు 'థేలెస్' (Thales) కూడ ఈ విషయం కొంతవరకు చెప్పాడు. ఈ అభిప్రాయాలన్నీ ఎలాగున్నా అనాడు ఆరిస్టో భాంధించిన విషయం, గోచరమైన ఈ గ్రహ గతులను (Observed motions of the planets) ఎలాగ వివరణ చేయవచ్చునో. ఇది గ్రహసిద్ధాంతానికి (Planetary theory) ప్రాతిపదిక. అనాడు ఆయన మొట్ట మొదటిగా స్పష్టీకరించిన గ్రహసిద్ధాంతం ముగిసినది; ముగిసిన గ్రహగతులు. కాని ఈ సిద్ధాంతం మూర్ఖగమనాన్ని విశదీకరించినా, చంద్రుడు తదితర పంచగ్రహగమనాన్ని స్పష్టీకరించలేకపోయాడు. తరువాత గ్రీకు జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు, ఈ గ్రహ

సిద్ధాంతాన్ని మార్చాడు. భ్రమణం చేస్తున్న గ్రహం, భూమిమీదున్న కక్షతకు నిక 'స' దగ్గరున్నప్పుడు కంటే, 'క' దగ్గరున్నప్పుడు దగ్గరగాను, అతివేగంగాను భ్రమణం చేస్తున్నట్లు కనపడుతుంది. దీన్నే 'ఎక్స్ సెంట్రీక్' పద్ధతంటారు. గ్రీకు శాస్త్రజ్ఞులు గ్రహగమనాన్ని ఇంకోవిధంగా కూడా భావించారు. మలభద్రాచార్యులకు గ్రహసిద్ధాంతము ఎక్స్ సెంట్రీక్

“గ్రహం ఒక చిన్న వర్చులాకారపు (Epicyle) బాటలో తిరుగుతుంది, ఈ బాట కేంద్రం, భూమిని కేంద్రంగా చేసుకొని పెద్ద వర్చులాకారపు (Deferent) బాటని మట్టుకుంది”ని వీరి ఆధి ప్రాయం.

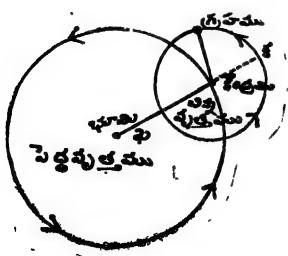
ఈ విధమైన అశ్వేషణ రచికేంద్రమైన ప్రపంచానికి దారితీసింది. ఈ విషయంలో క్రీ. పూ. 4 వ శతాబ్దానికి చెందిన ‘పారాక్లెడ్స్’ అనే గ్రీకు తత్వజ్ఞుడు కొంత పనిచేశాడు. తరువాత పైథాగరస్ జన్మించాడు అయిన ‘పానాస్’ దీప్తివానికి చెందిన ‘అరిస్టార్క్స్’ (క్రీ. పూ. 3 వ శతాబ్దం) మూర్ఖ కేంద్రసిద్ధాంతమైన ప్రపంచాన్ని తిరించి ‘హెలియో సిద్ధాంతం’ అనే చేసి, తరువాతి సంవత్సరములలో ‘ప్లూటోకొలపు కోపర్నికస్’ (‘Copernicus of Antiquity’) అనే పేరుగాన్ని సంపాదించుకొన్నాడు. అరిస్టార్క్స్ దీనిలో ఇంకా ఎక్కువ కృషి చేసినట్లయితే, ఇప్పటికే భూమిగృహ ప్రపంచం ప్రబాళితులైన కోపర్నికస్, తరువాతి 1800 సంవత్సరములకు

కాని అనుకు శాస్త్రాంగీకరణను పొందిన కోపర్నికస్ సిద్ధాంతం వివరించలేదు. ఈ ముస్యికాలంలో గ్రీకు తత్వజ్ఞులైన ‘హిప్పార్కిస్’ (క్రీ. పూ. 2 వ శతాబ్దం) ‘టోలమీ’ (క్రీ. ప. 2 వ శతాబ్దం) భూమిగృహ ప్రపంచ సృష్టికరణకే ప్రయత్నించారు. అందులోనే పరిశోధనలు సాగింది.

మధ్య శతాబ్దములు

‘హెలమీ నివసింపాన్న అలగాండ్రియానిగరం ఆయన కాలంలో హోమసు మహాసామ్రాజ్యంలోని భాగం. క్రీస్తుమత ముచ్చటించి ప్రజ్వరిల్లుకొన్న హోమలని. వారిల శతాబ్దారంభానికి హోమసు సామ్రాజ్యమంతా క్రైస్తవమతం ధూయిస్త మైనది. రహస్యమి ఈ శతాబ్దపు చివరి హోమలలో హోమసు సామ్రాజ్యం క్షీణదశను ప్రాప్తించింది. దానిలో జర్మనీకి సామ్రాజ్యసౌఖ్యపు గృహ ప్రవేశం చేసి, స్థిరవాసము తేర్చుకొని, హోమసు నాగరికత ప్రభావం సాంప్రదించారంటున్నారు. అంతే ఈ కాలంలో నిర్వాణా సృష్టికమైన విజ్ఞానా శ్వేషణని జరగలేదు. ఇది కాలాగనే క్రీ. ప. 400 నుంచి 1000 వరకు నిలిచింది. ఈ కాలాన్నే “చీకటి యుగము” (Dark Ages) అన్నారు.

ఇది ఇలాగుండగా క్రీ. ప. 7 వ శతాబ్దంలో అరేబియాలో (అరబ్బు దేశంలో) మహమ్మదీయ మతాచిర్యావం జరిగింది. మతం పేరిట యుద్ధాల పూర్వకంగా సామ్రాజ్యవాద ప్రతీకారు అరేబియనులు. ఇది తూర్పువ హిందూదేశంవరకు పశ్చిమాన్ని ఈజిప్టు, ఇప్పడు సెయిన్ నదివరకు అప్పటి ఉత్తరాఫ్రికావరకు జరిగింది. దీని అవాటి గొప్పరచనలయిన ‘టోలమీ, అరిస్టాటిలుల రచనలను భూమంతరికరణం కావించి

వర్చులాకార గతిభేదము

భద్రపరిచారు. ఏలాగైతేనే 12వ శతాబ్దంలోని క్రైస్తవ పండితులు వీటిని సంగ్రహించారు. ఇప్పుడివి మతాధికారుల చేతుల్లో పడ్డాయి. తర్వాతాస్త్రంలో అరిస్టాటిల్ గొప్పవాడు. ఆయన తర్వాత ఆనాటి ప్రజాభిరుచిని పొందించింది. ఇంత ఫీకారి అయిన అరిస్టాటిల్ ప్రకృతి విజ్ఞానపరిశోధనలు ఆనాటి ప్రజలకు సందేహాన్ని కలిపలేదు. ఇదీ జరిగిన పై ప్రమామం. అరిస్టాటిల్ ప్రకృతిశాస్త్రపరిశోధనలు సర్వదూరములను విషయం ఈనాటి పాఠకులకు విదితమే. ఇదే విజ్ఞానశాస్త్ర పునోగమనందూడ (Scientific Advancement) మతిప్రభావం పడదానికి ఆరంభం. ఇది క్రీ. ప. 16 వ శతాబ్దంనాటి పరిస్థితి. ఈ పరిస్థితి రవి కేంద్రీయూతిమైన ప్రపంచాన్ని ఎదుటపెట్టిన కోపర్నికస్, అని అనుచరులు ఆనాటి మతాధికారులలో తీవ్రపువడదానికి కారణము.

కోపర్నికన్ యుగము

అంతాని మార్పులలో కూడుకున్న, క్రైస్తవ మత సాంప్రదాయాలు రాజ్యం పడున్న శాస్త్రజ్ఞుల విజ్ఞాన కోపర్నికస్. అలాంటివైనా మతాధికారుల ప్రభావం ఆయన జీవితంలోని ఆయన విజ్ఞాన సిద్ధాంతాలైన పవీనసంహిత అభివృద్ధిమయం?

ఆకాలంలో యూరపు, ఉదాహరణకు విజ్ఞాన గణితాలను చిన్న చిన్న భాగాలుగా వీటి ఉండేది. ఒక్కొక్క భాగం ఒక్కొక్క సనంకు ఆధీనమయి ఉంటుండేది. ఆనాటి గ్రెకులు ఇదిగత పుణ్యములకు పోయి వర్తక వ్యాపారములు చేసుకొనే అభిలాష కలవారు. కాని వీరిని సనంకుల విడిచి ఉట్టిపాటు కాదు. ఈ సనంకులు, సంపదాగ్రహణమై ప్రక్కనున్న భాగాలను కలిపించి ప్రయత్నించే యుద్ధాలు చేసేవారు. అది సామ్రాజ్యపాలనకు, చక్రవర్తుల ప్రతిష్ఠకు దారి తీసింది.

ఇది ఇలాగుండగా మతాధికారులలో కూడ పంచకాలు జరిగి ఒక్కొక్క రాష్ట్రానికి ఒక్కొక్క మత కేంద్రం స్థాపించబడింది. రాజా మతాధికారుల చేతులో కీలుబొమ్మ అంచేత సామ్రాజ్యపరిపాలన మతాధికారి చేతిలోనే ఉండేది. దాంతో మతం చేరిన మతాధికారి ప్రజల దగ్గరనుంచి విరోధంగా-పాప శూన్యత జాగృతం అయింది—ఉప్పు యంతే తా నొక చిన్న రాష్ట్రాధిపతి కాగలేవాడు.

ఈ రాజ్యం కల్లోల పరిస్థితులలో, గ్రీకు భావాలకునికిపట్టయిన “కాస్టాంటినోపల్”ను బట్టలు

ముట్టిస్తారని తెలియగానే, వీరు 1453 సంవత్సరంలో (కోపర్నికన్ ఉప్పు కనాని 20 ఏళ్లకు పూర్వము) ఇటలీకి వలసపోయారు. అదిగంగా ఇటలీ (కోత్త విజ్ఞానానికి కేంద్రమైంది. అటువీళ్ళు కొలంబస్ అమెరికా అవిష్కరణకాలానికి కోపర్నికన్ విజ్ఞాన 19 సంవత్సరములు. ఈకాలంలోనే అయ్యయంత్రిం నిర్మాణం జరిగింది. దీంతో జ్యోతిశాస్త్రవిజ్ఞానం లోనే కాక యాంత్ర విజ్ఞాన ప్రపంచంలోనూ నూతన శకారంభం జరిగింది. విజ్ఞానాశ్చేషణ త్వరితంగా పురోగమించింది.

కోపర్నికన్ జీవిత చరిత్ర

పూర్వసంకేతము - జననము

విదైవా ఒక నూతనమైన సంకలనం జరిగినది. దీనికి కారణం ఏమిటా అని మొట్టమొదటగా ప్రతి మానవుడు ప్రశ్నించుకుంటాడు. శాస్త్రద్వైత్యా కాని కర్మాదృష్ట్యాకాని, ఈ నూతన సంకలనాలు — ఒక “కోపర్నికన్” లేదా ఒక “షేక్స్పియర్” లేదా “మెనుహీన్” అంటే—మతాధికారులయితే ఆ సంచలన సృష్టికరణ (Explosive) కోపర్నికన్ మనం ప్రయత్నించిన వ్యాఖ్య. ఈ కోపర్నికన్ జీవితచరిత్రను గురించి తెలుసుకోవడానికి కొందరి ఈయన పూర్వజులగురించి తెలుసుకోవడానికి కొంత సహాయకారి కావాలి. అంతే ప్రభుత్వం చేరిన యాల్ఫ్రీ ఇక్కడ ప్రామాణికం లేదు. ఈయన కుటుంబాన్ని గురించి తెలుసుకున్నావా. మన కోపర్నికన్ తిండిని నికోలస్ కోపర్నికన్ (Nicholas Kopernigk) ఒక నొప్ప సమయం వర్తకుడు. ఈయన 1453 సంవత్సరం ప్రాంతంవరకు క్రాకో (Cracow) పట్టణంలో వర్తక వ్యాపారముల చేస్తూ తిరువార “బోర్న్” పట్టణానికి మార్పు చెంది స్థిర నివాస మేర్పర్చుకొన్నాడు. ఇప్పుడే ఈయన 1483 బి. కాలిగర్మం చెందాడు. కోపర్నికన్ తల్లి “వాక్సెనోడ్” కుటుంబానికి చెందిన ధనవంతులకుమార్తె “బార్బరా వాక్సెనోడ్”. (Barbara Waczenrode) ఈ దంపతులు—ఇద్దరు కుమార్తెలు, ఇద్దరు కుమారులు. వీరిందరిలో చిన్నవాడు మన జ్యోతిశాస్త్రజ్ఞుడైన కోపర్నికన్.

బాల్యము - విద్యాభ్యాసము

చిన్నతనమండే తిండిని పోగొట్టుకొన్న ఈ నల్లరి బిడ్డల పోషణ, వారి మంచి పెద్దలి గమనిక,

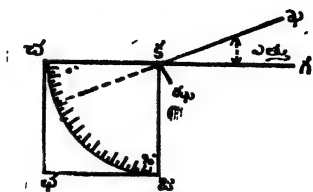
మేనమామయిన 'టూకా వాక్స్‌ట్రోడ్' ప్రేమ బడింది. కోపర్నికన్ జీవితవాతావరణంలో ఈయన ప్రభావం ఎంతైనా ఉంది. "నూతన చంద్రగ్రహ సమీక్షలు లన్నియు, కూర్పుననుదయించి పశ్చిమమునన ప్రవించు నటుల నూలదప్పికి గోచరమగుచున్నదికనుక, ఈవఱో కూర్పులన్నియు భూమిని కేంద్రముగా జేసికొని భూమిమట్టా భ్రమణము చేయుచున్నవి. అంచేత ఈ మహావిశ్వమునకు భూమి యే కేంద్రమనెడి" భూమాధ్యక్ష సిద్ధాంతమును అప్పటికే 'టూలమి' ప్రధ్వజులు చేసిఉన్నారని పాఠకులకు విదితమే. ఆ విషయములే మన కోపర్నికన్ క్రాకో విశ్వవిద్యాలయములో విద్యార్థిగా పఠ్యపించెను. తరువాత ఇతడు ఇటలీ జేకులోని కోము, బెలోనా, పాదునా (Padua) విశ్వవిద్యాలయములలో విద్య పఠ్యపించెను. గణిత శాస్త్రమునకు త్రమపరీక్షించుటయేకొక, మత మీసైక్ జీవనతిత్తువై 'కేనల' (Canan Law) (క్రైస్తవ మత వ్యామశాస్త్రము) కూడా అధ్యసించాడు.

ఉద్యోగ ప్రాప్తి - బహుముఖ కారిగ్రాఫీ

దీని ఫలితముగా 'ప్లాన్‌బర్గ్' లోని 'కెథ డ్రెలో'లో కేసనీ ఉద్యోగము చేశాడన్నాడు. ఇక్కడ కేసనీగా ఉంటున్నప్పుడే నూతనవి మధ్యాహ్నపు సెన్సెసు కనుగొన్నాడు. మనం ఇక్కడ ఒక విషయం గమనించాలి. తానుపయోగించెడి పనిముట్లు విశిష్టత, వాని సున్నితత్వము (Sensitiveness), తానుపయోగించుచున్న పద్ధతుల విశిష్టత్వము మొదలగు విషయములనుగమనించి తనకు పూర్వం 1,000 సంవత్సరము క్రింది గ్రీకు జ్యోతిర్విజ్ఞానజ్ఞులుపయోగించిన పనిముట్ల పద్ధతులకంటె అతిమోతనవి (Crude) అన్న విషయం కోపర్నికన్‌కు తెలుసును. అంచేతే ఒక పారి 'రెటికస్' (Reticus) అన్న పేరు గల ప్లేహితునితో కోపర్నికన్ "ఒక కొణాన్ని పది నిమిషాలు ఇటు అటు దగ్గరలో సరిగ్గా కొలవగలిగితే, ప్రెథారిన లంబకోణ త్రిభుజంలోని భుజముల అతిపొడవసంబంధాన్ని సిద్ధాంతీకరించినప్పుడు పొందిన అసందం పొందుతాను" అన్నాడట!

'క డ ధ జ'—లోహ చంద్రపు పలక లేదా రాతి చంద్రపు పలక; 'క' ని కేంద్రముగా జేసుకొని 'క డ' వ్యాసార్థముతో గీసిన 'చ జ' పావు వృత్తపు కొణమానివి; 'క ఘ' పలకకు లంబముగా అమర్చబడికడ్డి. నూతనము దక్షిణాపథంగా గమనంజేస్తే

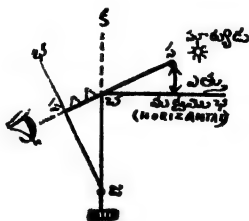
'క ఘ' నీచకోణమునిచ్చి చెవికి ఖగ్గ కోణం నిర్మిస్తుంది ఇది నూతనవి మధ్యాహ్నపు సెన్సె.

మొదటి విధము

'చ జ', 'చ ప' అనునవి సమానమగు పొడవు కలిగిన కర్రలు. ఇవి 'చ' దగ్గర అతకబడినవి. 'జ ధ' అనునది ఒక పెద్దకర్ర. ఇది 'చ జ' కు 'జ' దగ్గర అతకబడినది. 'క' అనునది ప్రేక్షకుని నెత్తివైపు, నిట్ట నిలువుగా ఆకాశములోని చిందువు.

ప చి జ కోణము = ప చి క కోణము. స చి ధ = 90° - క చి స కోణము. దీని నుపయోగించి నూతనవి నెగ్గేకాకుండా, ఆకాశస్థ పదార్థపు సెన్సె జీవితము కనుగొనవచ్చును ఈయంత్రమే కోపర్నికన్ తన పోయిన 40 సంవత్సరములవరకు అప్పటి మందజడ్డి. తరువాత 1684 గో జేనిస్ జ్యోతిర్విజ్ఞానజ్ఞుడైన 'టైకో బ్రాహే' (Tycho Brahe) కి బహుమతిగా ఇవ్వబడింది.

రెండవ విధము

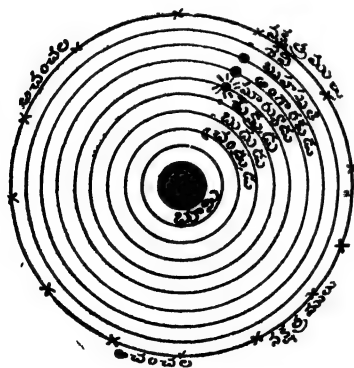
అంతరమితడు విద్వాంసుడుగా, నైద్యశాస్త్ర ప్రణేలుడుగా, న్యాయపరిపాలకుడుగా, సంస్కారిగా ఆఖండమైన యశస్సార్జించి గౌరవప్రదమైన జీవనము చేస్తూండేవాడు. ఈయన ఆరికతాస్త్రంబో కూడ పండితుడే. ఒకప్పుడు దేశములో జరిగిన వాడెముల చర్చలో ప్రభుత్వ మాయనయభిప్రాయము ననే ఓం చిలవ్వనమంటి రావించింది. ఈయన జీవితముగా రాజకీయ సంపర్క మున్న జ్ఞాంకూరుడే. తరువాత మరెవ్వరూ కలిగించుకోలేదు.

తరువాత మరొకప్పుడు అంటే 1514 సంవత్సరములో పాశ్చాత్య పంచాంగ సవరణార్థం ఏర్పర్చబడిన సభవారు ఈయనకు ఆహ్వానమంపగా “సూర్య చంద్రాది గ్రహముల గమనాన్ని గురించి తెలుసుకొనేంతవరకు పంచాంగ సవరణ నాన్వయపడదు. అది తెలుసుకొందుకే ప్రయత్నిస్తున్నాను.” అంటూ ఆహ్వానాన్ని త్రోవేళుచ్చాడు. తరువాత 40 ఏళ్లకు ఈయన పంచాంగ సవరణార్థం ప్రయతించిన గ్రంథాన్ని సునరించి 1553 సంవత్సరంలో 18 వ పాపు (గ్రెగరీ) పంచాంగ సవరణ చేశాడు.

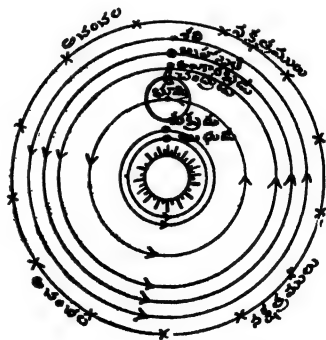
గ్రహచేద

కోపర్నికస్, సూర్యుని పరిసరమునకు నొచ్చి నాయన త్రివిధమైన నుడించుటయం దధికమైన ప్రజ్ఞ కలవాడు. వివిధ గ్రహగతులనుగూర్చి పరిశోధనలు సర్వైక్యములయినచే ప్రకటించేవాడు. “సూర్య

చంద్రాది గ్రహములు భూమిమట్టా వద్దూకొరపు బాటలలో తిరుగుచుండుననియు, అయ్యగ్రహములకు వక్రగతులు ముఖగతులు కలరనియు, ఈవక్రగతులకు కారణము పెద్దవలయములే కాక చిన్న చిన్నవలయము లీగ్రహములు నిర్ణయించుచుండెననియు” అంటూ ప్రబ్లికులు చేసిన సిద్ధాంతము రీతినను నవ్వలేదు. ఈ గ్రహములన్నియు చక్కగా తూర్పు నుదియించి పశ్చిమా న్న సమించడానికి కారణం భూగమనమే నన్నాడు కోపర్నికస్. “ఒక బండిలోని మనిషి కదులునున్న బండికదలిక నొగలుగలే ఎగురుమార్గంలో ప్రయాణం చేస్తున్నట్లుగ నోచరిస్తున్న ప్రక్కనున్న వస్తువునుదాదాపు (వృత్తములు మొదలగునవి) కదలికననుసరించి తెలుసుకుంటాడో అలాగే భూగమనాన్ని సరించుకొనడం తెలుసుకోవచ్చు” నన్నాడు కోపర్నికస్. అంటే కవలకుతూన్న సూర్యగమనానికే (Apparent Motion of the sun) ఎదురుమార్గంలో భూమి తిరుగుతూన్నదన్నమాట ఇంకా విపులీకరిస్తే భూమి పశ్చిమంనుంచి తూర్పుకు తిరగబడే సూర్య చంద్రాది గ్రహములు తూర్పునుదియించి పశ్చిమాన్న సమిస్తూన్నట్లుగా కనబడుతుందన్నమాట. ఈవిధమైన పరిశోధనల పంట కోపర్నికస్ విశ్వవిశిష్టరణ. అట్లు చేయడమేకాకుండా అంటూ సర్వైక్యముల సిద్ధాంతం తప్పని అంతకు పూర్వము ఆక్రమముగ కాలగర్భములో కప్పబడిన ‘అరిస్టార్కస్’ మొదలగు ప్రాచీన గ్రీకు శాస్త్రవేత్త లభిప్రాయములతో ఈ సిద్ధాంత మేకీధినిమయమైన దని స్థిరపర్చుకొన్నాడు.

కోపర్నికస్ కు పూర్వము

కోపర్నికస్ సిద్ధాంతాన్ని నునరించి

ఈ పరిశోధనల ఫలితాలన్నీ క్రోడీకరించి 1580 సంవత్సరం నాటికి ఒక గొప్ప గ్రంథము వ్రాశాడు. ఇది 1584 సంవత్సరం ప్రాంతంలో ముద్రితమైంది. పక్షవాతర్యాధిలో బాధపడుచుండినను తన జీవి తాళియమైన ఈ గ్రంథము ముద్రితమైందని విని, చూచి అతిసంతోషించినతరువాత 1543 వ సంవత్సరంలో స్వగిడుడైతాడు.

కాని ఈయన సిద్ధాంతం ఆకాలంనాటి సండి తాంగీకరణము సంపాదించలేకపోయింది. కారణం ఆనాడున్న అరిస్టాటిల్, టోలెమీ ప్రభువుల సిద్ధాంతాల ప్రభావం. అంతకన్న ముఖ్యమైన కారణం ప్రజల స్థూలదృష్టికి గోచరమాకున్న పరిస్థితులన్నిటిని త్యజింపలేకపోయింది కోపర్నికన్ సిద్ధాంతం. మాటకీ (1) నూర్యచంద్రులు తిరుగుచున్నట్లుగా కనబడలేకాదు భూమి తిరుగుచున్నదన్నాడు కోపర్నికన్. (2) భూమి కేంద్రమంటే నూర్యుడన్నాడు కోపర్నికన్. ఆకాలంలో కోపర్నికన్ వట్టి పిచ్చివాడు, అవివేకి, బుద్ధిలేనివాడు అని ఎవరికి తోచిననుగా వారు తిట్టడంకూడే లేకపోలేదు. 'లూథర్' (Luther) అనే ఆయన ఈయనగురించిలా అన్నాడు. "నూర్యచంద్రులుకాదు భూమియే తిరుగుచున్నదని చెప్పదలుచున్నాడీ నూతన జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞుడు. ఒకడు నడుచున్న బండిలోనో, ఒడలోనో కూర్చుని భూమి, ఘోష తిరుగుచున్నాయి. తాను స్థిరంగా కదలకుండా మెదలకుండా ఉన్నాననుకోన్నట్లుంది. కాని ప్రస్తుత

ప్రపంచపునీతి ఇదే. ఎవడైన ఒకడు తెలియకలవాడు కొనాలంటే ఎవోఒక స్వంతభిప్రాయం వెలిబుచ్చాలి. అదే అన్నిటికంటే మంచిది. ఎంచేత? అది అతని స్వంతభిప్రాయం కాబట్టి! లేకపోతే ఈ తెలియకలవాడు జ్యోతిశ్శాస్త్రాన్ని నేర్ప తల్లకిందుగా చేయదలచుకొన్నాడు! కాని పవిత్రమైనశాస్త్రంలో 'జోషువా' (Joshua) సూర్యుణ్ణాగలున్నాడేకాని, భూమిని కాదే!"

ముగింపు

తరువాత వచ్చిన శాస్త్రజ్ఞులు—టెకోబ్రాహీ, గెలిలియో, కెప్లర్, న్యూటన్—పరిశోధనలు కోపర్నికన్ సిద్ధాంతాన్ని బలపర్చాయి. గెలిలియో కాలం నాటికి ప్రజాబాహుళ్యం ప్రాతక్రొత్త సిద్ధాంతాల వివాదంలో తటస్థత్వం (Neutrality) స్వీకరించారు. "నీకు బాగాఅర్థంకాని, దేన్నీ నిందించకు" అన్నది వారి దీక్షావాక్యమైంది. పోగా కెప్లరు మహాశయ దీతనిసిద్ధాంతాన్ననుసరించిగ్రహగతులనుగూర్చి మూలీకరించి మహత్తరమున నీ సత్యమును ఋజువు చేశాడు. ఈ సందర్భంలో రసాయనిక శాస్త్ర ప్రపంచంలో 'డాల్టన్' మహాశయను అణుసిద్ధాంతానికి ఆవిష్కర్తగా (Avogadro) మాలిక్యుల సిద్ధాంత మెలాగో, జ్యోతిశ్శాస్త్ర ప్రపంచంలో కోపర్నికన్ సిద్ధాంతానికి కెప్లర్ సిద్ధాంతం అలాగైంది. ఈ విషయంలో కెప్లర్ అభివందనయున్నాడు.

ఎప్పటికైనా "సత్యమేద జయితి నావృతమ్"

వరద వెల్లువ

శ్రీ మొక్కపాటి
కృష్ణమూర్తి

కడలి తరంగమాలికల గానగనైన నవోదయప్రభల్
దలపున బారి యేవియొ సుతారపు టూహలు తేరివచ్చెడిన్;
గలిత నవీనకాంతి దులకాడిన శ్రావణి తీర్పుక్రామ్మయిల్
గలల దిముగ్ధజీవీపయి గ్రాలెడు నీ నవకేతకీద్యుతిన్ !

చలకబరిధిరాలనలు, చంచల విద్యుదపాంగ వీక్షణల్
తలగి, తపః ప్రచండకరతాడిత గాత్రలు, మేఘ బాలికల్
గిలిత నవప్రమోద పరిగీత హృదబ్జములం గరంబు మా
లలు పచరించి తెచ్చిరి ప్రలాస్యదుడగతరంగ, గాతమిన్ !

ఈ గోదావరి వారిపూరములు గావే యింతదాకన్ సుధల్
మాగానీలను రంగరించి, కవి సహృద్యప్రభా రేఖలై,
భూ, గోత్రాతము మున్న కేష జనముల్ పొంపొంది దీపింపగా
నాగశ్రీ ఫణిరమ్య వేణులయి, కంటన్ నేమ నుల్లాయెగా !

పచ్చని పంటచేలె యిటు పాడరిపోయెను, వెచ్చ నిల్లులే
యచ్చులుగా దగుల్వడియె, నూడ్పుకుపోయెను సర్వసంఘల్
పచ్చని కాపురా ల్వజుడ పాలయి మ్రగ్గినవన్న నింక ని
ప్పచ్చరమైన పామరుల బాములు నూహల కందివచ్చునే !

ఏటిరొడల్, నుగుంగులును, నీడరగాలులు, మబ్బు పిల్లున్
మాటికి నా యెడంద నెదొ మాధురివెట్టిడు; నీదినమ్ము, ము
మ్మాటికి నీబడుంగు చీలుమానిసి యంశ్యేపు వెల్లి జూపుటా
రాలము లీ మనోహర విరావములన్ సొగసే భజించునా ?

నీభుల పాయలు; నినుకల
పాభుల చీలు తరగ లొరయు పావంచములున్,
పడవల దూరపు తెరలును,
తెలి రెల్లల పూలె బ్రదుకు ? తెరలు వజ్రదలో !

సంఘసేవ!

శ్రీ క్రొవ్విడి అత్తమ్మ

1

రెండో శ్రేణి. సరిగ్గా పండుగ రోజుల్లో నేను ఏదో పనిమీద పోయినట్లు చెప్పి, మా కామాక్షి త్రయ్యగారింట్లోకి వెళ్ళి, మా మేనత్తాకాదు, ఏమీకాదు. మా నాన్నగారు ఆవిడ ధర్మం ఒక కంపెనీలో ఉద్యోగం చేసేవారు కలకత్తాలోను. కొన్నేళ్లపాటు ఒకయింట్లో చెరోపాటా చేసుకుని ఉండేవారు. ఆ తిరవాత ఆయన ఏదో వ్యాపారం లోకి దిగిపోయారు. అవి నాకు బాగా చివ్విరినపు రోజులు. వాళ్ళ పిల్లలతో ఆడుకుంటూ ఉండేవాణ్ణి. అసలు పిల్లలంతా వాళ్ళింట్లోనే, మాయింట్లోనే ఏకమై ఉండిపోయారు. కాని యెవరియింట్లో వాళ్ళు ఉండటం అనే ఆనాయకు ఎవ్వరూ లేదు. అందుకే, ఆ రోజులనుంచీ చివ్వు, నాకు ఆటలం బానికెన్నీ, అవిణ్ణి కామాక్షి త్రయ్య అనీ, ఆమె ధర్మం సుందరం మాత్రమేననీ, కూతుర్నీ “బాబీ” అని—బాబూలాగ వాసుకూనే ఉండేదిరెండి—పిలిచేవాణ్ణి. ఈ వరసలకి అప్పటి వరకు లేకపోయినా, నాటికే నేటికీ పండుగంగా మా గెండు కుటుంబం లోనూ అట్టియంతో ఆభివాసమూ మాత్రం అలా అంటి పెట్టుకుని ఉండిపోయాయి. ఇప్పుడు నేనుబాగా పెరిగి పెద్దవాణ్ణియినా ఆ అనుభవం మాత్రం సజలం లేదు. “బాబీ” యీ ముగ్గు నీళ్ళావేదనీ, యింకా తల్లిదగ్గర ఉందనీ తెలిసింది. సరే, నలుగుర్నీ చూడ వచ్చును, పని చూసుకోవచ్చును అనుకుని మా కామాక్షి త్రయ్యగారింటికి వెళ్ళాను, మరి.

ఇల్లు చేరుకునేసరికి భోజనాలవేళ అయింది. విస్తరించుకున్నాను—మామంటూ ఉంటే కాక అరిచింది.

“ఇంకెవరి మిగిలిపోయారమ్మా, అలా గొంతుక చింపుకుంటున్నావ్ కే ఇప్పుడుగానీ యెవరయినా దిగి దిలే, మళ్ళీ అగ్గిపడు పెట్టాలి.” పిల్లల తల్లిఅయినా బాబీబాబీ! అంతలో “అమ్మమ్మా, పాపారావు తారయ్య వచ్చేడే” అంటూ మనవడు సావిట్రించీ

ప్రకటన చెయ్యసే చేసేడు. బాబీ ఏంబట్టో పట్టరాని ఉత్సాహంతో ముందు వాళ్ళోకీ పరిగెత్తింది. “ఎవరూ! అమ్మమ్మ, చెతులో పప్పునివేచ బచ్చలకూర పులుసులో మంచుకూ నే, సుహం పైకెత్తియానా.

“పాపారావుగారనీ—మనవాళ్ళే—మీ మాత్రం య్యగారు ఆయనా కలిసి చివ్వుకున్నారట. చివ్వుపట్టుంచీ స్నేహితులు. అతనుకూడా పాపం, చాలా మంచివాడు, నెమ్మదయన వాడున్నాపాపారావు బాబయ్య సంగతే అంటున్నాను.” ఈ చివ్విమాట బాబీతో అంది కామాక్షి త్రి.

“అమ్మా, పాపారావు బాబయ్య బాత్రిగా చిక్కిపోయాడే యీమాటూ.” అంది బాబీ.

“అల నవ్వరూ అంటేనే. అయినా, లోకంలో యిబ్బందులన్నీ తనవే అని నెత్తినవేసుకుంటాడు. పుణ్యం చే కాని—”

“మరేం. అసలు యిప్పుడెక్కడో బాత్రిగా పట్టటాల్లో ఉంటున్నాట.”

“మొదట్నుంచీ అతని భోరణ్ అంత. మనా మెత్తని మనస్సు, పాపం. తనకికూడా మానుకోకుండా దీనికి విక్కికీ అలా యిచ్చేస్తూ ఉంటాట, చెతులో యేది ఉంటే అది. మళ్ళీ పైకి పిసరంత తొణకడు మను. అలాగ నిమ్మకి నీరగ్గిపట్టుంటాడు, పెరిగినగల వాడిలాగ.”

“నాకు యిప్పుట్లో బాపకనేఅమ్మా. చివ్వు పప్పుకు యెన్నీ పటాకీలు కట్టియిచ్చేవాడనీ! దీపావళి ఇంకా నెక్కుగొంధనగా ఆరంభించి అది కట్టడం కాదు! పెద్ద అయితరవాత పాతాలూ అలాగే చెప్పేవాడమ్మా. అన్నయ్యగారు అనేవాడు కామా, కారేజీమేస్తూకంటే బాబయ్య ఎంతో బాగా చెబుతాడనీ... ఏదో వ్యాపారా అంటూ కూడా రాస్తూఉండే వాడుకుంటే?”

“అన్నీ చేతవవునే అతనికి. సరస్వతీతీతం. కానయితే యెంగనచారవోకాని మీ నాన్నగారు పోయినదగ్గర్నుంచి అతనికి మరిపోయింది. ఏదెబ్బ? “లోకం, మార్గం” అంటూ యిందులో పడిపోయేడు మరి.”

“రెండేళ్లు అయింది కదన్నా. పాపారావు బాబయ్య కంటపడి?”

“అయింది కాదా? మీ నాన్నగారు మంచం పట్టిపప్పును నొచ్చాడు. పొరుగేగా. అంతే. తరవాత ఆయన కన్ను మూతాక, ఆ నాలుగు దినవారాలూ జరిపించి, తను మకాం యేర్పాడు. మరి ఫీకరలేదు. నాటికి నేడూ, మర్నీని దుఃఖం తిరిచలేకనే దూరంగా పోయాడే, పాపం. అన్నది ముల్లగా ఉండేవారాయ్!”

2

తల్లిమాటలు వింటూనే బాజీ నాపక్కన యింకో సంచికంచం, పీటాచేసి నీళ్లూ అవీ పెట్టింది. నొడ్డినూ ఉంటే, పాపారావుగారు స్నానం ముగించుకుని నొచ్చాడు. పరిచయాలయాయి. స్వేచ్ఛ కాస్త తగ్గించి, మర్నీ ఒక్క అయిం. పక్కనోచ్చి నావకొకంగా తిరిగి ఉపక్రమించాడు, నాలోజనం, ఆయనతో కలుగు చెబుతూను. అన్నానే కాని, కబుర్లన్నీ బాజీయే చెబుతోంది ఆయనతోను.

“దై నూ, బాబాయ్, యీ తాతలం లో మామగారు రారామా? సగ్గన్నలూ, కొమ్మివాల్సూ అవీ రండుకళ్లు చాలవు, చూడాలికి. క్రిస్ మస్ లో నాలుగురోజులుంటి వెళుతువుగాని. ఏం? మావారు కూడా చాలా సంతోషిస్తారు. ఆయన్ని చూపేనే లేదుగా, సున్నా?”

“అలాగేనన్నా, నొస్తానే” ఏదో బరువుగా, నిరుత్సాహంగా అనేవాడు, పాపారావుగారు— ఆవిడయం చూట్టామకుంటే బావుటా అన్నట్టు.

“నొస్తానే అంటే కాదు. తప్పకుండా రావాలి”

“ఇంతకన్నా అపొయంగా పిలిచి ఆదరించే బాళ్లు యెవరు బాజీ, నాకు? కాని, వెళుచి ఏదో ఒకటి అలా తింటుంటే ఆడు తిలుగుతూనే ఉంటుంది. అసలు యెన్ని సార్లు నొడ్డం అని ప్రయత్నించినా ఎప్పటికప్పుడే ఏదో యిడయిపోతూనే వస్తోంది మరి.” ఆ బ్రాహ్మణుని ఏదో నూసుకుంటున్న మాటాడుతూన్నట్టు అనిపించింది నాకు. ఏదో నాలిక

చివరిదాకా నొచ్చి ఆమాట చెప్పకుండా అవతలి వాళ్ళ మనస్సు నొప్పించకుండా ఈ తికమకలు పడేపోతున్నాడు.

“ఇప్పుట్టు ఏదో అయిపోయిందలెద్దా” బాజీ నొడ్డిచేసింది.

“ఇప్పుడెన్నా కంటపడ్డావు కనకా. కాక పోయినా బోర్తిగా ఆ పల్లెకొంపల్లో ఆలనా, పాలనా సంతకా? ప్రజలకి ఏదో చేద్రాం అని నువ్వు పడు తూన్న శ్రమ అదీ చాలా మంచిదేకాని, నువ్వు దృఢంగా ఉంటే మాటకదా మిగతావన్నీనూ?”

“నిజమే, బాజీ, నిజమే. ‘స్వయంతీర్థః సరాం ప్రారయేత్’ అన్నారు. నేను మొదట ఆహ్వానితంగా ఉండాలే అనుకో—”

“మరీ నీకు ఏదయినా విశ్రాంతి అనేది నొరుకు తోందీ? అందులోనూ ఈ యిప్పులో, ఆ పల్లె టూల్లో ధూళి దుమ్ము—”

“అలాగ కొట్టిపాగయ్యారు, బాజీ. పల్లెటూరి గాలి నీరూ యెంతో ప్రత్యేకంగా ఉంటాయనీ?”

మొత్తానీ విషయం తేల్చుకుండా, ఏదో “సంఘం” పనులూ అవీ ఉన్నాయి అంటూ భోజనం ముగించాడు పాపారావుగారు. నావల్లో బల్ల మంచం మీద కాస్తేవు నడుంవార్చి సాయంత్రం ప్రయాణం అయి వెళ్ళిపోయాడు. తోర్రాళ్ళు లాల్చీ సింక్రివి రంగునంచేసినా ఆయన కట్టుకున్నవి. పై మీద అన్నీ అవసరాలకే ఆడుకునే ఓరువ్యాట! అలాంటిదే ఒక స్త్రీ చేతిసంచిలో ఉంది. అది చేతివుచ్చుకుని బయలుదేరాడు పాపారావుగారు. ఏగిరున్న బస్సు స్టాండు? కాదు; అంతకన్నా ఏగిరులో దొరికే జట్కాకోసంతా కాదు. అలాగ సాయంత్రపు నీరెంపలో జల్లెటగా అడుగులు వేసుకుంటూపోయాడు, క్రోసున్న రహతేనేగాని అవుపపని చిట్టివలం!

తన స్వర్ణతల్యం అని చెప్పి వర్ణించిన ఆ పల్లెటూరు చేతుకునేసరికి బాగా చీకటి కమ్మకుంది. కొట్టుగది నుమ్మం తెరుస్తూనే అగ్గిల్ల అరగిదీసి ఒక నుడ్డి ద్రాక్షంలైలు వెలిగించాడు. లాల్చీపిప్పి, పంచె ఎగగట్టి, కొప్పు మొహం కడుక్కుని కడుపుంటా గ్గానుడు నీళ్ళు తాగాడు. అంతలో కళ్ళు మూతలు పడ్డాయి. చాపమీద జంబుఖాళం పరుదుకుని ఒళ్లు మరిచి నిద్దరపోయాడు. ఉదయాన్ని లేస్తూనే కొట్టు తుడుచుకుని, ఏటినుంచి నీళ్లు తాసుకునొచ్చి మండి

మంపి పచ్చికరలతో చెయ్యి కాయకున్నాడు—
చేసింది పెసరకట్టా, అన్నమున్ను. నాటసవాళ్ళు
యచ్చిన చల్లదక్కతో ఈ మూతి తునుమకుని
ఉపరాహరణగా మిల్లకి నల్గిపోయేడు.

3

అల్లదికి ఆయనగీత అలా మారిపోయింది. ఒకా
నొకప్పుడు తనూ నాలుగువేస్తూ నోటికి పోతూ
ఉన్నవాడే. కాస్త గూవీ పుట్టా, యిల్లా వాకిరీ
ఉండేది తనకిని! విజయనగరంలో వే. వి. పార్థస
య్యగారు. తిరవార ఉద్యోగాల తర్వాత ధర్మలోపదే,
ఆ ఆలోచన తెమిలేవేళి నాలుగోపదే ప్రపంచా,
యనాదానింత విరమించుకున్నాడు—ఉన్నది నిల
తెలుగుంటే చాలదామోచింది యీ బానెను పొట్టకిని
అనుకొని, చదువుకున్నవాడూ సామ్యుడూ అవడం
మూలాన్ని సాసయిటిలో పదిమందితోనూ పరిచయం
ఉండేది. పక్కనే ఉన్న సుందరరావు మాఠయ్య
అయితే కేవలం తన యింటిమనిషిగా మానుకునే
వాడు. తోనాలు నెమ్మదిగా చోయగా నడిచిపోతూ
ఉండేది. అంతలో సుందరరావు మాఠయ్య “సాక్
ఎస్పెంటి”లో తల దూర్చాడు. పాపారావుగారు
అతనికి ఆసరాగా నిలుచున్నాడు. అప్పులుచేసి మను
పులు పెట్టినా బాధించినాన్నాళ్ళు బాగానే బాధించింది
ముదల్చును. కాని ఉండి ఉండి ఒకాదునాత్రం
మరి లేవకుండా నడ్డి నరిచేసింది. తన కళ్ళముందే—
మానాఉండగానే—యిల్లు నల్లఅయిపోవడం పాపా
రావుగారు గమనించాడు. ఇహ నేమాత్రం అక్రెచ్చ
చేసినా అప్పులు ఎగబట్టాడన్న ఆ ప్రతిష్ఠ పాలు
కావలసి వస్తుంది. అటు సుందరం మాఠయ్యకూడా
యందుమంచి అశ్రీశీలతో ఉన్నాడు. ఎట్లాచీ,
కాస్త గుడిలో మెల్ల. కొంత ఆస్తీ అప్పటికప్పుడే
భార్యపిల్లలపేరి రావేశాడు.

పాపారావుగారికి ఏనాడో కళ్ళత్ర వస్త్రం సంద
బించింది. అప్పట్నుంచీ ఆయన అలాగే ఉండిపోయాడు.
ఇంక యిరస్తా పరిస్తా యెవ్వరూ లేరు; కనక సే-విమా
టకి అనూతే అనుకోవాలి మరి—సుందరం మాఠయ్య
ప్రాంత తన చేతికి ఎముకలేకుండా సాయపడుతూ
ఉండేవాడు. అయితే, సుందరం మాఠయ్యకుటుకు
తలపెట్టి కిసుచేసేదా? గ్రహచారం కాకపోలేదు!
ఇంతకూ కాలం, కర్మం అలా సమకూడాయి.
తెల్లలు సరిమానుకోవడంలో సుందరం మాఠయ్య
పాపారావుగారికి ఆయదువేలదాకా యివాసల

లేలింది. కాని మాఠయ్య యిచ్చేశీలతో ఉన్నాడా?
కాని కాలం—భూగోరకలి—యిద్దరి నెరినా ఒక్క
లాగే పెట్టింది శిశిగోపం. వారం తిరగకుండా
సుందరం మాఠయ్య మంచం పట్టాడు. నాలుగో
నాటికి హాసీయన్నాడు. పాపారావుగారికి యిది
గొరుచుట్టువూడి తోకటిపోటు! తన నాలుకతో ఒంటి
గాన. ఎలాగయినా నల్గిపోతుంది. కాని సుందరం
భార్యపిల్లలూ మానోకి ఉన్నది కాస్తా అప్పులవాళ్ళు
చేశేసుకుపోతే, యిహ వాళ్ళు గిన్నేముంది? బలికేది
యెలాగ? ఇంకా చూస్తే దుష్టదోషాగ నొడిగా చిన్న
పిల్లలూ, ఆడవాళ్ళున్ను.

ఒక చెంప పొల్లమాలిన దెబ్బతిని, అటు అప్పుల
పాలయిపోయి, యిటు అన్నదమ్ముడు లాంటివాణ్ణి
పోగొట్టుకుని—అతనికి ఏచ్చేస్తూ తిడట అయి
పోయింది. ఉన్నకాకికి ఆస్తీ పాస్తీ తెగవెట్టి,
అప్పులు తనవి, మాఠయ్యపేట్రాగి తీర్చుకుని
ఆ షేరినుంచి విచానా నెట్టేశాడు. మోయి తన
ప్రాణమిత్రుడికి ఏ అప్రతిష్టారాకుండా ఉండాలని
తన చేసిన వ్యవహారం సంగతి యింకా యెవ్వరి
తోనూ చెప్పలేదు, పాపారావుగారు.

4

అందాకా కుడియోనూ కానికుండా బుగ్గుచేసే
అతనికి అతావుగా కుగ్గితంగా కాలేవడం చెయ్య
లంటే ఏదీచారీ తెన్ను కనపడలేదు. చేరవోని మిగిలిన
బ్లా ఏవందో, గెంకవందోగని, నోకి నోగూ అనీ
హారతి కన్నారంకా హరింగుమ పోరున్నాయి. తన
పూర్వపు స్నేహితుల్ని గురించి కలుసుకున్నా
అతనికి ఆమాటలం పులుకపోయేవి కాదు. కాని ఆస్తి
మానం అగు తగిలించి; యప్పడూ ఎడికిలిపట్టే ఉంప
వలసివ చెయ్యి, యిప్పుడు “శిశి” అనిపించడానికి
అతని మనస్సు నొప్పిందికాదు.

సిగరెట్లు కాయకోకుండా బీబితం యేచిబట్టి,
కోలులేకుండా బతుకటి నూగ బ్రహ్మం అనీ అను
కునే ఆ ఆనామి, ఖడ్గసూర్య ముతక పంచె కట్టుకుని
చెవ్వలయినా లేకుండా తిరగడం అలవాటు చేసుకునే
సరికి బాపూ ఏదాది పట్టింది. ఇంకా అతనిదిగిర
మిగిలిన పూర్వస్మృతి చిహ్నాలు ఓ ఊర్గా పట్టు
పంచా, దానిజరి ఉత్తరీయమున్నా.

ఇన్నాట్లా అతను తనకితానే మిగిలిపోయాడు.
చేదరికం ఓ పెద్ద జబ్బు. మనిషి ఆడమంచి చేదరికపు
పెంపుకునిట్టే అయితేప్పు లేకపోలే యీ జబ్బు

పాపహానేసరికి సంఘం దత్తవద్దవుంటే తొలికి పోతుంది. ఇంకా ఆ మనిషిమాటా? అతను కౌన్సునున్నతవృద్ధుడైతే లోలోపత్ర కుంగిపోతాడు; అలా కుంగిపోతూనే తెలుసుకుంటాడు, అందాకా తనపంట తిరుగుతూ ఆప్యాయంగా వుంటూన్నవాణ్ణి తనని యెంత త్వరగా మరిచిపోతాడోనీ!

ఆ కర్మాగారంలో తనలాంటివాళ్లు ఒకరిపైరు లేకపోలేదు. ఎక్కొంటిని పరిగూర్చునో, గాంధీ కూర్చుంటే తనిఖీచేస్తూనో, వాళ్లూ తానూ తారస పడివెళ్తుకు అకస్మాత్తుగా ఎందుకో కళ్లు మెరిసేవి. వృద్ధురాలు స్పందించేవి. అయితే యెరిపగ వాళ్లు గూనుకుంటూ ముక్త సరిగానే చాటుకుపోయేవాళ్లు. అంతకన్నా లోతుగా ఒకరిని ఒకరు తెలుసుకోవడానికి మనసు నొచ్చేది కాదు. అహంకారంతో, లెక్కగొనడంతో అసరిగిలేవి. ధైర్యం చాడేదికాదు. కానీ యెంతకాలం అలా కాలం వెళ్లుచున్నారో? తమకే తెలియకుండానే మాటల యహంకార వ్యవస్థాపనలు చేసుకుంటుంటే. ఆ తరహాయి ఎక్కడ యెంతరి జీవితంలోనూడూ ఆన్నా బాకంలో అమానుషమైన తెలిసాచ్చేది.

అలాంటి పరిస్థితుల్లో మనిషికి వింతగా గోచరిస్తుంది భావం. క్లుప్తంగా కాలక్షేపం చెయ్యడం నేర్చుకుంటూ—అలరుమకుంటూ—ఒకటి దానికి అసలు ఆదన అనేది అతడరిందేదీని గ్రహిస్తాడు. బ్రహ్మ పేస్తూ వాడితేనేగాని పన్ను పత్రం గా ఉండవని ద్విగంగా నమ్మిన అరిగిన కౌంట్ల యంత్రాలకన్ను విప్పిందే! ఇది మనస్సు కాఫీ, పది గంటలకి ఫోజునం, మధ్యాహ్నం సలహానం, రాత్రి ఫోజునానిరిందం మళ్ళీ బాట—యివన్నీ ఆరగక జయిస్తూ—నాటినుంచి కోలుకోడానికి మందులు, టూల్స్, టూల్స్—అబ్బ! అదంతా ఒకరింగం! రాత్రిళ్ళు రేడియో వింటేనేగాని నిద్రపట్టక గంగ నైర్రతల్లిపోయే తనకి, చాప పరుమనుని నడం వాల్చిందే తనివచ్చుకూడా యీ రోజుల్లోనూళ్ళ ఫీ! పాపహానం!

అదిలో అలా తనలో తానే ఉపన్యాసాలు చెప్పకున్నాడు, పాపారావుగారు. పాపం, అయిన్ని అపార్థం చేసుకోకండి. అదంతా “అభావే విరక్తి” కాదు. అయిన ఆత్మోత్థిమానం చాలా గట్టిదెప్పురింది. అవనానంతో కుంగిపోయి మూలమూల మూలంన తొంది ఆ ఆత్మ. ఆత్మోత్థిమానం కొంతపడడం యెంత లోపం! ఆ లోపం పూజనయి, యీ ఉప

న్యాసాలు, ఆయన! అంతకంటే మోక్షం లేదు!

5

పరిస్థితులు యీలా ఉంటూంటే కార్మిక వర్గానికి యేదో పండుగ వచ్చింది. మే ఒకటో రేడికాబోయి. అంతా చందాలు అని పోనవేసి, యేదో ఆర్పాటం చేస్తున్నారు. అబ్బ! ములుకు పెద్దవాడని వార్తకందరికి పాపారావుగారు పెద్ద అయిపోయాడు. సాయంత్రం మీటింగుకి యనక వేసే రాలకుండా ప్రజ! గరివిడి, గర్బాం, నెల్లెమర్తమంచి కూడా కార్మికులు బస్సుచేసుకుని మరీ వచ్చారు. పాపారావుగారు బ్రహ్మాండంగా ఉపవ్యసించేరని మర్నాడు చేపర్లు ఘోషించాయి.

ఆ ఉపవ్యసం “బాజ్” కొడుకు వాళ్ళఅమ్మకీ, అమ్మమ్మకీ చదివి వినిపించాడు. ఆ ఉపవ్యసాని కి తమాషాపన్నాడు. పాపారావుగారిని ఆకాశం నున్న పోగిడేశాడు. కామాక్షి త్రయ్య అమాంతం కొంప అందుకుంది. కేవలం ఒక తిరిగికున్న పుట్టి పట్టు మెలుగుకునే తన భర్త గతించడంతోనే పట్టరాని వ్యాకులత పొంది, పాపారావుగారిటు సంగం నేటి మానవ కల్యాణానికి పూనుకున్నాడని నిశ్చయం చేసుకుంది. “అవును మరి. అతనికి ఏబ్బులేదా? ఏదువు లేదా? ఉన్న యిన్నా వాకరి ఓక్కడెప్పుని అమ్మి పారేశాడు, డెబ్బయిపెరి గాబోలు; అక్కడికి యింకా పన్నానికే అమ్మేరాడు. ఏదయితే నేనే? కావాలంటే కాలమిదా కాలమేమి క్కూయిని తినలేదా? అసలు అతని రస్తాయేమి. నే నెంకా యేది? ఎప్పుడూ బాజ్ కి ఏదో ఒకటి అలాకొని యిస్తూనే ఉండేవాడు. తిరవాత తిరవాత బాదిగాడి చదువో? ఒక్క బాదిగాడే యేది? కారేలే! పిల్లలు యెంతమంది పాతాలు చెప్పకునేవారు కాదు! ఎన్నడయినా ఒక గడ్డిపోచ అళించాడూ? బోగీ, బుద్ధి ఉన్నందుకు కీర్తిమంతుడైనాడు, ఆయన బతికే ఉంటే యెంత ఆనంద పడుదురో! మానుకోదానికి అద్దపం లేకపోయింది,” అనుకుంటూ కామాక్షి త కంటనీరు పెట్టుకుంది. తా మింకా భీమని పట్టుంలో నేసరికి అఖరుదాకా ఉంటాం అనీ, తిప్పకుండా ఓపారి చూసివలసినదనీ కబురెట్టింది, అత్త, పాపారావుగారికి.

మాట కొడనలేక ఆయన వచ్చాడు, పాపం. తిరిగి క్రిస్మస్ నెలకల్లా రమ్మని బాజ్ బలవంతపెట్టే

సరి! అతనికి పచ్చి వెలగకాదు గోతుకపడటమిది. ఇంకేమి అవడానికి తోచక, సంఘం—పనులూ ఆ చిక్కుల్లో ఉన్నాననీచాడు. “సంఘం అంటే ఆపాటి మాటెందుకంటే అనుకుంటారని ఆయన ఉద్దేశం. యిక్కడ ఏళ్ళు కేవలం మానవ సంఘానికి ఏదో తాను మునుపటిదిగా చేసేవాడని అన్వయం చేసుకున్నారు. పాపారావుగారి ఆత్మీయత్వానికి, సామనస్యానికి వాళ్ళ హృదయాలు ఉప్పొంగిపోయాయి. ఆ హృదయ కుహరాల్లోనే నేనకుల సంస్కరించేరు ఆ పుణ్యమూర్తికి!

‘అమృతస్య ప్రథమదీపకే’ తొలకరించింది. ధూమ చిల్లపడిందికదా అని అతా, బాజీ, పిల్లలూ భీముని పట్నం మకాయెత్తేసి నర్తించారు. మరి నాలుగు కోణాల పాపారావుగారికి ఓ ఉత్తరం వచ్చింది -

“బాబాయికి నమస్తే—

లోగడ భీముని పట్నంలో నిన్ను కలుసుకుని మాట్లాడిన తరువాత, నీ జీవితం ప్రఖ్యతి మానీ మేం అంతా యెంతో ఆశ్చర్యపడ్డాం. నీరగ సంఘానికి తోడుపడే అవకాశం యెంతయిదిగో గొడుగుతుంది చెల్లూ బాబాయ్! అవకాశాలు ఉన్నా, తన సుఖం కూడా కాదని, వాటిని సద్వినియోగం చేసుకునేవాడే అంతమంది? నాలుగంటి వాళ్ళం ఉన్నాం, ఏం లాభం? నూ పాట్ల మాకు త్రామారమ్మ. ఇతన్ని నేను ఒక్కరైతే అంటూన్న మాటలు కాదు. మా వాద్యం, అక్కూ కూడా యిలాగే అనుకుంటున్నాడు. మావారయితే నువ్వు చేస్తాన్న పని ఎంతో మెచ్చుకుంటున్నాం అని మరిమరి రాయమన్నారు. అంతే కాదు; యిందులో రూ 1116/- కి చెక్కు జరిపరుస్తున్నాం. ఈ డబ్బు విసంఘంలో తనకు కలుగుతుందామనీ, వారి సంరక్షణకి ఖర్చుపెట్టు. నీకు సంఘం పని తీరిందగ్ల ఉంటే క్రిస్మస్ కి యిక్కడికి వచ్చి నీ పని పూర్తిచేసుకోవ. నీలు మామకుని నాలుగు కోణాలు నెలపుపెట్టి పండుగకోణాల్లో మేమే వచ్చి కలుసుకుంటాం. అప్పుడు నీకు ఒప్పుట్టు చేసి పెడతాణ్ణి!

మరి,
అందాకా ఉండనా?
నీ
బాజీ.

6

చెక్కు చేతి పట్టుకుని దిగాలుపడి చూస్తున్నాడు పాపారావుగారు. అలాంటిది అతని చెక్కులు

తనూ యిచ్చేడు; కాని ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో ఆ మొత్తం పెన్సి ధో తనకి. చెయ్యనాట పడవోళ్లు! ఎంత సామ్యం!! అందులో సగం ఉంటే యెన్నో పనులు చెయ్యొచ్చును. తనకి రెండంటే రెండేగా ఉన్న లాల్పూలు! ఆ చిరిగిన ధోవతికి మరి మానక నేయించవక్కరలేదు. తన తిరుగుడికి అన్నింటికంటే ముఖ్యతవరం ఓ గొడుగు. తనది అసలు ఏ వోస్త్రత మరామ్యుక్తికి రాకుండా ఉంది?

చెక్కు కేసి మరీ చూసేడు, పాపారావుగారు. అది క్రాసు చెక్కు. మొట్టమొదటిసారిగా తనకి తట్టింది క్రాసుచేసిన చెక్కు మాధుర్యకోసాలంటే ఎన్ని తికమకలు పడాలో అని! దీర్ఘంగా నిట్టూర్చుడు.

సరి, ఏదయితే నేం. ఉత్తరానికి వెంటకే జవాబు రాయాలి. ఇల్లంతా గాలించి ఓ పావుటాపుకొరిగిం ముక్కా, కలం సిరాయడీ పట్టుకోవచ్చాడు. కాని ఏమి రాయడానికి పాలుపొయింది కాదు. ఎట్టకేలకు మొదలెట్టాడు—

“బాజీకి, బాబాయ్ ఆశీర్వాదాలు.

నువ్వు అపారార్థిహృదయంలో రాసిన ఉత్తరం, కూడా పంపిన చెక్కు చేరాయి. నా కళ్ళకజ్జరి స్వీకరించు. నువ్వు కోరినట్లుగా యాసామ్యు—”

ఏచిటో పెదవి, కంపెనీ ఉత్తరాలకా తయారయింది, అఖిరికి. మాటమాటకీ తిడుముళ్ళొముకోవడే. ఏ మాటా పొందికగా కుదరకుండా ఉంది.

ఉత్తరం రాయడం ఎన్నడూ అతనికి అంతకష్టంగా తోచలేదు. కాగితం చింపి అవతల పాకే కాదు.

ఆ రాత్రి అతనికి నిద్ర పడేసట్లుగా కాదు; పట్టనట్లుగా కాదు. తనమట్టుకు తనకే ఆశ్చర్యం చేసింది, విజంగా ఆ సామ్య పువ్వుకోడానికి యెవరు తగుదురా అని. అసలు విషయం ఆలోచిస్తే బాజీ యెటువంటి క్షుభ్రులని ఉద్దేశించి ఆ సామ్య వినియోగించమనో తనకి తెలియడంలేదు. బహుశా తనకి అటువంటివాళ్ళు తారసపడేదేమో! ఓవిధంగా చూస్తే అంతమంది దీని వాళ్ళేమరి—కాని, కేదరికం అందరిపట్లా ఒక్కలాగే అన్వయమందా అన్నది ప్రశ్న. ఏ ఆస్కారిం లేకుండా చెట్టువారి పట్లకన్నా కనికష్టంగా-అభూరిస్తూన్నవాడే అంతమంది? తనతో పోల్చిచూస్తే తనమట్టు పక్కం ఉండేవాళ్ళు కేదవాళ్ళో? పెడింటివాడూ, చదువుకున్నవాడూ, పరిస్థితులు ఓరైడి మూలాన్న

సామాన్యుల మధ్యని పడేసరికి, రకరకాల భావాలు పుట్టుకొనాయి. గత యేడాదినుంచీ పాపారావుగారికి అలాంటిదే ఒక నిర్మితాభిప్రాయం—సామాన్య జీవితంలో ఉండే కష్టాలు సర్వసాధారణంగా గోరంతలు కొండంతలు చేసి చెలుతరసి, వాళ్ళకి వర్తించని కొలతవద్దో సామాన్యుల జీవితం లైహారు చేస్తారనీ, అంతేకే ఆ కష్టాలు యెంతో యిదిగా ఆపునీస్తాయి అనీన్నీ. తన చుట్టూ యెక్కడచూసినా, ఆ మెకానిక్స్ యీ ఫీట్టర్లు, ఆ ఫోర్మర్లు, యీ ఛార్జి మేను, కుమ్మరి, కమ్మరి—ఎవరింట్లో వాళ్ళు చూయినా నిద్రపోతున్నారు. తాగి తందనారే ఆడు దురుగాక; కేకాటల్లో ఓడిపోయి కత్తులు పెంచుకుని కొట్టుకుందురుగాక; పసత్వానికి లొంగిపోయి ఒకరి ఆనిని యింకొకరు లేవదీసుకునే పోదురుగాక. కాని, వాళ్ళు ఓ ముద్దని ఓ పంచని పశుంబు న్నారు. నిర్వాగ్యులు అంటారో? కాని తనది బోత్రిగా దొర్లొగ్గం కాదూ?

అంతలో యింకొక ఆలోచన తట్టింది. పెద్ద కుటుంబంలోంచి వచ్చిన మనిషి గనక, బాజీ అలా మర్యాదగా రాసిందికొని, తన వేడంచూసి సంగతంతా గ్రహించించేవా? కొందరిని తనకోసమే పంపించేవా ఆ సామాన్య? అలాగే అయిఉంటుంది. ఆసలు వాళ్ళవాస్తవ తనకి బాజీ ఉన్నదాంట్లో యిది గగం అయినారేదే?

ఛీ ఛీ, పాడు ఆలోచనలు. అంతా సుఖంగా ఉన్నారా? తనొక్కడేనా దుఃఖంలో ఉంట! కిక్కిరియిక్కడ ఓ ఆసుపత్రయినా వుందీ? పురుళ్ళు పొయ్యిదానికి సరయన ఓ మంతరపాపయినా ఏదీ సిందీ ఆఖరికి? షేక్స్పియర్ ఎవరికయినా కాటూ చెయ్యి తెలికే—అబ్బ! యింక తలుచుకోదానికి గూడా కేక్రీచాలలేదు అతనికి. ఆభాజనపు బుద్ధులు పుట్టినందుకు తనని తన వే చెయ్యివిధాల నిందించు కున్నాడు.

అంతలో కొడి కూసింది. ఏటికివెళ్ళి కాల కృత్యాలు తీర్చుకుని స్నానంచేసి వచ్చేడు— ఉత్తరం తిరిగి అరంభించేడు—

“బాజీ,

మనస్సు రాసిన ఉత్తరం చూసుకున్నాను; చెక్కు అందుకున్నాను. కాని, యింకాముం దెవ్వడూ యిలాంటి పనిమాత్రం నాకని పెట్టకేం? నానాటికి విలిట్ ఏ పని చెయ్యలేకుండా వున్నాను. అసలు యీ సామెల్ల ఏం చెయ్యడవా అని పరిపరి విధాల ఆలోచించి, చివరికి “సంఘం” ప్రజరదకి యిచ్చేసేను, సభ్యంగా ఉపయోగించమని. దాని మంజూరు అర్హు సచ్చాల వివరాలు ఆయన నీకు రాస్తాడు.

తగినవాళ్ళకి స్వయంగా యివ్వకుండా యింకొకరి చేతుల్లో పెట్టేసేనా అని ఆశ్చర్యపోతు. ఈమధ్య నాకి ఊరు నీళ్ళు ఏమీ పడడంలేదు. త్వరలో యిక్కడనుంచి మకాం యెత్తేస్తున్నాను.

ఏమిటా వెళ్ళిపోతున్నావా అనుకుంటున్నావు కదూ, బాజీ? నాకే తెలియదు. ఈపాటున నన్ను మరిచిపో, బాజీ; మారంతా యింక నన్ను మరిచి పొంది. అలా మరిచిపోతారనే నమ్మకంతో—

నీ

బాబాయ్.

7

“మీ పాపారావు బాబాయ్ గా గ్రాసేకే” అంటూ చదవడానికి అరంభించేడు బాజీ భర్త ఆ ఉత్తరం.

కూడా ఉన్న ప్లేహితుడికి ట్రికలియిస్తూ, నవ్వువెనుంతో చెవులు పెండు భర్తకి అప్పజెప్పి వింటోంది, బాజీ.

“కొందరిని ఆ చెక్కు కాస్తా చేతబుచ్చుకు ఉదాయించ లేదుగదా, యీ దేశోద్ధారకుడు?” ఫవ్వన నోరుజారేడు, అంతా విన్న ఆ ప్లేహితుడు.

భర్త చేతులోంచి అప్రయత్నంగా ఉత్తరం నేలకి జారిపోయింది.

వైల చెరనతో ముఖం కవ్వకుని బాజీ వైలకి పోయింది.

బు పి కా మ న

★

శ్రీ వింజమూరి శివరామరావు

[పద్య భవితయైన మేనకతో - విశ్వామిత్రుడు

ఓ నవవైశ్రమాన కుసుమాచ్యయ కోమలవ చ్చరీర ! నా
మేనక ! ఆగవే యొక నిమేషము, రోషము లేక కల్గె నీ
దీనుని మీద ? నా ప్రణయ దేవతవై దివినుండి మర్త్యలో
కానికి వచ్చి జీవిత విశానము లిచ్చితి వో విలాసిని !

కన్నుల చీకువారే తెరలు క్రమ్మగ - ఇమ్మగు నా యెడంద లో
తెన్నుల మబ్బుదొంతరలు తేరగ - చేరగ వచ్చినావు లే
వెన్నెల రేకవై - వలపు వీడని వాడని బాండుమల్లె పూ
వన్నెల జోకవై - బ్రతుకు బాటల పాటలహాయి నింపుచున్.

ఆశలలో వసంత విభవాతి శయమ్ములు పల్లవింప - నా
యాశలు దివ్యనందన వనాంతర సీమల తాండవింప - నీ
పేశల మందహాస రుచి వీదికలో - కమనీయ కామునీ
తైశిర కాంతి పుంజములొ - సారనతి ! వికసించె నాకునై.

వీడితి నైవచింతనము - వీడితి నా తపనోగ్ర దీక్ష - పో
నాడితి కోర్కులెల్ల - విడనాడితి నన్నియు నిన్నుగోరి; నీ
పోడిమి వచ్చి నా కనులముంగిట నిల్వగ - నాయెడంద లో
బాడల నిల్లు కట్టుకొనసాగితి వో సురలోక సుందరీ !

ఆ చిపురాకు చక్క-దనమందున నీ నునుచెక్కు- లందముల్ -
పూచిన నల్లగల్వ నెరి పోడుములందున నీదు కన్నులం
దేచిన సోయగమ్ము - చిపురించిన పూవుల తీవలందు నే
నోచెలి ! నీదు మేని హాయి లొప్పగ కన్గొనుచుందు నెత్తడునె.

ఈ ముదిగుండ వాడినదియే నుమి ! నీ వెదురైన యంతలో
నే మరి యేటికో పులకరింపగసాగ - అదెంత వింతయో?

ఆమని పెన్నలేల చలియంటిన చీకటిరేల? మేనకా!
ప్రేమ రసాధిదేవత! వరించితి నీ యనురాగ భోగమున్.

కారడ రాత్రులందు - మధు చంద్రికలందు - వనాంత నిర్దుర్గి
తీరతలమ్ములందు - వ్రతతీ కుసుమాగత శీతలానిల
స్ఫార మనోహరైక మృదుసారభ శోభలయందు - సంతతో
దారతరాను రాగముల ధన్యుని జేయుము నన్ను కోమలీ!

ఈ వసివాడు నాడు బ్రతుకే యొక యామనిలోని పూల నె
త్రావుల తావుగా విరియ - దైవతలోక విలాసిని మణి!
భావము లన్నియున్ ప్రణయ భాసురతన్ వికసింపజేసి - నా
జీవిత నేత్రి వైతివి; భజించెద నేమములేని ప్రేమమున్.

ఏ పరమాద్భుతానుభవ మీ యదియో సఖ! కోర్కెలేదు నీ
రూపమునందు; నీ హృదయ రోచిరుదార మనోహరత్వ సం
దీప్తిమయ్యె నా బ్రతుకు; నింపుము నీ ప్రణయానవమ్ము సం
తాపము తీర; జీవిత రథమ్మిది స్వర్గపథమ్ము నందునో...

లలితా సహస్రనామములో

దేవీస్వరూపము

శ్రీ డి. యస్. శర్మ

1

ప్రహేల పురాణాంతరగతమైన లలితోపాఖ్యానమునకు తిరగ్రాగమే లలితా సహస్రనామము. అందు మూడు ప్రకరణములు గలవు. మొదటిది అవతారిక; రెండవదానియందు లలితా మహాదేవి యొక్క సహస్రనామములు శ్లోకములవలన, మూడవదానియందు ఛందః లలితా చెప్పబడినది.

లలితోపాఖ్యానమున అగస్త్యునికు హయగ్రీవుడు దేవి కార్యకథనమును చేయును. కథ అంతయును విని, దేవియొక్క సహస్రనామములపేల చెప్పలేదని అగస్త్యుడు హయగ్రీవుని ప్రశ్నించెనని యవతారికలో కలదు. “దేవియొక్క యద్భుత చరిత్ర నాకు చెప్పితివి. ఆ మహామతయొక్క పుట్టుక, పట్టాభిషేకము, ధండాగురవృత్తి, పరిపూర్ణముగా చెప్పితివి. శ్రీ పురమహిమ పంచదశమంత్రము మహాత్మ్యము వివరించితివి. కాని యామె సహస్రనామములు చెప్పవైతివి. మరచితివా, లేక పాలించినగానానే చెప్పట మనితివా? లేక యా నామములను నేను వివరిగనా?”

దానికి హయగ్రీవు డిట్లు బదులు చెప్పెను. “అది రహస్యము గాన చెప్పకుంటివి. కాని భక్తి పూర్వకముగా కోరుచుంటివి గాన తెలియ జెప్పెద, వినుము” పరమేశ్వరీ యగు లలితాదేవిచే ప్రత్యేకముగా నియమింపబడి వాగ్దేవి ఈ నామములను మార్చినవి చెప్పి హయగ్రీవుడు అగస్త్యున కీ నామములను నుపదేశించెను.

2

లలితా సహస్రనామములో చెప్పబడిన లలితాదేవికథ క్లప్తముగానిది:—

శివుడు మూడవకన్ను తెరచుటచేత దగ్ధమై పోయిన మన్మథుని బూడిచెను, చిత్రకర్మయను శివ పరిచారకుడు నేకరించి, ఒక మనుష్యునియొక్కారమును దానితో రచించెను. ఆ చిత్రము శివునికింటబడెను. అందుండి సజీవు డగు పురుషు డొకడు తత్కణమే గుండ్లు విడిచెను. శతర్షుద్రీయమును జపించి, శివుని ప్రార్థించువని చిత్రకర్మ యా పురుషునికి హితవు చెప్పెను. ఆ పురుషు డట్లు చేయగా శివుడు సంతసించి అరువదివేలయేండ్ల ప్రపంచమును ప్రభువుగా పాలించుకొమ్మని యనుగ్రహించెను. ఇది తరిసి బ్రహ్మజేవుడు భయకంపితడై ‘ధండ్’ ‘ధండ్’ అని మొరబెట్టెను. అందుచే నా పురుషునికి ‘ధండ్’ యని పేరు కలిగెను. ధండుడు పెరిగి పెద్దడు డగుసరికి ఒక యశురుడుగా తగనారయ్యెను. శోణిపురము రాజధానిగా నేర్పరుచుకొనెను. దేవతలను హింసపెట్టి వారి జీవితములను దుర్భరములుగా చేసెను. అందుపైని నారదుడు దేవేంద్రునియొద్దకు బని, పరాశక్తినిగరించి తపస్సుచేసి యామెకప్పుట బహిర్యముని సలహానిచ్చెను. ఇంద్రుడు గొప్ప యజ్ఞమును చేయగా అగ్నికుండము నుండి పెద్ద చక్రముకట్టి ఉద్భవించెను. ఆ చక్ర ముగ్ధమున త్రిమూర్త్యుత్పత్తి మన దేవి దివ్యసుందర విగ్రహము నెలకొనియుండెను. దేవతలందరు దేవిని కులించిరి. శక్తిమంతు ధండానురుని నియించెదనని దేవి వారి కభయమొసంగెను. అనివాహకులు రాజ్యాధిపతులు, అని హింసాకాంక్షయు గాన తగినవరు నెన్నుకొని పరిగయమాడుమని బ్రహ్మజేవుడు దేవిని బ్రోత్సహించెను. బ్రహ్మ సలహా కర్తవ్యముని చేవరిలందరు మెచ్చుకొనిరి. వివాహమువలన దేవియొక్క స్వాతంత్ర్యమున కెట్టిభంగము కలుగదని నమ్మకము చెప్పిరి. అందులకు దేవి సమ్మతించి ఒక పూలమాలను పైకెగురవేసెను. ఆ పూలమాల ఎగిరిపల్కి, సహ్యావనమును

కామేశ్వర రూపమును స్థలించిన శివుని మొదల కలంకారమాయను. దేవతలందరు, నా దివ్యదంపతులకు, మహావైభవముతో వివాహముహూర్తమును జరిపిరి. లలితాదేవి కామేశ్వరియై భర్తతోపాటు పట్టాభిషిక్తురాలాయెను.

దేవతలందరు సెలవుగోని వెళ్లినతరువాత, రథములు, ఏనుగులు, గుఱ్ఱములు మొదలగువానితో శిక్తలవేసెను సిద్ధపరచుకొని తాను కేయలూనిన కార్యమును సెరవేర్చుటకై, కామేశ్వరిదేవి దండుపడెను. దేవికిని, అనురసనను నాలుగు దినములు తీలవలయును సాగెను. ఎట్లకలకు సర్వభాంసనామచరసహితముగా భండుడు హకుడయ్యెను. అతని రాజధాని నగరము నేలముట్టును జేయబడెను. దేవతలందరు దేవిని స్తుతించిరి. శివునిచే భస్మభూతుడైన మనస్థుని భార్యయగు రతిని కనికరించమని దేవిని దేవతలు భారగా కనికరించి ప్రేమదేవతయగు మనస్థుని పునర్జీవితమిగాజేసి, వెనలిపోయి, శ్రీనగరమున నిధాన మేర్పరచుకొనెను. మేరుపర్వతం శిఖరాగ్రమున, విశ్వకర్మచేత, మయునిచేత, ఈ నగరము నిర్మింపబడినది. బ్రహ్మాంశ పురాణమందీ నగరవర్ణనము విపులముగా చెప్పబడినది. ఈ నగరమగ్ధమున, చింతామణి రత్నఖచితమగు దివ్యభవన మొకటిగలదు. ఈ భవన ముగ్ధభాగమున దేవియొక్క పీఠము కలదు. బ్రహ్మ, విష్ణు, ఈశ్వర, మహేశ్వరులు నలుగురు నాలుగు కోణుగాను, సదా శివుడు హస్తుపై దుగ్ధుటిగాను అమృతబడి రత్నములతో నెక్కబడిన పర్వతమున, భర్తయగు కామేశ్వరుని యంక పీఠముందు శ్రీ లలితాదేవి యాసీపడై యుండును. దేవిని, ఆమె నగరమున శ్రీపురమును, నూచించు చిత్రరచనయే శ్రీచక్రము. అందుచేత, శ్రీచక్రమును పూజించవలయునని, దేవియొక్క నూత్నశిరీర చిహ్నమున సంచదశాక్షరీమంత్రిమును జపించవలయునని, శ్రీ లలితాదేవిచే ప్రత్యేకముగా నియమితియైన వాగ్దేవిచే సముహూర్చబడిన, సహస్రనామ స్తోత్రమును, పఠించవలయునని, దేవి భక్తులను ప్రేరేపించవలసి యున్నది.

3

భక్తులు పశ్చేరితి సుపాసింతురో ఆరీతియే నాకు సమ్యక్తమును భగవద్దేవత వాక్యమును సుప్రసిద్ధము. అందుచేత, తిండియనిగాని, తలీయనిగాని మనము పరమాత్మను భావించి యారాధించదచ్చును. స్త్రీ పురుష భేదములకు, సాధారణముగా మన మారోపించు

వ్యక్తిత్వములకు, భగవత్త్వపు మతీతమైనది. కాని, మనతోను, మనము నిజనించు ప్రపంచముతోను నన్నిహిత సంబంధమును చేకూర్చుకొనుటకై ఉత్కృష్టమగు గుణములను భగవత్త్వమునకు మన మారోపించుచున్నాము. అందుచేతనే అత్యంతమున పరబ్రహ్మమునకును, వ్యక్తమున ఈశ్వరునకును గల భేదమును తిరిగిబ్రాహ్మము బాగుగా గుర్తించివది. తమతానై యుగోచరముగా నుండునది బ్రహ్మము. మనుష్యుని కవిరాధ్యుష్టికి, భావనకు, గోచరించువాడు ఈశ్వరుడు. మొదటి యభిప్రాయము బ్రాహ్మసిద్ధమని, రెండవది భావనాత్మకమని చెప్పదలసి. అత్యంతమున పరబ్రహ్మమును మనస్సుచే భావించినపుడు వ్యక్తరూపుడగు భగవంతుడు దుదయుంచుచున్నాడు. ఈ వ్యక్తరూపుడైన భగవంతుడే, సృష్టిచేయునపుడు బ్రహ్మగాను, బోషించునపుడు విష్ణువుగాను, లయమొనరించునపుడు రుద్రుడుగాను మారుచున్నాడు. మరియు సాధురక్షణ, దుష్టరక్షణ చేయుటకై మానవజన్మమే లభ్యమగు అవతారపురుషుడని చెప్పవలెను. పరమాత్మకును జీవాత్మకును గల అగాధమును, మహాదంతిరమును, ఇట్టి భావనలచే మన మతిక్రమింపజూచుచున్నాము.

మనకును, మన ప్రపంచమునకును పరబ్రహ్మముతో సంబంధమును ఇట్లు కల్పించుకొనుటచేత, నైతన్యాత్మకమున శక్తి యుక్తమైనదానిగా పరబ్రహ్మమును భావించుచున్నాము. ఇట్లే నిశ్చల బ్రహ్మమునకును, నైతన్య స్వరూపుడగు ఈశ్వరునకును గల భేదము పుట్టుచున్నది. దీనినే, గాత్రయులు శివేశ్వరులకు గల భేదమని పరిగణించుచున్నారు. నిశ్చల బ్రహ్మమే శివుడు, నైతన్య స్వరూపుడగు ఈశ్వరుడే శక్తి. శక్తి స్త్రీవాదముగాను ఈశ్వరుడు ఈశ్వరిగా, శక్తిగా పరిగణించినాడు. నిశ్చల బ్రహ్మమే శివుడు, నైతన్య స్వరూపుడగు ఈశ్వరుడే శక్తి. బ్రహ్మమే ఈశ్వరుడు, ఈశ్వరుడే బ్రహ్మము. ఇట్లే శివుడే శక్తి శక్తియే శివుడు. వాస్తవముచేత, ఏకాకారమున పరమ సత్యమునే ద్వవిధముగా భావించుచున్నాము. ఈ రెండును పరమాత్మయొక్క స్థావర, జంగమ స్థితులు. అగ్ని నుండి వేడిని, నూర్చునినుండి నూర్చుకొంటిని ఎట్లు విడిచియీలులేదో అట్లే శివేశ్వరులను విడిచియీలు యనాగ్యము. ప్రాణిజోటితోనుండి నైతన్య స్వరూపమున ప్రపంచమున చిక్కుకొని, ఈ యవస్థనుండి తరించవలెనని తహతహలాడు మనకు, పరమ సత్యము

మీ అన్ని వంటలకు డాలడా వనస్పతి సర్వోత్తమమైన దనుటకు కారణములు

"నే నిప్పుడు డాలడాతో వంటలు వే

నాకుటుంబము ఎప్పుడు
ఆహారమును తప్పిపోదు"

డాల్డాతో చేసుకొను వడను

తయారుచేయండి. అది మిక్కిలి రుచికరముగా నుండును !
అరకప్పు సెవగపెండి, కొద్దిగా బేకింగ్ సోడా, వసుపు మరియు రుచికి ఒప్పును కలిపి
చిక్కని చుక్కగా చేయండి. రుచివార దీనిని ఒక చేతులముద్ర విస్తరింపజేసి కొబ్బరి
కొడును జల్లండి. అకుల అంచులను మడవండి. రవంగములతో కొవలను నిలువండి.
అరగంటపేపు దీనిని అవిరిలో వండండి. వడ్డించే ముందర వీటిని ముక్కలుగా కోసి
డాల్డాతో పెనముమీద వేవండి.

డాల్డా వంటిస్త కము ఇప్పుడు తమిళము, బెంగాలీ, హిందీ
మరియు ఇంగ్లీషు భాషలలో దొరకుచున్నది. ఒక రూపాయి.
10 అణాలు తపాలా టిక్కెటు వేరే.
ఏ డాల్డా అవ్వ నైతరీ సర్వీస్.
పోస్ట్ బాక్స్ నంబరు 353, బొంబాయి 1

డాల్డా

అన్నివిధ వంటలకు దివ్యమైన వంటపదార్థము

మెక్లీన్స్ తో 14 రోజులలో ధవళతరమైన దంతాలు

ఇంతకు పూర్వమే
వేలకొలది
నిరూపించారు.

14 రోజులలో తెల్లటి దంతములు పొందుట ఇవ్వరు మీవంతు. దీనియందు వ్యాయంగా యుంచండి. దీనిని మనమూర్తిగా ఉపయోగించి చూడండి. వికృతరూపము కల రెండుసార్లు సమగ్రంగా మెక్లీన్స్ తో పట్టకముకొండి. ప్రత్యేక మాత్రం ప్రకారం తయారైన మెక్లీన్స్ పళ్లమీద అసహ్యకరమైన మరకలను మృదువుగాను, నిరపాయంగాను తొలగించి, వాటి సహజమైన తెల్ల రంగును ప్రస్తుత మొనర్చుతుందని ప్రారంభించినది లగాయరు మీరు గుర్తిస్తాడు. 14 రోజులలో పునరేక, ఇంకా అంతకన్న రోవువనే మీరు గర్వపడ దగినట్లు మెక్లీన్స్ ధవళదంతాలను అరోగ్యకరమైన దంతాలు కలిగివుంటారు.

క్లొరిఫర్ పేర్కొనబడినది కాదు
పెక్లెన్స్ వెరాక్ నైడ్ టూత్ పేస్టు
దంతాలను తెల్లం చేయడానికి ప్రపంచంలో
సర్వోత్తమమైనది - ప్రత్యేక పిల్లలకు
విశ్లేషణ నివారించును క్లొరిఫర్ పేర్కొనబడినది కాదు

మెక్లీన్స్
వెరాక్ నైడ్ టూత్ పేస్టు
దంతాలను ధవళతరమొనర్చుతుంది

యొక్క జంగమ స్వరూపమున కైత్యే ఎక్కువ యావశ్యకము.

కళాదృష్టితో భావించుటచే, పరబ్రహ్మము ఈశ్వరుడుగా మారుచున్నట్లు వైన చెప్పబడినది. అట్టి యీశ్వరుని పరమేశ్వరిగాను, శక్తిరూపిణిగాను భావించేయటం అంతరించు యొక్కవైన కళాసృష్టి యని చెప్పక తప్పదు. తండులంటే భయము, తిల్లులంటే ప్రేమ నునకు సాధారణము. అందుచేత పితృస్వరూపుడగు జీవునికంటే మాతృజీవితయగు జేవయే మన హృదయముల నాకర్షించుచుండును. మరియు, జీవిత్యమునకు ప్రీతిత్య మాతోపించుటచేత, లావణ్యము నకు, సౌందర్యమునకు, కళకు, కవిత్వమునకు ఎక్కువ యవకాశము కలుగుచున్నది. కావుననే, జీవపరమైన లలితా నవాస్రనామ స్తోత్రనామ కల్పనయందు, కవిత్వము, అద్భుత కల్పన, మతము, తత్వశాస్త్రము, నిగూఢవిద్వత్, మనోధర్మశాస్త్రము, ఒకదానిని మించి యొకటి లోడ్పుచుగలిగినవి. లలితాజేవని గురించిన పురాణాగ్రంథం దానువరమత్ర మే కాక, శ్రీవిద్యా తిత్వము, ఆచరణ విధానమునూ ఈ స్తోత్రముందు కూర్చబడినవి. ఉద్భవమైన కవిత్వ భావములను వేదాంత పరిభాషతో చక్కగా మేళవించి, నిర్మలభక్తిప్రకారి తముగా, ఈ స్తోత్రము వ్రాయబడినది. ఇదియే దీని విశిష్టత. ఈ గ్రంథ రచనావిషయమున, గ్రంథకర్త తప్పించుకొనవలసిన ప్రమాదములు గెండుకలవు. ఇట్టి జలనారకు వంగనశకవులు జేవినరముగా వ్రాసిన ఆగమని కీర్తనలవలె కేవల మైహిక రచనగా సమాప్త నామస్తోత్రము పరిణమించుట నుపటి ప్రమాదము. అతఃపూర్వమే వ్రాయబడిన ఉద్భవతాంత్రిక విధానివివరణ మాత్రముగా పరిణమించుట రెండవ ప్రమాదము. ఈ రెంటికిని పాలుగాకుండ గ్రంథకర్త తప్పించుకొన గలిగినాడు. కేవలము వేదాంతశాస్త్ర ఖచ్చిత పరిభాషతో నిండియుండకుండ ఈతని కవిత్వము సర్వత్ర భక్తిరసపూరితమై యున్నది. అధ్యాత్మ తిత్వమును గురించియు, చిత్త్రేప యాచారకాండను గురించియు వ్యాఖ్యానించు ఘట్టములయందు కూడ, సాధారణ ఘట్టములయందు వలెనే, కండ్లు మిరుమిట్టగొలుపు జేపి దివ్యసౌందర్యమును అద్భుతముగా చిత్రించు నపుడును, మానవ హృదయములయందు దాగి యున్న భావములను గుర్తించి విర్తించునపుడును, గ్రంథకర్త కవిధర్మం పొంగిపారలుచుండును. అందుచేతనే ఈ స్తోత్రముందలి జేపి కేవలము భావనారూపిణియై ఆకాశమున కెగిరి యందు లీనమై యగ్రనరయును కాదు. ధూమిమీదకు దిగి

మనుష్యరూపమునదాల్చిన ప్రకృతియును గాదు. దుష్కేతుల పగులుకై జీవతాపశూనామున కధినాయకయై యొల్లపుడును దివ్యసౌందర్యముతో జేపి నెలకొని యుండును. ఆమె ఉత్సాహరహిత యగు కన్యగాదు; భక్తయగు కామేశ్వరునియందు గాఢానురాగము గల ద్రవవలెలగును. సంతాపమును ప్రేమించుచు వారు చేయు సాహసకృత్యములకు గర్విండునట్టి మాతృజీవిత. నిత్యయావని; ఉదయభానుని బోలిన రక్తిమ కలది. ఆమె ధరించిన రత్న ధూమగములకొంత నక్షత్రకాంతిని మించియుండును. ఆమె నిత్యావసర కర్మావలంబుల జీవ్యుండును. ఆమె కంఠస్వరము, సరస్వతీదేవియొక్క వినానాదమును మించిన తియ్యలదనము కలది. ఆమె శరీరము మంచి గంధమువలె పరిమళించుచుండును. చంపకా శోక పుష్పావలంబులయందు దామెకు మిక్కిలి ప్రీతి. వాటిని నిత్యమును కొప్పున ముడుచుకొనుచుండును. ఇంతయేల ఆ జేవయే జీవతామును మది కలి విర్తించి యున్నాడు. బంధుక పుష్పమువలె, దానిమ్మ పుసుమువలె, చీనాగులారీ పూవువలె కాంతులను ఆమె ఎదజల్లుచుండును. కాని ఈ పుష్పములయందు కంటే నెత్తెక్కు కుసుములయందు దామెకు అధికప్రీతి. కవిత్వయందు, నాట్యయందు, సంగీతయందు, వేదగానయందు ఆమె కత్తిరితప్రేమ. సర్వకళలకు ఆమె అలంబులు, అమ్మిరసములకు నిధానము. ఇంతేకాదు ఆమె సకల ప్రకృతులయొక్క సారము. వేదములయందు నిగూఢముగా నెలకొనియున్న వెలలేని ఆశీసుత్వముని ఆమెను కవి వర్ణించియున్నాడు. వేదములు జేపికి ప్రణమిల్లి ఆమె పాదసూరిని తిరు గెరులులయందు చాల్చుకొనునట్లు కారణమేమన, ఆమె మాతృప్రీతిగాదామరికి ఇక ఉపనిషత్తు లేము ఘోషించుచున్నవి? ఆమె మహత్తునే చాటుచున్నవి. స్వర్గముందలి శ్రేష్ఠతములైన జీవవలెనే పూజల నందుకొనుచుండినను సర్వసామాన్యులగు కృషికులు, బాలురు మొదలగు వారి పూజలనుకూడ ఆమె అందుకొనుచుండును. ఆమె యనుగ్రహము బహుములభాగ్యము. ఆమె దయ కలుగుటకు మన యోగ్యతలు అనవశ్యకములు. ఆమె మన యజ్ఞావాంఛకారమును తొలగజేయుజ్యోతి. నిస్సారమై ఎండిపోయిన ధూమివంటి సంసార జీవితమునకు ఆమెకృప అమృతధారావర్షము జెల్పింది. దురదృష్టము లన్నింటిని ఎగరగొట్టి గల జంఘూమాదంతిమునంటిది. పరవ్రతాకారముగా పెరిగిన పాపములను బ్రహ్మ గొట్టి గల పిడుగువంటిది. ఆమె భక్తులపాలికి కల్పితమపు, కామధేనువు. ఇంతే కాదు, భాగవత, నిత్యస్వతంత్ర, నిత్యనిర్మల:

నిరాకార, నిత్య, నిష్కారణ, నిరంజనము నైహృదులు లేనట్టి ఏకాత్మని వెలుగు పరమాత్మ స్వరూపిణియే ఆమె. మరియు నామె సర్వతత్వములకు, సిద్ధాంతములకు, ద్వంద్వములకు, అతీతమైన కదపటిసత్యము. జీవితపరమైన ఇట్టి మహాత్మర భావములు ఒక్కసారి పుట్టినవి కానేరవు. చిరకాల నిరంతర భావనా పరిణామఫలములై యుండవలెను. అనాది కాలపు అనాగరిక బాతులవారియొక్క జీవితలగురించిన భావనలు వీటికి మూలములై యుండవచ్చును. ఇతరుల మతములయొక్క, పూర్వపునస్కారములయొక్క, ప్రారంభదశను గురించి పరిశీలన పలుకొందిన విమర్శకులు, వాటి అల్పత్యమును, అనాగరికతను, ఎత్తిగొప్పుచుండుదురుగాని, అవి ఎట్లు క్రమాభివృద్ధి చెందినది గుర్తించరు. చెట్టుయొక్క యోగ్యతను దాని ఫలములనుబట్టి గ్రహించవలెనుగాని దాని శ్రేణులనుబట్టికాదు. దుర్యోగల పెంటలను, నేలలోను శ్రేణు పాకుకుని బొయ్యియన్న చెట్టుయొక్క పండ్లు సువాసన లీనును, తియ్యగా ఉండవచ్చును. వివిధప్రదేశములయందు, వివిధకాలములలో, వివిధ బాతులవారు పూజలొనర్చిన జీవితలయొక్క, అమృతవారయొక్క స్వరూప స్వభావములయందలి నిగ్గును తీసి, చెర్చి, సమీకరించుటచేతనే, అద్భుతమైన ఇట్టి ఏకైక జీవస్వరూపము చిత్రింప వాగ్యమైనదని విమర్శకుల యభిప్రాయము. ఇట్లు చిత్రింపబడిన జీవస్వరూపము కవిత్వాకృతినే, మతములోని, తత్వకాన్త్రములోని నారాంశములచేత, వివర్ణముగా సంస్కరింపబడి వణ్ణైకెక్కినది. అన్నింటికంటె విశేషమేమనగా, మృదువుగురమగు హైందవ స్త్రీ స్వభావమందలి అద్భుతమైన మనోవారత్యయితోను, సౌందర్యముగోను, జీవయొక్క స్వరూపము ప్రకాశించుచుండును. ఒకస్వదు వివేచి నెలలు సరి హైందవ స్త్రీలగురించి ప్రసంగించుచు, సహజమగు ఉపన్యాస ధోరణిలో “వీరిని మించిన సుందరతర పుష్పములు భూమియందు దెన్నడును వికసించియుండలేదు.” అని చెప్పెను. ఇట్టి విశేషభావనలకు మూలమై, శివ్యపరిమళ సౌందర్యములను వెదజల్లునట్టి స్వర్ణకుసుమమే లలితాదేవి. దిత్యజీవితములలోని స్త్రీరత్నముల ఆదర్శ స్వభావములను ప్రత్యక్షముగా చూచిన, ఉత్సాహపూరితుడైన కవులుగాని లలిత, పీఠ, సావిత్రి మొదలగు దిగ్విస్త్రీలను సృష్టించియుండలేరు. లలితా సహస్రనామము వ్రాసిన కవి సలహాయము, చరిత్ర, మతము, తత్వకాన్త్రమునుండి గ్రహించిన విషయములతో సహాసముగా, లోకానుభవమునుండి కూడ కవితాసామగ్నిని సమకూర్చుకుని యున్నాడను

నది నిర్వివాదాంశము. సంఘజీవితము పరిగణి చెందని దినములలో కూడ ప్రతిస్త్రీయును జీవతాంశ సంభూతురాలని, సర్వదాపూజ్యురాలని, సిద్ధాంతమును పెంపొందించుకున్న భారతావనిలో ఈ కవి తన జీవితమును గవీస వాడనుట, మనము జుష్టిలో ఉంచుకొనవలసి యున్నది. అబలల స్త్రీల శీల సంరక్షణ, తమ ధైర్యసాహసాది కృత్యములచే కాపాడుట విద్యకృతస్వభావము భావము విరోధాజీవమునందలి మధ్యయుగముగాని పురుషులలో ప్రబలియుండెను. అట్టి పురుషుల హృదయములలో, స్త్రీలయంద ఉదయించు సంకల్పములకంటె, భారతీయుల సిద్ధాంతములవలన కలిగిన చిత్రకృత్తులు పవిత్రములై యుండి తీరును. కుర్చికా తింకితమిట్లున్నాదని ఉద్ఘాటన ఉపచరించియున్నాడు. “స్త్రీపాదములను చూచిన వారందరు చాటి నీరుపాదములుగా నెంచి సదా పూజించవలెను”—స్త్రీదాం పాదలీల దృష్ట్యా గురువద్భావయే త్సదా—

5

వైన పేర్కొనబడిన పరిణామక్రమమునంటిజే మరయొకటి అంతకు పూర్వమే సంభవించినది. అనేక జీవితాలు వేదముందు చెప్పబడిరి. ఈయనకేత్యభావము క్రమముగా చూచి, సర్వోత్కృష్టమైనదానా—విష్ణువుగాని, శివుడుగాని—ఒక్కజే జీవితమును మతము నెలకొన్నది. వేదమునందలి జీవితలకు నిర్దితములగు ధేదములు లేకపోవుటచే ఒక్కొక్క జీవితయు ఇతర జీవితలలో లీనమైపోయెను. అట్లే వివిధజీవస్వరూపములయందలి ధేదములును నశించినవి. “ఏకమ సత్ విప్రబావమథా వదంతి” (సర్వ మొక్కటే; జ్ఞానులు దానినే ఆ నేక రీతుల పలుకుదురు.) అను ప్రసిద్ధి వేదవాక్యము మొదట వివిధ జీవితల, తిరువార వివిధ దేవులకు కూడ సమానముగా గుర్తించెను. హిరణ్యకేశవుడు, రాఘవాడు, శివపాలుడు మొదలగు దుష్టులను సంహరించుటకై విష్ణుమూర్తి ఎట్లు అనేకసార్లు అవతరించెనో అట్లే దుష్టశిక్షకై జీవి కూడ యనేక యవతారముల నెత్తెను. మహిషాసురుని మర్దించుటకై చండికళిగగాను, చణ్డూని, మణ్డూని సంహరించుటకై కాలికాదేవిగాను, భీష్ముని, అతని వంశకులను చంపుటకై యజ్ఞకుండమునుండి లలితా మహాదేవిగాను అవతరించెను. వివిధయుగములయందు అవతారములను, ఎందుకెత్తుచుండెనో తెల్పునట్టి త్రికృష్ణభగవానుని ప్రసిద్ధ గీతావాక్యమును బోలిన ఈ ప్రాంధి వాక్యము చేసి మాచీత్యములలో చెప్పబడినది. “లోకమున కెవ్వడు

దానవులచే బాధ కలుగునో అప్పుడు నే నవతరించి కీక్రువుల సంపాదించును.”

ఇట్లు రెండు విధములగు ఏకేశ్వర మతములు పాడనూపినవి. ఒకటి పరమేశ్వరుని యాధారము కలది. రెండవది పరమేశ్వరి యాధారముగా కలది. ఈ రెండును లింగభేదములేని పరతత్వముయొక్క చిహ్నములు మాత్రమే యని నిర్ణీతమైన విషయమే.

6

లలితా వేదవాద్యయందు సర్వోత్కృష్టమైనదిగాని, దేవుడుగాని కావరారు. ఉపస్థు: రాత్రి, వాక్కు, వృద్ధి, సగంధతీ వంటి కొందరు దేవులు, దేవతల భార్యలగు ఇంద్రాణి, వరుణాని మొదలగువారు కొందరు, కనబడదురు. వీరందరు, అధికారముందు క్రిందిమెట్టువలె చెందినవారే. కాని వేదకాలముయొక్క తుదిభాగమున సర్వోత్కృష్టమైన ఒక దేవి, ఒక దేవుడు పాపచాతు చిహ్నములు గోచరించుచున్నవి ఇంద్ర, నూర్వ, వరుణుల లక్షణములను తనయందు సమన్వయించుకొని విష్ణువు ఎట్లు ఉత్కృష్టస్థానము పొందినాడో, అట్లే, వాక్కు మొదలగు దేవుల లక్షణము లన్నింటిని తనయందు మిమ్ముకొని రుద్రాణి ఉత్కృష్టపదవిని పొందినది. ఉదాహరణకు — కైత్తిర్యరగ్యమును కౌత్యయనీ, కన్యకుమారి, దుర్గాయని మాకు వేరువేరు పేర్లతో దేవి పేర్కొనబడినది; బ్రహ్మవిద్యారూపిణి యగు ఉమాహూవతి, కేశోపనిషత్తులో దేవితో అవి నా భావమును పొందినది; ముంజోపనిషత్తులో అగ్ని జిహ్వనామములుగా వాడబడిన కౌళి, కరాళి యను పదములు కొంతకాలమునకు దేవీపరముగా వాడబడినవి. వివిధములగు దేవుల లక్షణము లన్నింటిని ఒక్క దేవియందు సమన్వయించునట్టి ఈ విధానము వేదయుగమున ప్రారంభమై ఇతిహాస యుగములో క్రమముగా పెరిగి తుదకు దేవులపాసనా మతముగా పరిణమించినది. ఈ దేవీతత్వము, పురాణయుగ ప్రారంభమునాటికే, జైద్ధవ, శైవ మతములతో సహా ప్రతిపత్తి కాంచినది. ఈ విషయమును తెలుపుదు శేయునట్టి దుర్గాదేవి ప్రథములు రెండు మహాభారతమున కలవు. విరాటుని రాజ్యమున ప్రవేశించబోవు సభాయమున యుధిష్ఠిరు డొసర్చిన ప్రథమ మొదటిది. భగవద్గీతా ఘట్టము ప్రారంభ మగుననగా మరుక్షేత్ర యుద్ధభూమియందు దగ్ధుడు డొసరించిన ప్రథమ రెండవది. దక్షిణ హిందూదేశముందలి కుష్టమైన వ్రాత ప్రతులయందు రెండు ప్రథములు లేకుంటున్నట్టి,

ఇవి ప్రక్షేపములని చెప్పవలసియున్నది. ఐనను ఇవి క్రద్ధగా పరిశీలించుకొని విషయములు. దేవి, కన్యయని, పాత్రికత్వ ప్రతీకమును పూనియున్నదని, మొదటి ప్రథములో కలదు. మరియు, వింధ్యాద్రి యామె నిత్యనివాసము. ఆమెయే దుర్గ, కౌళి, మహాదేవీమర నాశిని. సురాపానమందు, మాంసభక్షణ మందు, బలియైన జంతువులయందు ఆమెకు ప్రీతి. ఐనను విద్యా, సిద్ధి, కౌంతి మొదలగువారితో ఆమెకు సమైక్యము కలదు. రాత్రి శేలపై కంఠునిచే విసిరి కొట్టబడినప్పుడు అకాశమున కెగిరివెళ్ళిన కృష్ణ సోపరియే, యశోద బిడ్డయగు ఈమెయేయని స్పష్ట ప్రారంభమందు కలదు. అట్లను డొసర్చిన దేవి ప్రథమంతకంటె విశేషకరముగా ఉన్నది. విచిత్ర మేమి యన, కృష్ణుని ప్రేరేపణకల్లే అగ్ధమును రథము దిగి యుద్ధమందు విజయము చేకూర్చుమని దేవిని ప్రార్థించెను. దేవి ప్రత్యక్షమై విజయమునని యభయ మిచ్చును. కుమారి, కాపాలి, కపిల, భద్రకాలి, మహాకాలి, చందీ, కాత్యాయనీ, కరాళి, కాళి, ఉమా, కాకంభరి, మోహినీ, మాయా, మొదలైన పెక్కు నామములతో దేవిని సంబోధించుట ఈ ప్రథమనందు గుర్తించుకొని విషయము. గొల్లకులమున, నందునింట్ల కృష్ణసోపరియై జనించినట్లు ఇందు కూడ వివరింపబడినది. నానావిధ రత్నభూషితయై, డాలు, కత్తి, బల్లెము అను ఆయుధముల ధరించి సమరోత్సాహినియై ఆమె మహిమ రక్షాపాన మాశించుచుండును. దుర్గమును, దుర్గభిము, భయోపనామములగు తావులయందే కాక, చైత్రములయందును, భక్తుల నివాసములయందును కూడ నామె నివసించును. పాతాళమందుకూడ వసించి యుందని విరాచములను జయించును. ఇందు నామె కన్యయని చెప్పబడలేదు సరిగదా స్కందుని తిలియని చెప్పబడినది. వేదమతయనియు, విద్య లన్నింటితో మేలైన బ్రహ్మవిద్య కధిపాన చేతతయనియు దేవి కొనియాడబడినది.

మరియు, విష్ణుపురాణమందు, దేవినిగురించి చోద్వములగు వాక్యములు కొన్ని కలవు. విష్ణుమూర్తి కృష్ణావతారమెత్తు నవసరమున, ఇట్లు సదేచుకోవలయునని తన యోగవిద్రు మత్రియై వేయును. “ఉదయమున, సాయం సమయమున, ఆర్యా, దుర్గా, వేదగర్భా, అంబికా, భద్రా, భద్రకాలి, కపిల, శైవీ లేక శైవమతీ యని భక్తితో నిన్ను ప్రార్థించినవారికి నా యనుగ్రహముచే కోరికలు ఫలించగలవు. సారాయి, హంసము మొదలగు నైవేద్యములతో సంకృత్యులవై మానవుల ప్రార్థనల సంగీకరించు

చుండును. వా దయచే నీయందు మానవులందరు నిరంతర భక్తియుక్తులై యుండురు. ఓ దేవీ! ఇది నన్ను, పాము, నా యజ్ఞానుసారముగా వర్తించును.”

దేవిని గురించిన భావనయొక్క ప్రారంభముల గురించి తెలియజేయు సుతి యొకటి హరివంశమున నున్న దానిని తుని యువాచరణగా నివ్వచున్నాను. కృష్ణ సోదరియని, వింగళ పర్యాయములవలె నానావిధ భయంకర స్థానములలో—గుహలలో, అరణ్యములలో, వనములలో—నివసించునని, కలరులు, బర్హదలు, పులిందులు మొదలగు అడవిజాతులవారి చేతి ఎక్కువగా దేవి పూజింపబడుచుండునని ఇందు వివరింపబడియున్నది. ఇంతేకాదు వేదములు పెట్టిన స (సాక్షి)వలె ఈమె యని కూడ చెప్పబడినది. బ్రహ్మజ్ఞానియని, పరబ్రహ్మమేయని స్తుతింపబడినది.

“వైష్ణవమతము శైవమతము మొదలగునవి”— యను పుస్తకములలో ఈ తొలిస్తోత్రముల గురించి గ్రంథకర్తయగు భండార్కరు ఈ క్రిందిరీతిని వ్యాఖ్యానించినాడు:—

పెక్కు పేరులుగల ఒక దేవతకలదని ఇందలి వివరణలను కనబడుచున్నది. కాని పరిశీలన దృష్టి కలవారికి ఇవి కేవలము పేరులేకావని, వివిధదేవతల మూచించు నాములము, చాక్రిక పరిస్థితులనుబట్టి నానావిధ దేవతల భావనలు కలిగినవని, కాలక్రమమున ఈ దేవతలందరు ఒక్క దేవీస్వరూపమందు లీనమైపోయినారని, ఇట్టి పరిణామము ప్రాంతపుల కలవాడైన మానసిక విధానమే యని, స్పష్టము కాకలదు.”

పండితుడైన ఈ గ్రంథకర్త మూచించిన దాని కంటే అధికముగ విషయము కొంత కలదని విమర్శన దృష్టికి గోచరింపకపోదు. వివిధజాతులవారి దేవతలను ఒక్క పరాశక్తితో సమన్వయము చేయునట్టి మానసిక విధానమే కాక—వానివాని ప్రత్యేకతలను చాలవరకు నిలుపుకొనిచున్నచు, దేశీయదేవతల వివిధ మతములను, సంస్కృతులను, వేదముయొక్క పరిరక్షణ క్రిందినను, వేదాంత తత్వసంబంధమున పారమార్థిక సంస్కారాధికారము క్రిందినను కేగిలిగినట్టి, నాటి కాలపు హిందువుల మానసిక విధానముకూడ—గోచరించుచున్నది. వినునగా, సురాపానముందు, మాంస భక్షణముందు, కొండజాతులవారు సమర్పించు బలల యందు, శ్రీతికలిగి పరశక్తిదర్శనములయందుండు అట

వికుల అమృతాదు, వేదమతయని, బ్రహ్మవిద్యాధిష్ఠాన దేవతయని, పరబ్రహ్మమేయని పోగొట్టబోయియు వచ్చినది. ఈ యంతరములే దేవీమాహాత్మ్యముందు, లలితా సహస్రనామముందు, మహా త్రిరముగ ప్రత్యేక దర్శనములుగా పెంపొందినవి. ఇట్టి యభివృద్ధి సాగినకొలది, అదిస్తోత్రములయందు చెప్పబడిన పర్యవర్తకములు, చొరరానిచోట్లు, బలియాయబడిన ప్రాణులు, మత్తు కలిగించు సారాయిలు, క్రమముగా నన్నగిల్లి, హింస పాఠాలు అధ్యాత్మిక ప్రవాహములలో అద్విటవృట్ట మనకమనకలుగా మాత్రము కన్పట్టుచుండును. అందుచేతనే, అదిస్తుతులకంటె ఎంతో మహా త్రిరస్థితిగానున్న లలితా సుతీయందు కూడ సహస్రనామములలో అద్విటవృట్ట పూర్వ రక్షణముల ప్రతిష్ఠలు వినిపించుచుండును. లలితా దేవి వింగళపర్యాయమునగునని (వింధ్యావలనినా నినీ) అనబడునను (కాండిరీప్రయా) నివాతో నుండునని (వాదజీమవివిహ్వలా, మాధ్వీనానాలపా) సహస్రనామములలో వినిపించుచుండును. కాని, దేవీ యొక్క అన్యుత సౌందర్యము, గుచ్ఛపక్షులతో పోరాడ గల శౌర్యము, వినిగములను, అమితములను దేవీ యామె మహాత్ములు, మానవ హృదయములయందు దామెను గల వికారాధికారము మొదలగు నూతన విషయములగురించిన వర్ణనా ప్రవాహములో కేవలము పరిపరలాగియున్నట్టి పేర్లు విశేషములు ముదిగి ప్రిలో నిలువ చేసెను. ఒకటి చాచరణము చూడుడు. అదిస్తుతులలో కాంతారవాసిని యని చెప్పబడి యామె లలితాస్తుతిలో మునుల మున్నులయందు నందరించు హంస (మునిమానహంసకా) యని చెప్పబడినది.

7

మార్కండేయ పురాణాంతర్గతమై, సుప్రసిద్ధి మైన దండిమహాత్మ్యములో, మహిమనురునితోను, సంభవీసుంధులతోను మోరాడుపుట్టమందు దేవియొక్క స్వరూపస్వభావములలో ఒక విశేషపరిణామవిధి గోచరించుచున్నది. ఆమె పుట్టుకగురించిన కథయే ఈ నూతన పరిణామవిషయముగా నున్నది.

ఒకానొకప్పుడు దేవాసురులలో ఎడతెగని యుద్ధము సంభవించెను. దేవతలపై ఇంద్రుడు అసురులపై మహిమకు అధిపత్యము వహించిరి. దేవతల నోడించి మహిమనురుడు సర్వాధికారి యయ్యెను. పూజితులైన దేవతలు విప్రులూర్తి కడకు, శివుని యొద్దకుపోయి తమకు కలిగిన పరాభవమును చెప్పి

కొనగా శివ విష్ణువులు కొప్పోడినీకురైరి. హరినోళ్ల నుండి గొప్ప తేజస్సు వెలువడినది. అప్పుడు ఇతర దేవతల దేహములనుండి కూడ గొప్ప శక్తులు పుట్టినవి. ఈ తేజశ్శక్తులన్నియును కలిసిపోయి ఒక శ్రీస్వరూప మునుపొందినది. దేవతలందరు సంతోషించి ఒక్కొక్క రొక్కొక్క యాయుధమునో, యాధరణమునో యామె కొనగిరి. బహుమానముల నన్నింటి సంగీత రించి, హిమవంతుడు కానుక గానిచ్చిన సింహము నెక్కి, బిగ్గరగా సింహవాదము చేసి, శ్రీగురులతోడి కయ్యమునకు దేవి కాలు ప్రవేశము. గర్జనమును విన్న యనురులు మహిమగురుని ముందికుకొని చొరబడిరి. దేహానురులవృత్తి త్రయ్యుద్ధము చేలకగను. పైకి విసర నడిచి పెక్కు ఆయుధములయొక్క కంతులచేత ఆకాశ మంతయు ప్రకాశమాన మయ్యెను. సురాపానము చేత పుట్టిని చేహుల్పుకొన్నది దేవి ఎట్టకేలకు మహిమగురుని పై కెగిరి, కాలితో వాని మెడపెన్ని, బలై ముతో పొడిచి, కత్తితో తల నరికెను. అనురుని నగము చచ్చినవానిగా నొనర్చిన దేవీపాదపుట్టిన విషయ విందు చాల ముఖ్యమైనది. బాణుని చండికా శక్తికమంతయు ఇందుమించుగా ఈ విషయము నాధారముగా జేసికొని వ్రాయబడినది. బాణుని కావ్య ములో దేవికంటే, ఆమె పాదమే ఎక్కువగా స్తుతి చేయబడినది. మహిమగురు భద్రానంతరము దేవతలు, బుద్ధులు ఒకచోట గదునుగూడి, వారికి కలిగిన విచార చింతమునకు కృతజ్ఞతను దెలుపుచు, దేవిని కీర్తించిరి. ఇటువంటి యాపద తలస్థించివచ్చు దైవులు, తమకు సహాయపడమని ఆమెను వరమడిగిరి. “అశ్లే అను గాక” యని చెప్పి దేవి యద్భుత్యముయ్యెను.

తమ్ము జయించి స్వర్గమునుండి తరిమిచేసిన సుంధి నిసంభుల నెదిరించుటకై సహాయము చేయ మని, దేవతలు దేవిని ప్రార్థించునట్టి మరయొకఁడును తిరువారీ కథలో వర్ణింపబడినది హిమాయత పర్వత ములయందు ధట్టు దేవతలు ప్రార్థించుచున్న సమయ మందు, గంగానానార్దమై పార్వతి యెదిల కరుగు దంచీ “వరదీక్షాక్షి ప్రార్థనలు” అని ప్రశ్నించెను. తక్షణమే ఆమె దేహమునుండి అంబికా ఉద్భవించి “సుంధి నిసంభులచే పరాకెటలై దేవతలు నాశనమై ఈ ప్రాంతములను చేయుచున్నార” అనెను. ఇట్లు నూతనముగా అవతరించిన దేవి అతి సౌందర్యవతిగా నుండెను. ఆమె తేజస్సు ఆకాశమునంతయు కాంతి వంతి మొనర్చెను. చందుడు, ముందుడు ఆమె నేతకు రీ వృత్తాంతమును సుంధి నిసంభులకు నెరిపిరి. అంతట, తనను పాణిగ్రహణము చేసికొమ్మని దేవి

కుంభుడు వర్షమానమందెను. వివీరంగ పోరాటములోని ధీరుడు తన్నోడిచగలడో అట్టి వానిని గాని వివాహమాడనని శివభయ పూనియుంటిని అమె ప్రత్యుత్తరమందెను. తమ్ము వివాహమాడదల చినచో తక్షణమే వచ్చి తనతో పోరాడవలసిందనెను. ఈ సవాలము సంతోషపూర్వకముగా రాక్షసు డంగీకరించెను. పోరాటము ప్రారంభ మయ్యెను. మహిమగురునితోటి పోరాటముకంటె ఇది దీర్ఘముగాను, తీవ్రముగాను జరిగెను. యుద్ధము కొంత సాగునది దేవి శరీరమంతయు రాక్షాదేవము చేత నైర్మల్యము పొంది, ఆమె పూర్వభాగమునుండి ఘోరాకారముగల కాళి పుట్టుకు వచ్చెను. శాస్త్రీఘ్ర చర్యమును తొడుగుకొని, పుర్రెలమాల గరించి, శ్రీకుర క్రమము త్రాగుటచే నాలుకను పైకి నేటూడి చేసికొనియుండెను. పోరాటము మిక్కిలి ఘోర మయ్యెను. రాక్షసుల నణగరావునకు, ముందును, పీనుగుల రక్తమును త్రాగుచు, యుద్ధభూమి యందు కాళి రాద్రతాంపక మొనర్చెను. చంబుని, ముందుని సంహరించుట చేత కాళి చాముండి యను బిగుడును అంబికా యిచ్చెను. ఇట్లు తన కర్తవ్యమును నెరవేర్చిన కాళి చండి శరీరమును లేవమెపొయెను. అంతట విష్ణుచోయముగా రాక్షస ప్రముఖులైన సుంధి నిసంభులనుద్ధరించి చండి యాపు మాపెను. యుద్ధము ముగిసెను. దేవతలందరు తిరిగి స్తోత్రములు చదివరి. దుష్టరాక్షసులను సంహరించుటకై తిరిగి తిరిగి తాను భౌమకాలముం దవలించ గలనని వాగ్దానమునుచేసి దేవి యద్భుత్యమయ్యెను.

8

ఈ చండి మహాత్యైగాళలో దేవీవరము లగు ప్రాంతములు నాల్గు కలపు. ఇంతకు పూర్వప్రాంతముల కంటె ఇది విశేషములు కలవి. మొదటి ప్రాంత వివరించినట్లుగా దేవి యవతారము భావగర్భిత మైనదనుట. వివిధ నామములు మాత్రము కలది కాదని బ్రహ్మ, విష్ణు, శివులతో కూడిన దేవతలందరియొక్క మహిమసారమే చండియని నూచింపబడుట. సాత్వికాకారములకొన్ని, ఘోరాకారములు కొన్ని కల వానినిగా దేవిని వర్ణించుట రెండవది. మూడవది— ఇంతకు పూర్వము చేయబడిన ప్రాంతములలో ప్రజలను అపదలనుండి, కష్టములనుండి తొలగించునదిగా దేవి చెప్పబడినది. కాని ఈ ప్రాంతములందు సంపాక సాగరమును దాటుటకై సహాయపడునదిగా వివరింప బడినది. మరియు ఇహమం దైశ్వర్యమును, పరమం

దవర్గములును సంపాదమునందీ మోక్షమును ప్రసాదించ గల సమర్థురాలు జేరియి స్వపరమపదినది. నాలుకజేమనగా జేవి సర్వాంతర్యామియని నొక్కివక్కాణింపబడినది. “యోజనీ ధర్మభూలేఖ”యని ప్రార్థనయు గల శ్లోకములు ఇరువదికి పైగా ఇందిరి ఒక స్త్రీత్రయలో కలవు. సర్వభూతములయందు చైతన్యముగాను, శక్తిగాను, బుద్ధిగాను, జ్ఞప్తిగాను, ఇచ్ఛగాను, ఇంకను వివిధీకరముగాను జేవి అంతిస్థయై యున్నదిని ఈ శ్లోకములయందు కలగు. తేది విశేషమేమన - ఆమెకు విష్ణువునకు గల భాంధవ్యముగరించి విశేషించి చెప్పబడినది. తొలి స్త్రీత్రయలందువలె విష్ణుమాయయని, కృష్ణసోదరి యని మాత్రమేగాక, నారాయణి యని పదియేడు శ్లోకములలో పేర్కొనబడినది. మరియు విష్ణువత్సరములయందు వ్యక్తమైన శక్తియే ఈమెయని ఆశ్లేషము చెప్పబడినది. ఇచ్చే బ్రహ్మయొక్క, మహేశ్వరునియొక్క, కుమారస్వామియొక్క, ఇంద్రుని యొక్క శక్తిలస్వరూపము ఈమెయని వర్ణింపబడినది. ఈరీతిగా శక్తి మత ప్రారంభము లిందు గోచరించుచున్నవి. కాలకముమున ఈ ప్రారంభము అదృశ్యమైన జీవీ పూజావిధానముగా వృద్ధి చెందినది.

9

తాంత్రిక గ్రంథరచనలు పెరిగినకాలములో జీవీమతముందు నూరినాధ్యాయము ప్రారంభమైనది. లలితాసనాసనామము, జీవీగౌరవము, సౌందర్యలహరి, తిరువాతివన రాకోపనిషత్తులు, మరియు తంత్రములు ఈ సూతానాభివృద్ధి నూరికములు. ఈ కాలము. క్రీ. శ. ఏడవశతాబ్దములో నారంభమైన దవచ్చెను. కాక్త్యగ్రంథములు శివశక్తుల సంపాదములతో నిండియుండును. ప్రాతఃపురణములవలెగాక ఇవి శక్తిమతతత్వమునకు, కర్మకాండకు పూర్తిగా వినియోగింపబడినది. తంత్రముయొక్క సరియైన నిర్వచనముం దీ నాలుగు విషయములు ఇవిడియొండవలెను—(1) బ్రాహ్మము—అనగా శక్తివిశ్రాంతములు (2) మోగము—అనగా ధ్యానవిధానము (3) క్రియ—అనగా కర్మవిధానము (4) దర్శనము—అనగా నడవడి, సాంఘిక విధులగురించిన ఉపదేశములు. కాని, మొత్తము అరువది నాలుగింటిలో బహుకొద్ది సంఖ్యగల తంత్రములే యీ విషయమును పాలించుచున్నవి. తంత్రములు ప్రధానముగా సాగన

కాస్త్రములు; తీర్వానసానము లత్యయముగాగలవి. ఇవి అద్వైతజేహంతమును పాశాన్యముగా ఆకాశించును; ఆ జేహంతలత్యయము అత్యపాక్షాత్కారమున పొందు మార్గములను, సాగనలను నూచించును. వివేకపరమసత్యమును నిరూపించు జేహంత నూత్రిములలోను, పుష్టికమునలోను ప్రతిపాదించిన సవరణలు జీవీ పూజావిధానముందు ఆశ్చర్యకరమును మారితమగు నార్చులకు వారితీయుచున్నవి. అద్వైతముందువలె తాంత్రిక తత్వకాస్త్రముందు కూడ పరమ సత్యము పరమ శివస్వరూపముగా పేర్కొనబడినది. పరమ శివుడు సకళుడుగాను, నిష్కళుడుగాను కూడ భావించబడినాడు. అద్వైతముందువలెనే ఈ ప్రపంచ మంతయు ఒకవిధముగా కలయని భావించబడినది. ఎల్లస, మాయతో కూడిన బ్రహ్మను శక్తియంతమును శివునిగా తాంత్రికులు భావించిరి. అట్టి బ్రహ్మయొక్క సృష్టి యీ ప్రపంచముగా నావ మిశ్రయించుచున్నది. కాని, అద్వైతముందు నూయన నిజమనిగాని, కల్లయనిగాని నిర్వచించ వలెలేదు. తాంత్రిక తత్వముందు శివుడెంత సత్యమో శక్తికూడ అంత సత్యమే. ఇద్దరుకు అరి నా భావమే. అనినాభావము శివ శక్తిస్వరూపముగా దైటకు గోచరించుచు మార్పులే ఈ ప్రపంచము పొందు మార్పులగుటచేత అవి నిజమైవని కొందరి, పూర్వసత్యమును శివశక్తి తత్వముందరి భేదములగుటచే ఆ మార్పులు సత్యములేయని చెప్పినను. మార్పులు నిజముకాలేవని, ఉన్నట్లు కనపడుచున్నవని అద్వైతము చెప్పిచున్నది. పరమ సత్య మొకవంక మార్పు చెందరానిది కాని ఇంకొకవంక నిజముగా పరిణామమును పొందుచున్నదిని తంత్రికాస్త్రము చెప్పిచున్నది. సత్యముందు వివిధ అంతిస్థలను కల్పించి ఈ భేదములను అద్వైతము సమర్థించుచున్నది. ద్వైతమును ద్వైత్యమును, అద్వైత్యమును ద్వైత్యమును పితాంతరవర్తి ఈ భేదములను తంత్రికాస్త్రము సమన్వయించుచున్నది. తంత్రములంతా పరమసత్యము పూర్వముగా స్థావరమునుగాను జంకుమునుగాను—ఉద్ధరించు. ఎల్లసగా సత్యముయొక్క ప్రకారముపే జివుడు. ఈ రూపము నిరపేక్షము, జడము, అపారపేయము అగు ఓద్ర విజ్ఞానశ్లోలి. మరియు సత్యముయొక్క విమర్శ రూపమే శక్తి. ఇది జ్ఞానముం దివిడియైన చైతన్యము. శివుడు సత్యచైతన్యస్వరూపుడు; ఆ చైతన్యమునకు ఆకారలక్షణయే శక్తి. ఒకయవసాన బ్రాహ్మయముగా పోచినది ఇంకొకయవసాన చైతన్యయముగా పోచును. సుద్రమై సంబంధరహితమైనట్టి చైతన్యముం దంతర్భూతమైనదే శక్తి.

* విమర్శనే జేహంత పరిభాషలో ‘తాక్షణి’ మందురు.

చేతనత్వమును పొందిన పరబ్రహ్మమే శక్తి. అదియే స్థూల సూక్ష్మములను పెంపొందించు చేతనత్వము. అదియే ప్రపంచమందు భేదములను, చూపులను కలిగించుచున్నది 'శివశక్తి వికర్మరూపిణీ', 'విదేత కరణ రూపిణీ', 'శివమూర్తిణీ', 'శివ', 'స్వప్రకాశ', 'విమర్శరూపిణీ' మొదలగు లలితా సహస్రనామందలి నామములద్వారా కాత్త తత్వ సంబంధము లగు పై యభిప్రాయములు వ్యక్తము చేయబడినవి.

10

శివశక్తులనుండి ప్రారంభమైన ప్రపంచ పరిణామ క్రమములో, ప్రకృతి మొదలు మహాసూతముల వరకు గల సాంఖ్య సిద్ధాంతమునందలి ఇరువది నాలుగు తత్వములను తంత్రముంగీకరించి చైవన్విద్వాంతులమందలి సమ్మేండు తత్వములను కొన్ని చూపులతో చేర్చి తత్వముల మొత్తమును ముప్పదియారునకు పెంచినది వీటిని మూడుగుంపులుగా విస్తరిచినది — (1) శుద్ధతత్వములైన (2) శుద్ధములు శుద్ధములుకానివి ఏడు (3) శుద్ధములుకానివి సాంఖ్యమునందువలెనే ఇరువదినాలుగు. (౧) శివ (౨) శక్తి (3) నాద (౪) చిందు (౫) శుద్ధ విద్య యనునవి మొదటి గుంపులోని తత్వములు. వీటియందు తాంత్రికులు కల్పించిన చూపులున్నవి. ఎట్లన, చైవన్విద్వాంతులమందు వీటివరులు పేర్కొనబడిన తత్వములు (౧) శివ (౨) శక్తి (3) సదాశివ (౪) ఈశ్వర (౫) శుద్ధవిద్య యనునవి. తాంత్రిక పద్ధతిలోని మొదటి శివశక్తి తత్వములు రెండును ఒకటే. ఇదివలన చైవన్విరీతిని మొదటిది పరమ సత్యముయొక్క స్థావరస్థితి, రెండవది జంగమస్థితి. ఇంక నాదచిందువుల విషయములో నాదమన శబ్దము కాదు, చిందుననగా బొట్టుకాదు. సృష్టిలో ఒకదాని తరువాత ఒకటిగా వచ్చే వేగక్రియలను తెల్పుటకై తాంత్రిక తత్వకాన్త్రముందు వీనిని వాడెదరు. సృష్టి చేయునప్పుడు కలుగు ప్రథమోత్పాదముందు పుట్టినట్టి పులకరింపునకు నాదమని పేరు. వికసిండుట తుల్యబుద్ధియున్న ప్రపంచముయొక్క అనంతశక్తుల యొక్క కూడలికి చిందువు చిహ్నముగా వాడబడినది.

ఊకతోడుగులో అని భక్తముగా కలసియున్న జంట విరేచములనుండి అంకురించి, పైకగనీ, పెరిగి మొక్కగా నగునట్టి ధాన్యపు (చిగక)గింజతో తంత్ర గ్రంథకర్తలు చిందువును తరుచు చొప్పుచుండుదు. వివేకవ్రతే ఈ రెండు విత్తములును. ఇదివరలో వివరించినట్లు మొదటిది ప్రకాశరూపము కలది. రెండవది విమర్శరూపిణి. ప్రకాశస్థితి విమర్శస్థితి గోవికి ప్రవేశించి, తనలోనికి తాను పరావర్తమై తాను అను భావమును పొందుచున్నది. క్రియారూప ముగా ప్రతిఫలించిన తరువాత నే అలోచన తన్మూతాను తెలిసికొనును. వ్యక్తిత్వమును పొందును. పరాచిందువు లేక మహాచిందువు అని విలువబడు పూల చిందువు ఈ విషయమునే త్రివిధములచున్నది— (1) శ్వేతచిందువు—శుద్ధ చింతనాంశము (శుద్ధ జ్ఞానాంశము) (2) రక్తచిందువు—అద్భుతము వంటి క్రియాంశము (3) మిశ్రిచిందువు—క్రియద్వారా తిరిగినచిన్న చింతనాంశము; ఇందు జ్ఞానక్రియ శక్తులు రెండును వ్యక్తిగతములయిన సమ్యక్సమగమనము. ఈ త్రివిధములగు చిందువులు త్రికోణాకారముగా అష్టపింజరము చిత్రించబడుచుండును. ఈ మూడును చేరినదానికే కామకళయని పేరు. ఇందులో కామయనుదానికే ఒక వివరణయందు కామే తస్యగు, కామేశ్వరీ యనికూడ యర్థము. కళయను నది వారిద్దరివ్వరూపము. ఈ చిందువుయొక్క మూడు అవస్థలను జ్ఞానశక్తి, క్రియాశక్తి, ఇచ్ఛాశక్తియని కూడ అందుదు. ఆ లంకాకౌశముగా వీనినే త్రిపుర సుందరియని చెప్పుదురు. మిగిలిన తత్వములయందు, చైతన్యసాంఖ్యములలో, భేదములేదు గాన వేరే వ్యాఖ్యాన మవసరములేదు. ఇట్టి సృష్టి విధానము ననుసరించు లలితా సహస్ర గ్రంథకర్త 'నాద రూపా', 'నాదమాపుణీ', 'చిందుయంతల వాసినీ', 'చైవనాననా', 'కామకళారూపా', 'త్రిమత్త్రిపుర సుందరీ', 'తత్త్వాననా', 'తత్త్వయూ', 'ఇచ్ఛా శక్తి, జ్ఞానశక్తి, క్రియా శక్తిస్వరూపిణీ' యని కదని పేర్కొనచున్నాడు.

(సహస్రము)

వర్షా వ త ర ణ ము

శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి

నీలమేఘు వర్షింక గర్భాలయముల
బాలశంపా భుజంగాలు ప్రాకారము
కెరిలి పురివిప్పి నటియించె తరుణవర్ణ
బహుళములు వార్ష సంభారమడర.

గాఢనైరాశ్యములు గడ్డ కట్టినట్టి
పేద గుండియలో ఆశ ప్రిదిలివట్లు,
కారుమబ్బులు పేరిన గగనవార్ధి
బంగరు తటిత్రరంగాలు పొంగులెత్తె.

కటు దరిద్రతాబంధాల కట్టుపడిన
కవి విశ్రాంతిల కావ్యాలు చివుకనట్లు,
అంబుధర నీలిమల తానమాడియున్న
లలిత చంచలారక్తిమల్ వెలియలేను.

మొరకు పెండల గ్రీష్మకు ముద్దువెట్ట
'భగ్గు'మనెడు లే మొగ్గల బుగ్గలందు
అమృత నివ్యంది నవజీవనోపధమ్ము
రంగిరించెను నరస వర్షాభిషక్కు.

ఊష్ణ నిశ్వాసముల కాగుచున్న భూవి
రహిణి పాండురపక్షింతరమ్మునందు

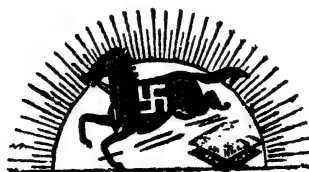
గ్రాన పులకాంకురమ్ములు మోసులెత్తె
రమ్య వర్షాప్రియుని పరీరంభణమున!

ఉర్వరాగర్వ కాండల నోర్వలేక
కత్తి కట్టెనో అగ్ర జగత్తనంగ
ప్రళయగర్జన భేరిధ్వనులు రణించె!
భీషణోల్కా శతఘ్నులు ప్రేలసాగె!

మేడలోని ధనస్వామి, నీడలేని
తాడితప్రాణి, స్నేహ సూత్రాలలోన
ముడివడు విఘాన, గగనమ్ము భూతలమ్ము
వికృతమైపోయె వర్ష ధారాభిలోన.

ఊష్ణ తీవ్రత చేత పెల్లుడికిపోవు
మల్లె మొగ్గలపైన 'ఫెటి'ల్లు మనుచు
రాలె వడగట్లు, తరుణి కుచాలు నోవ్వ
పువ్వువిలుకాడు బాణాలు రుద్దినట్లు!

రాళ్లుపిండిన తరుగని రక్తనిధులు
ఎంత చెబుల వేర్వడమై ఎగిరిపోవ
డిలువడ్డ నరాల, వర్షాలరేడు
కొత్త నత్తుటి బల తగుకొత్తజేసె!

కలగంప

హంస: క్షీరసీర విభాగము

సంస్కృతసాహిత్యములో హంసము, పీకము, భ్రమరము, కమలముల వాడుక హెచ్చుగా నుండును. ఇది లేని కవుల కనిక పేలవముగా నుండును. వివిచర్య లేకుండి, పురాణము, కావ్యము, వాటకములను లేపు. వీనిలోఁ గవులేదో యొక విశేషమును తోడించినారు—హంస కలిసియున్న పాలను నీటిని వేటుచేసి పాలమద్రావి నీటినిఁ ద్వజించునని; పీకము తన పిల్లలను గానులకూళ్లలోఁబెట్టి పెద్దది యగుటకు నాని పెంపకమునందే యుంచునని: భ్రమరము తనామిడిఱుగుత్తులం దెక్కువ ముక్కువ చూపుచు, చంపక పువ్వులు దాపునకైనను తోచి; కమలము దండ్రుని ద్వజించునని—అతఁడున్నప్పు డెప్పుడును వికసింపదని—నూర్చునిఁ పరమధిక్తురాలని...వీనిలోఁ గొన్నిటిని మాత్రము నిష్కంఠముగా నొప్పుకొనవచ్చును. కాని కొన్నిటిలో మత వైరుధ్యమున్నది. ఉదాహరణమునకు హంసను దాని నీరక్షీరమయక మైన విశేషమును దీసికొనుడు.

సంస్కృత కావ్యములలోఁ జాలవోట్ల హంసకుఁ దాలను నీటిని వేటుచేయు క్రిగలదని వ్రాయఁబడినది. కాని, అది పాలను నీటిని వేటుచేయుట నెవరును జూపలేదు. ఒక వేళ నెకదైవఁ జూచిరమకొనిన, అనిమయమునూర్చి యేదిగ్రమైవ రచనము లభ్యము కాదు. ఈ ప్రవాదము సప్తసముద్రాలను దాటి ఆమె రికా చేరినది. అచ్చటి విద్వాంసులకు హంసయొక్క యాయదుర్గుణగ మాతృగ్రము గలిగించినది. కాని వారిటువంటి సంగతులను నిశ్శబ్దముగా పంగి కరిచెడువారు కాదుగదా! మనదేశములో హంసకుఁ జెందిన యీ ప్రవాదము చాల సంకర్మికాలనుండి వాడుకలో నున్నది. కాని దీని సత్యాసత్యములపరీక్ష నింతకుఁ జేరకును లేయలేదు. ఇహళి: చేసి యున్నచో దానిగురించు లిసిపద్ధముగా దొరకదు. అమెరికాలో హార్వర్డును నిగ్గిరద్యాలయ మున్నది.

దానిలో లాజ్బన్ అను నరఁ దొక ప్రాసెసరు. ఇతఁడు హంసయొక్క యాయతాళిక గుఱమును బరీక్షింప సమకట్టివాఁడు; చాల హంసలను గొని పెంచివాఁడు; చాలరీతుల వానిని బరీక్షించివాఁడు. కాని పాలనుండి నీటిని వేటుచేయుటలో హంస యసమర్థముగా నుండుట తలస్థించినది. అయినచో హంసయొక్క యీ నీరక్షీర విశేషవిషయ మెంతవరకు సత్యము? దీని కాధారములైన కొన్నివాక్యములు మన కాత్మము లిచ్చుచున్నవి.

నీరక్షీరవేళ హంసాల్లసస్యమ త్వమేవ తమవేళేక విశ్వస్తి న్నధువాన్యః కులతరిం పాలయివ్యుతిః —భామసీ లిలాసను.

ఒక హంసా, నీవే పాలను నీటినుండి వేటు చేయగల విశేషమును కిథిలము చేయుచో నీ జగత్తులో దన కులతరిపాలన మింకెవరు చేయుదురు?

యోహానివ్యుతి వస్యం త్వం రక్ష్యం రక్షితవ ద్విజవ్ హంసాహిక్షీర మాదత్రే తిన్యత్రా తద్వయ త్వంతః —కమలంబా.

హంస యేరితిగా బాలను గ్రహించి దానిలో గలిసియున్న నీటిని వదలివేయునో, అట్లే యితఁడు వధింపదగిన నిన్ను సంహరించి రక్షియుండైన బ్రాహ్మణుని రక్షించును.

ప్రాజ్ఞస్తు జల్యతాం పుంసాం శ్రుత్యావచః కుభౌఽనుభావో స్పృహదత్రే హంసోక్షీర మిహచ్ఛునః —మహాభారతమ్. అదిపర్వము.

హంస యెట్లు నీటియందు గలిసియున్న పాలను గ్రహించునో అట్లే బుద్ధిమంతుడయిన మానవుడు జనుల ముఖమునుండి మంచి, చెడు విషయములను విని నుంచుచు దీసికొనును. ఇది యెట్లునగా, పాల పాత్రలో హంస ఎప్పుడు తన ముక్కును తెలువనో అప్పుడే దాని ముఖమునది రసవిశేషము కలియుట

వోనే జలము, క్షీరము వేవేయనను—లేదా విడి విడిగా గనుపడునని టికాకారును చెప్పినాడు.

దీనినిబట్టి హంస ముఖములో నొక విధమైన రసముండునని తేలుచున్నది. ఆ రసము కలియుట వోడనే నీటి, పాలు విడిపోవుట జరుగను. ఈ రసములో బుల్లదనముండుచో పాలు పెరుకొని పెరుగుగా మారుట సంభవము. కాని యిట్లుగుటకు గొంత కాలవ్యవధి కావలసియుండును. హంస ముక్కును బాలలో పెట్టివంతే పాలు ఘనీభవింపవచ్చుననియు! అట్లే యగుచో, పాత్రలోనున్న జలమందు గలిసిన పాలనుండి నీటిని వేలాచేసి పాలనే యేరితిగా ద్రావునో అర్థము గాకున్నది. లాజ్యనీ మహాశయుని పరిక్షిలన నీ విషయము నిర్ధారణము కాలేదు.

అమెరికాలోనే యింకొక విద్వాంసుని ప్రయత్నము. అతనిపేరు డాక్టర్ కౌటర్న్, వాషింగ్టను నగరవాసి. ని వస్తువునైనను దినునపుడు హంసయొక్క ముక్కునుండి యీ రసవిశేషంకేము బయటికివచ్చి, ఘనీభూతమైన యింకేము దానిపాట్లలోనికి బోవుటకు పీలుగా గాని ముఖనిర్మాణ మున్నదని యాతని మతము. ఆ ఘనపదార్థమే పాలని యాతని యుద్దేశము. అత్యంత రసవంతమైన వస్తువుయొక్క ఘనీభూతంకేము బయటికి వచ్చుట సంభవమేకాని ఒక వస్తువుయొక్క ఘనీభూతంకేము పాలనుట హాస్యాస్పదము.

మంచిది. మన మింకొకవిధముగా వాలో చింతము. హంస రెక్కడుండును? ఏమి తినును? చాలవఱకు హంసలు సుందరములోనే దొఱకును. వానికి ప్రియాతిప్రియమైన వి హంస స్థానము మానససగోపరము. ఈ సగోపరము హిమాలయ పర్వతములపై నున్నది. అది చాల రమణీయమైనదని వినుచుండుము. దీనియందలి జలము ముత్యాలవలె స్పష్టములు. చాలవఱకు హంస లిక్కడనే నివసించును, గ్రుడ్లు పెట్టును. చిరికాలములోఁ జరిపెంపు వలన నిది మానససగోపరమును వదిలి క్రిందితావులకు వచ్చును. కాని యది వింధ్యాచలములు దాటిరావు. వింధ్య హిమాచలముల మధ్య ప్రదేశమునందలి నిర్మల జలపరిపూరిత సరస్సులందు, నదులతీరములందలి విడి యను, చెర్రెవైశాలములందు తిరిగి యది హిమాలయములకు వెళ్ళును. సరస్సులందుఁ గనులము లధికముగా నుండును; అది హంసల కధికప్రియమైనది. అక్కడే యది యెక్కువగా నుండును. వాని కీరము తెల్లగాను, పొడములు, ముక్కు పెట్టగాను నుండును;

ఆ కారమున బాకుకంటెఁ గొంచెము పెద్దదిగా నుండును.

హంసలు పాలను ద్రావునో వానికిఁ బాలె క్కడ లభించునో? మానససగోపరములో నవి యావులనుగాని, కేదలనుగాని పెంచుచుండలేదే! భారత దేశమందేసరసుండుఁగాని, నదియందుఁగాని అవి పాలను ద్రావుననుట యూహితీతము; అందుచే హంసలు, ఆవుల కేదలపాలను ద్రావుననుట సంభవముగాఁ జేలుచున్నది. కొంతమంది కవులు హంసలు ముత్యాలను దినునని వ్రాసిరి. కాని మానససరములో ముత్యల యుత్పత్తిలేదు. ఒక వేళ మానససరములో ముత్యాల యుత్పత్తి నొప్పకొనిన, వాని (హంసల) చిరికాలపు విడిది తావులైన భారతదేశ సరస్సులందు ముత్యములుండుట ఇంతవఱకు దినరాలేదు. పంజాబు, రాజపుత్తస్థానములలో నెక్కడో యొక సరసులోఁ గొన్ని ముత్యపుచిప్పలు దొఱకినవిని కిడి. మానససరమును విడి క్రిందికివచ్చు హంసలన్నియు నీ సరస్సునకే వచ్చి ముత్యాలఁ దినుచుండునా? అనునదీ ప్రశ్న. అచ్చలయిన ముత్యాలు విడివిడిగాఁ జల్లఁబడియున్నగాని హంసలు వానిని బగులగొట్టి ముత్యాలఁ దీసికొనుట కొంచెము కఠినమైన కౌశల్యమే యగును. నిర్మలజలమున కుపమానము ముత్యాలతో నీయవచ్చును—మానససగోపరమందలి జల మత్యంత నిర్మలమైనది. అందుచే ముత్యాలవలె వంటి నిర్మలజలమునకు ముత్యాలనియే యర్థము చెప్పము, జలమునే ముత్యములని జరులెండుటలో వాక్పర్యమేమియులేదు. అందువలన హంసముత్యములను దినునదానికి భావము ముత్యములతో సమానమైన నిర్మలజలమును ద్రావుననుటయే. ఇది హంస పానీయ విషయము.

ఇంక వాహరవిషయమును జరిగించెదము. శ్రీ హద్దుని నైవధమున ప్రథమ సర్గలో నలంబోక హంసను బట్టకొన్నట్లుగల్గుదు. హంస మనవలెనే మాట్లాడును. అది నలునితోఁ 'నీటిలోఁ బుట్టు మొక్కల తీగల పండ్లచేతను, దుంపలచేతను నేను మునులవోరె నా శీరినిర్వహణముఁ జేసికొందు'నని చెప్పెను.

‘భుక్త మృతాలపటలి ధవతా నితీతా
స్వస్థ్యాని యత్ర నరీనాని విశేషతాని
రేరాజహంస! తదతస్య సగోపరస్య
కృత్యేన కన ధింతాని కృతావకారాః’

“శ్రీ రాజహంస! నీ వెవరి యాశ్రయములో నుండి తానురక్షించుకొనినా, దీప్తిక తీర్చుకొంటినో, తానురక్షణలకు దుచి చూచితినో, ఆ సహజరక్షణను కైటి ప్రత్యక్షపరచుచు చెప్పవచ్చు? అని జగన్నాథరాజుల భాషనీ విని సముదయం గలుగు.

మైయాధారముచే హంసలు ముత్యములను దీపకపోయినను, పాలను ద్రావకపోయినను, నీటిని ద్రావనని, తానురక్షణలను దులభము, పూలను, వేళ్లను, తీగలలోపలనుండు సన్నని దారములను (విసరంతువులను) దీనుననుట స్పష్టము. హంసలకు జలసమృద్ధియుండుననుటలను దుండు తెచ్చుచు యున్నను. అక్కడ వాని యాహారము విశేషములుగా మృతాల దండములు, వానిలోపలి విసరంతువులను, వానినుండి వెల్లుగు రసమును, కనులనాళములను జీల్చుచే వాని లోపలి నుండి యొకరకమైన తెల్లని పత్తి పొగుల నంటి పదార్థమును ప్రసేద్యములు. దీనినే విసరంతువులని యందురు. దీనినే హంస తెచ్చుకొని దీనును. మృతాల దండముల దులభమునందు నొకరకమైన రసము వచ్చును. అది శ్రేణికాగం బాలకరం జల్లగా నుండును. అది తీపికాగం నుండును. ఆ రసమునకు తీరమనియుం జేరు. సాధారణముగా తెల్లనుండి వచ్చు నీటివలె జల్లని రంగుగా అన్ని ద్రవపదార్థములకు తీరమని పేరు. మట్టి, సపోటా, వాక, అత్తి మొదలగు చెట్లనుండి వచ్చు తెల్లని రసమును మనము పాలనియే వాడెదము గదా. మృతాలదండములు నీటిలో నుండును. వాని నుండియే పాలనుబోలిన తెల్లని రస మొకటి వచ్చును. ఆ రసమునే హంసలు ద్రాగును, తీనును. ఈ రీతిగా హంసలు నీటిలోనున్న పాలను ద్రాగుట తప్పక నిజమే. మొట్టమొదట నీరధిమైన నీర తీరపుభక్తరణము పండితుల యుద్దేశము యుండు వచ్చును. కాలక్రమమున నీ దీనియమును బ్రజలు ముట్టియిందురు; సాధారణమైన జలమిశ్రిత తీరము నుండి హంసపాలను ద్రాగి నీటిని వదలివేయునని వాడుక వచ్చియుండును. *

శ్రీమతి ఆ. వృందయిని.

* శ్రీ మహావీర ప్రవాస ద్వితీయ పాదం ద్వితీయ అధ్యాయముగా గాథారముగా గాని వ్రాయబడినది.

అంద్రరాజుల అభినందనములు

విజయనగర సంస్థానపాలకుడగు పూసపాటి విజయరామగజపతి మహారాజును, పెద్దాపుర సంస్థాన ప్రభు వగు వర్మరామ తిమ్మరాజుగారికి మహారాజును సమకాలమువారు, తల్లియై ప్రభువులు, బంధువులు. ఉభయయును, విద్యాబోధకులు, విద్యార్థియులు. విద్యాంసులు. కవిప్రియులు, కవులు.

ఒకమాటు గోదావరి పుష్కర స్నానమునకు రాజమహేంద్రవరమునకు బయలుదేరిన విజయరామ రాజుగారు తమ రాకను తిమ్మరాజుగారికి ముందుగా తెలిపిరి. రాజులలో చిత్ర సత్కారమున కనుగుణముగా ఎదురుగా వెళ్లి ఆయనను తోడ్కొనివచ్చుటకై ఈయన వాహన మెక్కి యెదురేగిరి. ఇరువురి పల్లకీలు పీఠాపురము చేరి తారసిల్లినవి. ఆపుడు పల్లకీలు దిగి యొకరి చేతు లొకరు గ్రహించి సంబోధముతో కుళిల ప్రక్షిప్తార్థముగా నిందుక ముచ్చటించుకొన్నంత, నొకరి నొక రభేసనందించుకొన్నట్లుగా నీ క్రింది స్లోకములు రెండును వెల్లవ వాడుకతో వివరించినవి. ఇవి తత్కాలము దాసువుదా చెప్పినవి కాకపోయినా, కలసికొన్నపుడు ప్రశంసించుటకై యంతకుముందే వారిద్దరూ రచించుకొనియుండునని భావించవచ్చును. అందు ముందు తిమ్మరాజుగారి స్లోకము :

“వారికధంగకృతతీవన దీపబంధుః
నత్యత్రహా నవసుధా విభిన్నైక హేతుః,
రాజా కిమిందురపి వార్యభిమానహారి
రాజాపర్య విజయరామరాజుగారి స్లోకము:—

ఈ క్రిందిది విజయరామరాజుగారి స్లోకము:—

“అంభోజం కలయన్ సప్తతమవనే
సాహిత్య రిత్యాం దృశ్యోః,
మాంధాతార మపార సంపద మహా
భావేయోరాజ్యం,

శక్తూజాంపుర భంజనే పృథిగిణే
కింవోర శంధం మతి
ప్రాకృత్యై ప్రతిభాతి తిమ్మ
స్వపతిః పాకాహితప్రాభవః”

మాంబలుభుగోని రచించినట్లుగా రెండింటిను సభంగ శ్రేణింకారమే ప్రధానముగా గనవచ్చుచున్నది. వీని వివరణము క్రమముగా నొకరింక-

రాజకర్త విధులను కర్తవ్యమును, చంద్రుడు రాజునదిగను. విజయ రాసురాజే రాజునదిగను. వినునగా—ఇందరి యెదు విశేషములలోను, బ్రహ్మ కటి, శ్రేష్ఠతమున చంద్రునికే రెండు విధములుగాను, విజయరాసురాజున కొకవిధముగాను ననునవి యిందును—

అతడు, నారీక = పద్మములకు, భంగకృత్ = తెలుపు చేయువాడేకాని, అరీక = అపియములకు, భంగము కలిగించువాడు, న=కాదు. ఇతిదో. అరీక భంగకృత్ = అపియ కార్యముల నణచివేయువాడు - అతడు, నదీసముద్రునికి, బంధు = చుట్టచుకాని, దీనబంధు = దీనులకు చుట్టము, న=కాదు; ఇతిదో, దీనుబంధువు. అతడు, నక్షత్రపా = నక్షత్రములకు ప్రభువేకాని, త్నక్షత్రపా = త్నక్షత్ర జాలిని పాలించు వాడు, న=కాదు; ఇతిదో త్నక్షత్రపాలివారిని రక్షించువాడు. అతడు, నవిమధా విభవక హేతుః = క్రొత్త దైవ అమృత సంపదకు ముఖ్య కారణమే కాని, విమధా = భూమండల వైభవమునకు హేతువు, న = కాదు. ఇతిదో, భూమి సర్వసంపత్తివృద్ధియుగా పాప మొనర్చువాడు. అతడు, నార్యభిమానవరో = స్త్రీలయభిమానమును హరించువాడుకాని, అర్యభి... శత్రువుల గర్వముగలుగువాడు, న=కాదు. ఇతిదో అరీకారి దుర్గర్వ మణగఁగొట్టువాడు. కావున విజయ రాసురాజు రాజుగాని, చంద్రుడు రాజు కాదని భావము—ఇందు తక్కిన వనియు సమచిలములన వచ్చునుగాని, చంద్రుడు విమధా విభవహేతువు కాదనటనాత్ర మచిలము కాదు. సమప్రమేస మౌనధులకు (నకల సహృదులకు) హేతుడు రాజుని వేదము తెల్పుచున్నది, చంద్రునికేగముల సంపర) మన సహృదులు ఘరించుట యనుభవవిధము—ఇక రెండవ శ్లోకము.

ఇందు, తిమ్మరాజు సమయము, అంశోబాదులు మూడు నుపమానములు. అం దొక్కొక్కటి మూడు విధములుగా సమన్వయించును. ఎట్లుగా?— తిమ్మవృషతి, అనశేరక్షణమునందు, అం = నిష్ఠువును, నాహిత్వరీత్యాం = నాహిత్వ విద్యావిషయమున, భోజం = భోజనమునారాజును, దృశో = కన్ను గలియెడ, అంశోజం = పద్మమును, సదృశం = కలయన = పాటిని గానించుకొనుచును, అపార సంపద = అపార

మైన సంపదయొడ, నుం = లక్ష్మిని, మహాభావ = ఉదార వ్యభిచయమునెడ, ధాతారం = బ్రహ్మను, యశో రాశి = భుజమైన కీర్తి విషయము, మాంధాతారం = మాంధాతము, పాటిగానించుకొనుచును, కృతూజాం పురభంజనే = కృతపురములను భంగపెట్టుటయందు, (ఉ) ఉమ్ = మహేశ్వరుని, నృసింహ = దైత్యమునందు, అశందం = మేరువును, ముత్తప్రాగర్థ్య = బుద్ధి హాసముయొడ, ఉరశందం = అదిశేషపును సరిగానించుకొనుచును, పాకాహిత ప్రాధవ = మహేంద్రుని యైశ్వర్యమునంటి యైశ్వర్యము కలవాడై, గ్రతి భారి = ప్రకాశించుచున్నాడు. అనగా తిమ్మవృషాలుడు సకల సద్గుణసంపన్నుడైన భూమాండ్రుడని భావము.

ఈ శ్లోకము లేవాడు పుట్టినవా కాని, నాటి నుండియు వివిధ రాజుల నూటలుగానే తెలుగు నేకమున వ్యాపించుచు వచ్చుచున్నది. ఇది కృత్ ప్రళం సావరములైనను గ్రుతిరంజకములైన యితర చాటు శ్లోకములకలెనే కీర్తించియున్నది. కాని, యెందు, నారీకత్యాది మొదటి శ్లోకము, 'రాజాపరం విజయ రాఘవ సార్యభావ' అనుటకు బదులుగా, 'రాజాపరం విజయతే భువిరామవరా' అను పాకముతో, తిరువాన్మురు పాలకుడయిన రామగర్వ ప్రళంసగా, ఎడవట్టికల్ల నంబూడితిమృదు రచియించిన దిక్కిలే పరిణయ కావ్యము నవతారికలో నున్నట్లు తెలియ నున్నది కృష్ణచరాచిత్రముగారి సంస్కృత సారస్వత దర్శిత తిక్కే పుటలో నొకమాట కనబచ్చినది. ఆ కావ్యమును దిశము. అని, యెందగలియున్నదో! అదియు మన చాటు శ్లోకములును కొంచె మెప్పు కిక్కుకగా సమకాలము లనవచ్చును. ఆ కావ్యము కొంచెము మంద్రసమ కావచ్చును, కాని ఆకాలమున, నందరి శ్లోకము తన కెల్లా లభించగా, తిమ్మరాజు దాని నుపయోగించుకొనె ననుటగాని, లేక యెరిది యాచాటు వా ములబాటలోని దిక్కిలే పరిణయ కావ్యమున కెక్కె ననుటగాని చెప్పటకును వస్తుటకునుగూడ వలనవచ్చును. విజయగా నీ శ్లోకమా దిక్కిలే పరిణ యావతారికలో నున్నదన్న మాట ద్రువపదనతో నపుడీ విషయము పరామర్శింపదగునుగాని, యెరిదినుకే నిది తిమ్మవృషతి శ్లోక మనియే విశ్వసించును.

శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణకావ్యము

గ్రంథవిమర్శనము

శ్రీమద్గురు భాగవతము
[భాగవతాంధికరణము]

రచయిత: మిమ్మికంటి నరువాభకర్త. ప్రతు లకు: గ్రంథకర్త. ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు. హిందూ కాలేజీ హైస్కూలు. గుంటూరు. నల: అయిదు రూపాయలు.

పోతన మహాకవి రచించిన భాగవతం పూర్తిగా ఆయన చేతిమీదుగా సదివలేదని భాగవతం చదివినవారందరికీ తెలిసినదే.

పోతన భాగవతం ఈవిధంగా అనంపూర్వంగా ఉండిపోవడానికి గల కారణాలేవో సుస్పష్టంగా తెలియవు. కాని ఆ కేవలభాగం వెలిగిందల వార యాదులు పూర్తిచెయ్యడం జరిగింది. అయితే వెలిగిం దల వారయ భాగవతానువాదం బాగా సంక్షిప్తమై పోయింది. సంస్కృత భాగవతంలో ఏకాదశస్కం థంలో 1887 శ్లోకాలున్నాయి. ద్వాదశస్కంథంలో 886 శ్లోకాలున్నాయి. అయితే గంగాధాన్యపాలకు వెలిగిందల వారయ రచించిన అనువాదం 178 గద్య పద్యాలలో ముగిసిపోయింది.

అందుచేత ఈ ఏకాదశ ద్వాదశ స్కంధాల లోని విషయాలనేకం తెలుగు పాఠకుల కందుబాటు లోకి రాకుండానే నిలిచిపోయాయి.

కనుకనే శ్రీమిమ్మికంటి నరువాభకర్తగారి ఏకాదశ ద్వాదశ స్కంధాలు తెలుగులోని కనుప దించారు.

శ్రీకర్తగా నిర్దేశించినట్లు వీరి కవితలో యథామూలక చిక్కగా వచ్చింది. ఇంతేగాక దూరా న్నయ్యాలుగాని, క్షిప్రాన్వయ్యాలుగాని లేకుండా వీరి కవిత ధారాళంగా సాగిపోతుంది.

ఇంతేగాక వీరి పద్యరచన అడుగుడునకా జాతీయమైన పలుకుబడితో సాగిపోతూ అమాయక మయిన ధీక్రొవ్వవేళం స్ఫురింపజేస్తాంటుంది.

వీరి శైలి అక్కడక్కడ కొంచెం సంస్కృత ప్రతురంగా ఉన్నా సంస్కృతాంధ్ర పద

ప్రయోగం వీరి కా భావల్లోగల పరిగత పాండితి స్ఫురింపజేస్తున్నది.

ఇది వంగళ అనే వారాంగన సౌందర్యం వర్ణించే నీసము.

పగదాల బరిజోలో మగరాల తగుకు నా గం తెదవుల వత్తు శ్రీకువార నీలాలని కాంతిలిలాలహరి నాగ గంటి శ్రీవలమాపు కళుకులాలక ఉమ్మెత్తిపూగోము దుమ్మెత్తగల వీర కుచ్చెట్టి పాదాల స్రుమ్మలూపె తెటకులొకక తెటకుం ద్రుక్కుదు వల జక్కవలన నుబ్బలు నటింప ప్రసధిరంబున పోలియు ఘనవీరంబ మూడుకొన విల్బు నెన్నడు మేనో యనగ క్రావ్య మంతర ఝళిఝళి ఝళిరవంబు మెరయ వింగళ చీలిలో దిరుగుచుండు.

సంస్కృతపద ప్రచురమైన వీరి శైలి క్రింది వృత్తం తార్కాణంగా తీసుకోవచ్చును.

బృంద గళింద జాపులిన వీధుల
చౌర్చియుంచు గోపికా
బృందము నన్ను గూడి విహరించి
క్షణంబులువోరె పుచ్చి రా
నందముతోడ రేల; వధునాతిన
కాలమునందు నేను లే
మిం దిగులాంది పుచ్చెద రమేయ
యంగంబులు వోరె యామినుల్.

భాగవతాభిమాను లందరికీ ఇది అవశ్య పరిసీయ మైన గ్రంథము.

జయవల్లభ

[ఖండకావ్య సంపుటి]

శ్రీ కందుకూరు రామభద్రరావుగా రింతకు పూర్వం 4, 5 ఖండకావ్య సంపుటలు ప్రచు రించారు. దీనిలో కవి ఆ ఖండకావ్యాల ప్రచురణ

తరవాత రచించిన ఖండగోయ గీతలన్నీ చేర్చి 'జయపతాక'గా ప్రకటించారు.

జయపతాకలో అంతటా చక్కని విజయవీరి అంతర్భావాలనుగా ప్రకటించారు. ప్రతి రచనకు ఉత్తమ కలిగిస్తున్నది. ఈ కవి తనలో సహజంగా ఉద్బుద్ధమైన భావాలతో రచనను సాగించినట్లు ప్రాంత ప్రతిష్ఠ చేస్తూ గాని కేవలం ప్రబాదరణ, ప్రచారంపట్టి లక్ష్యాలతో ఆయా భావాలు అసహజంగా పలకడం అనేది వీరి కవిత్వంలో గోచరించదు.

ఈ గుణం వీరి కావ్యాల లన్నింటిలోను అమలమలంగా వస్తూ జయపతాకలో మరి ఒక అంతరీపుత్రైకం వచ్చింది.

జయపతాకంలోని ఖండిక కృతు లన్నిటిలోను సంస్కృతి, సాంధ్యరేఖలు, వెలుగుదల, పార్శవమనాడు, యాత్ర అనే ఖండికావ్యాలు అత్యుత్తమంగా ఉన్నాయి. 'పార్శవమనాడు' అనే ఈ క్రింది ఖండికావ్యభాగంలో వీరి కవిత్వ శైలి పాటలకు ప్రస్తుతం గా భావించగలము.

“కాత్రికీకమాన చంద్రికా కాంతిపుంజములు నటించెడు గౌరీమా జలములందు సద్దు మగిన యర్చనగా ప్రకాశం వేళ విహరింప దొనెనై వెలిసినాడు.

పడవనకుపు చుక్కాని ప్రోపుకు మెదిలి కలతవిధుర గంగమ్మ కలవరించె మినుకు లేడిన చేపలు కనులు తెరచి రెలుపండుల బొరలాడి మెల్ల నవ్వె పాయలంకలు లంకల చాయలందు ముమ్మరమ్ముగ గాత్రముమ్ము విరిసి పండు పున్నును వెన్నెల పాలు మరిసి మడుగులంగట్టి పొంగినవకుపు దోచె శివ జటాజూట ముగ్ధకాన్తిత మనవి పరివౌడుక గజగి ప్రభువునగును స్థిరగీయుడు ధారాభివేదనముల ఆర్ద్రమై నిల్పు వాన ముద్రాంకితములు!”

ఇలాగ ఈ ఖండిక కృతి హృద్యంగా పాగిపోతుంది.

ఈ కావ్యంలో వాడినవన్నీ చాలావరకు గీతి కలే. కేరాలు నాలుగైదు మాత్రమే. అయినా ఆయా భావానుభూతిమైన పదాల కూర్పులో ఈయనలో ఒక ప్రత్యేక శైలి సురేస్తున్నది.

సుందర్యపురము, శివము అయిన వీరి కవిత్వంలో ఒకటిరెండు చోట్ల 'నిత్య శ్రేణోజ్వలమున' వంటి అసాధు పదప్రయోగాలు కనిపిస్తున్నాయి.

ఈ పుస్తకానికి ప్రవేశపత్రం సత్యవారాయణ కావ్యిగాణ ప్రాసిన 'ప్రవేశ' వీరి కవిత లో చక్కని ప్రవేశం.

పుస్తకాకారము, ముద్రణ చక్కగా ఉన్నాయి.

శివయోగము

పండిత, ముద్రికంప కాలయ్యకావ్యి అయ్య వారు. ప్రతులకు. గ్రంథకర్త. ఈ మని, పయన దుగ్గిరాల, గంటూరు జిల్లా. వెల ఒక రూపాయి.

ఇది శైవసిద్ధాంత రచనాస్థాయి, సంప్రదాయాలు వివరించే గ్రంథం. ఆయా మతాల వేదాంత దృక్పథానికి, ఆయా మతానుయాయులు అనుసరించే నిత్య నైమిత్తిక కర్మకాండలకు, ఆచారాలకు చాలా దగ్గర సంబంధం ఉన్నది.

ఈ గ్రంథకర్త కేవలం శైవానికి సంబంధించి ప్రధాన సిద్ధాంతాలు వివరించడంతోనే తృప్తి పడక చిన్మయదీక్ష, సాధ్యసాధక సాధనములు అనే రెండు ప్రకరణాలలోను, శైవ సంప్రదాయాలు, ఆచారాలు చక్కగా వివరించి వీటికి శైవ వేదాంతానికి గల సన్నిహిత సంబంధం చూపించారు.

తత్త్వప్రథ, పరిణామము అనే మొదటి ప్రకరణాలలో వీరిచ్చిన శైవసిద్ధాంతాలవిన రంగంలో ఆకర్షణకరమైన శైవ శాస్త్రం సాంకేతికపద భూయిష్టంగా ఉన్నది. అందుచేత సాధారణ పాఠకులకు ఈ ప్రకరణాలు సులభంగా బోధపడడం కష్టం. గ్రంథకర్త పునర్ముద్రణలో ఈ విషయం గమనించగలరని ఆశిస్తున్నాము.

పుస్తకం చిన్నదైనా రచయిత దీనిలో శైవ సిద్ధాంతాలన్నీ సంగ్రహంగా ప్రోక్షించారు. శైవ సిద్ధాంత రచనాస్థాయి లక్షణాలను చేరుకోవానికి అనువైన చిన్న పుస్తకాలు తెలుగులో చాలా తక్కువగా ఉన్నాయి. అందరికీ అందుబాటులో ఉన్న ఈ చిన్న పుస్తకం ఆ లోటు తీర్చడమేకాక పాఠకులలో ఈ విషయంలో ఇంకా కుతూహలం రేకెత్తించేదిగా ఉన్నది.

శుభావాస్థ్యోపనిషత్తు

ఆంధ్రీకృతికర్త. పంతుల లక్ష్మీవారాయణ కావ్యి. ప్రాసీనానము. గ్రంథకర్త. మహారాష్ట్ర సంస్కృత కళాశాల. విజయనగరము వెల. 2. రి. 0.

కావాస్యోపనిషత్తు దశోపనిషత్తులో ను చాలా ముఖ్యమైనది. దీనికి మత క్రయచార్యులకే గాక మిగిలిన ప్రజావారము చెందిన అచార్యులకే ములు భాష్యులు రచించారు.

ఇంతేకాక, ఇటీవల అరవిందులుకూడా దీనికొక ప్రత్యేక వ్యాఖ్యానం రచించి తమ తత్వవివరణకు ఈ ఉపనిషత్తోక ప్రధాన ప్రమాణంగా స్వీకరించారు.

ఈ ఉపనిషత్తులోని మూలముల తాలన్నీ మొత్తం 28 మాత్రమే.

శ్రీరాష్ట్రీగారి మంత్రాలన్నిటికీ పవచ్ఛేదము, ప్రతిపదార్థము, తాత్పర్యము మాత్రమే కాకుండా స్వయంగా రచించిన పద్యానువాదాలు కూడా చేర్చారు.

ఇంతేకాక వీరు ఆనందగిరి శివకావచీతమైన కంఠరభాష్యము, కూరనారాయణ వ్యాఖ్యానమోతమైనవేదాంతి దేశికాచార్య భాష్యము, మధ్వాచార్య భాష్యము మొదలైన ఇతర భాష్యములకూడా పరిశీలించి, ఆయా ఘట్టాలలో ఆయా అచార్యుల అభిప్రాయాలు, మరిభేదాలుకూడా తమ వ్యాఖ్యానంలో చేర్చారు.

ఇందుచేత వీరి ఆంధ్రవ్యాఖ్యానం కేరలం అదైత్యత దృష్టితో పరిశీలించేవారికే గాక తదితరులకు కూడా బాగా సహాయకారిగా ఉన్నది.

ఇక వీరు ఉపనిషత్తులోని మూల శ్లోకాలకు అనువాదం రచించిన పద్యాలు ఎక్కడో సకృత్తుగా మాత్రమే మూలశ్లోకాల్లోని గాంభీర్యము, సంక్షిప్తత స్ఫురింపజేస్తున్నాయి. ఈక్రింది పద్యాన్ని బట్టి వీరి అనువాదశోరణి గ్రహింపవచ్చును.

అమల పిరణ్మయమున పా
త్రమునను గప్పితిని సత్పద బ్రహ్మదా
రముది తెలుపుచున్నాంపగ
ద్యుమణి! సద్దర్శనయుతుడెవని వాడున్.

ఈ కావాస్యోపనిషత్తు అనగానూ చేసుకోదగినది తెలుగు పాఠకుల కి గ్రంథం బాగా ఉపయోగిస్తుంది.

శరణార్థిని

[పద్యకావ్యము]

భక్త్యముడి సీతారామమూర్తి. శ్రీమహారాజావారి మైన్మూర్తి. పల్లావమిది. గంభీరం జిల్లా, వెల: పన్నెండవది.

ఇది-జీవితవిధాన సంపద్యంలో కడగండ్లపాలెన ఒక అభ్యాస్యరాలి విమర్శనంతో వర్ణించే చిన్న పద్య కావ్యం.

దేశికలోలంలో ఒంటరియైన ఈ అధాగిని గర్వ భారంతో అల్లడుతూ ఒక కణినాన్నుని క్రాంతిని గురించి, క్షేమపరిస్థితుల్లో ఒక శిశువును ప్రసవించి ప్రాణాలు విడుస్తుంది. మరణ శియ్యువీధి కొనకూచి రిపో ప్రాణాలు విడిచే తల్లి శిశువును అందించే సందేశంతో ఈ కావ్యం ముగిసిపోతుంది.

ఈ కావ్యంలో కథ కట్టడంలో అంత ప్రత్యేకత కనబడదు.

కాని కావ్యంలో భావ విద్వత్తము. పద్యరచన సరిశోగా సంపదాయ శోరణిలో సాగిపోతున్నది. ఈ క్రింది పద్యాన్ని బట్టి వీరి ఉత్తమ రచనాశోరణి గ్రహింపవచ్చును.

“పులకితయైన పృథ్వి

యరళూచిన పూవుల తేజవన్నాలన

గలకలలాడు చేపన

వికాస విధూషితమై, యువస్ఫురో

కుష్టు ★ బొల్లి

వగైరా మేహమచ్చలు, పెగ, నవాయి వ్యాధులకు గ్యారంటీ చికిత్స. క్యాటలాగు ఉచితము.

జి. వి. రెడ్డి అండ్ కో

(రిజిస్టర్డ్)

“భాస్కరాశ్రమము”

గోపాలపురం, తూ. గో. జిల్లా

కా ర తి

లోయర నువర్త రేఖలను
దోచెడి మారుపు కైతనేలువై
యలరెడు రిద్దీ ప్రేమ
నరయం గలవారలు ధన్యులీధరన్!

తెనాలి సంఖ్య 065-17

22-10-86

శ్రీమద్భగవద్గీత

[బుర్రకథ]

వారికాని వేంకట వారాయణశాస్త్రి, గున
గాల కృష్ణశాస్త్రి.
ఈ రచయితకు ఖుర్రకథలు వ్రాయడంలో
బాగా చెయ్యి తిరిగింది. ప్రచారసాధనమైన ఈ ఖోరణి
నీ బుర్రకథలో సుచ్చందంగా కవిపిస్తున్నది.

గ్రంథ స్వీకృతి శ్రీ రామకృష్ణ ఉవాచ

అనువాదకులు : శ్రీరాం వేంకట భుజంగరాయ
కర్త, కందుకూరి మల్లికార్జునశాస్త్రి, ప్రతులకు :
శ్రీ రామకృష్ణమఠము, మైలాపూరు. మదరాసు. 4.
నల ఆరు అణాలు.

ఇది 'Thus spake Sri Ramakrishna' అనే
ఆంగ్ల గ్రంథానికి ఆంధ్రానువాదము. అనువాదకు
లీ చిన్న పుస్తకంలో రామకృష్ణమఠులన్నీ అను
వదించారు.

అయితే 'భగవంతుడు నీవాతే; నీవతని బలా
త్పరింపవచ్చును' లాంటి ఖండి కలుచైన అను
వాదాలు ఒకటి రెండుంటే కవిపిస్తున్నాయి. వీరిది
ముందు ప్రయత్నంలో సర్దుకోగల రచి అగ్రస్తున్నాయి.

పుస్తకాకారము, ముద్రణ చాలా చక్కగా
ఉన్నాయి.

సంపత్రికావనం

ఆచార్య బ్రహ్మశాస్త్రి, అనువాదకుడు: ఉమ్మె
త్తల శేకరావు. ప్రయత్నం: శైలభాగవతుడు. భూదాన
యశస్వితి. నల; రెండు అణాలు.

ఇదిన్నీ భూదానోద్ధృతానికి సంబంధించిన
పుస్తకమే. అయితే, ఇలాంటి వేరే దీనిక పుస్తకంలో
'శేఖరం భూదానసమన్యకు సంబంధించిన సమన్యకులు
రిద్దీ పై దీనిలో అన్ని విధాలయన సంపత్రికావనానికి
సంబంధించిన సమన్యకులగురించిన చర్చ జరిగింది.

కయ్యానిజండానాలో కాక మరొక మార్గంలో
సాంఘికసమన్యకుల పాధించాలనకు వేవారి సిద్ధాంతం
లన్నీ సంక్షిప్త ప్రస్థానంలా ఈ రెండు పుస్తకాలకల్ల
తెలుసుకోవచ్చును.

భూదానోద్ధృతము

రచన: కృష్ణదానశాస్త్రి. అనువాదం : చుండి
జగన్నాథం. ప్రకాశకులు : భూదానసమితి. గాంధీ
భవన్. నాందేల్లి మైదరాబాదు. డిక్కను. నల :
రెండు అణాలు.

ఇది భూదానోద్ధృతానికి సంబంధించిన చిన్న
పుస్తకము. రచయిత దీనిలో గాంధీజీ, విశ్వేశ్వర
భావే మొదలైనవారి ఉపన్యాసాలు, సిద్ధాంతాలు
సంగ్రహంగా వివరించారు.

గోదావరి వరద

[అంకకావ్యము]

తెలుగు వేంకటేశ్వరరావు ప్రతులకు : గ్రంథ
కర్త. పెదపల్లిపల్లి. నల. నాలుగు అణాలు.

ఇది గోదావరివరదకల్ల కవిగండ్లపాలెస వారి
ఇక్కట్లులు వర్ణించే పద్యకావ్యం.

పద్య రచన అంతా పాఠికోరణిలోనే నడిచి
పోతున్నది. అయితే పద్యాలలో భావమూత్రం విరు
క్తంగా ఉన్నది.

శ్రీ మ దాంధ్ర మహాభారతము ఉద్యోగ పర్వము వెల ఒకరూపాయి ఆంధ్రగ్రంథమాల

Printed & published by S. Sambhu Prasad at the Andhra Patrika Press,
No 7, Thambu Chetty Street, Madras, Editor: S. Sambhu Prasad.

